

קובץ גליונות

פרשת וירא

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

מרן ראש הישיבה הגאון הגדול רבי ברוך מרדכי אזרחי זצוק"ל

מרן רה"י הגרב"מ זצוק"ל בביתו יום שישי עש"ק פנחס י"ה תמוז היום האחרון בביתו (בליל שב"ק אושפז) צילום י.ז.ש.

לעילוי נשמת

הרב ר' מרדכי

ב"ר ישראל יחיאל

ז"ל

זמני השבת

הזמנים לפי שעון חורף

בחסות:

גילנות דוד

לגור בבני ברק, לחיות על השארק!

03-900-9944

עיר	הדלק"נ	מוצ"ש	ר"ת
ירושלים	4:13	5:25	6:04
בני ברק	4:27	5:26	6:00
קרית ספר	4:22	5:25	6:03
בית שמש	4:12	5:26	6:03
אופקים	4:22	5:28	6:03
חיפה	4:19	5:25	6:00

ניתן לשלם באשראי במכשירי קהילות ונדירים שבבתי הכנסת

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות למס' 053-3145900 | k.gilyonot@gmail.com

**רשימת הזוכים
בהגרלת מבצע המנויים**

משפחת מסינג

משפחת אדלמן בית שמש

משפחת מנדלוביץ בני ברק

משפחת וולפא ירושלים

משפחת קרביץ ירושלים

משפחת אייזנשטיין מודיעין עילית

משפחת הופנר מודיעין עילית

משפחת דינין מודיעין עילית

משפחת זלוצ'בסקי רכסים

משפחת גולד בני ברק

ניתן לתאם במס' 053-3145900

את קבלת הפרס הספר "דברי שיח"

**בא והיה שותף
בזיכוי הרבים
הגדול**

להקדשות ע"ג הקובץ

ניתן לפנות למס':

053-3145900

להקדשות/לפניות

להקדשות ע"ג הקובץ / למעוניינים לפתוח מוקד
הפצה באיזור מגוריהם / לשאר ענייני הקובץ -
ניתן לפנות למו"ל:

טל': 053-3145900 פקס: 077-2092005

מייל: k.gilyonot@gmail.com

כתובת: רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

לקבלת הקובץ במייל ניתן להצטרף

ע"י שליחת מייל לכתובת:

kovetz+subscribe@googlegroups.com

לתשלום/לתרומות

במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבהכ"נ:

יש לבחור בלחצן קופות נוספות.

חיפוש, ולכתוב קובץ גליונות.

בטלפון:

נדרים פלוס: 03-7630585 שלוחה 486

קהילות: 073-2757000 שלוחה 4311

בהעברה בנקאית:

מרכנתיל-17 | סניף: 745 | מס' חשבון: 71262

ע"ש קובץ גליונות

יו"ל בסיוע: יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע.ר.

מכתב עוז חביון

מאת הכהן הגדול מרן רבינו הק' החפץ חיים זיע"א בענין קירוב הגאולה על ידי לימוד רש"י על התורה

הנה עיקר הלימוד של מקרא, הוא לימוד פרשת השבוע עם פירוש רש"י ז"ל בכל שבוע, איתא בארחות חיים לרבינו הרא"ש שציוה לבניו ללמוד פרשת השבוע עם פירוש רש"י, ולא כמו שנוהגים בהרבה מקומות שלומדים שם עם ההמון פרשת השבוע בכל שבת קודש, ואז אומר לפנייהם רב החברה איזה דרוש על הפרשה ומאריך בדרשתו, ועל פי רוב לומד עמהם רק פרשה אחת ולא יותר, ויתר הסדרה נשארה אצלם בלא לימוד, ולא זוהי הדרך של לימוד המקרא.

ואל יאמר האדם, הנה אני מעביר הסדרה שניים מקרא ואחד תרגום ובוה יוצא אני ידי חובתי, לא כן הדבר, כי בזמן הגמרא היה אז התרגום לימוד גדול ונכבד - שעל ידו הבינו ההמון את התורה, משא"כ בימינו אלה אין אנו יוצאים ידי חובה בתרגום, לפי שאין המוני אחינו בני ישראל מבינים אותו וצריכים אנו לביאור נכבד שיפרש היטב את תורתנו הקדושה, וביאור כזה הוא פירוש רש"י והוא אצלנו מדינא במקום התרגום שמלפנים.

את כל זה מצאתי לנחוץ מאוד לזרז את אחב"י עליהם, והרי ביארתי כאן קצת במה עלינו להכין את עצמינו לפני ביאת משיח צדקנו כל אחד ואחד לפי מדרגתו, ובלא זה אין לנו שום פנים לבקש על ביאת משיח צדקנו אם לא נהיה מוכנים כלל בידיעת התורה, כי זהו עיכוב גדול לביאתו, כי הלא נגרום בזיון לו וגם לעצמנו כשימצא אותנו ערומים לגמרי מידיעת התורה, וגם התלמידי חכמים והבעלי תורה שבכל עיר ועיר יתפרסמו לגנאי על אשר לא השגיחו ולא שמו ליבם שבני עירם ידעו את תורתנו הקדושה, שזהו דבר הכרחי שאין כמוהו, וכל תלמיד חכם שיש לאל ידו לעשות דבר מה לטובת הענין ומתעצל בזה, ידע כי הוא גורם לעיכוב התגלות כבוד ד' בעולם.

וגם מוטלת על המון אחב"י לשמוע להתלמידי חכמים והבעלי תורה שבעירם, להצטרף לחבורה אחת ללימוד פרשת השבוע בכל שבוע ושבוע, כי עליהם לדעת שרק את טובתם אנו דורשים.

על כן, אחי ורעי החרדים לדבר ד' ותורתו, התלמידי חכמים והבעלי תורה שבכל עיר ועיר, עליכם המצוה הזאת, לעורר את המון אחב"י שאינם יכולים ללימוד בעצמם, ולחבר אותם לחבורה אחת וללימוד עמהם פרשת השבוע עם פירוש רש"י פרשה אחת בכל יום, ולבאר לפנייהם היטב את דברי התורה, כל אחד כיד ד' הטובה עליו, לא בדרשות ארוכות, כי אם בקצרה בטוב טעם ודעת וכו'.

וד' יהיה בעזרתנו, ללמוד וללמד לשמור ולעשות, ונזכה להיות בביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן. אייר תרפ"ט.

(מכתבי החפץ חיים אות י"ח מאמר דעת תורה)

קבל ע"ע עול תורה וקרב את הגאולה:

02-500-2018

כעת חיה תדע את התורה!

הצטרף עכשיו לרבבות
אלפי הלומדים והנבחנים
על חומש ורש"י
מדי יום בקביעות
ובעז"ה בעוד שנה מהיום
תדע את התורה כולה!

זוכים
בידיעת התורה
שבכתב, ומתן
שכרה בצידה

עורכים
מבחן סיכום
יומי, או
מבחן שבועי

מצטרפים
לרבבות אלפי
לומדי חומש
ורש"י מדי יום

נרשמים
במערכת
'קול התורה', או
בגדרים וקהילות

הצטרף כעת לרבבות אלפי לומדי
ונבחני תורה שבכתב:

02.500.20.18

הניוזלטר היומי: TS025002018@GMAIL.COM

שיעורים בפרשת השבוע במגוון סגנונות
ושפות | מבחני סיכום יומיים | מבחן
כולל שבועי | הגרלות ומתן שכרה בצידה

דברי שי"ח

ממרן רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

אבעלי אסופות - ותן טל ומטר

שאל טו"מ בקיץ בשמע קולינו

שמעתי מרבינו זצ"ל, דדוקא באומר ותן טו"מ בקיץ בברך עלינו חוזר כי מקלקל מטבע של ברכה במה שמבקש שם דבר שהוא קללה בימים אלו, אבל אם אמר בשומע תפילה ותן טו"מ בקיץ, ה"ז כמבקש קללה על חבריו בשומע תפילה או בשאר ברכות דאע"פ שיש לו עון בדבר, מ"מ אין נחשב קלקול המטבע של ברכה, וכן שמעתי ממרן הגרא"ל שטינמן זצ"ל, ויש ראייה לדבר מבני ננוה (תענית י"ד ב' שו"ע סי' קי"ז ס"ב) שאמר להם רבי דאף שצריכים גשמים אין להם לבקש בברך עלינו בקיץ רק יכולים לבקש כיחידים בשומע תפילה.

לבקש כל השנה טו"מ בשומע תפילה

היו שרצו להמנע מספיקות ולבקש טו"מ כל השנה בשמע קולינו [ולומר ותן טו"מ למקומות הצריכים], ובה הרויחו שלעולם לא יחזרו בספק הזכרת טו"מ, כי בודאי יצאו במה שהזכירו בשומע תפילה, ואמר לי רבינו זצ"ל דאי"ז הנהגה ראויה דאין להוסיף מטבע קבוע אף בברכת שומע תפילה [כשא"צ לו עתה רק עושה זה להנצל מספיקות], וה"ז כעין משנה ממטבע שטבעו חכמים (עי' ברבינו יונה ברכות כ"ב ב' ד"ה אע"פ וט"ז סי' קי"ט סק"ב ועי' בשעה"צ סק"ב).

לגשמים בעתם בברכת החדש

בנוסח גשמים בעתם בברכת החדש, אמר רבינו זצ"ל דאף בחדש מרחשון וניסן שאין מבקשים גשמים רק במקצת ימי החדש מ"מ י"ל ולגשמים בעתם, דקאי על אלו הימים בזה החדש שצריך לגשמים, (סו"ס אשי ישראל תשובה שי"ט).

בקש טו"מ קודם ז' מרחשון

מי שבקש גשמים אחר החג קודם ז' מרחשון הביאו בשם מרן החזו"א דחוזר, והמעשה היה שטעה השואל ואחר שאמר ברך עלינו כדן, סבר שכבר הגיע ז' מרחשון וחזר לברך עלינו ושאל טו"מ, ואמר לו החזו"א שעליו לחזור, עי' בדינים והנהגות (פ"ד סכ"ו) ובס' אמרי יושר חלק נזיקין (אות נ"ט), וכ' לי רבינו שסבר החזו"א שאע"פ שבתחילה אמר כראוי [ולא חזר תוכ"ד], מ"מ במה שחזר לברך עלינו ואמר שלא כראוי קלקל הכל והכל הולך אחר החיתום, וכמו בטעה ולא בקש טו"מ וחזר לברך עלינו ובקש כראוי.

בקשת טו"מ במתפלל מעריב מפלג המנחה של ז' מרחשון
מי שמתפלל מעריב מפלג המנחה בז' מרחשון, השיב רבינו זצ"ל דדינו כמתפלל בערב ויבקש טו"מ, ומה שטענו שעדיין לא הגיע אחרון שבישראל לנהר פרת, [ונדקדקו מלשון השו"ע סי' קי"ז ס"א שלגבי חו"ל כ' ומתחילין לשאול מטר בחוצה לארץ בתפילת ערבית של יום ס' אחר תקופת תשרי ובארץ ישראל כ' מתחילין לשאול מליל ז' במרחשון, אמנם עי' במהדורת פרידמאן דג' השו"ע היה מתחילין בחו"ל בתחילת ערבית] דעת רבינו דה"ז במתפלל ערבית דר"ח מבעוד יום דקאי תפילתו על הלילה ושפיר אומר ביום ראש החדש הזה, ויתקבל תפילתו עם תפילות

מעריב של ציבור ולא יזיק בזה לעולי רגלים, (כאיל תערוג תפילה עמוד קס"ח).

בן א"י שנוסע לחו"ל אחרי ז' מרחשון

מי שהתחיל ותן טו"מ בז' מרחשון לחו"ל ונוסע לחו"ל קודם ס' יום אחר התקופה, הורה רבינו זצ"ל שבחו"ל יבקש בשמע קולינו, ויאמר ותן טו"מ למקומות הצריכים, ואמר דלכתחילה לא יגש לפני העמוד אם אינו חיוב, (עי' בהגהת רבינו בכתבי קה"י החדשים ברכות סי' א' ובס' שמענו כן ראינו ח"א פ"ו סי' מ"ח).

המשיך כמה ברכות וחזר לברך עלינו

מי ששכח לומר ותן טל ומטר, ונזכר בברכת ולירושלים עירך, וחשב שצריך לחזור לברך עלינו וחזר, והתחיל ברך עלינו ותקע בשופר, ונזכר שהדין הוא לומר בשמע קולנו, הורה רבינו זצ"ל שיפסיק מיד וימשיך ולירושלים עירך דשם מקומו, (לגשמים בעתם עמוד רמ"ב).

חזר בטעות לשמע קולינו

מי ששכח לומר ותן טו"מ ונזכר אחר שמע קולינו, וחזר לשמע קולינו, כתב רבינו זצ"ל, דאף שלכתחילה יש לו לחזור לברך עלינו, מ"מ בדיעבד אינו מעכב, (דעת נוטה תפילה סי' ק"צ).

נזכר אחרי שהתחיל פסוק יהיו לרצון

מי שלא אמר טו"מ וכלה מלומר תחנונים, ונזכר קודם שהשלים יהיו לרצון כתב לי רבינו זצ"ל, דנחשב ככילה תפילתו, וחוזר לראש, ואין פ' יהיו לרצון מכלל התחנונים, וכן עי' בס' שמענו כן ראינו (פ"ו סי' נ"ו).

הרגל לשון בשומע כעונה ובדרך שירה

כתב לי רבינו זצ"ל דלא מהני להרגל לשון באמירת ותן טו"מ רק אם אומר בפה ולא בשומע כעונה, וכן נראה בשע"ת (סי' קי"ד סט"ו) דרק בש"ץ אמרי' דמצטרף מה שאומר בחזרת הש"ץ ולא אצל השומעים, וכשאמרו לרבינו זצ"ל שהיה מנהג בא' הישיבות בחו"ל לשורר ותן טו"מ שיהיה הרגל לשון, העיר רבינו דיתכן דמה שאומר דרך שירה אינו הרגל לשון לאמירתו דרך תפילה.

הנהגת רבינו בהרגל לשון

היה שנים שרבינו היה אומר צ' פעמים ותן טו"מ להרגל לשון, והיה עושה זה בנסיעות לסנדקאות ומנה פרקי האצבעות לידע כמה פעמים אמר, אבל למעשה אמר שהפסיק לנהוג כן כי ראה שבמציאות אין לו הרגל לשון, וכה"ג שלא הורגל י"ל דלא מהני וכמש"כ בדעת נוטה (סי' קע"ה), אמנם במה שבלא"ה אין חוזרין כמוריד הגשם בזה אמר שמרגל לשון כי בכה"ג אין חשש תקלה כי בלא"ה אינו חוזר, ובספק אם הורגל לשון יש לחזור ולהתפלל בתורת נדבה (לגשמים בעתם שם וכ"כ באשי ישראל פכ"ג הערה קל"א וע"ש הערה קל"ו דאי"צ שיאמר כל הצ' פעמים ברציפות).

מזכיר זה נכתב לעילוי נשמת
אבי מורי הרב ברוך מאיר ב"ד יעקב ישעיהו ויסבג זצ"ל
ואמי מורתי מרת רבקה בת רבי פסח יעקב אונגל זצ"ל תנצב"ה

שנים קדמוניות על גדולי הדורות

עובדות חדשות ונדירות מפי רבינו מרן זצוק"ל!

גרגירי זכרון אחרי הסתלקותו של

המאור הגדול מרן הגר"מ אהרן זצ"ל ראש ישיבת 'עטרת ישראל'

ועל קשריו עם רבינו מרן זי"ע

נשמח לקבל מקוראינו הנאמנים מסמכים, תמונות, עובדות ומעשיות הקשורים להג"ל

הדמעות בטיסה

היה זה לפני כשמונה שנים. קופת הצדקה 'קופת העיר' - בני ברק אירגנה אז בחודש אלול נסיעה מיוחדת למקום קברו של אדוננו הגר"א מוילנא, כשבאש המסע עמדו גדולי וצדיקי הדור שהרבה מהם אינם חיים איתנו לאו"ט, וביניהם היה גם מרן הגאון רבי ברוך מרדכי.

חבלים נפלו לי בנעימים, וזכיתי גם אני להיות נמנה על אותה נסיעה, ובמהלכה זכיתי להתוודע ולשוחח מקרוב לגדולי התורה והיראה, כשבתוכם גם זכיתי לגשת לשוחח עם רבי ברוך מרדכי זצ"ל, ולהתייעץ איתו על כמה דברים, ובסיום הדברים הגשתי לו את הגליון "דברי שי"ח" (שהודפס במהדורה מיוחדת ומוקדמת לכבוד המסע ב"קובץ גליונות" יחד עם שאר גליונות הפרשה של גדולי הדור, הוא הודה לי בלבביות, ושבתי למקומי.

כעבור חצי שעה, עודנו באמצע הטיסה, ניגש אלי נאמני ידידי החשוב רבי יעקב גרוסברד, ומסמן לי שהראש ישיבה קורא לי. הגעתי למקומי, ולפניו - כדרכו בקודש - ערימת ספרים פתוחים, אך הוא אוחז ב"קובץ גליונות" שהבאתי לו, ודמעות יורדות במורד לחייו.

נבהלתי. חשבתי מי יודע, אולי הבאתי דבר שציער אותו, ועודני מהרהר בעוגמה, הוא מרים את עיניו החודרות, ומושיט לי אצבע נוקבת, כשהוא מצביע על סיפור שהופיע שם ב"דברי שי"ח", ושואל אותי: האם הסיפור הזה נכון? הרי זה מבהיל! איש אלוקים!!!

הסיפור שהובא שם היה על היהודי שבא לרבינו וסח לו על קלקול שיש לו בטעם היין שבביתו, ורבינו אמר תשובה נבואית שהדבר קשור עם שלום הבית שלו (הובא בספרנו דברי שי"ח, חלק א', עמוד ש"ע). רבי ברוך מרדכי ברוב רגש הוזיל דמעות של התרגשות על איש אלוקי השרוי בתוכנו שקלע בתשובה אל השערה ולא החטיא.

כאשר נקראתי אל ראש הישיבה זצ"ל לברר האם הסיפור אמת

ירא וחרד

למרות היותו מרביץ תורה בעיקר בירושלים עיה"ק, ולא הזדמן להגר"מ פעמים רבות להיפגש עם רבינו, עם זאת בפעמים שהם כן נפגשו, היה ירא וחרד מקדושת רבינו. רבים מאיתנו עוד זוכרים את אותה עצרת בחירות שנערכה בקרית ספר, בה נטל רבינו חלק בהשתתפותו, וכאשר עלה הגר"מ לשאת את הנאום המרכזי, הוא בירך בדמעות יחד עם רבבות המשתתפים ברכת "ברוך שחלק מחכמתו ליראיו" על רבינו זי"ע.

לאחר הסתלקותו של רבינו, הספידו הגר"מ פעמים רבות, מחמת קוצר המקום, די אם נציין לאחד ההספדים שנדפס בספר אריד בשיחי (עמוד כ"ד), כשהוא מתאר את החסרון הגדול והחלל שנפער בהעדר רבינו, ובתוך דבריו הוא מתאר בדמעות: "מי יכול לתאר את ההשתקקות של רבי חיים לתורה, כל חייו היה השתוקקות לתורה, כל היום שלו היה מחולק לפי הצרכים של התורה, הרי אין לך אדם עסוק בעולם יותר מרבי חיים, הוא עוזר לכולם, מברך את כולם, תורים ארוכים מתארכים אצלו בבית, אבל הוא לא מוותר כי הוא זה, על משהו מתורה, כל מי שהביא לו איזה דבר תורה חדש מיד עיין בזה".

"מי שראה, והרבה ראו, איך שהוא יושב עם הקרטון הישר, שמראה לו בדיוק באיזה שורה הוא אוחז, באיזה שורה הוא לומד שבעה דפים ליום, לא לאבד אף מילה, ההשתוקקות הזאת של רבי חיים, הוא פשוט "בלע" תורה, הוא חי מתורה. ראינו מתמידים, ראינו משתוקקים, ראינו מהמין הזה כמה וכמה ב"ה,

(מערכת וארכיון "דברי שי"ח" שומרת לעצמה את כל הזכויות ואין להעתיק ללא רשות).

אבל לא ראינו כמו רבי חיים! אין רגע לעמוד בלי כלום, ואין רגע שלא מתוכנן עם התורה. נורא נוראות!!!!

התמונות ופשרן

להלן נביא שני תמונות מעניינות, כשבאשונה נראה רבינו מקבל לידו מרבי ברוך מרדכי את ספרו 'ברכת מרדכי' על מסכת זבחים, ובתמונה השנייה הספר 'ברכת מרדכי' על השולחן, ובצד נראה בקבוק יין וכוסות 'לחיים', ורבינו נראה כשהוא מגיש להגר"מ את הספרים 'ספר הבהיר' וספר 'רזיאל המלאך' והגר"מ מופתע וחושש לקחת.

ואכן, סיפור העובדא המרתקת, סיפרה רעייתי ע"ה של הגאון רבי ברוך מרדכי בספר קורות חייה המרתקים (אשירה, עמוד 406) שרשמה בחיי חיותה והופיע על מדפי החנויות לפני מספר שבועות (תקופה קצרה אחרי פטירתה) בתוספת דברים ששמענו מפי הנכד רבי יעקב ישראל קניבסקי שליט"א: "כשיצא הספר על מסכת זבחים אשר בו שיעורי ראש הישיבה (-רב"מ) כפי שנכתבו על ידי תלמידיו, נכנס בעלי הרב לחדר הלימוד של מרן הגר"ח קניבסקי בקומה העליונה כדי להציג בפניו את הספר החדש.

"הגר"ח קיבל את בעלי הרב בהתרגשות גדולה וקיבל מידו את הספר שיצא זה עתה מהדפוס. הוא פתח את הספר ועיין בו ואף ביקש להביא יין לשתות 'לחיים' לכבוד דברי התורה שקרא זה עתה, ובאותו מעמד הגיש הגר"ח את ספרו החדש בעניני קבלה, לאחר מכן אמרו לנו מקורביו כי כל מעמד זה היה נדיר ביותר מצידו שביקש לעשות לחיים".

לאחר מכן שאל הגר"מ את רבינו שאלה אודות משפחה שאירעו בה שני צרות האם יש לחשוש שיש כאן איזה סימן משמים שעליהם לתקן דבר מה, ורבינו השיב "סימנא לאו מילתא היא", והגר"מ יצא מהבית אוחז השתאות כיצד כל מילותיו ושיחותיו הם בלשונות של תורה.

התמונה השניה

התמונה הראשונה

בעתה ובזמנה

פעם סיפר הגר"א מן לרבינו כי שמע בשמו של הגר"מ אהרן לברא נוסח הברכה: שיזכה להכניסו בבריתו של אברהם אבינו 'בעתה ובזמנה', וביאר כי 'בעתה' הכוונה שימולו ביום השמיני, 'בזמנה' היינו שיערוך את הברית 'בין הסדרים' ולא על חשבון הסדר...

הגיב על כך רבינו: 'בעתה' הכוונה ליום השמיני. 'בזמנה' הכוונה ביום ולא בלילה.

כינוס בבית רבינו ובראשות לטובת ישיבת 'עטרת ישראל', כשלצידו הגר"מ אהרן זכר צדיקים לברכה

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) - שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

634

משיחות רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין זללה"ה • וירא תשפ"ד

בעקבות האבל הכבד בסילוקו של מרן ראש ישיבת עטרת ישראל הגרב"מ אורחי זללה"ה, נביא בזה מתוך דברים שנשא רבינו בכולל פוניבז' לאחר פטירת מרן הגר"ש רוזובסקי זללה"ה (תמוז תשל"ט).
ואמר לנו מרן ראש הישיבה הגרב"ד פוברסקי שיבלחט"א כי הדברים ראויים ומתאימים גם לכאן.

כמו שאמרו חז"ל (ילקוט שה"ש פ"ח) כי רבי יוחנן בתחילה היה עשיר גדול, והיו לו הרבה שדות וכרמים, ופעם היה מהלך בדרך עם רבי חייא בר אבא, והראה לו, שדה זו שלי היתה ומכרתיה כדי שאוכל לעסוק בתורה, כרם זו שלי היתה ומכרתיה כדי שאוכל לעסוק בתורה וכו', בכה רבי חייא ואמר לו, רבי, לא השארת כלום לעת זקנותך, ואמר לו רבי יוחנן וכי קלה היא בעיניך שמכרתי דבר שנברא בששה ימים וזכיתי במקום זה בתורה שניתנה בארבעים יום.

והווייתו על כל הנאות העולם הזה ומסירותו אך ורק לתורה, הם שהביאוהו לרבי יוחנן להיות מוטבע בו אהבת תורה נוראה, להיות התורה מזונו ומקור חייו שבלעדיה אינו יכול להיות. וכולם הכירו בו וקראו עליו "אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה" וגו'.

וענין זה שתהא התורה מזונו של אדם, מצינו במדרש פרשת כי תשא על הפסוק "ויהי שם עם השם ארבעים יום וארבעים לילה", אפשר לאדם שיהא ארבעים יום בלא אכילה ושתייה וכו', לחם לא אכל אבל מלחמה של תורה אכל, ומים לא שתה אבל מימיה של תורה שתה, ע"כ. ומבואר בחז"ל, שאפילו משה רבינו בהיותו ברקיעים, גופו מזוכך בכל מיני טהרה ולומד תורה מפי הגבורה צריך היה מזון לגופו, ומזון לגוף המזוכך הוא תורה "לחמה של תורה ומימיה של תורה".

ולדרגה זו הגיע רבי יוחנן כאן בעולם הזה, שתהא התורה מזון לגופו באופן שיחיהו ה"רוחא שמעתתא", וכשלא עלה בידו שיהא תלמודו באופן הזה - נעקרה דעתו.

זהו כוח התורה שבה על ידי גייעת התורה, על ידי התמדה בלימוד, וזה ראינו ברבינו, אהבת התורה שלו היתה באופן מבהיל עד שאפשר לקרוא עליו "אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה..." ואהבת התורה הגדולה הזו שנטע בלבו היתה לו למשיב נפשו, למזונו ממש. כל דבר שדיבר בתורה היה עם כל החיות, עם טעם, ופעמים רבות שמענוהו אומר: "ידאס איז דאך ממש א מחיה". ואילו לא היו מילים בעלמא. הוא אמר את זה בכל הלב, בכל הרגשיו, כי התורה היתה חיותו.

מובא בגמרא (ב"מ פד, א) שכאשר נפטר ריש לקיש, הצטער רבי יוחנן מאד ובכה עליו הרבה, כי בחייו של ריש לקיש הוא היה לומד איתו, ועל כל הלכה שאמר רבי יוחנן, היה ריש לקיש שואל עשרים וארבע קושיות, ורבי יוחנן תירץ עליהם עשרים וארבעה תירוצים, ועל ידי זה 'רווחא שמעתתא' ונתברר כל הענין בבהירות, ועכשיו בפטירתו של ריש לקיש חסר לו התענוג הגדול הזה.

וכשראו חכמים את גודל צערו של רבי יוחנן, שלחו אליו את רבי אלעזר בן פדת, שילמד איתו במקום ריש לקיש, ועל כל הלכה שאמר רבי יוחנן היה רבי אלעזר מביא ראיות, ואמר לו רבי יוחנן וכי לראיות אני צריך, הרי אני יודע שאמרתי נכון, ואילו ריש לקיש היה מקשה על מה שאמרתי, ואני הייתי מותר לו, והיו מתחדשים חידושים כאלה שהם תענוג גדול מאד של אהבת התורה, ועכשיו זה חסר לי! והצטער על זה רבי יוחנן צער גדול, עד שנעקרה דעתו, וביקשו עליו חכמים רחמים ומת, מפני שחייו אינם חיים בלי התענוג של תורה.

ויש להתבונן מהו הטעם להנהגתו זו של רבי יוחנן, וכי מפני שלא היה אופן לימודו עם רבי אלעזר בן פדת כלימודו עם ריש לקיש יש לו להצטער עד שתיקער דעתו ממנו? וגם מה הרוויח בצער, הרי זה גרם שנעקרה דעתו ולא היה יכול ללמוד כלל.

וביאר הענין, כי רבי יוחנן לא במתכוון בא לידי כך, אלא זו היתה מציאות חייו של רבי יוחנן, אהבת התורה שלו היתה לאין ערוך, אהבה כה גדולה שבלא "רווחא שמעתתא" אין חייו חיים. ה"רווחא שמעתתא" היה לו לרבי יוחנן מזון הנפש ומזון הגוף שבלעדיו לא תיתכן קיום לגופו ולנפשו.

[ובמקום אחר נוסף: וכיוצא בזה מצינו בגמרא (מכות י, א) שהרב שגלה מגליל תלמידו עמו, אם הרב הרג נפש בשוגג ונתחייב גלות, צריכים להגלות את תלמידו עמו, משום שנאמר "וחיי" - עבד ליה מידי דתהוי ליה חיותא, והרב בלי התלמיד לא יוכל להיות, כמו רבי יוחנן שלא היה יכול להיות בלי ריש לקיש, ולשון הרמב"ם (הלכות רוצח ז, א) "וחיי בעלי חכמה ומבקשיה בלא תלמוד תורה כמיתה חשובין!" וזהו המציאות של תורה, שבלעדיה אין חיים.

וכך היה מעשה גם בדורות האחרונים בזמן מלחמת העולם הראשונה, שגירשו הרבה יהודים ממקומם למקום אחר, וגם הגאון רבי איצ'ל מפוניבז' וצ"ל שהיה עם תלמידו בפוניבז', גירשוהו למקום אחר בעומק רוסיה, ונשאר שם בלי התלמידים, והיה לו צער גדול מזה, וכשנודע מכך ביישיבת ראדין אצל החפץ חיים שגם כן גלתה אז ממקומה, ביקשו מתלמיד חרפי ובעל כישרון גדול מבני הישיבה שילך ללמוד עם רבי איצ'ל, ונתנו לו את הוצאות הדרך ובגדים ללבוש שילך לרבי איצ'ל, לא בשבילו, אלא בשביל רבי איצ'ל, שיהיה לו עם מי לדבר בלימוד, כי מזה היתה חיותו, וכלי "רווחא שמעתתא" לא היו חייו חיים].

כזה היה רבי יוחנן, וכשמת קראו עליו בני דורו המקרא הזה "אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה שאהב רבי יוחנן את התורה בזה יבואו לו" (מדרש שה"ש פ"ח). כזו אהבת תורה בלא גבול ושיעור אשר כל הון שבעולם לא ישווה לה, וזאת ראה כל הדור בבירור. ועם אהבת תורה מופלאה כזו שהוטבעה בנפשו של רבי יוחנן ונעשית למציאותו בטבעו, הרי ממילא כשזה היה חסר לו - נעקרה דעתו ממנו.

והנה ודאי הוא כי רבי יוחנן לא נולד עם טבע זה, אלא בא לו על ידי גייעה רבה ועבודה עצומה, על ידי עמלה של תורה ועל ידי מסירות נפש למען התורה לוותר על כל חמודות שבעולם.

החזק במוסר

בשנת תשע"ב, לאחר פטירתם של כמה מגאוני הדור בתקופה קצרה, עורר רבינו להתחזק בקביעות לימוד המוסר:

מה זאת עשה אלוקים לנו? בזמן האחרון, מיתת צדיקים מכפרת, אבל כמה צדיקים? אחד, ועוד אחד, ועוד אחד, ועוד אחד, כמה צדיקים הלכו מאיתנו בזמן האחרון, עלינו להתבונן מה הם החטאים שלנו, כנראה שיש חטאים שאנחנו לא מרגישים בהם, מיתת צדיקים מכפרת אבל צריך תשובה, מיתת צדיקים מכפרת עם התשובה.

קשה לדעת על מה לחזור בתשובה, היצר הרע חזק מאד וקשה לדעת מה החטאים, כי האדם אינו מרגיש בעצמו במה הוא חוטא, והעצה לזה לקבוע זמן בכל יום ללימוד המוסר, לתוכחה וביקורת עצמית, שאדם יוכיח את עצמו, זה מה שאנחנו יכולים לעשות כדי לתקן את מה שאנחנו חייבים לתקן. וידוע שכל מי שיש לו קביעות בספרי המוסר הוא אדם אחר, וחי חיים מאושרים.

בחודש שבט תשס"ז נהרג אחד מבני הישיבה בתאונת דרכים ל"ע לעיני רבים מחבריו. רבינו האריך אז בדברי חיזוק על הצורך להתעורר, אמנם משראה כי תלמידים רבים עדיין שבורים ומוזעזעים מהפטירה הטראגית, הוסיף דברי חיזוק ואמונה לעודד הלבבות. ונביא בזה מהדברים השייכים לפרשת וירא, פרשת העקידה.

שמעתי שעדיין הציבור שרוי בצער על מה שקרה, ובעצם זה דבר מובן מאד, שהרי יש טבע של מידת הרחמים, רחמים בני רחמים, וזהו הסימן של כלל ישראל (יבמות עט, א), וממילא מצד מידת הרחמים ואהבת הבריות, כשמישהו שרוי בצער גם השני מצטער, כך הטבע של אהבת הבריות שיש בכלל ישראל, ולכן מי שראה או שמע, כשנוכח זה כואב מאד, ומרגישים צער, וזה דבר מובן, ולהיפך, מי שלא מרגיש צער ולא כואב לו, זה סימן שחסר לו באהבת הבריות.

אבל יש הלכה בדיני אבלות (ו"ד סימן שצ"ד) ומפורש כן בגמרא (מו"ק כז, ב) שאסור להתאבל על המת יותר מדי, אמנם יש הלכות אבלות על קרובים, וגם בזה יש זמנים מתי אדם וכמה להתאבל, ומי שאינו קרוב אין לו אבלות, אבל צער צריך להיות, וזה אסור שיהיה יותר מדי, והטעם מבואר בגמרא שם "אמר הקב"ה אי אתם רחמים בו יותר ממני", מידת הרחמים היא מידתו של הקב"ה, ויותר מהקב"ה יש איסור לרחם.

וצריך ביאור אף אפשר להבין את זה, הרי סוף סוף הטבע הוא להרגיש את צער השני, כך טבע כלל ישראל, ואמנם בגויים זה לא קיים אבל כלל ישראל זהו טבע, וכיצד שייך שלא להצטער.

והביאור בזה, כי הנה לאברהם אבינו היה ניסיון העקידה, שהוא ניסיון קשה מאד, שאב לוקח ושוחט את בנו, ולכאורה כיצד שייך דבר כזה בטבע האב, להרוג את הבן, האם זה שייך בלי אכזריות?

אבל מבואר במפרשים (עין כלי יקר) וכן שמעתי מאמור"ר זצ"ל, שכתוב בפרשת העקידה (בראשית כב, ז) "ויאמר יצחק אל אברהם אביו ויאמר אבי ויאמר הנני בני", וביאורו המפרשים כי יצחק ביקש לשאול את אברהם, 'אבי', האם יש לך רחמי האב על הבן, כי כשיש רחמים כיצד שייך לעשות דבר כזה, הרי לכאורה זה נגד טבע הרחמים, והשיב לו אברהם 'הנני בני', ההרגשה של 'בני' קיימת, ואינני עושה כן מתוך אכזריות אלא עם רחמים, כמו שכתוב 'בבש רחמי', הרחמים קיימים אבל הם כבושים, מחמת סיבה נוספת שאינה סתירה למידת הרחמים.

ויש לבאר הענין על פי משל, כשיש חולה רח"ל, והעצה להצילו היא רק על ידי ניתוח, מחפשים את המנתח הכי טוב, ובטוחים שהניתוח יצליח בס"ד, אבל בשעת הניתוח הרי יש כאבים, שכואב למי שמנתחים אותו, וגם כואב למי שאוהב אותו ומרגיש בכאבו, אבל אף על פי כן ודאי שהניתוח אינו אכזריות, אלא זו ההצלה שלו, שבוה מאריכים את חייו, ואדרבה זה בא מצד מידת הרחמים, ומידת הרחמים מחייבת גם את זה, אמנם יש כאב מצד אחד, אבל מצד שני יש חסד ורחמים של אריכות ימים.

ולכן כשיש דבר כזה רח"ל, האב שמח בזה שמנתחים את הבן, ואמנם גם כואב לו על הצער והייסורים שהבן סובל, אבל זו לא סתירה, מצד אחד יש שמחה על אריכות החיים ומצד שני כאב על הצער, אבל זו לא אכזריות.

וצריכים להבין שכך זה כשאדם מסתלק מן העולם, שהכל בהשגחה, ואין זו סתירה למידת הרחמים, אמנם קוראים לזה מידת הדין, כי היום אנו מרגישים את זה כמו מידת הדין, ומברכים דיין האמת, אבל לעתיד לבוא על הכל יאמרו ברוך הטוב והמטיב, גם על מידת הדין (כדאיתא בפסחים דף נ), מפני שאז יראו את האמת האמתית שכל הדינים והקשיים וכל המשפטים הם לא משפטים ודינים אלא טוב וחסד, כמו ניתוח שהוא לטובת החולה.

אלא שניתוח זה דבר טבעי שמבינים מאד, ואילו ניתוח כזה לעבור מחיי העולם הזה לחיי העולם הבא, שהוא גם כן אריכות ימים, "עולם שכולו ארוך" (קידושין לט, ב), אין מרגישים זאת בטבע, רק מצד האמונה, שאנו מאמינים בני מאמינים, ולכן קשה מאד להרגיש את זה, אבל כך המציאות, ומכיוון שאנו יודעים את האמת עליו להבין זאת.

ואפשר להתנחם בזה שאנו יודעים שעכשיו זה כבר לאחר המעשה, אמנם גם לאחר המעשה ידוע כי אדם שעברו עליו קשיים גדולים ומצבים קשים מאד, כשהוא נזכר בהם גם כן כואב לו, ויכול להתחיל לבכות, שהכאב מתחדש כשנוכח בזה, אבל אין חיוב להיזכר, להיזכר ולבכות זו לא מצוה, אך לשכוח יותר מדי מהר זו גם כן אכזריות.

וצריכים לדעת שמשפטי השם אמת, ובודאי שזה לטובתו, זהו מעבר מעולם הגוף לעולם הנשמות, והרי עיקר מציאות האדם זה הנשמה, והתענוגים הגדולים ביותר הם תענוגי הנשמה כשהיא בלי גוף, יש מתיבתא דרקיעא, ששם גם כן לומדים תורה עם יותר הבנה ויותר מתיקות ממה שיש בעולם הזה, וצריכים להכיר שזהו המצב ובו אפשר להתנחם.

ספר הערות וביאורים על מסכת גיטין

ישמח לב מבקשי השם. הופיע ויצא לאור כרך נוסף מסדרת הספרים "הערות וביאורים" – כתבי רבינו על מסכת גיטין, הנלמדת עתה בישיבות רבות הלומדות במחזור הלימוד של ישיבת פוניבז'. ספר זה הנו הראשון היוצא לאור אחרי פטירת רבינו זללה"ה, ובסופו פרק נרחב ומקיף מותולדותיו. בראש הספר כתבים העורכים:

הנה לא בנו לספר חשיבותם של חידושי תורתו של רבינו זצ"ל, באשר גדלותו ורוב גאונו בתורה כבר ידוע הוא ומפורסם לכל, כי כל דברי תורתו היו ביטויים ובבחיורות, בהבנה יתירה ובהעמקה נפלאה, וכבר נודע מה שמרן הרב מפוניבז' זצ"ל אמר לו פעם הרי יש לך הרבה דברים ישרים בדברי תורה ואם כן ראוי לך להדפיסם, ואמר לו רבינו זצ"ל דעדיף ליה לחכות עוד שיתבררו הדברים אצלו ביותר ואז ידפיסם, ואמר לו מרן הרב זצ"ל אכן זו גם כן סברא ישרה!

עוד כבר נתפרסם שבשנת תשי"ח עשה רבינו גורל הגר"א כדי לידע האם לחדש חידושי תורה ולכותבם, ועלה בידו הפסוק בשופטים (ה, ח) "יבחר אלוקים חדשים", וראה שבילקוט שם כתב "וכל מי שמחדש דברי תורה על פיו דומה כמי שמשמיעים אותו משמים ואומרים לו כך אמר הקב"ה בנה לי בית ששכר גדול שלו הוא שנאמר יבחר אלוקים חדשים וגו', [ופעם אחת נשאל, וכי לפני כן לא היה מחדש חידושים, וביאר שכאשר היה מכין השיעורים ממילא בדרך לימודו היה מתחדש לו חידושים, אבל כשלומד לעצמו נסתפק אולי עדיף ללמוד הרבה ולהספיק יותר ולא לעסוק בחידושים, ובאותו זמן היה חולה ולא אמר שיעורים ולכן עשה הגורל, ולמדו אז בישיבה מסכת גיטין וכתב החידושי תורה בענין פרוזבול המודפסים בזה הספר], ומשמיא כבר גלו ליה כי חידושי תורתו הם לנחת רוח לפניו יתברך.

בשנותיו האחרונות גילה דעתו ורצונו שיודפסו כתביו, ואף זכינו וכבר יצאו לאור ונדפסו בחייו ברצונו ובבקשתו חמשה חלקים על מסכתות יבמות כתובות קידושין בבא בתרא וסנהדרין-מכות, והיה טרוד במחשבתו הרבה בענין הזה שהיה ברצונו שידפיסו את כתביו, והרבה לזרז עד מאד את העוסקים בזה, ומזמן לזמן היה שואל ודורש לידע האם ממשיכים לעסוק בזה, והיכן אוהזים בהדפסת הכתבים, ועל איזה מסכת עומדים להדפיס, כך היה בכל עת עומד על גבינו ומשגיח לבל נתרשל במלאכה הגדולה הזאת.

ובענייני ראינו אשר בשנתו האחרונה כמה חדשים קודם פטירתו, הובאו לפניו כל כתביו, המחברות והקלסרים, והעבירם לפניו אחד לאחד ונתעניין בפרטות מה כבר נדפס ומה עדיין לא נדפס, ובאיזה מחברות עוסקים כבר בהדפסתם, והראה לנו בהחלט גמור את דעתו הברורה ורצונו המפורש שיודפסו כל כתביו אשר ניתן ואפשר להדפיסם. על כן מחויבים אנו להמשיך ולהתעסק בזה אף לאחר פטירתו, ולהוציא לאור עולם את שאר כתביו על שאר מסכתות אשר טרם נדפסו, ובזה יופק רצונו וחפצו לזכות את הרבים, ובודאי כי חידושי תורה דיליה יהיו לתועלת הלומדים, והיה זה גם נחת רוח לנשמתו, כי תהיינה שפתותיו דובבות בקבר כמו שאמרו חז"ל.

ניתן להשיג בישיבת פוניבז' בשערי אשר ואוהל קדושים, ובמוקד המכירות בכניסה לבית רבינו, או בטל. 055-6785132

לעילוי נשמת ר' יהודה ז"ל
ב"ר משה שמואל שניצל
נלב"ע כ"ב חשוון תשע"ג
תנצב"ה

לעילוי נשמת ר' משה בצלאל ב"ר אשר מרגליות
נלב"ע ז' חשוון תשס"ז - תנצב"ה
ורעייתו מרת פייגה צפורה ב"ר מנחם מנדל שמעון ז"ל
נלב"ע י"ח חשוון תשנ"ג - תנצב"ה

לעילוי נשמת מרנא ראש ישיבת עטרת ישראל
בעל ה'ברכת מרדכי' הגאון האדיר
רבי ברוך מרדכי אזרחי זללה"ה
נלב"ע י"א חשוון תשפ"ד - תנצב"ה

מנחת דבר פרשת וירא

מרבניו מרן גאון ישראל רבי דוב לנדו שליט"א

וירץ לקראתם מפתח האהל וישתחו ארצה (י"ח א')

כתב הרמב"ן (להלן פסוק ג') שאברהם הכיר בהם שהם מלאכי עליון כאשר יקרא אלוק' ולכן השתחוה להם ארצה. ויעוי' בסנהדרין ס"א ב' דילפינן מקרא דלא תשתחוה להם דדוקא להם אי אתה משתחוה אבל אתה משתחוה לאדם כמור, ומשמע דלהם דומיא דאדם אסור ועבודה זרה היא. [יל"ד מבחינת ענין קבל' עליו באל', ואולי סגי לזה משום ההכבדה למי שמשתחוים לו והוא דומי' דאדם. וצ"ב. כע"ר תב"ש סי' צ' ס"ק כ"ד יעו"ש מאי דאייתי מהרמב"ם פ"ב מהע"ז, וצע"ש. ועי' במשתחוה להשגת תועלת, אך ל"ד לאדם ודו"ק]. וכן למלאך.

וא"כ צ"ב בהשתחואה זו של אברהם. [ויל"ע רמב"ן שמות כ' ג']. ועי' רמב"ם רפ"א מה' ע"ז. ויל"ע בס' דרש' הר"ן דרוש ד' [וע"ש ד"ה ובזה].

[כסבור אדם ונמצא מלאך ל"ש דליהוי שגגת מעשה, ופשוט. ועי' לענין מילתא דהשתחואה דלעיל למלאכים, את"ל דלא נודע לאאע"ה דמלאכים המה. ודו"ק].

ובענין דההיא דמלאך שהשתחוה לו יהושע ראיתי בשם ס' העיקרים דשלוחין שאני. ויל"ד לפי"ז בהשתחואה ברמב"ן הנ"ל. והכריעה לס"ת וכיוב"ז, אי"צ לזה, ועי' נחמ"ל ח' ו'. ועי' תוס' יבמות דף ו' ע"ב ד"ה יכול. ודו"ק שם. ויל"ל. ויל"ע בס' נפה"ח ג' ט'. וצע"ש היטב. ויל"ע בריב"ש סי' ק"י בגדר ע"ז שכולם עובדים אותה מאהבת צורתה [ולכאז' מאי ע"ז היא. ויל"ל]. ודו"ק. [והנה מאהבה ויראה לאביי חשיב במהותה וענינה עבודה, שהרי מתכוון לעשות דבר שהנאהב או היראוי חפצים שיעשה, ודו"ק בגדר מהות ותוכן ענין העבודה דאיכא במתכוון לבזותה, יעוין תוס'. ויל"ל].

ויל"ע בגדר מהות העבודה זרה בההיא דמקטר לשד לחבר השדים דס"ל לש"ך יו"ד קמ"ט כ"ד דהוה ע"ז. ולכאז' יל"ד בזה להנ"ל אי אית בזה מתנאי הקבלה באל'. ועי' ח' הר"ן סנהדרין ס"ד ע"א (ד"ה כל) לענין מולך למ"ד דל"ח ע"ז אע"פ שהוא חושב שמועיל לו אם ימליכו עליו ויעבור בנו לפניו, דל"ה אלא כישוף. יעו"ש. וצ"ל, כיון דע"פ כוונת' דתלי' מילתא באדם הממליך לית בזה ענין הכבדה דע"ז. ועי'. וכ"ז צ"ב היטב. ול"ע.

ויאמרו אליו איה שרה אשתך (י"ח ט')

איתא ברש"י ששאלו המלאכים אי שרה אשתך כדי לשגר לה כוס של ברכה. וקשה מהיכן הי' כוס של ברכה הרי העיסה נטמאה ולא הביא פת וממילא לא הי' שם כוס של ברכה.

ויקמו משם האנשים וישקפו על פני סדם ואברהם הלך עמם לשלחם (י"ח י"ז)

כתב הרמב"ם בפרק י"ד מהלכות אבל ה"ב שכר הלוייה מרובה מן הכל והוא החק שחקקו אברהם אבינו ודרך החסד שנהג בה מאכיל עוברי דרכים ומשקה אותן ומלוה אותן וגדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה שנאמר וירא והנה שלשה אנשים.

והנה כתב בספר עמק ברכה בשם החזו"א דאפשר דחיוב לוייה אינו אלא למי שהולד בדרך יחידי, אבל כהיום, שנוסעים הרבה אנשים יחד, נעשה כל אחד לוייה לחברו.

ויש מקשין לפי"ז היאך למדו מאברהם מצות לוי' כמש"כ הרמב"ם שהוא החק שחקקו אברהם אבינו, והרי אצל אברהם אבינו לכאז' לא הי' מצוה בזה כלל שהרי היו שם ג' מלאכים שהלכו יחד ובכה"ג שהולכים יחד אין חיוב לוי'. ויל"ל דבהולכים יחד מתקיים כבר מצות לוי' כל אחד לזולתו אבל בודאי יכול אדם אחר ללות אותם ויש לו בזה מצוה שנעשה הוא המלווה.

ולוט ישב בשער סדם (י"ט א')

פירש רש"י ולוט ישב בשער סדם - ישב כתיב אותו היום מינהו שופט עליהם (ב"ר).

בתוס' בע"ז כ' א' ביאר חיוב נתינת גבילה לגר, שכיון שלשני היא שוה הרבה ואצלו הוא דבר מועט מצוה ליתן לו חינוך. (ועי' אהבת חסד ח"א סי' ה' דלאו דוקא שוה הרבה). ויש להקשות, אם דין גבילה לגר כללוא הוא בכל כיוצא בזה כמבואר בתוס', וק"ו בישראל. מה הוצרכו לדין כופין על מידת סדום לחייב ליתן לדור בחצר דלא קיימא לאגרא ולא חסר (ובבבא בתרא י"ב ב' כתבו תוס' שאם עיכב מתחילה שלא ידור אצלו אין כופין). תיפוק לן משום גבילה לגר. עוד הקשה כעין זה בב"י יו"ד סי' רט"ו במי שהדירו אביו מנכסיו וירשו שאסור בהנאה מהנכסים, ב"ד מגבין

לבעלי חובותיו אף הוא רשאי לומר לאחרים שיטלו. ולכא' כה"ג חייב הוא לעשות כן משום נבילה לגר. (ואמנם באהבת חסד חידש שמה שאמרו נבילה לגר הוא בעני דוקא).

קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת וגו' והעלהו שם לעלה (כ"ב ב')

במסכת כלה פ"י איתא אהא דכל שיש בו שלש מדות הללו בידוע שהוא מזרעו של אברהם, ומקשי' שם אלא רחמן הא אברהם לא רחים על ברי', ומשני היינו רבותי' דאברהם להודיעך חבתו בהקב"ה.

השתא (בשאלה) קסבר דכבישת הרחמים וביטולם ה' חלק מהציווי, ודו"ק. ותירץ דלא על זה נצטווה, דכבישת הרחמים היתה ע"ד הגברת חיבתו בהקב"ה עליהם ולא ע"י ביטולם. [וידועים דברי הגאון מוהר"א אחי הגר"א בביאור דברי המדרש שהיו עיניו זולגות דמעות וליבו שמח וכו'].

ויקח את האיל ויעלהו לעלה תחת בנו (כ"ב י"ג)

יל"ע היאך הקדיש אברהם אבינו את האיל לעולה, דלכא' לא שייך הקדש לפני מתן תורה, [וכן יל"ע בפסח מצרים שה' קודם מתן תורה היאך הקדישהו. מיהו יל"ע בפסח מצרים דמקחו מבעשור אי ענינו הזמנה או הקדש, עחזו"א או"ח סי' קכ"ד לך צ"ו שדן בזה]. ובתוס' נדרים י' ב' ד"ה כאימא מבואר דשייך התפסה נזדר באילו של אברהם, והוא מירושלמי, ומשמע דשפיר ה' על האיל דין הקדש, ומיהו יש לדחות דאפשר שהתפיסו בקדושה הבאה ע"י הקרבה ואולי זו היא גם קודם מתן תורה, ומצינו הקרבה בלא הקדשה, כמש"כ החזו"א נגעים סי' י"א סק"ה ד"ה תוד"ה דקרבן כשר גם כשלא הקדישהו קודם אלא אפי' הביא חולין ושחטו לקרבן שפיר דמי, וכ"כ דס"ל נמי לתבואות שור סי' ה' סק"ב.

[ובעיקר חידושו של החזו"א לכא' יל"ע מאי מקשינן בב"ק ס"ז ב' אילימא לפני יאוש פשיטא, ומאי פשיטותא לפמש"כ הרמב"ן במלחמות פ"י שם דיחוד עם מעשה מהני לדין שינוי השם דקני בגזילה גם לפני יאוש, וא"כ ה"נ בשחט בהמה דחברי' במקדש לשם קרבן ליהני, דאיכא יחוד עם מעשה לשם קרבן, מיהו ל"ד לנידון דשינוי דעוצבא בגמ' שם, דשייך ב' שינוי השם, ומשא"כ בשחיטה עצמה אין בה שום שינוי מחולין (ויעוי' במליקה בעוף) ועויל"ד].

ובעיקר הדבר יל"ע עוד מל' סיפרי זוטא בילקוט נשא רמז תש"ט על קרא דזבח שלמים, שיקדים הקדשו לזבחו (וע"ש קודם לכן על קרא דוהביא את קורבנו, מגיד שהבעלים מקדשה לשם), ועי' תו"כ ויקרא פרשה ב', קרבן לד' כשיקדים הקדשו להקרבנו, וע"ש ר"ש (ואין כוונת ר"ש דיש כאן דין מיוחד בסמיכה, אלא תחילת ענין הקרבה נקט), ודו"ק.

ואני והנער נלכה עד כה ונשתחווה וגו' (כ"ב ה')

צריך ביאור השתחוו' זו למה והא לעקוד את יצחק הלך ולא להשתחוות. ויעוי' בכתבי הגרי"ז עה"ת בענין ביכורים דכתיב ב' בפר' כי תבוא והשתחווית לפני ה' וגו' וכתב שם בשם הגר"א דכל הנכנס לעזרה מחוייב להשתחוות. ובאמת דבר זה מבואר בחז"ל כמש"כ הרלב"ג שמואל א' פרק א' פסוק ג' ועלה האיש וגו' להשתחוות ולזבח וגו', וכתב עלה הרלב"ג שאפשר גם כן שהיתה ההשתחואה ממש כי הנכנס שם ה' משתחוה כמו שאמרו ז"ל. ויל"ד דמצות השתחואה זו קיים אף בזמן הזה שאין בית המקדש קיים דמ"מ קדושת המקדש נשארה ודין מורא מקדש נמי איכא וא"כ אף בזה"ז כל טהור שנכנס צריך להשתחוות.

פרפראות לחכמה

תשובה על החידה חידה לפרשת לך לך - בהמה שולדה מותר ותמורתה אסורה? תשובה פסוהמ"ק ולדן (דאיבער ואיתיליד לאחר פדיונו) מותר, ותמורתן מתה, עי' בכורות ט"ו ב' ט"ז א'.

דרכי אורה

פרשת וירא תשפ"ד

משולחנו של רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגאון רבי מאיר צבי ברגמן שליט"א

גדולה הכנסת אורחים מקבלת פני השכינה

וצוק"ל, שביאר מדוע גדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני השכינה, משום שבקבלת פני השכינה האדם עומד 'לפני ה', משא"כ כאשר האדם עושה חסד שאז הוא מכניס את ה' בתוכו, ובבחינת 'מה אני אף אתה'. החסד והצדקה שעושה אדם, היא הידבקות במדותיו ית', והידבקות זאת בקב"ה גדולה יותר ממדרגת 'לפני ה'.

אשר יצוה את בניו

עמו במצוה זו: "ואל הבקר רץ אברהם וגו' ויתן אל הנער", נתן לישמעאל לעסוק בחסד כדי לחנכו בזה, "וימנהר אברהם האהלה אל שרה ויאמר וגו' לוישי ועשי עוגות", ועיין בדעת זקנים מבדלי התוס' (פר' תצוה, שמות כט, א), שאף להגר ציוה כן. וכיון שבניו ביתו עסקו בפועל בעשיית חסד, התעלו על ידי כך במדת החסד והשרישו זאת לזרעם אחריהם. משא"כ לוט אשר עסק בעשיית החסד לבדו, ולא חנך בזה את בניו, וכמו שכתב רש"י עה"פ "ותהי אשתו נציב מלח" (בראשית יט, כו): "במלח חטאה ובמלח לקתה. אמר לה תני מעט מלח לאורחים הללו, אמרה לו אף המנהג הרע הזה אתה בא להנהיג במקום הזה". וכיון שלא חנך את זרעו אחריי לעסוק בעשיית חסד, לכן נעשו במשך הזמן אכזריים, ואף הורישו טבע זה לבניהם אחריהם.

מדת סדום

שאמר שבאמת לא חרבה ירושלים אלא מפני שנאת חנם, אלא שאם היו פוסקים ביניהם לפנים משורת הדין, היה גם הקב"ה מתנהג עמהם לפנים משורת הדין ומוותר על עוון שנאת חנם שהיה להם, ולא היה מחריב את ירושלים. נמצא ששתי מימרות חז"ל אינן סתירה, כי באמת העבירה שגרמה לחורבן ירושלים היתה רק שנאת חנם, אך כיון שאם היו פוסקים לפנים משורת הדין היה הקב"ה מוותר להם, נמצא שמה שדנו בה רק דין תורה היתה זו סיבה בפני עצמה שגרמה לחורבן. זו כוונת דברי תוס' ש'הא והא גרמא. אך באמת נראה לפי פשוטו, כי מדת סדום יסודה היא שנאת חנם. שנאת חנם היא הגורמת למדת סדום, והיא גם התוצאה ממדת סדום, שכן הנהוג במדת סדום גורם לשנאת חנם אצל כל הסובבים אותו. אילו היה האדם מחפש אחר 'דרך הישר' ומוותר משלו כדי שדרכו תהיה ישרה בעיני אדם, היה מונע בכך שנאת חנם. וזו היא כוונת דברי תוס' – 'הא והא גרמא'. שפיר שייך איפוא לומר על כל אחד מהם שהוא הגורם לחורבן ירושלים, כי כל אחד מהם נובע מהשני.

עומק הדין

ולאחזיק אותו בבית אחד עם ישמעאל והגר. והנה כתב הרמב"ן על הפסוק בפרשת לך לך 'ותענה שרי ותברח מפניה', חטאה אמנו בעינינו הזה, וגם אברהם בהניחו לעשות כן, ושמע ה' אל עניה ונתן לה בן שיהא פרא אדם לענות זרע אברהם ושרה בכל מיני העניי עכ"ל, והנה כאן יש להתבונן כי למרות מה שסיפרה התורה ש"וירע הדבר מאד בעיני אברהם על אודות בנו", אעפ"כ ציוה הקב"ה לאברהם "כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה כי ביצחק יקרא לך זרע", ומכאן למדו חז"ל שהיה אברהם טפל לשרה

בגמ' שבת דף קצו אמר רב יהודה אמר רב גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה דכתיב "ויאמר אדני אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבר" וגו', אמר רבי אלעזר בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם, מדת בשר ודם אין קטן יכול לומר לגדול המתן עד שאבא אצלך ואילו בהקב"ה כתיב ויאמר אם נא מצאתי וגו'. ושמעתי מאדמו"ר חמי

"ולוט ישב בשער סדום, וירא לוט ויקם לקראתם וישתחוו אפים ארצה" (בראשית יט, א), ופי' רש"י "מבית אברהם למד לחזור על האורחים". אם כן יש לתמוה, מדוע זרעו של אברהם יצאו גומלי חסדים כמוהו, ואילו זרעו של לוט יצאו בעלי מדות רעות?

ההבדל הגדול בין אברהם ללוט היה שאברהם לא הסתפק בכך שהוא עצמו עסק בחסד, אלא לימד זאת לבניו ולבני ביתו, וכמו שמעידה עליו התורה "כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט". וכתב הרמב"ם (הל' דעות פ"א) ש'דרך ה' הכתובה כאן היא ההידבקות במדותיו של הקב"ה "מה הוא נקרא חנון אף אתה היה חנון וכו'". וכך רואים בפרשת עשיית החסד שלו, שחינך את כל בניו להיות שותפים

במס' אבות (פ"ה מ"י) "ארבע מדות באדם, האומר שלי שלי ושלך שלך זו מדה בינונית, ויש אומרים זו מדת סדום". מדברי ה'יש אומרים' במשנה מתבאר, שאם אדם אינו מוותר בדין אלא מודקדק שהכל יהיה בדיוק עפ"י דין תורה – 'שלי שלי ושלך שלך' – זו היא מדת סדום.

והנה בגמ' (ב"מ ל:): "תני רב יוסף 'והודעת להם את הדרך וגו' ואת המעשה' – זה הדין, 'אשר יעשון' – זו לפנים משורת הדין וכו' דא"ר יוחנן לא חרבה ירושלים אלא על שדנו בה דין תורה וכו' שהעמידו דיניהם על דין תורה ולא עבדו לפנים משורת הדין". והקשו התוס' שם דביומא (דף ט:): אמר מפני שנאת חנם ו"ל דהא והא גרמא". ודברי התוס' צע"ג מלשון הגמ', שהרי כאן נאמר 'לא חרבה ירושלים אלא על שדנו בה דין תורה', כלומר רק משום זה, וביומא נאמר "מקדש שני שהיו עוסקין בתורה ובמצות וגמילות חסדים מפני מה חרב, מפני שהיתה בו שנאת חנם", ומשמע שחוץ משנאת חנם לא היתה סיבה אחרת לחורבן, והיאך כותבים תוס' 'הא והא גרמא'? וראיתי שהביאו תירוץ בשם זקני הגה"צ ר' נחום שאדיקער זצ"ל,

"ותרא שרה את בן הגר המצרית אשר ילדה לאברהם מצחק" (בראשית כא). פי' רש"י שבלשון 'מצחק' נכללים עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים. לכן אמרה שרה לאברהם "גרש האמה זאת ואת בנה, כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני עם יצחק". שרה ראתה שלא יתכן לחנק את יצחק בבית אחד ובחבורה אחת עם ישמעאל בן האמה, "כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני". התורה, שהיא "מורשה קהילת יעקב", נועדה בשביל יצחק, והוא זה שאמור להמשיך את המורשת הרוחנית. לא יתכן איפוא להמשיך

בנבואה (שמו"ר פא, א) עיי"ש ברש"י. ומיד לאחר ציווי ה' – "וישכם אברהם בבוקר ויקח לחם וחממת מים, ויתן אל הגר שם על שכמה ואת הילד וישלחה", ורש"י הביא מהמדרש שישמעאל היה חולה שאחזתו חמה, ולא היה יכול ללכת בגליו. ובודאי ידעו אברהם ושרה שבגירוש הגר וישמעאל בנה החולה הם פוגעים בזולת באופן נורא, אך אעפ"כ עשו זאת לשם שמים, כדי להציל את חינוכו של יצחק, אבי האומה הקדושה, והיו כעין עבירה לשמה. ובודאי הם ידעו שעל מעשה זה של פגיעה בזולת משלמים ביוקר, אך למרות זאת מסרו את נפשם ואת נפש זרעם, להיות מעונים ע"י ישמעאל לדורות עולם, כדי להציל את חינוכו של יצחק. נמצא, שאם נדון את מעשיהם האם יש כאן עבירה, התשובה לכך תהיה שאין כאן כל חטא, שהרי הם עשו את מעשיהם לשם שמים, והיו עבירה לשמה. אם כן שפיר שיך לומר על שרה 'בת ק' כבת כ' לחטא', ו'כולן שוין לטובה'. אך אעפ"כ סוף סוף עדיין יש כאן פגם ב'צלם אלקים', שהרי למעשה הם ציערו את הגר ואת ישמעאל בנה, ואת זה יש צורך לתקן ע"י הצער שישמעאל יסב לזרעם במשך כל הדורות. ולכאורה היה אפשר להשיב על דברינו, שכל מה שכתב הרמב"ן שהיה בענין זה חטא, זה רק בפעם הראשונה שציערו את הגר, בפרשת לך לך, ששם לא היה ציווי מן השמים לענות את הגר. ואף שהמלאך שפגש את הגר אמר לה (שם טז, ז) "שובי אל גבירתך והתעני ידיה", והיו כעין הסכמה מן השמים למעשה העינוי, אעפ"כ הרי לא היה שום ציווי מפורש לענות את הגר. אך בפעם השניה שציערו את הגר, בפרשת וירא, הכל היה מחמת ציווי ה'. שהרי חז"ל למדו מבקשת שרה שאברהם היה טפל לה בנבואה, ומשמע שדבריה נאמרו בנבואה. ולאחר ששרה אמרה לאברהם לגרש את הגר ואת בנה כתבה התורה "ויאמר אלקים אל אברהם אל ירע בעיניך על הנער ועל אמותך, כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה" (שם כא, ב), דהיינו ציווי מפורש מהקב"ה לגרש את הגר למרות הצער שייגרם לה ולמרות מחלתו של ישמעאל. היאך יתכן איפוא שיהיה פגם בקיום

ציווי הקב"ה?

אמנם ראה בפירוש רבינו בעל הטורים, שבמעשה הראשון בפר' לך לך (טז, ח) כתב כעין דברי הרמב"ן עיי"ש, והוסיף גם במעשה השני בפרשת וירא (כא, י) "וז"ל: "ובשכיל שגירשה שרה להגר מביתה נענשה, ונשתעבדו בניה, והוצרכו להתגרש משם". הרי מפורש שגם במעשה השני, שהיה בציווי מן השמים, מ"מ נענשה שרה בשעבוד בניה.

ובעל כרחק שרואים אנו כאן יסוד נורא. אפי' שיש ציווי מן השמים, מ"מ כיון שיש כאן פגם בבין אדם לחבירו, צריך לתקן פגם זה. בטעם הדבר נראה לומר, שגדר הדבר הוא שהקב"ה ברא את האדם בצלם אלקים, "בצלם דמות תבניתו", ומי שמצער את הזולת פוגע בצלם אלקים של אותו אדם, וכמו שביארו חז"ל עה"פ "כי קללת אלקים תלויו": "אלוהו של מלך הוא, שאדם עשוי בדמות דיוקנו וישראל הם בניו. משל לשני אחים תאומים שהיו דומין זה לזה, אחד נעשה מלך, ואחד נתפס ללסטיות ונתלה, כל הרואה אותו אומר המלך תלויו". ולענינו, לו יצויר שמלך בשר ודם יאמר לאחד שיזרוק עליו לכלוך, על אף שאותו אדם יהיה חייב לקיים את הציווי, שהרי המלך צוה עליו לעשות כן, ואי אפשר לומר שבזריקת הכלוך הוא עושה עבירה, עדיין סוף סוף הוא פוגע בכבוד המלך, ויש במעשיו פגם המצריך תיקון.

מעתה, נוכל להבין את תקנת חז"ל לקרות ביום א' דר"ה את פרשת פקידת שרה. שהרי גם בפרשה זו מסופר על מעשה "עקידה". והכוונה למעשיהם של אברהם ושרה, ש"עקדו" את זרעם עד סוף הדורות לסבול מוות ויסורים מידי ישמעאל, למען חינוכו של יצחק אבינו. ושלא כמו עקידת יצחק שלמעשה לא נתקיימה, עקידה זו נתקיימה בפועל לדורי דורות. נמצא שפרשת פקידת שרה היא פרשת מסירות הנפש של אברהם ושרה, ואדרבה – היא היא העקידה הגדולה ביותר שעליה אנו מבקשים שזכותה תעמוד לנו, כיון שעל ידה אנו סובלים בגלות ישמעאל עד היום, ה' ירחם.

אחר מיטתו של מרן הגאון רבי ברוך מרדכי אורחי זצ"ל

ראש ישיבת עטרת ישראל וחבר מועצה"ת ידידו ומחותנו של יבלחט"א רבנו מרן שליט"א

קשר תורני מיוחד שרר במהלך השנים בין מרן הגרב"מ אורחי זצ"ל לבין יבלחט"א רבנו מרן שליט"א. בכל עת שהיו נפגשים, מתנצחים בעומקה של הלכה ואגדה והיו הדברים שמחים כנתינתם. מרן הגרב"מ זצ"ל אף פקד את מעונו של רבנו מרן שליט"א להגיש בפניו את ספרו "ברכת מרדכי" על המועדים.

לימים אף התקשרו השניים כמחותנים, כשנכדו של מרן הגרב"מ זצ"ל, ה"ה הרה"ג ר' ישראל וינר בנו של חתנו הגאון רבי אהרן וינר שליט"א ראש ישיבת חכמת שלמה בית וגן ורב הקהילה התורנית קרית יובל, נישא לנכדתו של רבנו מרן שליט"א בת לבנו הרב הגאון רבי חיים שליט"א. אמת מה נהדר היה המראה לראות את הריקוד המשותף של גדולי ישראל, כשעל פני כל המשתתפים ניכרת ההתרגשות הגדולה למראה גדולי הדור אדירי

התורה מפזזים בכל עוז לכבוד שמחת חתן וכלה.

עם הסתלקותו כשהודיעו לרבנו מרן שליט"א על הסתלקותו, נאנח מרן שליט"א בכאב גדול ואמר בזה הלשון, "הוא הרי הגן על כלל ישראל בתורתו, ודווקא עכשיו במצב של המלחמה, כשכלל ישראל זקוקים כל כך לזכויות של תורה, של גדולי תורה, דווקא בשעה קשה זו הוא נלקח מאיתנו". עוד הוסיף רבנו מרן שליט"א, "הוא העמיד תלמידים הרבה, הוא הנחיל להם דרך בלימוד, בעומק הסוגיות, הוא נתן גישמאק ומתיקות בתורה, הוא האהיב את התורה על כלל ישראל, כולם קיבלו ממנו, בתורה, בדרך החיים".

הלכות והנהגות

ממזן פוסק הדור

רבי משה שטרנבוך שליט"א

פרשת וירא תשפ"ד

בדין 'הקדמת קריאת שמע שחרית וערבית' (שיעור שמסר מרן שליט"א שבוע שעבר לבני כולל תשובות והנהגות)

דברי השו"ע שיש להקדים לקרוא ק"ש כמה שיוכל

כתב השו"ע (סי' נ"ה סעי' ג') "אם לא קרא קריאת שמע קודם הנץ החמה, יש לו להקדים לקרותה במהרה כל מה שיוכל".

וכע"ז כתב השו"ע (סי' רל"ה סעי' ג') על קריאת שמע של לילה, דלכתחילה צריך לקרות קריאת שמע מיד בצאת הכוכבים.

ובטעם הדבר פירש שם ה'משנה ברורה', דהיינו משום 'זריזין מקדימים למצוות'.

אמנם נראה לפרש בזה עוד באופן אחר, שאם יתעכב מלקרוא, הרי הוא הרי הוא 'מבטל מעצמו עול מלכות שמים לשעה', ושפיר צריך להזדרז לקרוא מוקדם כדי שיהא בהשפעת קבלת עול מלכות שמים כל היום כולו.

ודוגמא לדבר מהא דמצאנו ב'והשיב את הגזילה', דהא דצריך להקדים ולהחזיר את הגזילה, אין זה מדין 'זריזין' אלא משום שבכל רגע הוא מחויב להחזיר ואינו רשאי לעכב אפילו רגע אחד, ונראה שגם בקריאת שמע הוא כן, שבכל רגע מחויב להיות תחת השפעת קבלת עול מלכות שמים, ואין לו להתעכב רגע אחד.

...

וראיה גדולה לדברינו שאין זה רק מדין זריזין, שהרי הגר"א הביא מקור להשו"ע מהא דאיתא בגמ' יומא (דף ל"ז ע"ב) על הילני המלכה שעשתה נברשת של זהב כדי שיידעו שהחמה זורחת והגיע זמן קריאת שמע, והוכיח מזה הגר"א שיש דין מיוחד להקדים לקרוא מוקדם, ואי נימא דהוא מדין זריזין, א"כ לא היה הגר"א צריך מקור מיוחד לזה, אלא היה לו להביא מקור מדין זריזין דעלמא, וע"כ דזהו הלכה מיוחדת בהלכות ק"ש.

...

ועוד נראה ראייה לזה, דהנה בגמרא בברכות (דף י"ב ע"ב) מקשינן [לפי גירסת הגר"א] איך רב למד תורה לפני ק"ש, והלא צריך להקדים ק"ש שהיא קבלת עול מלכות שמים לשאר קריאה דמצוה דהיינו לימוד תורה, ודחינן בגמ' שרב למד קודם זמן ק"ש, עיי"ש.

והרי מבואר להדיא בגמ', דיש דין להקדים ק"ש מיד בבוקר אף קודם לימוד תורה, וא"כ כ"ש שאסור לדבר דברים בטלים ולשהות קודם קריאת שמע.

ואף שלהלכה קי"ל דמותר להתחיל ללמוד תורה קודם ק"ש אף

אחר שהגיע זמן ק"ש (עיין תוס' בברכות ה' ע"ב ד"ה אלא אימא), היינו משום שבשעה שעוסק בתורה הרי הוא ג"כ מקבל על עצמו עול מלכות שמים, אבל לעסוק בשיחה לפני ק"ש, אסור מצד עיקר הדין, כיון שמבטל ממנו עול מלכות שמים לשעה.

...

ובזה נבוא לבאר מעלת 'תפילת ותיקין', דהנה ידוע שהראשונים נחלקו מהו עיקר מעלת ותיקין, דשיטת הרא"ש והרשב"א דעיקר מעלת ותיקין הוא מחמת ה'תפילה', שראוי להקדים להתפלל בנץ, אבל רש"י ורבינו חננאל כתבו דעיקר מעלת ותיקין הוא מחמת 'קריאת שמע' שצריך לקרוא קריאת שמע מיד בנץ, ופירשו כן בפסוק ד'ייראוך עם שמש' דקאי על קריאת שמע שצריך להקדים לקרוא מיד בנץ.

...

אלא שרש"י ורבינו חננאל לא ביארו דבריהם כל הצורך, מהו באמת המעלה וההידור לקרוא ק"ש מיד בשעת הנץ.

אכן עפ"י דרכינו יתבאר היטב, שיסוד ענין קריאת שמע הוא להיות תחת 'עול מלכות שמים' כל שעות היום - כל רגע ורגע, ולכן לכתחילה צריך להקדים לקרוא ק"ש מיד בנץ החמה, כדי שיהא כל היום כולו תחת מורא שמים.

מלשכת הגזית

דברי הדרכה לקירוב רחוקים בימים אלו

השבוע נכנס הרה"ג הרב צביאלי בן צור שליט"א למעונו של מרן רבן שליט"א לשמוע דברי הדרכה וחזיון עבור רחוקים מדרך התורה, בכדי להעביר את הדברים בהוצאותיו לרחוקים במסגרת הסמינרים והכינוסים הנערכים על ידי 'ערכים'.

מרן שליט"א הרחיב לדבר על כך שאין לנו אפשרות לתפוס ולהשיג את הקב"ה בשכל אנושי, וכי הקב"ה מעורר אותנו בימים אלו שהישועה תבוא רק מאתו יתברך, וכה היו דבריו: "אם מסתכלים על עם ישראל רק במשך דור אחד רואים הרבה קושיות, אבל אם מסתכלים על המכלול של עם ישראל בכל הדורות יחד, איך עם קטן שרד ועוד קיים למול כ"כ הרבה מדינות ואמפריות חזקות שלא נשאר מהם זכר, זה גופא מעיד שהכל מעשה הקב"ה למעלה מהשגותינו, וכי אין לנו השגה כלל בדרכי הקב"ה, שהאדם לא נוצר עם כוחות להבין את הקב"ה ודרכו.

ויש להוסיף ולהסביר בימים אלו שהאלוקים הוא היחיד שיכול לעזור, ומי שמחפש דבר אחד לא ימצא כלום. הרי הממשלה קראו לעצמם גיבורים, ופתאום ראו שכל גבורתם אינה יכולה להציל.

***

הרה"ג הרב צביאלי בן צור שליט"א המשיך עוד ואמר: יש לנו קו טלפון שנקרא 'קו האמהות' שיש שם בערך מאה אלף נשים חשוכות. יזמנו פרוייקט שהצטרפו אליו 60 אלף נשים שהתחייבו לקבל על עצמן קבלות טובות, ובייחוד בנושא של הריחוק והשמירה מהאינטרנט. כל אחת התחייבה 'קבלה טובה' בנושא זה לזמן קצר של כמה שבועות, אמנם היום נגמר מועד זמן ה'קבלה', וברצוני לדבר שיחה לפניהם שימשיכו את הקבלה עד ביאת גואל צדק, מה לומר להן?

מרן שליט"א: אם ח"ו מתפרים בזמן כזה, הרי זה סכנה, וב"ה זכיתם להתחזק, ותמשיכו, ושכר רב מונח בשבילכם. ואדרבה, דווקא בזמן שרוצים להתרפות, אז זהו הזמן שצריך חיזוק, ובפרט אם היצר הרע מדבר על הלב שאין צורך כ"כ לקבל קבלה בנושא זה - שאין זה חשוב כ"כ, דווקא אז צריך להתאזר בעוז ולערוך מלחמה נגד כח הטומאה שמושך ובעז"ה שכר רב מונח לכן.

המשך הנהגות מרן שליט"א מימי המלחמה העולמית מימי צעירותו (חלק ב')

הועתק מתוך ספרו החדש של הרב יעקב ב. פרידמן הנמצא בשלבי עריכה אודות תולדות חייו של מרן שליט"א המושלם בעובדות והנהגות שקיבל מרן שליט"א מרבותיו. ותשוה"ח למחבר הרב יעקב ב. פרידמן שליט"א על מסירת הדברים לגליונינו).

בימי בין הזמנים או בשבתות בהן שהה בבית אמו בלונדון, היה רבינו נכנס בשעת ההפצצות לאחד מחדרי הבית שלפי הערכתו היה מוגן יותר, שם שקע כליל ב'מנחת חינוך' הנצחי שלו. הוא ראה ב'מנחת חינוך' מגן טבעי מכל פצצות וחבלי עולם. משעה שהיה נצמד ראשו ורובו ונשמה שבאפו לחקירות ה'מנחת חינוך' היה העולם כולו על הפגזותיו ורעשיו הופך לחפץ שלא ממין העניין.

באחד הימים שהה שם בבית אמו הגאון רבי יום טוב ליפמן ראקוב, מרבני לונדון. משהבחין הרב ראקוב בנער השוקד לילות תמימים על ה'מנחת חינוך' ויונק ממנו חקירה אחר חקירה, דף אחר דף, גער בו:

"בן ישיבה צריך להיצמד לדפי גמרא!"

לימים סיפר רבי משה כי שעות לימוד אלו בזמני האזעקות נחקקו בליבו ונותרו למזכרת נצח. בחינת "חכמה שלמדתי באף היא עמדה לי".

וכאשר אמו סידרה מקומות שינה במקלט לבניה בזמן המלחמה, דילגה על משה בנה:

"משה'לה שלי לא צריך מקום. משה'לה שלי לא ישן על מיטה".

...

מוצאי יום קדוש. כבר אחר חצות ליל, משה שטרנבוך סיים סוף את תפילותיו ולימודיו, ואת היתד שקבע אחר היום הקדוש במסכת סוכה, ומבקש לפנות לביתו לשבור את צומו. רחובות העיר ריקים. לונדון שרויה בשעה הזו תחת עוצר כבד, ועלטת האפלה משחירה את שדרותיה. אבל הדי ההפגזות שתקפו בעיקר בלילות, דממו. חלק מהבחורים חששו לחזור בשעה כזו לבתיהם.

הנער ר' משה עדיין לא טעם דבר אחרי הצום. בישיבה כבר לא היה מה לטעום, והיה חייב ללכת

ה' לי לא אירא

שואל: מה לעשות להפיג את הפחד בימים אלו.

מרן שליט"א: אתה מפחד? אכן כן צריך להיות. זה הרי המטרה והתכלית של כל הצרות כדי שנפחד ונתעורר להבין שחייבים אנו לשפר דרכינו ולשוב לה'.

אמנם הוסיף מרן שליט"א ואמר: צריך לפחד רק מהעוונות ולא משאר דברים, וכ"ש שאין להיכנס לבהלה שאין לה מקום כלל.

האמנתי כי אדבר

שואל: ישנם שפוחדים לצאת מהבית מה ניתן לומר להם.

מרן שליט"א: הרי זה שטות ושיגעון, מחובתינו להשריש בהם אמונה.

יש לנו הבטחה מהקב"ה

שואל: איך מרגיעים אנשים שמפחדים מה אומרים להם?

מרן שליט"א: אין מה לחשוש, יש לנו הבטחה מהקב"ה שכלל ישראל יישאר לנצח, רק החופשיים מבלבלים את הדעת עם פחדים.

מה לומר למשפחות רחוקים

שואל: שומרי תורה ומצוות שצריכים ללכת לנחם אבלים או שהם שכנים או מכירים עובדים ביחד, והיושבים שבעה הם חילונים ושואלים שאלות איך יכול לקרות דברים כאלו וכדומה מה אפשר לומר להם לחזק ידם ולקרבת תחת כנפי השכינה?

מרן שליט"א: אנחנו לא בעלי דינים לדון את הקב"ה, אין לנו את האפשרות 'לדון' אותו ח"ו, שאדם לא נוצר עם כוחות להבין את הקב"ה ודרכו.

הא בלא הא לא סגי

שואל: על מה צריך להניח הדגש בזמן הזה, ללמוד תורה או להתפלל.

מרן שליט"א: העיקר ללמוד תורה, וגם צריך להתפלל.

לא יאונה כל רע

שואל: בחור ישיבה משיקאגו שלח לשאול האם יכול לבוא לארצינו הק' ללמוד בישיבה.

מרן שליט"א: אם ילמד יותר טוב בארץ הקודש, יבוא לארץ ללמוד ובעז"ה לא יאונה לו כל רע.

רצו"ף עלי אהבה

שואל: בחור מהדרום שואל (יום ה' פר' נח): האם בחור ישיבה ירד למקלט באמצע הלימוד בהיכל הישיבה?

מרן שליט"א: לא.

רחמנא ליבא בעי

שואל: מי שהתפלל בעת צרה בחושבו שזהו תפילה מדרבנן כמו כל השנה, ולא ידע שלדעת הרמב"ן חיוב תפילה בעת צרה הוא מדאורייתא, האם קיים המצוה לפי מה שנפסק בס' ס' שמצוות צריכות כוונה.

מרן שליט"א: בתפילה בעת צרה, עיקר המצוה היא המטרה, להתפלל להינצל מן הצרה, ובזה אין חסרון כשאין מכוון, וכדברי הגר"א וסרמן זצוק"ל במצוות שבין אדם חברו, שאין בהם דין מצוות צריכות כוונה מה"ט. ואין זה דומה לק"ש שנפסק במ"ב שם שצריך כוונה, שהמצוה היא הפעולה, שלא לקרוא ק"ש כקורא בתורה. ומי שמכוון בק"ש לקבל עומ"ש, אך אינו מכוון לשם מצוה, יצא לפי הח"א, אך הוא בדיעבד.

דברי חמד

מרבני מרן עמוד ההוראה הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

פרשת וירא תשפ"ד

• תורת חמד | מענייני הפרשה •

• ווי העמודים וחשוקיהם | שאלה משולחנו של מרן שליט"א •

לקנות דירה מרווחת ליד כביש שנוסעים בו בשבת

שאלה. אנחנו משפחה ברוכה (16 נפשות) ומתגוררים בדירה קטנה וצפופה, כעת עומדת בפנינו האפשרות לקנות דירה יותר גדולה ומרווחת, בקרבת מקום למקום מגורינו, באזור הקהילה אליה אנו משתייכים.

אך הבניין בו אנו מעוניינים לקנות, עתיד להיבנות לצד כביש המוביל לשכונת שחלק מהתושבים שם עדיין אינם שומרי תורה ומצוות רח"ל, ובכביש זה מצוי שנוסעים רכבים בשבת רח"ל. יצויין שרוב תושבי העיר מסורתיים וחילולי השבת אינם המוניים. האם לקנות דירה במקום זה?

תשובה. ראיית חילול שבת משפיעה לרעה על הרואה זאת, ולכן כדאי לחיות בדירה קטנה ושלווה בה, מאשר לחיות בבית גדול, ומי יודע איך יראה היראת שמים של הילדים.

מקורות ונימוקים:

נאמר בתוספתא (שבועות פ"ג ה"ג) רבי אלעזר בן מתאי אומר אין אדם מתחייב לשמוע אלא אם כן חטא, שנאמר "נפש כי תחטא ושמעה", וכן היה ר' אלעזר בן מתאי אומר הרואה עוברי עבירה מתחייב לראות, הרואה עושי מצווה זכה לראות.

וביאר בחזון יחזקאל, נפש כי תחטא ושמעה, שהנפש חטאה קודם בחטא אחר, אז ושמעה קול אלה ותשבוע לשקר. הרואה עוברי עבירה נתחייב לראות - כלומר אדם שחטא נתחייב שיראה עוברי עבירה, שבראותו עוברי עבירה נחלש אצלו חומר אותה עבירה, ועל זה נאמר (משלי ד, יד) "באורח רשעים אל תבוא". אבל העושה מצווה, זוכה לראות עושי מצווה וילמוד ממעשיהם, והמצוות נעשות חביבות עליו, ועל זה נאמר (שם, יח) "ואורח צדיקים כאור נגה הולך ואור עד נכון היום".

וכן אמר מרן הגאון רבי מאיר שמחה מדוינסק זצ"ל [שמענו בשמו], מה שציוותה תורה בחייבי מיתות בית דין "יד העדים תהיה בו בראשונה להמיתו, ויד כל העם באחרונה ובערת הרע מקרבך" כי העדים שראו את האדם בשעה שעשה עבירה, כגון שראו אותו מחלל שבת, נפגמה אצלם החמימות של קדושת השבת, ועל ידי שהם מקיימים מצווה זו, להעניש את המחלל שבת, מצווה זו מתקנת את הראיה של העבירה, ועל זה נאמר "ובערת הרע מקרבך", היינו הרע שנדבק בקרב העדים בגלל ראיית העבירה, את זה תבער על ידי מצוות הענישת החוטא.

ובשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"א סימן קנו) נשאל על מוהל שלא רצה ללכת בשבת למול במקום שמחללים שבת כדי שלא יראה חילולי שבת, והשיב לו: אף שוודאי יש איסור על האדם לילך למקום שעוברין על איסורי תורה, וראיה ממה דאיתא ביומא (דף ע"א) שיש מצווה לראות בעשיית מצווה משום ברוב עם הדרת מלך, שמעינן ממיילא דלראות בעבירה יש איסור, דהא ברוב עם ח"ו בזיון למלך. [למעשה לגבי הברית כתב לו ללכת, ומיד לאחר הברית לברוח משם].

הרי שיש כאן טעם נוסף שלא לראות חילולי שבת, כי על ידי הראיה יש עוד יותר בזיון המלך, שהשבת מתחללת ברוב עם.

ולכן עדיף להשאר בדירה הקטנה, למרות הצפיפות שבה, מאשר לעבור למקום שרואים משם חילולי שבת, ועל זה אפשר להמליץ את הפסוק (משלי יז, א) "טוב פת חֲרָבָה, וְשִׁלְקָה-בָּהּ, מִבֵּית מִלָּא וְזָכְרִי-רִיב". [אמנם לפעמים יש אפשרות לסגור במשך כל השבת את חלונות הבית, כולל הווילונות, ואז אינם רואים את חילולי השבת, ואם יודעים שיצליחו לעמוד בזה אפשר לקנות דירה במקום כזה, ויקפידו גם ביציאתם לתפילות להביט ארצה ולא לשאת עיניהם ולראות את חילולי השבת רח"ל].

ויקח חמאה וחלב וכן הבקר אשר עשה ויתן לפניהם וגו' (בראשית יח, ח). ופירש רש"י: 'ולחם לא הביא [והרי אמר לשרה להכין שלש סאים קמח סולת], לפי שפירסה שרה נדה'. ולכאורה צ"ב, לפי מה שחשב אברהם אבינו שהם ערביים, למה לא נתן להם לאכול, וכי יש לערביים קפידא לאכול חולין טמאים. ולכאורה מבואר כאן שאברהם אבינו לא רצה לכבד את האורחים מדבר שהוא עצמו לא אוכל מזה, דכיון שהוא אכל רק חולין על טהרת הקודש, ואע"פ שאורחיו הישמעאלים אוכלים גם טומאה, בכל זאת אברהם אבינו לא רצה לתת להם ממה שהוא לא אוכל, וכנראה ביאור הדבר שהאורחים חשים בנוח יותר על ידי שהאורח אוכל עמם בדיוק אותו אוכל שהם אוכלים, ודו"ק.

והנה נשאלנו מגבאי צדקה, שהוא עצמו אוכל רק בשר חלק, אך אוסף מאנשים פרטיים וממוסדות בשר כדי לחלקו לעניים, ולפעמים הם נותנים לו גם בשר כשר שאינו חלק, ויש עניים שאוכלים גם בשר זה, ושואל הגבאי האם מותר לו לתת להם את הבשר, או שמא כיון שהוא מחמיר על עצמו שלא לאכול, אולי גם לא יתן לאחרים. ואולי כמו שאאע"ה לא נתן לאורחיו ממה שהוא לא אוכל, כך גם בענינו הגבאי לא יחלק לעניים ממה שהוא עצמו לא אוכל.

אולם מו"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל אמר שיכול לתת לעניים אלו גם את הבשר שאינו חלק, ואין ראייה מאברהם אבינו דהתם נשאר מנות יפות עבורם חוץ מהלחם, והוא בן בקר רך וטוב, לשונות בחרדל וחמאה וחלב [ובפרט אם זה ענין שהאורחים חשים יותר בנוח שהמארח אוכל עמם יחד אותו אוכל, יש להסתפק אם זה שייך גם בצדקה], אבל אם יחסר לעניים, אין למנוע מהם בשר כשר. אבל באמת באופן שיש עבורם שפע, אז אין ליתן להם מה שהוא עצמו לא אוכל. ואף אם נאמר דכשיש שפע לא יתן, זה אינו אלא בדבר שהוא חושש שאינו כל כך כשר, אבל ודאי שמותר לבן אשכנז לחלק לבן ספרד אורז לפסח, כיון דגם הבן אשכנז יודע שלבן ספרד הרי זה חלק.

ויעקוד את יצחק בנו, וישם אותו על המזבח ממעל לעצים (כב, ט). הנה מבואר בפסוק שתחילה עקד את יצחק, ורק אחר כך העלהו על גבי המזבח כשהוא עקוד, וצ"ב למה לא עקדו כשכבר היה על גבי המזבח, וגם הרי זה קל יותר. ומשיב על כך רבינו המהר"ל דיסקין זצ"ל, שכיון שנצטווה "והעלהו שם לעולה", למד מזה אאע"ה שיש כאן ציווי שאברהם יקיים בו "העלאת", והיאך יקיים אברהם מצווה זו, והרי: "החי נושא את עצמו", ותתייחס ההעלאת גם ליצחק, לכן עקד אותו קודם שהעלה אותו, משום שמבואר ברמב"ם (פי"ח מהלכות שבת הט"ז) "המוציא אדם חי בשבת, אינו משאוי [שהחי נושא את עצמו], ואם היה כפות המוציא אותו חייב", וכיון שבכפות אין החי נושא את עצמו, על ידי זה קיים אברהם "והעלהו" כפי שצוהו השי"ת, שהוא לבדו יעלהו.

יש ללמוד מהדברים הלכה למעשה, במה שנשאלנו כשתפסו מחבל ימ"ש בשבת, וצריך לקושרו ולהוציאו כשהוא קשור בידי וברגליו מרשות הרבים לרשות היחיד, איך יעשו זאת. והשבנו, שלא יקשרוהו ויעקדוהו ואחר כך ישאוהו מרשות לרשות, משום שאם יעשו כן הרי הם יעברו על מלאכת הוצאה, וכמבואר ברמב"ם שהמוציא אדם כפות לא אומרים בזה שהחי נושא את עצמו וחייב על הוצאה מרשות לרשות, ולכן יקשרו את ידי המובילים אותו, וכן את רגליו לרגלי המובילים אותו, וכך יקחוהו מרשות לרשות.

לאחר סילוקו של מרן ראש ישיבת 'עטרת ישראל' הגר"מ אזרחי צוק"ל, פתח רבינו את שיעורו לחופאים ביום ה' בביה"ח מעייני הישועה, ואמר כי הציבור מפתח שנטפר א' מגדולי ישראל בזמן מלחמה, והביא את דברי התוס' (מנחות קי. ד"ה ומיכאל) ש"מ מה שאומרים בשמו"ע 'ואשי ישראל ותפילתם באהבה תקבלו ברצון' שזה קאי על נשמות הצדיקים, ואמר רבינו שהקב"ה קורא לצדיק כמו קרבן שיעלה למעלה ויכפר ויעשה מהפכה, ובודאי הגר"מ צ"ל שהיה מרביץ תורה מופלא, ימליץ יושר בעדו שמידת הדין תתקנה למידת רחמים, ותסתים המלחמה במהרה לשלום אכ"ר.

- שאלנו את רבינו לגבי נשים שיקבלו ע"ע לשמור שבת, האם אפשר לומר להם כי זו סגולה וברכה שבעליהן או בניהם ישובו לשלום משהד הקרב, ואמר רבינו כי ללא שום ספק אפשר לומר להם כי שמירת השבת זו סגולה וברכה בדוקה לכך, וכדברי האבן עזרא הנוודים, כי אשמרה שבת - קל ישמרני, אמנם להבטיח אי אפשר כי לפעמים ישנם מעשים רעים שמעכבים, וכמו שכתב המשנ"ב (סימן קנח ס"ק לח) דמי שזהיר בנטיילת ידיים בשפע ואינו מתעשר הוא מפני שמעשיו מעכבין.

- רבינו הורה ליעץ לחילונים הרוצים לשמור שבת פעם ראשונה בחייהם, שיזהרו בשלושה דברים: א) להדליק האור בערב שבת ולא לכבותו כל השבת (ולכוון שיהיה גם לנרות שבת, אם אין נרות מומש). ב) לבשל את כל האוכל לשבת בערב שבת. ג) לא לנסוע ברכב כל השבת, ובזה הם מקרבים את הגאולה. ושאלנו לרבינו בכאלה שקשה להם להתחיל באופן תמידי עם כל אותם שלושה דברים, והשיב רבינו שלפחות לא יסעו ברכב בשבת, גם משום שבכל רגע עוברים על אלפי הבערות דאורייתא, וגם שהוא חילול שבת בפרהסיא החמור טפי.

- רבינו נשא דברים בעצרת התפילה שנערכה לרבבות תשב"ר ושורה ברחבי העולם, בדבריו הביא את דברי הגר"ח פלא"י זצ"ל בשו"ת חיים ביד (סי' קכו) עה"פ במשלי (כה, טו) 'לשון רכה תשבר גרם', שתביעות 'תשבר גרם' הם ראשי תיבות: תינוקות של בית רבן, גזירות רעות מבטלין. עוד סיפר רבינו שניגש אליו ילד ושאל, שכתוב בפסוק (שמואל ב, כב, ג) 'אלוקי צורי אחסה בו, מגיני וקוץ ישיעי, משגבי ומונסי מושיעי, מחמס ותושיעני', האם יכול לכוון על מחבלי החמאס שינצל מהם. השיבו רבינו שוודאי שכן, בדמיונות דוד שם פירש 'מחמס. מאנשי חמס', והפשטות היא על אנשים גזלנים, אבל אפשר לכלול בזה כוונה נוספת על אותם אנשי חמאס, רוצחים ימ"ש. [וכמו שמביא רבינו שאמר לו מורו ורבו מרן בעל החזון יחזקאל זצ"ל שבברכת המזון כשאומר 'ואל תצריכני לידי מתנת בשר ודם', הוא מכוון ג"כ שלא ידקק לתרומת כליה ודם].

- תוך כדי הדברים נכנס מרן ראש הישיבה הגר"ד לנדו שליט"א, רבינו נעצר והכריז "כולם צריכים לקום לכבודו של מורינו ורבינו שליט"א", ולא המשיך במישאו עד אשר נטל רשות מפורשת ממרן הגר"ל שליט"א להמשיך ולשאת דברים. רבינו סיים בדבריו החפץ חיים בספרו מחנה ישראל (ח"א פכ"ח, וכן בשם עולם ח"א פ"א) שכתב: 'בעת שאדם שומר את השבת, גזר גזירה, והקב"ה מקיימה, שנאמר אם תשיב משבת רגלך, מה כתוב אחרי, אז תתענג על ה', כמו דתימא והתענג על ה' ויתן לך משאלות לבך'. ועוד שגם ילדי ישראל צריכים להתחזק בלימוד שני הלכות שבת מדי יום, ובזה יביאו ישועה לכלל ישראל.

- בהקלטה שפורסמה בקו 'שיח יצחק' נשאל רבינו מיהודי שהוא וב"ב ניצלו מהטבח הגורא בדרום, כאשר שהו בממ"ד ונלחם עם המחבלים, האם לערוך כעת סעודת הודיה או שמא מאחר ורבים מבני היישוב נרצחו אין ראוי, רבינו השיב שביישוב בו גר לא יעשה מאחר והדם שותת ונוזל, אך שישע למרדכי הארץ לאחת הישיבות או הכוללים ושם יביא מיני מתיקה או סעודת הודיה, ויקדיש זמן לאמירת פרקי תהלים בבכי על כל אהב".

- רבינו הצטרף בכתיב"ק לחתימות מרן ורבינו גדולי ישראל על מכתבו של הגר"א קורנפלד שליט"א מרבני בית שמש על כך שראוי להתחבר להשמל כשר בשב"ק, ובפרט בזמן זה שהוא עת רצון להרבות כבודו של שבת ובודאי יוסיף הדבר שמירה על כולנו, וכתב בזה"ל: 'לממלכת כהנים וגוי קדוש עם ישראל נועם ה' עליכם, נאמר במדרש (בראשית רבה יח, ח) אמרה שבת לפני הקב"ה לכל הבריות יש בן זוג ולי אין! אמר לה הקב"ה כנסית ישראל תהא בן זוגך. גם אדם הראשון ראה את השבת כטוב המושלם וכשחזר בתשובה הוא זימר מזמור ליום השבת. אשרי האדם שיקבל לבן זוג את השבת המלכה שהיא הדיבוק הגדול שיש לעם ישראל עם הקב"ה. אחיכם המבורך את הכלה עם הבן זוג שלה'.

אחורה נא חידה

שור שהרג אדם ונגמר דינו ליסקל (ולא הוזמו עדי), ובכל זאת אינו אסור באכילה לאחר השחיטה, היתכן?

תשובה לשאלה משבוע שעבר: היאך מצינו שתרנגולת פרהה על אילן והפילה ממנו תפוח, והדין הוא שהתפוח אסור, אולם אם באותו עת הטילה ביצה, התפוח מותר?

תשובה. חידה זו שאל מהר"י ברונא (סימן קמט), וכע"ז מובא גם בספר 'תרומת הדשן' לרבי ישראל איסרליין (או"ח עמ' קג, ענין ד), ואמר ע"פ המבואר במסכת ביצה (דף ז ע"א) שתרנגולת מטילה ביצים ביום ולא בלילה. וכידוע, פרי שנשר מן העץ בשבת או ביו"ט אסור באכילה, גזירה שמא יבואו גם לעלות אילן ולתלוש ממנו פירות. וא"כ התשובה לחידתנו היא, שהתרנגולת פרהה על האילן בערב שבת או ערב יו"ט, בזמן שלא היה אפשרות להבחין בשעת שקיעת החמה אם הוא יום או לילה (כגון ביום המעונן שיש קושי להבחין בשקיעה), ובאופן שגם הטילה ביצה באותו זמן התפוח יהיה מותר באכילה, משום שזה מכריע לנו שעדיין יום, כיון שהתרנגולת מטילה ביצים דווקא ביום, ועל כרחך שעדיין לא שקעה החמה [וראה בחשוקי חמד (ביצה דף ז ע"א) מה שהבאנו מהפרי יצחק (ח"ב סי' ח) שהקשה דלפ"ז נוכל להכריע בכל בין השמשות אם זה יום או לילה, ולמה חז"ל לא הכריעו ע"ז].

לקבלת העלון, פסקי הלכה, ועדכונים ממרן שליט"א,

ניתן להרשם במייל dch0527642209@gmail.com, ובפלאפון הנ"ל, או בכחובת מייל 3126877@gmail.com ובפלאפון 0533126877.

לע"נ הרב אביגדור פורגס בן ר' יום טוב ליפמן זצ"ל

לומר תהלים במקלט כשיש שם אנשים וגו' מחיצה

שאלה. כשנשמעה אזעקה ואנשים רצים למקלט ומפחדים ואומרים תהלים, האם הדבר מותר כשאין מחיצה מבדלת ביניהם, או שמא עדיף להימנע מהתפילות?

תשובה. כתב החת"ס (ח"ח השמטות סימן קצ) וז"ל: "הנה אנו מזהירים לשמוע קול זמר אשה אפילו פנויה שאינה נדה וערוה בשעה שאנו קורים ק"ש ובשעת תפלה, כמבואר בשו"ע (או"ח סימן עה ס"ג) ובמג"א שם (סק"ו) והיינו ע"כ בשמיעת קול פנויה טהורה, דאי באשת איש או פנויה נדה, קשה מאי ארי' בשעת ק"ש ותפלה תפוק ליה לעולם אסור משום קול באשה ערוה, וכן מבואר בשו"ע (אה"ע סימן כא ובכ"ש סק"ו). והטעם לזה כי אנו מאמינים שכל תפלה או שבת והודאה שמתערב בה שום הרהור אפי' באשתו, לא תעלה במעלות לפני השי"ת ולא תקובל לפניו. ומפני זה אנו מפרשים הנשים מן האנשים בבית הכנסת בפני עצמם, שלא יבאו לידי הרהור בשעת תפלה, ותהיה תפלה נדחית רח"ל. ויצא לנו זה משמחת בית השואבה, דאמרין במסכת סוכה שהיו מתקנין שיהיו נשים מלמעלה ואנשים מלמטה שלא יבואו לידי קלות ראש, ואמרי' התם בדף נב ע"א דיצא להם כן מקרא (זכריה יב) וספדה הארץ משפחות לבד משפחות בית דוד לבד נשותיהם לבד, אמרו והלא דברים ק"ו, ומה לעיל שעוסקים בהספד ואין יצו"ר שולט בהם, אמרה תורה אנשים לבד, עכשיו שעוסקים בשמחה ויצו"ר שולט בהם על אחת כמה וכמה, ומוזה ראה לה' לי' דאפי' היבא דליבא מושום איסור ערוה כגון אשתו של עצמו, מ"מ במקום תפלה והודאה או הספד כל מה דבעי ליבא לרחמנא, לא יתעורר שום ענין הרהור אפי' באשתו אמרו, שהרי כתב משפחת בית דוד לבד ונשיהם לבד, ומ"ט לא יספרו כל איש עם אשתו יחדיו, אלא ע"כ דגם זה אסור, דגורם הרהור ובטול הכוונה, וכיון דברנו דקול באשה ערוה א"כ הקול המתהלך מעזרת נשים לעזרת אנשים מעורר הרהור ובטול הכוונה בתפילה והודאה ואנחנו מאמינים לפי דתנו שזאת התפילה וזה השבח לא יקובל לפני שמוע תפילה", יעו"ש.

ובשו"ת אגרות משה (או"ח ח"א סימן לט) כתב וז"ל: "אבל מוכרחין קצת לומר שדין זה הוא מדאורייתא בכל מקום קבין, שהרי ההספד שלעתידי שלמדין משם לא מצאנו בו שיהיה במקדש, ואם שם לא נאסר מדאורייתא אלא לצניעות בעלמא איך שייך למילף מזה איסור דאורייתא למקדש, אלא משמע שהוא איסור בכל מקום שצריכין להקבין בו אנשים ונשים שאסורין להיות בלא הבדלת מחיצה ביניהם, כדי שלא יבואו לידי קלות ראש. וכלא צורך קבין אף במקדש מותר שהרי הנה התפלה סמוך לעלי הכהן, ואף שנמצאים שם הרבה אנשים, אבל במקום שצריכין להתקבץ כהא דשמחת בית השואבה וכהא דיתקבצו להספיד לעתיד, הרי הוא דין מדאורייתא שצריך מחיצה להבדיל ביניהם. ולפיכך גם בבתי כנסיות שלנו שמתקבצים להתפלל, צריך שתהיה מחיצה ודוקא מחיצה כזו שלא יבואו מתוכה לידי קלות ראש", עיין שם.

ואם כן לכאורה אף בנידוננו כשהולכים להגיד תהלים יש לעשות מחיצה להפריד בין הגברים לנשים. אמנם אם אי אפשר לעשות מחיצה, יש לסמוך על מה שכתב בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"א סימן יב) וז"ל: "אם צריך מחיצה כשמתפללים במקום שאינו קבוע לתפלה, למשל, בבית אבל רח"ל. אם צריכות הנשים לילך לחדר נפרד, או שדי בהפסק אוויר. ונראה שלדינא הנשים בבית אבל צריכות ללכת לחדר אחר. והטעם דבית אבל הוא מקום שפתוח לרבים, שצריך בו מדינת תמיד הפרדה בין הנשים לאנשים, וכל שכן בשעת תפילה וכו'. אבל אם למעשה הנשים אינן מסכימות לעזוב את החדר, נחשב זה לאקראי, ואין להנמיך מלהתפלל מחמת זה. אבל בבית חתן מדינא אין צורך במחיצה, שאינו פתוח לרבים, אלא רק לבני המשפחה. לכן די בכך שילכו האנשים המתפללים לזווית אחת שיוכלו לכוון שם, ושם יתפללו, עכ"ל.

ויש קצת להביא ראיה שבדיעבד אפשר להתפלל בלי מחיצה, מהמבואר ברמ"א (או"ח סימן שטו ס"א) שמוותר לעשות בשבת מחיצה ארעית אם אינה מחיצה מתרת אלא לצניעות בעלמא, וביאר המשנ"ב (סק"ה, על פי מקור הדין במרדכי) 'כגון להפסיק בין אנשים לנשים כששומעין הדרשה', ואם היה אסור לדרוש בלי מחיצה לכאורה היה לזה דין של מחיצה מתרת, ומוזה שמבואר שאינו מחיצה מתרת, ש"מ שבדיעבד אפשר להתפלל, אלא שיש מצוה מהתורה לעשות מחיצה, אך אם אי אפשר אין איסור להתפלל.

ובנידוננו יש לדון בעוד סברא להקל על פי הנאמר במסכת נדה (דף ג') אמר אביי עשאו כבולשת... דכיון דבעית לא אתי לנסוכי, הכא נמי כיון דבעית לא אתי להרהורי... מאי ביעתותא איכא? איבעית אימא: ביעתותא דליליא ודאגרא וכו', יעו"ש. הרי שבשעת פחד אין הרהור עבירה. ויתכן שהוא הדין במקלט, בגלל הפחד אין הרהורים, וגם הלכות אורח ארעא לא נוהגים אז, והרי זה ארעי ולכן יש להקל, וצ"ע.

ניתן להאזין להקלטות ופסקי הלכה המתעדכנים מדי יום ממרן רבינו שליט"א, וכן שיעורי יומי בהלכות שבת ועוד, בקו 'שיח יצחק',

072-380-9348 או 04-376-0582.

מדי ערש"ק יעודכן בקו האם ישוה מרן שליט"א בשבת הקרובה ברמת אלחנן

דברי חיזוק והתעוררות בעניני השעה

מרבנו מרן המשגיח הגאון רבי דן סגל שליט"א

והעיקר צריך להיות לא רק שמתפללים על הצלה וישועה מן המצב הקשה של עכשיו, אלא להתפלל על הגאולה של כלל ישראל, על בנין בית המקדש, על כבוד שמים ועל ביאת משיח צדקנו. ולו יצויר שמחר נפסק כל העסק הזה, וחוזרים להיות 'איש תחת גפנו ותחת תאנתו', אם נפסיק את התפללות שלנו על ההצלה והגאולה השלימה - אזי לא הבנו כלום! לא זו התכלית! אלא התכלית הוא שניגאל בגאולת עולמים.

כבר הזכרנו כמה פעמים את דברי הרמב"ן (כתבי הרמב"ן, חלק א' עמ' שכד) 'כלנו כצאן תעינו איש לדרך פנינו, וה' הפגיע בו את עון כולנו (ישעיה נג, ו), 'אשים את ישראל, בעבור כי הם בגלותם ישימו כל כוונתם בעסקי העולם, ומשים כל אחד כוונה לעצמו ביתו ועסקיו, וראוי להם להיות בוכים ולהתפלל לפני ה' לילה ויום שיכפר על עוון ישראל ויחיש קץ הגאולה, כי המשיח בתשובה יבוא מיד, ואם לאו יתאחר עד הקץ הבא עליו בשבועה'. וממשיך הפסוק ואומר 'וה' הפגיע בו את עון כולנו, בו - במשיח, ומבאר הרמב"ן: 'כי העון הזה הנזכר פוגע בו, כי הוא מצטער כל היום על כי אחרו פעמי מרכבותיו, ואנחנו אין אנחנו משגיחים בכך אלא מתעסקין בעסקינו בתוך העמים'. והיינו, שאם יש צרות בכלל ישראל, זה בא לעורר שנתפלל על הגאולה של כלל ישראל.

וכך גם אומר היעב"ץ, (סידור היעב"ץ, עניני תשעה באב): 'אלמלא לא היה אלא עוון זה בדינו, שאין מתאבלין על ירושלים כראוי, די להאריך גלותנו, והיא בעיני הסיבה קרובה היותר גלויה עצומה וחזקה, לכל השמדות המופלגות הגדולות הנוראות המבהילות הרעיונים, אשר מצאונו בגלות, בכל מקומות פזורנו וכו', לפי שיצא האבל הלז מלבנו בהיותנו שוקטין בארץ לא לנו, שכחנו את ירושלים ולא עלתה על לבבנו, על כן כמת מלב נשכחנו'.

אחד הטעמים שכלל ישראל נקרא 'עם נבון וחכם', זה בגלל זה שהם יכולים להבין ברמז, 'די לחכימא ברמיזא'. כל מה שנעשה כעת זה לא רק רמז גרידא, זה הרבה יותר מרמז, וככל שאנחנו מבינים את זה יותר ומתפללים יותר על הגאולה ועל כבוד שמים, אז 'קרובה ישועתי לבוא', וחוסכים הרבה צרות מכלל ישראל. בקשה אחת בענין כלל ישראל ובית המקדש, יש בה יותר כח מהרבה בקשות, ואפילו בקשות רוחניות, כי בודאי שאם אחד מבקש הצלחה בתורה ועבודת השם זה דבר גדול מאוד, אבל אם הוא מבקש על כבוד שמים ועל כלל ישראל, על ירושלים ועל ביהמ"ק - זה נורא נוראות! כל התפילות של הימים הקדושים הם על הגאולה ועל ביהמ"ק, ללמדך שזה מעל כולם, וכמובן שעל ידי זה נזכה ממילא גם לסיעתא דשמיא בתורה וברוחניות.

אדוננו דוד המלך ע"ה אומר (תהלים קב, יח-ט): 'פנה אל תפלת הערער ולא בזה את תפלתם, תכתב זאת לדור אחרון', ומבארים, שאפילו כשכלל ישראל יהיו בבחינת 'ערער' - קוץ שאינו עושה פירות ואין בו מעלות כלל, ובעצם היה צריך

כתוב בפסוק (בראשית יב, ז): 'וירא ה' אל אברם ויאמר לזרעך אתן את הארץ הזאת ויבן שם מזבח לה' הנראה אליו, ופירש"י, 'ויבן שם מזבח, על בשורת הזרע ועל בשורת ארץ ישראל'. והיינו שאין כאן שתי בשורות נפרדות, אלא 'ארץ ישראל' קשורה ומחוברת עם 'זרעך', והביאור בזה, שכמו שקוב"ה וישראל ואורייתא חד הם, כי ע"י התורה כלל ישראל מחוברים אל הקב"ה, וככל שכלל ישראל קשורים יותר עם התורה, הם מחוברים יותר אל הקב"ה, כך גם הקשר והשייכות של כלל ישראל עם ארצנו הקדושה תלויים זה בזה, וכדי לזכות לארץ ישראל צריכים כלל ישראל להתעלות במדריגות, ועל ידי זה זוכים לארץ ישראל, וה"ה שאם ארץ ישראל במדריגה האמיתית שלה, זה משפעי גם על כלל ישראל.

מובא בספר חרדים (מצוות התלויות בארץ ישראל, פרק ב) בשם המדרש, שהקב"ה אמר לאברהם אבינו בתחילה ללכת לארץ ישראל ולצאת ממנה, ולא נתן לו רשות לחזור אליה עד חמש שנים, ובאותם חמש שנים היה אברהם משתוקק ותאב לחזור אליה, ואמר 'מי יתן לי אבר כיונה אעופה ואשכונה הנה ארחיק נדוד אליו במדבר סלה' - מוטב ללון במדברות של ארץ ישראל, ולא ללון בפלטיות של חוצה לארץ, ע"כ. ומבואר, שלא היה שייך שכלל ישראל יזכו לארץ ישראל רק ע"י התפילות והתשוקה של אברהם אבינו, ולכן הקב"ה הכניס אותו מתחילה כדי שיכיר את המעלות הגדולות של ארץ ישראל, וידע למה לשאוף ולהתפלל, ואח"כ כשהוציא אותו הקב"ה מארץ ישראל, הוא התפלל והתגעגע בכיסופים ובגעגועים גדולים לזכות ליכנס לארץ ישראל.

וכך הוא גם לדורות, אם רוצים לזכות לארץ ישראל צריך תשוקה וגעגועים, כי המעלה של ארץ ישראל היא ש'עניי ה' אלוך בך', ו'כמים פנים אל פנים', עד כמה שאנחנו יש לנו את הכיסופים והגעגועים, הציפייה והתשוקה לארץ ישראל, כך גם נהיה אצלו, שיש לו כיסופים וגעגועים כביכול לארץ ישראל. עד כדי כך ש'עניי ה' אלוך בך'.

אנחנו כעת עומדים במצב שאנחנו צריכים לזכות לארצנו הקדושה, ונדרש הרבה תפילות ובקשות, תחנונים וגעגועים וכיסופים לזה. ואם ח"ו אין את התשוקה הזו, אז נהיים מצבים שדוחקים בנו וגורמים שיצטרכו להתפלל לבקש ולהתחנן. אנחנו חושבים שכשיש מצב של צרות - ממילא מתפללים, ומהות התפילה היא על הצער שרוצים שיגמר ויפסק. אבל האמת היא להיפך, שיש צער וצרות - כדי שיתפללו, בעה"ב דוחק, ועיקר התכלית בצרות הוא כדי שנייחל ונבקש ונתפלל. ואיתא בחז"ל (ילקוט שמעוני בראשית, מה): 'זלמה נקרא שמו ישמעאל, שעתידי הקדוש ברוך הוא לשמוע באנקת העם ממה שבני ישמעאל עושין להם באחרית הימים'. ואם ח"ו לא עושים את זה, אלא נתפסים לידיעות וחדשות, מאבדים את ההזדמנות.

להיות 'בזה את תפלתם' כי במה אתה בא לפנינו ית', אף על פי כן הקב"ה 'פנה אל תפלתם ולא בזה את תפלת הערער'. ועל מי זה הולך? ממשיך הפסוק ואומר - 'תכתב זאת לדור אחרון! עוד אומר אדוננו דוד המלך ע"ה (תהלים קז, ד-ו): 'תעו במדבר בשימון דרך עיר מושב לא מצאו, רעבים גם צמאים נפשם בהם תתעטף, ויצעקו אל ה' בצר להם ממצוקותיהם יצילים'. והיינו, שלא די ברעבים לחוד, ואף לא ברעבים גם צמאים, אלא רק אחרי שהגיעו עד שערי מוות ונפשם בהם תתעטף - אז ויצעקו אל ה' בצר להם וממצוקותיהם יצילים, כי כל זמן שאדם עוד יש איזו תקוה אחרת, והוא לא תולה את כל בטחונו רק בהש"ת לבדו, חסר ב'יצעקו', ולא זוכים להצלה, ורק כאשר אבדה כל תקוה, ויש ויצעקו אל ה' בצר להם ותולים כל בטחונם רק בקב"ה לבדו, אז וממצוקותיהם יצילים. וכך גם נאמר שם גבי 'יושבי חושך וצלמות', וגבי שאר המחויבים בהודאה לקב"ה על הצלתם, שרק כאשר אבדו כל תקוה אחרת, ויש ויצעקו אל הקב"ה לבדו - באה ההצלה. ובודאי שאנו איננו צריכים לחכות עד שחלילה נגיע עד שערי מוות, כעת הזמן גרמא, ואנו רואים בחוש כמה אנו צריכים את ההצלה של 'שומר ישראל' שלא תיפסק מאיתנו אף לא לשניה

קלה, ובודאי צריך לחזק את התפילה אל הקב"ה, ולא להסיח את הדעת על ידי כל מיני ידיעות וחדשות, שלבד מביטול תורה הרי זה גורם להסיח את הדעת מן העיקר, וזה מחליש את הכח שלנו בתפילה לקב"ה. דוק ותשכח במה שהקב"ה עשה היום, שברגע אחד יודעים את כל מה שנעשה בכל העולם, ועיקר כח היצר בזה הוא להסיח את דעת האדם מהעיקרים שצריך, כי כמה שהאדם יותר שקוע בכל מה שקורה בעולם, כך הוא מתרחק מהכוח לייחד לבו דעתו ורצונו להשם יתברך לבדו.

וצריך לדעת שאנחנו היחידים שהקב"ה זיכה אותנו שאנחנו היחידים שיודעים את האמת ומבינים אותה, וממילא עלינו מוטלת כל האחריות לעשות את כל ההשתדלות האמיתית, יש חלקים בעם ישראל שלא יודעים בין ימינם לשמאלם, ועל מי עומדת האומה כולה - על שומרי התורה ומצוות! ובודאי לא יטוש ה' עמו, והקב"ה יעזור שיהיה לנו ולכל ישראל שמירה עליונה, ויקויים בנו 'הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל', ונוכח להוושע בקרוב בגאולה השלימה, בביאת משיח צדקנו במהרה בימינו אמן.

דברים שאמר רבינו השבוע בעצרת חיוס והתעוררות בהיכל ישיבת מיר ירושלם תובב"א

כתוב בפסוק (בראשית טז, ז-ח): 'ויאמר אליו אני ה' אשר הוצאתיך מאור כשדים לתת לך את הארץ הזאת לרשתה, ויאמר, ה' אלוקים במה אדע כי אירשנה'. למרות שהקב"ה אומר לאברהם אבינו מתוך חיבה של 'אשר הוצאתיך מאור כשדים' שהוא רוצה לתת לו את ארץ ישראל, ולא סתם נתינה, אלא נתינה של 'לרשתה', למרות הכל שואל אברהם אבינו את הקב"ה 'במה אדע כי אירשנה', כי כך היא ההנהגה שלמרות שהקב"ה רוצה לזכות ולתת, אבל מוכרחים זכויות.

גם אנחנו נמצאים כעת בבחינה הזאת, כי כל אלה שעומדים עלינו לכלותינו רוצים למנוע מאתנו את ארצנו הקדושה, הגם שיתכן שהם אומרים דברים אחרים, אבל עיקר הנקודה זה למנוע את 'לתת לך את הארץ הזאת לרשתה', וכדי להינצל אנו צריכים להרבות בזכויות כדי שיהיה 'במה אדע כי אירשנה', שיהיה לנו את הזכות לכך.

אדוננו דוד המלך ע"ה אומר (תהלים קב, יח-יט): 'פנה אל תפלת הערער ולא בזה את תפלתם, תכתב זאת לדור אחרון', ומבארים שאפילו כשכלל ישראל יהיו בבחינת 'ערער' - קוץ שאינו עושה פירות ואין בו מעלות כלל, ובעצם היה צריך להיות 'בזה את תפלתם' כי במה אתה בא לפנינו ית', אף על פי כן הקב"ה 'פנה אל תפלתם ולא בזה את תפלת הערער'. ועל מי זה הולך? ממשיך הפסוק ואומר - 'תכתב זאת לדור אחרון!'

תפלה היא הביטוי של 'אמונה', וככל שמתחזקים יותר בתפילה, והתפילה היא 'זאשפוך נפשי לפני השם' - את כל המהות והמציאות שופכים לפני ה', הרי זה מוכיח שכלל ישראל איתנים ואדוקים באמונה בו ית', ובזה מונח כל ההצלה שלנו.

'יהי חסדך ה' עלינו כאשר יחלנו לך', כפי השיעור שאנו מיחלים רק אל הקב"ה, כך 'יהי חסדך עלינו', והגם שהמצב הוא כזה שצריך להגיע ל'חסד', ולא ראויים לזכות בד"ן, מכל מקום אם מיחלים רק אליו ית', זוכים לקבל בחסד כפי השיעור של 'כאשר יחלנו לך'.

צריך לדעת, כי כמו שהנהג בעולם הוא, שלמרות שמתנהלת מלחמה בשדה הקרב לא לוקחים לשם את העוסקים ברפואות ובשאר דברים שחיי האדם תלויים בזה, כי אלו דברים שבלעדיהם אין קיום לכלל, כך גם לומדי התורה הם התניות והמעמיד של כל האומה, ועליהם תלוי ועומד כך ההצלה של הכלל, וממילא הם פטורים מכל שאר הדברים, והם צריכים להיות קודש להש"ת ולעבודתו! בני תורה יקרים צריכים להיות כעת 'יגבה לבו בדרכי השם', לדעת להעריך ולייקר את מעלתם וגודל האחריות שעליהם, וממילא לדעת שהזמן שלהם הוא יקר מכל יקר, לא יסולא בפז, וצריך לנצל כל רגע ללימוד התורה הק', והחלש יאמר גיבור אני, כי כעת כולנו 'עבד נוקב מרגליות', כי רק לנו יש את הכח הגדול הזה, שהרי אין עוד מישוה בכלל ישראל שמחזיק בכח של לימוד התורה. וזה גופא שאנו מתעצמים ומתחזקים בלימוד התורה זהו קידוש ה' גדול, כי בזה אנחנו מביעים את דעתנו שאנחנו לא תלויים בכלום, אלא רק בו ית', וזו היא ההצלה שלנו. בשאר הדברים - שאחרים יעסקו בהם, אלה ברכב ואלה בסוסים, אבל 'אנחנו - בשם ה' אלוקינו נזכיר! ועל ידי זה יהיה 'המה כרעו ונפלו ואנחנו קמנו ונתעודד', ונוכח לביאת משיח צדקנו במהרה בימינו אמן.

שיעור מדרן הגאון רבי אשר דייט שליט"א

קשירת ציצית בשעה"ד על ידי אשה וקטן

ובהמשך הגמ' שם: "דרש רבא בשכר שאמר אברהם אבינו אם מחוט ועד שרוך נעל, זכו בניו לב' מצות, חוט של תכלת, ורצועה של תפלין".

בתחילת ימי המלחמה כאשר רבבות גוייסו וכולם חשבו שת"כ נכנסים להילחם בעזה, התעוררו רבים מן החיילים ללבוש ציצית לסגולה ולשמירה ונוצר ביקוש עצום למדי צבא עם ציצית, מכיון שלפי תקנת הצבא אין החייל רשאי ללבוש אלא בגדים ירוקים בלבד. אנשים יקרים התנדבו לרכוש גופיות מיוחדות של ארבע כנפות ולקשור בהם ציציות ולא היה בקומץ כדי להשביע את הארי, ונשאלתי אם אפשר בשעת הדחק לקשור ציציות ע"י נשים או ע"י קטנים, ונחזה אגן בשאלה זו. תחילה נדון בנשים ואח"כ בקטנים.

א. האם נשים כשרות לקשירת ציציות

הנה בדן קשירת הציצית ע"י נשים דנו הפוסקים בשני תחומים: א. האם דין אשה כדן גוי שפסול לעשיית ציצית. ב. האם דין ציצית כדן תפלין, וכשם שאשה פסולה לכתיבת תפלין פסולה גם לעשיית ציצית, ואבאר.

הנה מבואר במנחות (מ"ב ע"א):

"אמר רב יהודה אמר רב מנין לציצית בעובד כוכבים שהיא פסולה, שנאמר דבר אל בני ישראל... ועשו להם ציצית, בני ישראל יעשו ולא העובדי כוכבים יעשו".

וכך נפסק ברמב"ם (הל' ציצית פ"א ה"ב):

"ציצית שעשה אותו כותי פסול שנאמר דבר אל בני ישראל ועשו להם ציצית, אבל אם עשה אותה ישראל בלא כוונה כשרה, וציצית שנעשה מן העשוי מקודם פסול".

וכ"ה בטור ושו"ע (סימן י"ד סעיף א').

ובתוס' (שם ד"ה מנין) כתבו:

"מנין לציצית בעובד כוכבים שהיא פסולה - משמע הא אשה כשירה ולא אמר כל שאינו בלבישה אינו בעשייה דהא לא כתיב בגופה לבישה אלא בכלאים ומילתא אחריתא היא וגבי תפלין דרשי כי האי גוונא".

ובהגהות מיימוניות (שם) כתב:

"ציצית שעשה אותו כותי פסול. מכאן פסק ר"י ורבינו יהודה שנשים יכולות לעשות ציצית מדאינו ממעט אלא עכו"ם וכן הורה רבינו יהודה לאשתו לעשות ציצית אבל בשם מורי ש"י מצאתי דאין להם לעשות ציצית משום דכתיב 'בני ישראל ועשו'... בתוס' גיטין

"ויען אברהם ויאמר הנה נא הוואלתי לדבר אל אדני ואנכי עפר ואפר" (י"ח כ"ז).

"דריש רבא בשכר שאמר אברהם אבינו ואנכי עפר ואפר, זכו בניו לב' מצות, אפר פרה, ועפר סוטה. והאיכא נמי עפר כיסוי הדם, התם הכשר מצוה איכא, הנאה ליכא. דרש רבא בשכר שאמר אברהם אבינו אם מחוט ועד שרוך נעל, זכו בניו לב' מצות, חוט של תכלת, ורצועה של תפלין. בשלמא רצועה של תפלין, דכתיב וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך, ותניא, ר"א הגדול אומר אלו תפלין שבראש, אלא חוט של תכלת מאי היא, דתניא, היה ר"מ אומר מה נשתנה תכלת מכל מיני צבעונין, מפני שהתכלת דומה לים, וים דומה לרקיע, ורקיע דומה לכסא הכבוד, שנאמר ויראו את אלהי ישראל ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וכעצם השמים לטהר, וכתיב כמראה אבן ספיר דמות כסא" (סוטה י"ז ע"א וכן בחולין פ"ט ע"א).

אברהם אבינו אבי האומה הישראלית ניבא ואמר (בראשית י"ח כ"ז) "ואנכי עפר ואפר". ונראה בעומק הדברים עפ"י מש"כ התוס' בברכות (י"ז ע"א) בפירוש התפילה "ונפשי כעפר לכל תהיה":

"מה עפר אינו מקבל כליה לעולם כן יהי רצון שזרעי לא יכלה לעולם כמו שהוא אומר והיה זרעך כעפר הארץ".

ובפירוש המהרש"ל שם הוסיף:

"ואני שמעתי מה עפר הכל דורסים עליה ואח"כ היא דורסת על כל הדורסים אף אני כן לכל מצערי וק"ל".

והוא שאמר אברהם אבינו ואנכי עפר, וכך ניבא על זרעו וזרע זרעו לעולמי עד.

ומה המשל לאפר.

אמרו חכמינו (בראשית רבה פרשה י"ט סימן ה') "הכל שמעו לה חוץ מעוף אחד ושמו חול, הה"ד (איוב כט) וכחול ארבה ימים, דבי רבי ינאי אמרי אלף שנה הוא חי, ובסוף אלף שנה אש יוצאה מקונו ושורפתו, ומשתייר בו כביצה וחוזר ומגדל אברים וחי, ר' יודן בר"ש אומר אלף שנים חי ולבסוף אלף שנים גופו כלה וכנפיו מתמרטין ומשתייר בו כביצה וחוזר ומגדל אברים". המשילו את כלל ישראל לעוף החול שחי אלף שנה, ובסוף אלף השנה אש יוצאת מקונו והוא נשרף עד לאפר, ואז בדרך נס קם הוא ונולד מחדש מתוך האפר לעוד אלף שנה. (ויעין סנהדרין ק' ע"ב וברש"י דעוף ששמו חול חי לעולם).

והוא שאמר אברהם אבינו ואנכי עפר ואפר.

זה הסוד של קיום הנצח של כלל ישראל. נס הוא, נס בתוך נס, וכבר העיר רבינו היעב"ץ (סולם בית אל בסידור בית יעקב) שקיים כלל ישראל שה אחת בין שבעים ואבים הוא הגדול שבנסיים והוא נס גדול מן הנסים שנעשו לאבותינו במצרים על ים סוף וארץ ישראל.

לעילוי נשמת

מרת מלכה מזהלה בת הדר"ר מרדכי זיסקינד ז"ל
נלב"ע ג' אייר תשס"ו

ת.נ.צ.ב.ה.

הרה"ח ר' משה בן משה"ר יוסף דוד ז"ל
נלב"ע כ"ז סיון תשמ"ז

הונצח ע"י בנם ידידנו עוז הר"ר דוד הגר הי"ו לז"ס אנג'לס

ומ"מ להלכה נפסק בשו"ע דנשים כשרות לקשירת הציצית אף לכתחלה וגם הרמ"א לא החמיר אלא לכתחלה, וז"ל:
"ויש מחמירים להצריך אנשים שיעשו אותן, וטוב לעשות כן לכתחלה".

ומבואר מלשוננו דאף לשיטתו אין זה מעיקר הדין אלא לחומרא בעלמא שטוב לעשות לכתחלה כדעת המחמירים.

וכך כתב גם בשו"ע הרב (סעיף ב') שהביא את שתי השיטות וכתב דהלכה כסברא ראשונה, אך טוב להזהר לכתחלה, ובערוך השלחן (סעיף ז') כתב להדיא שזה חומרא בעלמא, ע"ש.

וכיון שבנידון דידן רבבות ביקשו לקיים מצות ציצית, ואין סיפק בידינו להכין כולם בזמן קצר, ובפרט לפני שיוצאים למלחמה, וכולם הרגישו שבכל רגע הולכים לצאת לקרב, פסקתי שבמצב זה אין להחמיר, ועוד דכלל גדול בידינו דכל שעת דחק כדיעבד דמי (תורת חטאת כלל ט"ז, הביאו הס"ז להלכה ביו"ד סימן צ"א סק"ב, ועיין בשו"ת שבות יעקב ח"ג סימן ק"י שכתב דשעת הדחק עדיף מבדיעבד שהרי בשעה"ד סמכין על דעת יחיד כמבואר בש"ך בקיצור כללי ההוראה - יו"ד סימן רמ"ב סק"ב), ובנידון דידן הוי שעת דחק גדול מאוד, ובדיעבד לכו"ע הציציות כשרות.

ב. ציצית ע"י קטנים

וגם בשאלה זו מצינו שני טעמים ושני ספיקות להחמיר: א. אם דין קטן כדין אשה, ולשיטת ר"ת פסול לעשיית ציצית. ב. משום שאינו עושה לשמה. ונחזוה אנן.

הנה כבר הבאתי את שיטת ר"ת דאשה פסול לעשות ציצית, דדין ציצית כדין תפילין, וכשם שדרשו בתפילין כל שאינו בקשירה אינו בכתובה, כך גם בציצית כל שאינו בלבישה אינו בעשיה, וכיון שנשים פטורות מן הציצית פסולות הן לעשיית הציצית.

וכתב המגן אברהם (סימן י"ד סק"ג): "ונ"ל דקטן דינו כאשה עסי' ל"ט". ואכן מבואר בהלכות תפילין (סימן ל"ט סעיף א') דרטן פסול לכתובת תפילין משום שאינו בקשירה. אך כבר תמה בביאור הלכה (שם סעיף א') ד"ה להצריך על המגן אברהם דבאמת מבואר בדרכי משה שלא חשש הרמ"א אלא לטעמו של מהר"ם שאשה פסולה משום שאינה בכלל בני ישראל, ולא חשש לשיטת ר"ת כלל, ולפי הטעם של מהר"ם פשוט שאין לפסול את הקטן, וכבר העיר בזה הפרי מגדים באשל אברהם, ומ"מ כתב דראוי להחמיר לכתחלה כשיטת המגן אברהם.

ובביאור הלכה הביא שבעולת תמיד ובארצות החיים כתבו דאף לפי המחמירים באשה אין להחמיר בקטן מטעם זה, וגם הביאור הלכה נטה לומר כן, אך כתב "ומכל מקום כיון שהפרי מגדים ודרך החיים העתיקו להלכה לזהר לכתחלה ע"י קטן ראוי ונכון לעשות כן".

אך פשוט שאין דין הקטן חמור מדין האשה, ואם יש להקל באשה ק"י שיש להקל בקטן.

אך מטעם אחר יש להזהר בקטן דכיון שאינו בר דעת אינו עושה לשמה וצריך גדול עומד על גביו, ואף שדעת המלבי"ם בארצות החיים שקטן כשר לציצית אף אם אין גדול עומד על גביו, כבר חלק עליו המשנה ברורה בביאור הלכה (ד"ה וטוב לעשות) ונקט דודאי צריך גדול עומד על גביו, ע"ש.

ובכל עיקר דין גדול עומד על גביו כתב בביאור הלכה (סימן י"א סעיף ב' ד"ה סוואן): "דעומד ע"ג אינו נקרא באומר לו פ"א קודם העשייה רק צריך להזהירו בכל שעה שלא יסיח דעתו כלל אבל כל שאינו עומד על גבו ומזהירו תמיד לכו"ע אין לו כוונה כלל ומכל זה נמצינו למידן שאותן הנוהגין ליתן **לנערות קטנות** לטוות ציצית וסומכין ע"ז שאומרים להם לטוות לשמה לא הועילו כלום והציצית פסולות מן התורה לד"ה". וכך הביא משו"ת משכנות יעקב (סימן כ"א), ע"ש.

ומשו"כ נראה, דאף שכתבתי לעיל דלכאורה עדיף לעשות ע"י קטנים מעל ידי נשים, למעשה עדיף לעשות ע"י נשים, כי קרוב הדבר

מצאתי וכן כתב רבינו תם דכל מצוה שאין אשה חייבת כגון לולב וציצית אינה יכולה לאגד הלולב ולתקן הציצית וראיה מהא דפרק השולח כל שישנו בקשירה ישנו בכתובה. וכן היה מעשה בטריו"ש באשה שהיתה רגילה לתקן ציציות להגדלים בטליתות ופסלים רבינו תם מההיא דפרק השולח כל שישנו בקשירה ישנו בכתובה. והא דס"פ עד כמה ושילהי אין מעמידין מעשה באשה אחת שנשאת לחבר והיתה קושרת לו תפילין על ידו לא היתה קושרת אלא מסייעת לו לקשור א"נ לא נאסר באשה אלא תקון הדבר כגון כתיבה ותיקון הציצית ואגידת הלולב אבל קשירה לאו תיקון המצוה ומציא למיעבד ע"כ בתוס' גיטין ונראה דהוא הדין טוית חוטי הציצית. מורי רבינו זצ"ל, וכן נראה ראה מקרטליא דדביתהו דר' חנינא בן דוסא דפרק הספינה".

הרי דלשיטת מהר"ם מרוטנברג דין אשה כדין גוי שפסול לעשות ציצית מגזירת הכתוב דאינה בכלל "דבר אל בני ישראל", ולא כדעת התוס', הרי"י ורבינו יהודה, ולפי זה נשים פסולות אף בדיעבד דדין אשה כדין גוי.

אך המרדכי (הלכות ציצית סימן תתקמ"ט) הביא אף הוא את שיטת מהר"ם וביאר שיטתו מטעם אחר, וז"ל:

"יש מפרשים דנשים פסולות לעשות ציצית מידי דהוה אתפילין דדרשינן כל שישנו בקשירה ישנו בכתובה. ואומר ר"י דליתא דמדממעטין דווקא נכרי אלמא דנשים כשרות לעשות ציצית דבני ישראל מיקרו אי לאו דה"ל מצות עשה שהזמן גרמא ותדע דהא נשים פטורות מסוכה וסוכת גב"ך כשירה אלא דווקא גבי תפילין דגלי קרא וכן מנהג שהנשים עושות ציצית ומיהו מצאתי שמהר"ם היה מקפיד להניח לנשים לעשות **לפי שמי שפטור מן הדבר אין פוטר אחרים**, ונ"ל דהיינו לכתחילה דאל"כ תקשה מסוכת גב"ך דכשרה וגרסי' בפרק הספינה ארגו גנוז לאשתו של ר' חנינא בן דוסא דשדיא תכלתא לצדיקים לעתיד לבא".

הרי שכתב בשם מהר"ם שהטעם שאין לאשה לקשור ציצית משום דכל הפטור מן הדבר אינו מוציא אחרים, וכתב המרדכי דאין זה אלא לכתחלה, אבל בדיעבד פשוט שהציציות כשרים.

הרי שנחלקו שני תלמידיו הגדולים של מהר"ם, המרדכי והגהות מיימוניות בשיטתו.

וכבר תמה בביאור מהר"ם בנעט על המרדכי (שם אות מ"ז) במה שכתב דהפטור אינו מוציא אחרים, דלא מצינו הלכה זו אלא במצוות שבדיבור כגון מקרא מגילה וברכת המזון וכדומה, דהפטור מן הדבר אינו מוציא אחרים, ואין זה ענין לחפצא דמצוה וכשרותה, ע"ש מה שהאריך בזה, ובסוף דבריו ביאר שלפיקך פשוט שאין זה אלא לכתחלה, אבל בדיעבד הציצית כשרה, ע"ש.

והבית יוסף (סימן י"ד) הביא את דברי המרדכי והגהות מיימוניות גם יחד, ולמסקנת הדברים כתב דהלכה כרוב הראשונים דנשים כשרות לעשיית הציצית והכי נהוג עלמא, "וגם כי טעם נכון יש להם", וכך פסק בשו"ע (שם).

ובדרכי משה (סק"א) כתב:

"ולי נראה דוודאי אם עשתה ציצית אין לפסול אבל לכתחלה יש לזהר כדברי מהר"ם ואני לא ראיתי מימי בענין אחר רק שהאנשים עשו הציצית".

ומלבד שיטת מהר"ם מצינו טעם נוסף לפסול נשים לעשיית הציצית, וזה שיטת ר"ת, דכשם שדרשו חז"ל לגבי תפילין (מנחות מ"ב ע"ב וגיטין מ"ה ע"ב) "וקשרתם... וכתבתם, כל שישנו בקשירה ישנו בכתובה, וכל שאינו בקשירה אינו בכתובה", כך גם בציצית כל שישנו בלבישה ישנו בעשיה וכל שאינו בלבישה אינו בעשיה.

והתוס' במנחות שם דחו את שיטת ר"ת, מדברי הגמ' שלא מצינו שפסלו בעשיית ציצית אלא גוי ולא פסלו את הנשים.

הנה הדברים הנ"ל נכונים וברורים להלכה, אך אין להם אלא מקומם ושעתם, וכך פסקתי בימים הראשונים שלאחר שמחת תורה כאשר כולם חשבו שתיכף ומיד נכנסים למלחמה, והיה צורך בזמן קצר ביותר להכין רבבות בגדים עם ציצית, אבל מאז עברו כמה שבועות, וכיון דידיחי אידחי, ורוב אלה שביקשו ציצית כבר זכו להם, ומשו"כ הדר דינא, ומעתה אהדרין לקמייתא שאין לקשור ציצית אלא על ידי אנשים גדולים וכמנהג אבותינו שבידינו.

שלא יקפידו כראוי שגדול יעמוד על גבי הקטנים ויזכירם בכל שעה לכוין לשמה.

ומ"מ נראה עיקר להלכה דבשעת הדחק כמו בנידון דידן יש להתיר לנשים ואף לקטנים אם מקפידין כראוי בדין גדול עומד על גביו לקשור ציציות.

ואף לאחר כל הנ"ל, ראוי שרק גדול יעשה את שני הקשרים הראשונים, דקשר עליון דאורייתא כמבואר במנחות (ל"ט ע"א).

אם קטן כותב תפילין וקושר ציצית לעצמו

ועיין עוד בערוך השלחן (שם ס"ז) שכתב להדיא דקטן יכול להטיל ציצית לעצמו אף ללא גדול עומד על גביו, ונראה סברתו כנ"ל דמ"מ יש בזה מצות חינוך כיון דלפום דרגא דיליה יש לו דעת כנ"ל.

ולכאורה הוא הדין והוא הטעם בתפילין שצריך בהם כתיבה לשמה.

ותימה בעיני בדברי הנצי"ב במשיב דבר (ח"א סי' מ"א ד"ה והנני) שכתב לפרש את לשון הבריי"ת "קטן היודע להתעטף חייב בציצית... קטן היודע לשמור תפילין אביו לוקח לו תפילין". וכתב דבציצית יכול הוא להטיל ציצית לעצמו אבל בתפילין אינו יכול לכתוב תפילין דכיון דהתפילין פסולים לגדול אף חינוך אין בהם, וצע"ג מה בין ציצית ותפילין.

ונראה בכונתו דהלא בתפילין פסלו את הנשים משום דכל שישנו בקשירה ישנו בכתיבה וכל שפטור מן התפילין פסול הוא לכותבן, ולגבי פסול זה ודאי מסתבר דכיון שהתפילין פסולים מצד עצמם ולא רק משום שאינו בר דעת שהתפילין אלה פסולים אף לקטן, ודו"ק בזה.

והנה יש לעיין אם קטן כתב תפילין אם כשרים הם לחינוך קטן, וכיוצא בדבר יש לעיין בקטן שקשר ציצית האם יוצאים בציצית אלה יד"ח חינוך קטנים, דמחד גיסא פשוט דקטן לאו בר מיעבד לשמה היא, וכן מפורש ברש"י ותוס' (גיסין כ"ב ע"ב) דקטן פסול לכתובת הגט משום שאינו יכול לכתוב לשמה. וכך גם בכל מידי דצריך לשמה, עיין במשנ"ב לגבי ציצית (י"ד ס"ק ד' ושם בבה"ל ד"ה להצריך) וז"פ, אך אפשר דכיון שקטן מכוון לשמה ובגדול כה"ג הוי ציצית כשרים יש בזה מצות חינוך.

ובביאור הלכה (סי' י"ד ד"ה להצריך) כתב דקטן לעצמו יכול להטיל ציצית ואף לאחר שהגדיל יכול ללבוש ציצית אלה, אך לכאורה ברור שכונתו כשגדול עומד על גביו וכה"ג מהני לגבי דין לשמה כמבואר בגיטין שם, וכל הדין של המשנ"ב אינו אלא לגבי מה שחושש הרמ"א לשיטת ר"ת דגם בציצית אמרו כל שאינו בלבישה אינו בקשירה, אך אם אין גדול עומד על גביו לכאורה פשוט דכשיגדיל ציציות אלה פסולים לגבי דמה בינו ובין אחרים, וכיון שקטן אינו בר עשיה לשמה ודאי ציצית אלה פסולים לגבי גדול, וא"כ אין ראיה מדברי המשנ"ב לספיקא דידן, וכ"ז פשוט.

• דברי אגדה •

עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו

ואף אנחנו, במלחמה נוראה זו, ידוע נדע שבכחו של אותו זקן אברהם נזכה לגבור על כל אויבינו, ותשקוט הארץ עד ביאת משיח צדקנו במהרה בימינו אמן.

ב. נסיון מלחמת המלכים

"עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו עליו השלום ועמד בכלם, להודיע כמה חובתו של אברהם אבינו עליו השלום" (משנה אבות פרק ה' משנה ג').

הן כבר הארכנו לבאר שבכל הנסיונות שנתנסה אברהם אבינו ועמד בהם, לא למענו בלבד נתנסה, ולא למענו בלבד עמד בנסיונות אלה אלא כדי לתת כח, שם ושארית לזרעו אחריו לעמוד בכל נסיונות הגלות ונסיונות החיים (עיין מנחת אשר אבות פ"ה משנה ג').

ואחד מן הנסיונות שנתנסה בהם אברהם היה מלחמת ארבעת המלכים.

"אמרפל מלך שנער אריוך מלך אלסר כדרלעמר מלך עילם ותדעל מלך גוים" (פרק י"ד פסוק א').

וגם במלחמה זו לא במקומם ושעתם בלבד נלחמו, אלא לדורות עולם, וכמפורש בבראשית רבה (לך לך פרשה מ"ב סימן ג').

א. קום התהלך בארץ

הנה איתא במדרש איכה רבתי (פרשת א' סימן כ'):

"אמר רב עוקבא בליל תשעה באב נכנס אברהם אבינו לבית קדשי הקדשים אחזו הקדוש ברוך הוא בידו, והוה מטייל בו ארוכות וקצרות".

ופירוש נפלא אמרו בשם הגאון מהר"ם שפירא (כתבי וחדושי מהר"ם שפירא ח"ב עמוד רל"ח) עפ"י דברי הגמ' בסנהדרין (צ"ח ע"א) "זכו אחישנה, לא זכו בעתה".

הרי דיש שתי דרכים שנוכל לזכות בגאולה השלימה, בחמלת ה' עלינו אחישנה, ואם לא נזכה אז בעתה. ובשעת החורבן חזיק הקב"ה את לבו של אברהם אבינו, אחזו בידו וטיילו עמו ארוכות וקצרות, והבטיח לגאול את זרעו, את בעתה (ארוכות), ואם אחישנה (קצרות).

ונראה להוסיף דשמא ארוכות וקצרות היינו לאורכה ולרחבה, והיה הקב"ה מטייל עם אברהם אבינו בקדש הקדשים, שלא יפול ברוחו, וידע אף בזמנים הקשים ביותר, ידוע תדע כי כאשר התהלך בארץ לארכה ולרחבה הבטיח שאכן ארץ ישראל תהיה נוחה להיכבש על ידי בניו.

בא וראה מה שכתב בליקוטי תורה לרבינו האר"י הק' בפר' שופטים על הפסוק (דברים י"ז ח) "כי יפלא ממך דבר בין דם לדם, בין דין לדין בין נגע לגע, דברי ריבות בשעריך" דהפסוק זה רמז למאמרו חז"ל במדרש דבשעת חורבן הבית שאלו מלאכי השרת את הקב"ה "רבונו של עולם אתה ציויתה בתורתך" ושפך את דמו וכסהו בעפר" ולא קיימת דהרי דמם נשפך כמים ואין קובר, אתה ציויתה 'ופינו את הבית', ואח"כ 'וטמא הכהן את הבית' והרי הבית וכל מחמדיה עולה באש, אתה ציויתה 'אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד', והרי חנה ושבעת בניה נהרגו ביום אחד", והתשובה על השאלות הללו, השאלות הנוקבות עד עמקי תהומות רבא ומסמרות שערות ראש, "דברי ריבות בשעריך", כאשר יש מחלוקת בין בני ישראל ודברי ריבות בשעריהם, אין מדת הרחמים שורה עליהם ומדת הדין מושלת בכיפה, והדברים נוראים ומבהילים בחומרתם.

והכרה זו שהאסון הכבד פגע בנו בהשגחת ה', יש בה כדי לחזק את לבבנו, להאמין שאם נשוב בתשובה ונרבה בתורה ובתפלה, ישועת ה' כהרף עין, והקב"ה ישוב וירחמנו.

אם נרבה באהבה ואחוה, נרבה בתלמוד תורה דמגנא ומצלא (סוטה כ"א ע"א), ונרבה בתפילה ובדמעה, הקב"ה יתנו לחן ולחסד ולרחמים ויתקיים בנו דברי הכתוב (ישעיהו כ"ד י" - י')

"ברגע קטן עזבתיך וברחמים גדלים אקבצך. בשפך קצף הסתרתני פני רגע ממך ובחסד עולם רחמתיך אמר גאלך ה'. כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי מעבר מי נח עוד על הארץ כן נשבעתי מקצף עליך ומגער בך. כי ההרים ימושו והגבעות תמוטנה וחסדי מאתך לא ימוש וברית שלומי לא תמוט אמר מרחמך ה'".

דברי הספד קצרים על מדרן הגרב"מ אזרחי זצ"ל נאמר ביום ו' לסדר לך לך – בשיעור בישיבת תורת חיים, רוממה ירושלים – לפני הלוחי

היה מחדש עצום, ונואם בחסד עליון כמו שכולם ידעו, מאוד דרמטי, והמעמד הציבורי שלו היה מלא כבוד, תפארת ועוצמה, בשיטת סלבודקה של גדלות האדם, אבל אלה שהכירו אותו אישית, הוא היה האדם הכי אהוב שאני היכרתי, והיה ענוותן ושפל ברך, ובעל מידות טובות שאין כמוהו, כזה חמימות, מאיר פנים לכל אדם אפילו לילד קטן, והיה לו קשר מאוד קרוב על כל תלמידיו, האבידה גדולה! כל ת"ח זה אבידה גדולה, אבל ישנן מעט שעליהם ניתן לומר "מי מביא לנו חליפתו מי מביא לנו תמורתו!" היה לו מעלות ייחודיות גם בין גדולי ישראל.

ועזב אותנו לאנחות בזמן מאוד קשה, מצד אחד צדיקים מגינים על הדור, וכמו שכתב רש"י על הפסוק (במדבר י"ג ג) "היש בה עץ אם אין", אבל מצד שני חז"ל אומרים במועד דף כ"ח ע"א "מיתתן של צדיקים מכפרת", ו"גדולים צדיקים במיתתן יותר מבחייהן" (חולין ז' ע"ב), ולכן שם בגן עדן יהיה עוד יותר קרוב אל הקב"ה, שיהיה מליץ יושר עבורנו.

אני חושב שלפני שבוע דיברתי על מלחמתה של תורה שנותן כח למלחמה, רבי ברוך מרדכי היה סמל ודוגמא למלחמתה של תורה, עם כל הכח והשמחה, ואני בטוח שישתמש עם כוחות אלה למען כלל ישראל.

שיהיה מליץ יושר, שנשמע ונתבשר בשורות טובות, ושנזכה לגאולה שלימה במהרה בימינו אמן.

[נכתב ע"י אחד השומעים]

"ויהי בימי אמרפל מלך שניער, זו בבל, ואריון מלך אלסר זה אנטיוכס, כדרלעומר מלך עילם, זה מדי, ותדעל מלך גוים, זו מלכות אדום, שהיא מכתבת טירוניא מכל אומות העולם, אמר רבי אלעזר בר אבינא אם ראית מלכיות מתגרות אלו באלו צפה לרגלו של משיח תדע שכן שהרי בימי אברהם, על ידי שנתגרו המלכיות אלו באלו באה הגאולה לאברהם".

במלחמה זו נלחם אברהם אבינו נגד כל המלכיות שעתידות להצר לישראל, ונצח אותם, ובכחו הגדול נעמוד גם אנחנו בנסיון המלחמה הנוראה שהתרחשה עלינו.

ג

"איכה ירדף אחד אלף ושנים יניסו רבבה אם לא כי צורם מכרם וה' הסגירם". (דברים ל"ב ל').

כל העולם עומד ותוהא, וכל העולם מביט ומשתומם, איך נפלו גיבורים ויאבדו כלי מלחמה. איך הצליחו מחבלי החמאס לפרוץ לתוך מדינת ישראל באין מפריע ולרצוח יותר מאלף איש, אנשים נשים וטף וכמעט שאין איש עומד כנגדם.

עלינו להתבונן בתופעה קשה זו, ויש רק תשובה אחת

"אם לא כי צורם מכרם וה' הסגירם"! אין זה דרך הטבע, אלא גזירת שמים.

"אין עוד נביא ולא אתנו ידע עד מה" (תהלים ע"ד ט').

אין אנו מבינים חשבונות שמים, ולא נדע על מה עשה ה' ככה לארץ הזאת, ומה חרי האף הגדול הזה (דברים כ"ט כ"ג), ולמה גזר ה' מיתה משונה על יותר מאלף אדם מישראל, וביניהם ילדים, ובהם תינוקות שלא טעמו טעם חטא, אך זאת ידענו שבוען המחלוקת אף יונקי שדים אובדים (פר' קרח פרק ט"ז פסוק כ"ז).

זקן ראשי הישיבות עלה בסערה השמימה, "ת"ח שמת מי מביא לנו חליפתו מי מביא לנו תמורתו" (ירושלמי ברכות פ"ב ה"ח).

בכל דור ישנן הרבה גדולי ישראל, וכמה וכמה גדולי הדור, וכל אחד מהם יש לו את דרכו וכשרונותיו הייחודיים, אבל לפעמים יש מצב של ת"ח שמת מי יתן לנו תמורתו, ישנם גדולי ישראל ייחודיים, והגאון רבי ברוך מרדכי זצ"ל היה מאוד ייחודי, מאוד מיוחד.

היה בינינו קשר מאוד קרוב ומיוחד, למרות שהיה מבוגר ממנו בשנות דור, אבל היה בינינו ידידות קרובה, אני זוכר לפני כמה שנים בא לבקר אותי בביתי, ומי שביקר בביתי יודע שיש הרבה מדרגות עד שמגיעים לבית, והיה לו קושי בעליית המדרגות, יצאתי לקבל את פניו, ואמרתי לו שהראש ישיבה הינו זקן ויושב בישיבה, והוא הגיב "ראש ישיבה אף פעם לא יכול להיות זקן!".

וחשבתי לעצמי הוא מבוגר ממני אבל צעיר ממני ברוחו, והוא היה כזה צעיר ברוחו עד הסוף ממש.

ה"געשמאק" והריענון, רבי ברוך מרדכי היה הסמל של געשמאק בלימוד, תמיד בחדווה ושמחה, כשאמר סברא זה היה "כל עצמותי תאמרנה", אנחנו משתמשים בביטוי "כל עצמותי תאמרנה" לענין תפילה, אבל אצל רבי ברוך מרדכי זה היה בתורה, כל סברא שאמר היה "כל עצמותי תאמרנה" עם כל הרמ"ח אברים וש"ה גידין, וכמו בחור ישיבה צעיר בפעם הראשונה ששומע סברא של מרנא הגר"ח והוא כל כך מתלהב, עד זקנה לשיבה, עד אפילו יותר משבעים שנה של הרבצת תורה, נשאר עם אותו געשמאק, ואותו ריענון ודיבר עם כל החיות.

שז"ת בענייני השעה

ממדן ראש הישיבה

הגאון רבי שדגא שטינמן שליט"א

השאלות נשאלו בסיום הועד השבועי יום א' ז' מדר חשוון תשפ"ד

ש. אנו נמצאים כבר שבועיים בתוך מצב של מלחמה, אנשים מפחדים. אלא שבבני ברק אומרים בשם ר' חיים משמיה דהחזו"א שבני ברק לא יהיו פצצות, (וכתב ג"כ מכתב על זה). ושואלים האם גם בימינו אפשר לומר שלא ינזקו, והבטחת החזו"א עדיין קיימת ?
ת. החזו"א איש היה עוד לפני ר' חיים... ר' חיים עצמו אמר לי שג"כ לא שמע את זה מהחזו"א, הוא שמע את זה מהגרא"צ טורצין זצ"ל ששמע ממנו. רואים שגם קרית ספר שזה עיר של תורה לא היה בה שום אזעקה. מקום שיש תורה זה כמו"ש (תהילים כ"ג, ד) "גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע כי אתה עמדי", איפה זה מתבטא ? אחד שמחובר לתורה זה אתה עמדי, לא אירא רע, גם בגיא צלמות אתה עמדי ע"י התורה. וזה מה שר' חיים היה אומר האויר מלא דפי גמ' שמסוככים עלינו.

(א.ה. ר' יצחק רוזנגרטן סיפר לרבינו שבמלחמת יוה"כ פ' לקח את ר' חיים ברכבו ושאלו על זה, ואמר לו אתה לא רואה שב"ב וירושלים מכוסים בדפי גמרא וסיפר את זה למרן הגרא"ל שטינמן זל"ה ואמר לו "מסתמא היה להגר"ח גילוי").

ש. האם פרדס כץ וקרית הרצוג נכללים בדפי הגמרא שמסוככים עליהם ?

ת. זה לא תלוי בהחלטה ובגבולות של העירייה... המציאות שיש שם הרבה תורה וזה בכלל. זה ברור שאיפה שיש מקום תורה הוא מקום מוגן יותר, כל אחד צריך לעשות את ההשתדלות מצדו, אבל "לא אירא רע, כי אתה עמדי" ע"י התורה, זה הדבר היחיד שיכול להרגיע אותנו אין לנו מקלט יותר טוב.

ש. האם בב"ב בשעת אזעקה צריך לרדת למקלט ?

ת. מי שחרדתי יכול לרדת. אין עבירה לרדת כל דבר אפשר לעשות יותר השתדלות או פחות השתדלות. אין ענין לכופ אדם ולומר לו אל תפחד. פחד לא מגרשים בכת. אם האשה מפחדת אז שתירד למקלט, אין ענין לומר לה אני לומד תורה אל תפחד, היא יכולה לצאת מדעתה ח"ו, אבל אם היא רגועה אז שתשאר בבית.

ש. אחרי מה שהיה בשמחת תורה יש תחושה בציבור שאולי מה'טילים' יש יותר שמירה ע"י כיפת ברזל ובבני ברק ברכתו של מרן החזו"א, אך עדיין יש החוששים מהתפרצויות של הגויים כמו שהיה בשמחת תורה, וכעת המדינה גם מעודדת את הנושא של כיתות כוננות להחזקת נשק. ת. העירייה צריכה לעשות את ההשתדלות, אבל מה הבדל בין פצצות לדבר אחר, העניין והשמירה היא שלא ינזקו מפני הגויים.

ש. אדם שיש לו אפשרות בקלות להחזיק נשק יש בזה ענין ?

ת. אם הוא מרגיש "כי אתה עמדי" לא צריך. ובתשובה פרטית לאחמ"כ הוסיף, כי לעיתים אם יש נשק לבנ"א מזמנים לו משמים ניסיון להשתמש בזה, ואם אין לו בכלל לא מזמנים לו את הצורך בזה.

ש. ובשביל אחרים ?

ת. אדם ששקוע בתורה הוא זה שמציל אחרים.

ש. יש כאן אחד שבקשו ממנו בכולל שכל אחד יקח שם של חייל להתפלל עליו, השאלה היא האם יש ענין להתפלל על שם פרטי או עדיף תפילה כללית.

ת. אפשר, אבל עדיף להתפלל על הכלל "אחינו כל בית ישראל" וכו', הרי צרה ושביה זה מה שקורה עכשיו בארצנו, אנשים רגילים כשאומרים את תפילת אחינו, לחשוב על יהודים באוקראינה וכדו', אנחנו הצרה, אצלינו השביה, ה' ירחם.

ש. רה"י הזכיר קודם בוועד, את העניין והמעלה של אלה שנהרגו עקב היותם יהודים. שאל כאן אחד האם יש ענין ללכת לנחם את משפחות החללים או לבקר פצועים או כל דבר שיכול לתמוך ולחזק ולהוסיף אחדות בעם ישראל.

ת. מי שמכיר את האבלים או הפצועים, ויודע שזה יוסיף יכול, אבל לא צריך ללכת לחפש את המצוות האלו.

ש. מי שיש לו שכנים שמעסיקים ערבים, והבנייה לא חוקית האם יכול להילחם בזה ע"י הלשנה לרשויות ?

ת. שייגש אליהם ויגיד להם שהוא מפחד, כולם מפחדים באופן טבעי. בעבר היו תקופות כאלה, שלא העסיקו ערבים ואחרי זה חזרו והעסיקו כי

לא מצאו משהו אחר, הרי אין הבדל בין ערבים עם רישיון עבודה לערבים בלי רישיון, כל זמן שלא מביאים פועלים שמגיעים מסין או מרומניה, יהיה את אותה בעיה.

ש. האם מצב המלחמה מהווה שיקול האם לקיים אירוסין או חתונות בזמנים אלו, הרי לא יודעים מה ילד יום ?
ת. אדרבה זה זכות, להרבות זכויות זה טוב, לא צריך לפחד, יהודים באמצע השואה התחתנו, יש משהו אחר שצריך להזהר שלא לעשות אירוע מידי גדול, דבר מידי שמח, כיון שחסר בזה ב"נושא בעול עם חברו", אלפי יהודים אבלים, וכן רבבות אנשים שדואגים לשלום יקיריהם בשבי או בחזית, ונמצאים במתח איום ונורא, מאות אלפים עקורים מבתיהם במצב לא פשוט, צריך הרגשה של נושא בעול עם חברו. כשלמדתי בשיבת פוניב' היתה מלחמה (ששת הימים), כל השיחות של מרן המשגיח ר' יחזקאל לוינשטיין זצ"ל היו על דבר אחד, נושא בעול עם חברו, להרגיש את החיילים שנמצאים בתוך משוכות ותעלות, בפחד וצער, רק להרגיש אותם, ולהתחזק מזה, הוא לא דיבר על שום דבר אחר.

ש. יש שאלה שבאה מהרשויות האם יש עניין להפחיד את האנשים שיש טילים ולהתארגן עם אוכל וכדו' ושאר התרעות על גודל הסכנה מהאויב, שזה גורם לאנשים פחד או שיבטחו שלא ירא רע.

ת. התפקיד של הרשויות זה לומר את האמת, וכמה שפחות להפחיד, אבל מה שהם יודעים הם צריכים להגיד, הקב"ה מפחיד כי הוא רוצה שנפחד, כדי לנענע אותנו קצת, שנתפוס את עצמנו בידיים, "נחפשה דרכנו ונחקרה ונשובה עד ה'" (איוב ג, מ).

ש. הידיעות שמגיעות על כך שכל המעצמות בעולם מעורבות במלחמה פה, וא"א לדעת לאן זה יתפתח, ידוע שמרן רה"י הרב שך דיבר פעם על 'נתמלאה הסאה' שחלילה באה צרה גדולה, והיו שדברו אז שלא כדבריו וכו'. האם המצב הנוכחי הינו עדות שהכל חלילה יכול לחזור, חס ושלום עוד בא"י או שאולי זה כבר סימן למלחמת גוג ומגוג והגאולה קרובה?

ת. מה אנחנו יודעים, כך חשבו גם בשואה, כך חשבו במלחמת השחרור, כל פעם אומרים זה גוג ומגוג, הלוואי ויגיע המשיח אנחנו משתוקקים לכך.

ש. למעשה האם זה זמן של חבלי משיח, או שסתם זמן של צרות לעורר את הלבבות?

ת. אנחנו וודאי נמצאים בחבלי משיח, אנחנו סובלים כל הזמן, אלפי יהודים נהרגים במיתות משונות רח"ל. אבל להגיד שמשיח בא מחר ? הלוואי. תמיד מצפים לגאולה.

ש. פרסמו איזה מאמר בציבור, אחרי האסון ביום שמחה"ת יום ש'חבוקה ודבוקה כך' שמא כביכול דחו משמיא את עבודת הימים הנוראים בחרון אף, בבחינת "שפך לו קיתון על פניו" ונדחינו מעם השי"ת ח"ו, וצריך להתחזק בשורה של דברים וכו' האם זה מה שצריך להיות.

ת. הכל יכול להיות, איך אפשר לדעת למה, אדם שיש לו צרה צריך לפשפש במעשיו, הבעיה היא שטבע האדם לפשפש במעשי חברו, כנראה שבשמחת תורה היה יותר כעס מהקב"ה. פרסמו שבעיר קראקא נהגו שבשמחת תורה לאחר שלשה הקפות היו יושבים על הרצפה וקוראים קינות, כיון שהיה פעם אחת שנכנסו באמצע הקפה רביעיית גויים וטבחו בעשרות יהודים, וכך המנהג לדורות בקהילת קראקא שבאמצע הקפות יושבים וקוראים קינות, אולי גם אז היה בחינה של "שפך לו קיתון על פניו".

אם אדם יושב עם עצמו ויחשוב במה הוא צריך להוסיף חיזוק, חוץ ממה שעוררו, זה פשוט שזה מה שהקב"ה באמת מחכה, עוררו על כל מיני דברים, חלק מסתמא דברים חשובים, אבל זה האדם עושה בשביל 'לתקן את הכלל', מה עושה להתחזק בעצמו? שיחשוב וינצל מחבלי משיח.

ש. הרה"י הורה לאחר שמחת תורה לומר כל יום פרק צ"א בתהילים "יושב בסתר עליון" שאלו האם לקרוא אותו פעם ביום או בכל בפעם שיש אזעקה?

ת. שיאמרו בבוקר, ואם זה מרגיע מתי שיש אזעקה אז שיגידו, יש גם את פרק ג' בתהילים "ה' מה רבו צרי" שהגמ' בשבועות (ט"ו) אומרת שזה גם כן נגד פגעים.

ש. מבקשים ברכה עבור הציבור כאן ועבור בני ביתם ברכה מיוחדת.

ת. ה' יעזור לכולם, כמו שכתוב "גם כי אלך בגיא צלמוות לא ירא רע כי אתה עמדי", להרגיש שהקב"ה איתנו, זה הסגולה הידוע מהנפש החיים להרגיש שהקב"ה איתו בכל מה שיעשה, וכך ננצל, הרב מבריסק היה משתמש בזה הרבה.

התודה והברכה לתלמיד רבינו

הרב ש.ו. ל. על כתיבת ועדיכת הדברים

מערכי תורה

פר' וירא

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת עטרת שלמה

אכילת המלאכים אצל אברהם - יתרון האדם על המלאכים

במדרש רבה (יתרו כ"ח) איתא שבשעה שעלה משה רבנו למרום לקבל התורה בקשו מלאכי השרת לפגוע בו, עשה בו הקב"ה קלסטרין של פניו של משה דומה לאברהם, אמר להם הקב"ה אי אתם מתביישינן הימנו, לא זהו שירדתם ואכלתם בתוך ביתו. ומבואר דמפני שאכלו אצל אברהם היו צריכין ליתן למשה לקבל את התורה. ובפשטות היינו משום הכרת הטוב, שהיו צריכין להכיר טובה לאברהם אבינו על ההכנסת אורחים שהכניסן לתוך ביתו. ונראה לבאר הענין דבזה שהמלאכים נתארחו ואכלו אצל אברהם, בזה נעשה אברהם אבינו המשפיע על המלאכים, דזהו עצמו של הכנסת אורחים שבעל הבית משפיע מטובו על האורח, ואם כן בזה שנתארחו ואכלו אצל אברהם נעשה אברהם אבינו המשפיע על המלאכים, והם המקבלים ממנו, [והגם שהיו מלאכים, מ"מ באותה שעה שבאו אצל אברהם, היו צריכין למאכלו של אברהם אבינו], ולא רק שהם מקבלים מהמשפיע, אלא שהם גם תלויים באברהם, שצריכים וזקוקים הם לו שיתן להם ממאכלו.

והנה בנפש החיים שער א' פרק י' כתב שבדבר אחד יש יתרון גדול לאדם יותר מהמלאכים, והוא הכח להשפיע ולהאיר בכל העולמות, וגם המלאכים עצמם משיגים עליה ותוספת קדושה על קדושתם מכח מעשה האדם, ולכן אין המלאכים אומרים קדושה עד שישראל מקדישים קדושה למטה, מפני שאין בכוחם ויכלתם כלל מצד עצמם לפתוח פיהם להקדיש ליוצרים עד עלית קול קדושת ישראל אליהם מלמטה. וזהו גם ענין אמירת פרק שירה המבואר בחז"ל, שעל ידי אמירת האדם אותו, הוא נותן כח למלאכים והשרים של כל אלו הבריות שיאמרו אלו השירות, ועל ידי זה הם משפיעים שפע בכל התחתונים עכ"ד הנפש החיים, ומבואר דכח ההשפעה של המלאכים תלוי בישראל, ובענין זה גדולים ישראל מהמלאכים. וכוחם של ישראל הוא ע"י התורה, כמו שהאר"י שם בשער ד' שהכח של ישראל להשפיע בכל העולמות הוא מכח התורה דקודשא בריך הוא וורייא וישראל חד הוא. וא"כ נמצא דבקבלת התורה מקבלין ישראל את הכח להיות המשפיעים על המלאכים, והמלאכים נעשים זקוקים ותלויים בישראל, שישאל יביאו עליהם השפעה.

מעתה יש לבאר, דזהו שאמר להם הקב"ה אי אתם מתביישינן הימנו שאכלתם בתוך ביתו, דכיון שאכלתם בתוך ביתו ואתם המקבלים ממנו, והוא המשפיע אליכם, וכבר הוקבע הענין שאברהם הוא המשפיע, והמלאכים הם המקבלים ממנו, אם כן ראוי הוא גם עכשיו לקבל את התורה, וע"י קבלת התורה יהיה להם כח התורה להשפיע על המלאכים, ושיהיו המלאכים תלויים, ומכח המעשה שאכלו אצלו ונעשה הוא המשפיע והם המקבלים, ממילא אין להם הכח לעמוד כנגדו ולעכבו מלקבל את התורה ולהיות המשפיע אליהם.

והנה במדרש (מדר"ר פמ"ח) הקשה דבתחילה כתוב 'שלשה אנשים נצבים עליו', ואח"כ כתוב 'והוא עומד עליהם', ומתרץ המדרש דקודם שאכלו אצלו, היו הם נצבים עליו, ואחר שאכלו אצלו הוא עומד עליהם ואימתו מוטלת עליהם. ולפי"ד יש לבאר דברי המדרש, שע"י שאכלו אצלו, נעשה אברהם עומד עליהם, היינו שהוא מעליהם והוא המשפיע להם, והם נעשו מקבלים ממנו, ובזה הוטלה עליהם אימת אברהם.

'יוקח נא מעט מים'

כשבאו המלאכים אל בית אברהם כתוב (י"ח, ד') 'יוקח נא מעט מים ורחצו רגליכם'. וברש"י כתב, כסבור שהם ערביים שמשתחוים לאבק רגליהם, והקפיד שלא להכניס עבודה זרה לביתו. ועדיין יש לדקדק, למה אמר אברהם שיקחו 'מעט מים', והרי כיון דהמים באו בשביל שירחצו רגליהם, ממילא יתנו להם כדי רחיצת רגליהם, ולמה הוסיף אברהם אבינו שיהיה זה 'מעט מים'.

ויש לומר בזה, דהנה הדין הוא דנכרי מבטל עבודה זרה שלו, וא"כ יש לומר דברחיצה מועטת כבר מבטל בזה את העבודה זרה, ולזה סגי במעט מים, שרחיצה מועטת זו, תהיה מעשה ביטול על העבודה זרה שעל רגליהם, ושוב אין צריך שירחצו את כל רגליהם, דהעבודה זרה כבר בטלה. מעתה יש לומר, דכיון שפירש רש"י דכל הרחיצה באה רק בשביל שהקפיד שלא להכניס עבודה זרה לביתו, אמר אברהם 'יוקח נא מעט מים', דעל ידי מעט מים ורחיצה מועטת, כבר יבטל שם עבודה זרה מהאבק שעל רגליהם, ולכן אין צריך מים בשיעור של כדי רחיצת רגליהם, אלא סגי בשיעור מועט של תחילת רחיצה, דבזה כבר סגי לבטל העבודה זרה.

'לושי ועשי עגות'

כתוב שאברהם אמר לשרה (י"ח, ו') 'לושי ועשי עגות'. וצריך ביאור למה צריך לומר לה ללוש העיסה, והרי כן הוא לעולם דרך האפיה. ויש לבאר דהנה רש"י להלן פסוק י' הביא מסדר עולם דהיה זה בליל פסח, ובפירוש הרוקח כתב דלכן אמר לה מהרי, כדי שלא תחמיץ העיסה ופסח היה. ולפי זה יש לומר דלכן אמר לה ללוש, דההלכה היא ד'כל זמן שעוסק בבצק אינו מחמיץ', ולכן אמר לה כן, למנוע את חימוץ הבצק.

מצרים - בשר המורים בשרם

כתוב (כ"א, ט') 'ותרא שרה את בן הגר המצרית אשר ילדה לאברהם מצחק'. צריך ביאור למה לא קראו הכתוב בשמו 'ישמעאל', אלא סתם שמו וקראו בן הגר. עוד צריך ביאור למה הזכיר הכתוב שהגר היא מצרית, ומאי נפק"מ בזה שהיא מצרית. והנה שרה אמרה לאברהם שיגרש גם את הגר, וצריך ביאור הרי כל הטעם לגירושו של ישמעאל היה מפני שהיה מצחק, ואם כן הוא טעם לגרש את ישמעאל, ומה זה נוגע לאמו, ולמה אמרה לגרשה, ואם ישמעאל חטא אמו מה חטאה. ויש לבאר דמעשיו הרעים של ישמעאל שהיה מצחק באו לו מרוח אמו, והשורש לכל דרכו הרעה הוא מחמת היותו בן מצרית שהם שטופי זימה ועליהם הכתוב אומר 'בשר המורים בשרם וגו', ולא היה זה הנהגה שחידש מעצמו, אלא היה זה הליכה בדרכי מצרים, שבאו לו מכח אמו שהיתה מצרית, ולכן אמרה שרה שיגרש גם הגר, שהיא הייתה שורש דרכו הרעה. ולפי זה יש לבאר דלכן קראו הכתוב 'בן הגר המצרית', ולא הזכיר את שמו, שבא לומר שראתה שישמעאל בהנהגתו מתייחס אחר אמו, ולומר שהוא מושפע מאמו. וכן מבואר למה הזכיר הכתוב שהגר היא מצרית, דזהו עיקר ושורש כל ההנהגה הרעה, וראתה שרה שישמעאל נוהג במנהגי מצרים הבאים לו דרך אמו, ועל כן אמרה לגרש אותם, אע"פ שרק את ישמעאל ראתה מצחק.

גבור במלחמתה של תורה

הספר במסע הלוויית מרן הגר"מ אזרחי זצ"ל בהיכל ישיבת עטרת ישראל - מודיעין עילית

תורה תורה חגרי שק, מי יוכל להקיף את כל פרשת גדולתו של ראש הישיבה זכר צדיק וקדוש לברכה לחיי העולם הבא, אבל כשרבי עקיבא איגר הספיד את הגר"א הוא אמר, איך אפשר להספיד את הגאון, אבל היות וכתוב בגמרא 'אחים בהספידא דהתם קאימנא', ממילא זה בפניו, ומקצת שבחו אפשר להגיד בפניו, אם כן נדבר רק כפי יכולתנו עכשיו על נקודה אחת. על כח התורה, שזה עיקר העיקרים. אנחנו לפני מיטתו של שר התורה, שעשרות עשרות שנים כולו עמל ויגע בתורה, וגילה סודות התורה, סודות השמועה, ויסודות הסוגיות, ומלבד שהוא עצמו למד, עוד לימד והרביץ תורה לאלפים בכל שנותיו. כתוב בחז"ל 'כשם שיש להקב"ה חדרי חדרים בתורתו כך יש לכל חכם חדרי חדרים בתורתו', ה'חדרים' שבאים מפלפול של תורה, מלחדש סברות, מלרדת לעומקה של הלכה, עם נפקא מינות לדינא בסברות והבנות בבירור השיטות, זה 'חדרי חדרים', על ידי עמל התורה הוא יוצר 'חדרי חדרים', ולראש ישיבה זכרוננו לברכה יש 'חדרי חדרים בתורתו'. כל ימיו עמל בתורה תכלית העמל, עמקות עמוק עמוק, לגלות סברות, לגלות יסודות ליישב, להקשות, לתרץ, זה כח התורה, שתי זרועותיו כשתי ספרי תורה. למה באמת צריך את עמל התורה, יתכן לבאר לפי מאמר חז"ל שהאור שנברא בששת ימי בראשית היה אור שהאדם צופה בו מסוף העולם ועד סופו, וכיון שהקב"ה ראה שיהיה רשעים שאינם ראויים להשתמש באור הזה, לכן האור הזה נגנז בתורה, ואם הוא גנוז אז הוא חבוי, אבל עם עמל התורה ניתן רשות לגשת לאור התורה הזה, וע"י העמל יותר ויותר עמוק ועמוק מגיעים לגלות את אור התורה, וכאן על ידי הראש ישיבה זכרוננו לברכה התגלה אור התורה עוד ועוד, ע"י שפתח את גזוזות התורה עוד ועוד, וגילה אור התורה כאן בעולמנו.

בתלמוד תורה יש ענין של מלחמה, הגמרא בקידושין דורשת את הכתוב בתהלים 'כחיצים ביד גיבור כן בני הנעורים' והכתוב 'כי ידברו את אויבים בשער' שאפילו האב ובנו הרב ותלמידו נעשים אויבים זה לזה, והמלחמה היא בחיצים, ומבואר שם עוד דפירוש הכתוב 'אשרי הגבר אשר מלא אשתו מהם', שאשפה זה הכלי שאוספים בו את החיצים. בגמרא בשבת כתוב על הכתוב 'חגור חרבך על ירך גבור', שמדובר על מלחמתה של תורה. מבואר שבתלמוד תורה יש מהלך של מלחמה ואויבים, ויש כלי מלחמה של חיצים וחרב. על מה המלחמה, לא על קרקע ולא על ממוץ, המלחמה היא על אמתה של תורה, לאסוקי שמעתתא לאמיתה, ומלחמה זה היא יותר מלחמה ממלחמות דעלמא, כי לא נלחמים לא על קרקע ולא על ממוץ, אלא נלחמים על נצח, לימוד התורה צריך להיות באופן של מלחמה וכך מתחזקים דברי התורה, אופן המלחמה הוא שזה מביא ראיות כך, וזה מביא ראיות כך, זה אומר סברא, וזה משיב לו בסברא הפוכה, וזהו הדרך והאופן שדברי תורה מתלבנים ומתחזקים. שמענו מהפוסקים שיש במלחמתה של תורה כלי מלחמה של חיצים וחרב, יש לבאר המשל בזה, על פי דברי זקני הרב זצ"ל על הפסוק בפרשת ויחי שיעקב אמר שלקח את שכם מיד האמורי 'בחרבי ובקשת', ובתרגום מפרש 'בצלותי ובעותי', ומפרש זקני הרב זצ"ל דיש בתפלה שני אופנים, יש תפלה קבועה שתקנו אנשי כנה"ג, וכוחה הוא מצד עצמה, ויש תפלות שאדם מוסיף מעצמו, והם כוחם תלוי בכוונתו וצדקתו של האדם, וכפי כוונתו וצדקתו כן הם ראויים ומתקבלים. וזה המשל של חרב וקשת, שהקשת כוחה בא מהאדם היורה, וכפי הכח שהוא מכניס ביריית החץ, כן הוא כח החץ, אבל חרב אין כוחה תלוי באדם כלל, וכוחה הוא מצד עצמה. ועל דרך זה יש לבאר גם בזה, דיש בדברי תורה דברים שהם הלכות פסוקות וברורות, והם בגדר חרב, ויש דברים התלויים בפלפול וראיות, וזהו המשל לחרב וחץ, דההלכות הפסוקות, הם החרב, והראיות והפלפולים והסברות הם החיצים, כי הם תלויים בכוחו של הלומד, וכפי כוחו הוא מביא ראיות ושקלא וטריא. בגמ' ביבמות כתוב כך קבלתי מבית דינו של שמואל הרמתי עמוני ולא עמונית, ומי שאינו מקבל הלכה זו ידקר בחרב, לפי דברינו יש לבאר כי הם דנו בדין עמוני ולא עמונית, בראיות ובסברות כמבואר שם בסוגיא, ועל זה אמר להם יתר הישמעאלי שהלכה זו אינה תלויה במשא ומתן שלהם, אלא קבלה היא בידו, ולכן נקט חרב, כי חרב הוא המשל להלכה פסוקה וקבועה. חרב זה של תורה מבואר בגמרא בשבת שהוא תכשיט, כמו שכתוב 'חגור חרבך על ירך גבור הודך והדרך'. מלחמתה של תורה, גבורה של תורה, היא תפארת ועטרת לתלמיד חכם, הוא תכשיט לו. הראש ישיבה היה גבור במלחמתה של תורה, כל תלמודו היה באופן של גבורה, בעוז, בשמחה, זהו תפארתו, זהו כבודו, זהו הודו והדרו, הוא היה גבור חגור בחרב ובאשפה מלאה חיצים, להלחם בראית בסברות עצומות בפלפול לאסוקי שמעתתא.

הרמב"ן כותב בהקדמה לפירושו על התורה שהוא שם למאור פניו את נרות המנורה הטהורה פירושו של רש"י, בדבריו אהגה ובאהבתה אשגה, ועממה יהיה לנו משא ומתן חקירה ודרישה. מי היה המנורה הטהורה שהראש ישיבה שם לנגד עיניו, הוא שם לנגד עיניו את זקני הרב זצ"ל בתלמודו ובהנהגתו, זה היה מעיין שממנו הוא שתה ולאורו הוא הלך ושמנו לנגד עיניו תמיד, בחודשים האחרונים הוא סיפר לי אבלה"ט עובדה מנוראות יראתו של זקני הרב זצ"ל ואחר שסיפור המעשה, הפטיר ואמר 'ועל עובדא זו וכיוצא בה אנו חיים'. עוד יש להאריך אבל זה מה שיש בכוחנו בשעה זו. שיהיה מליץ יושר על כל עמלי התורה, ועל כל כלל ישראל שניוושע בתשועת עולמים, ובלע המות לנצח ומחה ה' דמעה מעל כל פנים.

החשיב

גליון 54

ענייני דיומא

מוסרי התורה ממרן המשגיח הגה"צ רבי בנימין פינקל שליט"א

ויתחזק דוד בה' אלוקיו

לישיבה כדי להיות עם התלמידים, לשמח אותם, אם אפשר לומר - כמעט להשכיב אותם לישון, היה מגיע, מחייך ומרגיע את כולם, זה הצורה של החיזוק שצריך להיות חיזוק בתורה וחיזוק בנושא בעול עם חברו.

בעת הזו, שעת צרה היא, לא יודעים מה יילד יום, העולם רועש וגועש, רואים כמה סימנים לקירוב הגאולה אך לא יודעים מתי, אבל וודאי שמתחולל פה משהוא, מצד אחד לחיות את החדשות זה לא טוב, ומצד שני לשמוע קצת כדי לדעת מה להתפלל אפשר, מרן הגאון רבי דב לנדו שליט"א כבר אמר שצריך לדעת מה קורה אבל לא להתעסק בזה.

וגם כשלא רוצים לשמוע מה שמתחולל ישנם אנשים שמתנדבים לספר סיפורים... אולי לשם שמים כדי שיתפללו יותר או כדי להוציא את מה שיש להם בלב, דברים מזעזעים, אך בד בבד רואים דברים מפליאים, ניסים גלויים, הרי הם תכננו עוד הרבה יותר ח"ו, ה' יצילנו, כל מה שקרה זה עשירית מהתכנית שלהם, היה כאן זכויות שהצילו אותנו, והקב"ה רוצה שנתעורר ונתחזק.

ויתחזק דוד בה' אלוקיו

וכעת נלמד מה עשו אבותינו בעת צרה, איך הם התמודדו בקשיים הגדולים, מרן ראש הישיבה רבי חיים צוק"ל היה מדבר על מאמר חז"ל בפתיחתא דאיכה (איכה ד, יב) וז"ל: זבדי בן לוי פתח: לא האמינו מלכי ארץ וגו', ארבעה מלכים היו, מה שתבע זה לא תבע זה, ואלו הן, דוד ואסא ויהושפט וחזקיהו.

דוד אמר (תהלים יח, לח) **ארדוף אויבי ואשיגם**, אמר לו הקדוש ברוך הוא **אני עושה כן, וכו'**, היה הקדוש ברוך הוא מאיר לו בלילות בזיקין וברקים, וכו', הדא הוא דכתיב (תהלים יח, כט): **כי אתה תאיר נרי וגו'.**

דוד המלך עבר מלחמה קשה מאוד כפי המתואר בפסוקים בשמואל פרק ל', ולהשלמת הענין נזכיר בקיצור.

ויהי בבא דוד ואנשיו צקלג ביום השלישי ועמלקי פשטו אל נגב ואל צקלג ויכו את צקלג וישרפו אותה באש. וישבו את הנשים אשר בה מקטן ועד גדול לא המיתו איש וינהגו וילכו לדרכם. ויבא דוד ואנשיו אל העיר והנה שרופה באש ונשיהם ובניהם ובנותיהם נשבו. ויישא דוד והעם אשר אתו את קולם ויבכו עד אשר אין בהם כח לבכות. ושתי נשי דוד נשבו אחינועם היזרעלית ואביגיל אשת נבל הכרמלי. ותצר לדוד מאד כי אמרו העם לסקלו כי מרה נפש כל העם איש על בנו ועל בנותיו, ויתחזק דוד בה' אלוקיו.

הנביא מתאר את המצב הקשה כ"כ שדוד המלך היה שרוי בו, ומה עשה דוד המלך בשעה זו, 'ויתחזק דוד בה' אלוקיו', לא שקודם לא היה דוד דבוק בה' אבל תמיד יש מצב של חיזוק של התקרבות, ואח"כ שאל דוד המלך באורים ותומים כיצד לנהוג ויצא למלחמה וניצח והחזיר את כולם.

זו היא המלחמה שביקש דוד ארדוף אויבי ואשיגם, ואמר לו הקב"ה אני עושה כן.

ממשיך המדרש, עמד אסא ואמר אני אין בי כח להרג להם אלא אני רודף אותם ואתה עושה, אמר לו אני עושה, שנאמר (ד"ה ב יד, יב), וירדפם אסא והעם אשר עמו עד לגרר וכו' כי נשברו לפני ה' ולפני מחנהו וכו'. לפני אסא אין כתיב כאן אלא לפני ה' ולפני מחנהו.

עמד יהושפט ואמר אני אין בי כח לא להרג ולא לרדוף, אלא אני אומר שירה ואתה עושה, אמר לו הקדוש ברוך הוא אני עושה, שנאמר (ד"ה ב כ, כב), ובעת החלו ברינה ותהילה נתן ה' מארבים על בני עמון מואב והר שעיר הבאים ליהודה ויגפו.

אנחנו נמצאים בתקופה שצריך רחמים גדולים ומרובים, כלל ישראל בצער וסבל גדול, אני מזכיר שוב שכל אחד צריך לדעת כי העבודה שלנו היא להוסיף זכויות בעמל התורה, חיזוק בתפילה, חיזוק ברחמים איש על רעהו.

אנחנו שחיינו פה בישיבה את מרן ראש הישיבה רבי חיים שמואלביץ צוק"ל אנחנו זוכרים איך הוא היה מדבר בזמני צרה, רבי חיים היה מעורר את הציבור לפני אמירת תהילים א"א לתאר איך היה נראה התהילים, הזכרנו שבכל מיני מצבים רבי חיים היה מתאר ואומר איך אני הייתי מרגיש אם בני היה נמצא כעת במצב קשה כזה, ככה הוא הרגיש את כולם, אסור ח"ו לשבת בחיבוק ידיים אבל צריך לחיות באמונה וביטחון ולהתחזק שהקב"ה ירחם עלינו ויעזור לנו.

במשך השנים יושבי א"י עברו תקופות שונות של קשיים, פחד מטיילים, הפצצות, פה בישיבה עברנו תקופות אלו יחד עם מרן ראש הישיבה רבי חיים צוק"ל, ולאחמ"כ עם מרן ראש הישיבה רבי נתן צבי צוק"ל, שעכשיו הוא יום היא"צ שלו (י"א מר חשוון), וראינו איך התנהגו כל גדולי ישראל ורבותינו כאן בישיבה במצבים אלו, חיזוק בתורה, הוסיפו עוד לימוד התורה בכמות ואיכות, הוסיפו תפילה מעומק הלב, תמיד ידענו שזו היא ההצלה היחידה!

כל המרפה עצמו מדברי תורה אין בו כח לעמוד ביום

צרה

מרן ראש הישיבה רבי חיים צוק"ל היה מזכיר את דברי הגמ' בסוף ברכות (סג, א), א"ר טבי א"ר יאשיה כל המרפה עצמו מדברי תורה אין בו כח לעמוד ביום צרה שנאמר (משלי כד, י) התרפית ביום צרה צר כחכה.

ומבאר המהרש"א וז"ל, גם שלומד ומקיימה אם הוא ברפוי ובדרך עראי קאמר דאין בו כח לעמוד ביום צרה, כמ"ש פרק אין עומדין (ברכות לב, ב) באלו צריכין חיזוק תורה ומועשים טובים וד"א, ע"ש,

ופירש רש"י שם, שיתחזק אדם בהן תמיד בכל כוחו.

כלומר, הגמ' לא מדברת על אחד שמתבטל מלימוד, לא, אלא מדברים על אחד שלומד אבל לומד ברפוי, בדרך ארעי, לימוד כזה לא מועיל ולא יכול להציל ביום צרה, ומושם שישנם זמנים שצריך זכויות מיוחדות.

ומן הראוי להזכיר את דברי מרן האבני נזר שאמר שצרות רבות באות על האדם בעקבות לימוד שהוא ישנוני, אם אדם לומד בחיות זה נתון לו כח ובריאות וכל השפע בא לאדם ע"י לימוד התורה בחיות, בחשק ובשמחה, וכמוכן יש מצבים שקשה לאדם ובכ"ז הוא מתגבר ולומד לא ע"כ המדובר, אלא במקרים שאם יבוא לו ענין אחר הוא יעסוק בו בחיות גדולה ורק כאשר ניגש ללימוד נעשה עיין, זה כבר תביעה על האדם.

בכל עת ובכל שעה זו היא העבודה של בני התורה לשבת וללמוד מתוך חיות וברע"ן, ובמיוחד בתקופה קשה זו.

נושא בעול עם חברו

אחת המלחמות הקשות שהיו בא"י הייתה מלחמת המפרץ, (אינו דומה הפחד והאימה של יושבי א"י לפחד של אחינו שבגולה, היושבים פה בא"י ממש חרדו לגורלם, היושבים בחו"ל נתונים בבלבול האם לבוא לא"י או לא, זה משהו אחר), בתקופה ההיא היה פחד ובלבול גדול מאותו רשע סדאם חוסיין ימ"ש וזכרו, היו צריכים מסכות וחדר אטום וכו' וכו', ובסוף הכול היה בדיחה.

בשעתו היו פחות רגילים לאזעקות, ובישיבה עשו חיזוק גדול בתורה, ובכל לילה ראש הישיבה רבי נתן צבי צוק"ל היה מגיע מביתו (אז, ברחוב ישא ברכה)

שבירת המידות של יחיד מצילה רבים

דבר נוסף, מרן ראש הישיבה רבי חיים צוק"ל היה אומר בזה הלשון, שבירת המידות של יחיד מצילה רבים, אולם חלק חשוב מאוד בעבודתנו כעת הוא החיזוק במידות, בין אם זה עם בני הבית ובין אם זה עם אנשים אחרים, צריך להתכופף מתי שצריך, ללכת ברכות, שלא יהיה חלילה קנאה ושנאה ותחרות, אלא לרצות בטובת חברו.

ע"י חיזוק במידות טובות זוכים להצלה, משני דברים, הא' מפני שמוסיף זכויות, והב' משום שזוכים להנהגה של מידה כנגד מידה.

כולם מזכירים בימים אלו פעמים רבות את המזמור ה' צלך על יד ימינך, הפשט הפשוט הוא שהקב"ה יהיה מגן כמו הצל שנצא תמיד בסמוך, אבל מרן הגר"ח מוואליץ צוק"ל מבאר (א, ז), צלך כמו צל, מה הצל עושה מה שאתה עושה, כך הקב"ה מתנהג עם האדם כפי מה שהוא, וגם אם אין האדם ראוי אבל אם הוא מתנהג ברחמים הקב"ה יתנהג עמו ברחמים.

מידה כנגד מידה

וכדברים הללו למדנו בגמ' ב"ה (יז, ב), רב הונא בריה דרב יהושע חלש על רב פפא לשיילי ביה חזייה דחליש ליה עלמא אמר להו צביתו ליה זוודתא - תכריכין. לסוף איתפח, הוה מיכסיף רב פפא למיחזייה א"ל מאי חזית אמר ליה אין הכי הוה ואמר להו הקב"ה הואיל ולא מוקים במיליה - פירש רש"י: אינו מעמיד על מדותיו. לא תקומו בהדיה - פירש רש"י: לא תדקדקו אחריו. שנאמר נושא עוון ועובר על פשע למי נושא עוון לעובר פשע.

ובהמשך דברי הגמ' שם: לשארית נחלתו - אמר רבי אחא בר חנינא אליה וקין בה, לשארית נחלתו ולא לכל נחלתו, למי שמישים עצמו כשירים, ופירש רש"י: דבר תנחומין יש כאן אבל יש בתוכה דבר קשה שאינו שווה לכל.

בכדי ליכות למצב של נושא עוון, צריך להיות משים עצמו כשירים, יש אחד שלא מקפיד על מה שהשני אומר לו ומשים שהוא כ"כ לא מחשיב אותו ומזלזל בו ממילא לא אכפת לו מה הוא אומר, זה לא משים עצמו כשירים, צריך להחשיב את השני ולדעת שהוא שווה ועדיין לא להקפיד עליו ולמחול לו.

למדנו כמה וכמה פעמים את דברי ר' באבות, אם אין תורה אין ד"א אם אין ד"א אין תורה, אנחנו מחויבים להתחזק בתורה ובמידות ובכך התורה נעשית חשובה יותר והמידות נעשות טובות יותר ואז הקב"ה ירחם ויסלח לנו.

אדם שלומד יותר ומתחזק במידות טובות, מתחזק בקדושה וצניעות, הוא מציל את היחיד ואת הרבים, אשריו, ומה טוב חלקו בזה ובבא.

בני הישיבות הם מגיני הדור, התלמידי חכמים שיושבים ולומדים בהתמדה ובחשק ובפרט הלומדים מתוך הדחק הם הם המגינים והמצילים, ולעת"ל יטלו שכר של מגיני הדור.

עמד חזקיהו ואמר אני אין בי כח לא להרג ולא לרדוף ולא לומר שירה, אלא אני ישן על מיטתי ואתה עושה, אמר לו הקדוש ברוך הוא אני עושה, שנאמר (מלכים ב' יט, לה), ויהי בלילה ההוא ויצא מלאך ה' ויך במחנה אשור כמה נשתייר מהם וכו'. ע"כ.

נעץ חרב על פתח בית המדרש

מה נאמר, שלא צריך לעשות כלום, לישון במיטה ולומר לה' אתה עושה? ח"ו, הרי אנו יודעים כמה תפילות התפלל חזקיהו, וכן כמה תורה הוסיף בזמן ההוא, וכדברי הגמ' בסנהדרין (צד, ב) ז"ל הגמ': והיה ביום ההוא יסור סבלו מעל שכמך ועולו מעל צווארך וחובל עול מפני שמן, א"ר יצחק נפחא חובל עול של סנחריב מפני שמנו של חזקיהו שהיה דולק בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, מה עשה נעץ חרב על פתח בית המדרש ואמר כל מי שאינו עוסק בתורה ידקר בחרב זו, בדקו מדן ועד באר שבע ולא מצאו עם הארץ, מגבת ועד אנטפרס ולא מצאו תינוק ותינוקת איש ואשה שלא היו בקיין בהלכות טומאה וטהרה.

ומה הפשט במה שאמר חזקיהו אני ישן על מיטתי ואתה עושה, אלא, אנחנו לומדים ומתפללים עושים מה שיכולים, ואתה הקב"ה תעשה בשבילנו את המלחמה, ואכן יצא מלאך ה' ויך במחנה אשור וכמעט לא נשאר מהם כלום, הקב"ה אמר לחזקיהו אני עושה, אתה תישן ואני יעשה בשבילך.

הבוטח בה' חסד יסובבנו

המצב מאוד מתוח, אבל מה למדנו היום, מה בן תורה צריך לעשות במצבים כאלו, עוד דף גמ' בחשק ובשמחה, עוד חזרה, עוד תפילה מעומק הלב, להיות נושא בעול עם חברו, להיות שקוע ברוחניות, לא להיות מעורה בכל מה שקורה, זה מעניין נכון, אבל צריך לדעת לשים גבולות.

דיברנו בשבוע שעבר על הפסוק אשור לא ישיענו, על סוס לא נרכב, ולא נאמר עוד אלוהינו למעשה ידינו, אין לנו על מי לסמוך, אלא על אבינו שבשמים, כששומעים ממדינה פלונית שתומכת בנו זה מעורר וכששומעים על מדינה אחרת שמתנגדת זה מרתיע, צריך לזכור שהכל ביד ה', אשור לא ישיענו!

הבוטח בה' חסד יסובבנו, כל לימוד זה הצלת נפשות ממש, צריך לבקש על כלל ישראל כל אחד שנמצא במקום סכנה שיחזור לביתו לשלום ושיחזור בתשובה התורה של כולם משפיעה.

ב"ה יש התעוררות בכלל ישראל, יש התעוררות גם אצל הרחוקים, אם כי שומעים אצל בודדים - ערב רב - שלא משתנים בכלום, אבל העם התעורר, צריך לבקש שהתעוררות הזאת תחזיק מעמד, שיתעוררו כלל ישראל, וזה משפיע הן בצד הרוחני הן בצד הגשמי.

1 בפשטות דרגת חזקיהו עולה על דרגת יהושפט ודרגת יהושפט עולה על אסא ואסא על דוד, כי כל כמה שעושים פחות וסמוכים ובטוחים בה' הרי היא מעלה גדולה יותר. אולם מרן ראש הישיבה רבי חיים צוק"ל היה מסביר בהפך, דוד המלך עשה השתדלות רדף ולחם ועדיין ידע שכל מה שהוא רודף ולחם הכל זה מאת ה' הוא לא עושה כלום, בא אסא ואמר אני לא בדרגה להילחם ולדעת שזה רק יד ה', לכן רק רדף, בודיפה לבד הרגיש שהניצחון במלחמה הוא מאת ה'. וכך הלאה, יהושפט לא היה בדרגה לרדוף ולהרגיש שהוא לא עושה כלום לכך אמר שירה, ובזה הרגיש שהכל מעם ה', וחזקיהו גם שירה לא אמר, אלא אני ישן על מיטתי ואתה עושה. נמצא שדרגת דוד היא הגדולה ביותר, שאפילו שרדף ונלחם הוא יודע שהוא לא עושה כלום, הכל זה מאת ה'.

לע"נ

מרן ראש הישיבה הגאון

רבי נתן צבי בן רבי אליהו מאיר פִּינְקֵל צוק"ל

לרגל יום היא"צ י"א מר חשוון

לע"נ

מרן ראש ישיבת עטרת ישראל הגאון

רבי ברוך מרדכי בן רבי ישראל אֶזְרָחִי צוק"ל

נלב"ע י"א מר חשוון תשפ"ד

לתרומות והנצחות:

053-4100-758

לעילוי נשמת הרבנית הצדקנית מרת מינה בת הגאון רבי יצחק אליעזר הלוי זצ"ל

ניתן להצטרף לקבלת הגליון בכתובת: 81513f@gmail.com

שיחת מורינו מרן הגאון הגדול ר' שמעון גלאי שליט"א

לאור המצב הקשה בארה"ק - חשון תשפ"ד

כלל ישראל עבר בזמן האחרון תהליך של קרבת אלוקים, זה התחיל בחודש אלול, הקב"ה קורא לנו בכל חודש אלול, חודש הרחמים והסליחות, 'קול דודי דופק פתחי לי', הקב"ה דופק על ליבו של כל יהודי באשר הוא, שיבין מי האבא שלו, מי האבא של כל יהודי, שיחזור, שיתעורר, ויש לנו את קול השופר שציונו הקב"ה לתקוע בו כדי לעורר הלבבות, כדי שירגישו שהימים האלו הם לא ימים רגילים, הם ימים שצריך להתקרב לאבא, להקב"ה מלך העולם, ואדם שזוכה להתבונן בימים אלו, לעצור בחודש אלול ולשמוע את הקול דודי דופק, זוכה להתעורר ולהתקרב, כבר זוכה לדרגה של קרבת ה'.

ביום ראש השנה מתקרבים יותר, זה תוספת דרגה של קרבת ה', אמרו לפני מלכויות כדי שתמליכוני עליכם, זכרונות כדי שיעלה זכרונכם לפני לטובה, אנחנו ממליכים את הקב"ה, הקב"ה זוכר אותנו לטובה, ואח"כ תוספת דרגה ביום הכיפורים, להתנקות מעבירות, להיטהר לפני ה', ואין כבר את העבירות החוצצות ואוטמות את ליבו של האדם מלהתבונן על תפקידו וחובתו בעולם, ועוד יותר יכול להרגיש את קרבת ה' לו ולכל יהודי.

ובימים של סוכות שאחריהם מגיע היהודי לדרגה גבוהה יותר של קרבת ה', הקב"ה מזמין אותנו אליו, 'צפנני בסוכו', יוצאים מהבית שמסמל את הגשמיות, יוצאים לדירת עראי, להכיר שהגשמיות כאן בעולם הזה היא רק עראי, והעיקר בשבילנו היא קרבת אלוקים, זה גילוי על ההרגשה שלנו כל השנה, שזה המהות שלנו בכל החיים, וביום שמיני עצרת מתגלה עוד אהבת השי"ת לעמו, ורצונו ית' להתעכב עם ישראל עוד יום אחד, ואנו שמחים בו בשמחת תורה, 'נגילה ונשמחה בך' אומרים חז"ל בך ובתורתך, דרגה עצומה של קרבת ה' והכרה בזה שזה רצונו להתקרב אליו ית'.

בשנה זו עם ישראל קיבל עוד תזכורת חזקה וכואבת, להכיר ביד ה', שביום שמיני עצרת הראה לנו הקב"ה שאין עוד מלבדו, עם ישראל נכנס לתוך צרה גדולה, ומלבד מה שיש יותר קרבת ה' בימים אלו, שהרי 'עמו אנוכי בצרה', הקב"ה איתנו בתוך הכאב של בניו עם ישראל, אבל היה בזה גם גילוי עצום שאם ה' לא ישמר עיר שוא שקד שומר, אצל הנאצים ימ"ש שהיו אכזריים כ"כ, לא היה מי שיילחם איתם, ולא ראו כולם את יד ה' שהיתה שם, אבל אצלנו בארץ ישראל שהיה נראה לעינים כאילו יש מישהו שישמור עלינו, הראה לנו הקב"ה שמבלעדי אין אלוקים.

אנחנו צריכים להתחזק שהלימוד תורה שלנו יהיה בלי הפסק, כמו שתמיד אנחנו מתחזקים בזה אצלנו בכולל, לא רק בגלל שזה הדבר שיכול להציל אותנו מכל הצרה הזאת, כי תורה מגנא ומצלא, ואנחנו מכירים ומבינים שאנו השומרים האמיתיים שאין מחשבה להפסיק ולעצור את השמירה לרגע, אלא כי אם כלל ישראל בצרה גדולה כזאת והקב"ה איתנו בצרה, כביכול אבא שלנו בצער, ואנחנו צריכים לשמח אותו, הדבר שהכי משמח את הקב"ה, זה להראות שאנחנו מחשיבים את התורה שלו.

שמענו ממרן הגאון ר' דב שליט"א, שודאי כל חיזוק חשוב ושומר על עם ישראל, אבל העיקר זה התורה הקדושה, זה היסוד שעליו עומד העולם, וכל מי שלומד, בפרט בזמנים אלו, הוא המציל והשומר הגדול ביותר.

הקב"ה עשה רעמים גדולים וחזקים כדי לפשט עקמומית שבלב, וצריכים להוציא מהלב כל מחשבה של כוחי ועוצם ידי, כל מחשבה של הישענות בבשר ודם, הכל מהקב"ה ואין עוד מלבדו, להתחזק באמונה, ואני חושב שצריך להתחזק בדבר נוסף שגם הוא שייך לאמונה, וזהו שמירת הפה, אדם ששומר על פיו מכריז בזה שהוא יודע מי שם פה לאדם, הקב"ה שם לו את הפה, וח"ו שהוא ישתמש בפה הקדוש ששם לו הקב"ה לדברים טמאים שאסור הקב"ה לדבר, אני מרגיש ששמירת הפה שייכת לאמונה, שהאדם מחדיר לעצמו, אני לא בעה"ב לדבר מה שאני רוצה.

צריך גם להתחזק בשמירת שבת, כמו שסיפרו כמה סיפורים על כאלו שניצלו בדרך נס, כיון ששמרו שבת או קיבלו עליהם לשמור שבת, כי כשמתחזקים בשבת מתחזקים באמונה שיש מנהיג לבירה שעשה את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש, ראוי באמת לחזק כל אחד בביתו את שמירת השבת כדינה, וכן לקבל שבת מוקדם, אנחנו השומרים ומגוייסים אנחנו להרבות בשמירה.

קשה לדבר, אבל רק זה צריך לדעת, הצער כאן הוא גדול, והצער של הקב"ה הוא גדול מאוד, אבא שמכה את בנו כדי לחנכו זה כואב לו, הקב"ה משתתף איתנו בצרה, כואב לו, כביכול, על שמכה את בניו אהוביו - עם ישראל.

ברור שבזמן כזה צריך להתפלל על ביאת משיח, ברור שהוא זמן מסוגל לזה, צריך להתפלל 'יכירו וידעו כל יושבי תבל כי לך תכרע כל ברך תשבע כל לשון', צריך לקוות ולבקש בדמעות 'לראות מהרה בתפארת עוזך', ועיקר החיזוק צריך להיות בלימוד התורה, ושיהא ברציפות, שלא יפסיקו רק לפיקוח נפש, ובבית צריך להרגיע את בני הבית שהקב"ה רוצה להראות לנו שאין לנו משהו אחר להישען עליו, ולחזק ולהרבות בגודל הזכות שיש לילדים שלמרות הכל הולכים ללמוד בשמחה, וזה מה שמשמח את הקב"ה, ועיד"ז נזכה לשמירה עליונה ולישועת ה' במהרה.

ארחות חיים

דרכי הצדיקים נקרא ארחות - דהיינו תורה ומצוות ומידות (ביאור הגר"א משלי ב')

הראש!... זה ענין שלו, יש לו הרבה צורות!... **יהודי צריך להאמין שהכל ביד הקדוש ברוך הוא!** זה דבר מאוד פשוט.

מסופר על הגאון ר' יונה מרצבך זצ"ל, מר"י קול תורה, שהוא היה נוהג לנסוע באוטובוס מהישיבה לביתו. פעם אחת הוא יצא מהישיבה ולפתע התחיל גשם שוטף... ומיד נעצר לידו רכב של איזה תלמיד, והוא לקח אותו עד הבית! בדרך, הנהג אומר לו איזה השגחה פרטית שבדיוק עברתי ברחוב הזה וראיתי את הרב, אחרת הרב היה מתרטב לגמרי... אמר לו הרב, יש לי עוד השגחה פרטית לספר לך, שהייתה לי שבוע שעבר... מה היה?... אותו סיפור! יצאתי מהישיבה, והתחילו גשמים עזים, ואתה לא הגעת... ואני התרטבתי כולי מכף רגל ועד ראש, עד שהגיע אוטובוס, וכך באתי הביתה... גם זה השגחה פרטית... מה ההבדל?... וכי השגחה פרטית זה רק כשטוב לי?!!... השגחה פרטית **הכוונה היא שהקב"ה משגיח עלי ועושה מה שהוא רוצה, פעם טוב שיהיה לי כך ופעם טוב לי אחרת, פעם טוב שאתה בא ופעם טוב שאני אתרטב בגשם...**

ממילא, לא שייך 'מחדל בטחוני', כי אנחנו מונהגים ביד ה'. אמר לי פעם הג"ר ישראל אליה וינטרובי זצ"ל, שיכולות חמש דקות של קריאה בעיתון, או שמיעת קווי נייעס - לאבד את כל יסודות האמונה שרכשת. מי שקורא עיתון נראה לו שכל עם ישראל בארץ ישראל תלוי בשלשה אנשים... ביהודי, בגוי, ובערבי. יהודי זה ראש הממשלה, גוי - זה נשיא ארה"ב, וערבי - פעם זה חמאס, ופעם זה מצרים. כאילו אנחנו תלויים רק בידיהם... כל פעם זה מקפיץ אותך... כעת שנשיא ארצות הברית ביקר פה בארץ - וכולם פתחו עיניים, איזה סייעתא דשמיא... אל תבטחו בנדיבים, בבן אדם שאין לו תשועה! יהודי חי בורא עולם! אמונה! מה אתה שומע?!!... מה מקפיץ אותך?!!... אם הקדוש ברוך הוא רוצה לסובב שיהיה טוב לעם ישראל, הוא לא צריך נשיא ארצות הברית, והוא לא צריך אף אחד!...

פעם היה ויכוח בין שני 'פוסקים' גדולים... אחד היה 'יתד נאמן' והשני היה 'המודיע', האם מותר להוציא עיתון בחול המועד או לא?!! יתד אמר - אסור, והמודיע אמר - מותר, רק צריך לשאיר קטע חלק... ויתד הביא ראיה לדבריו, שמרן הגרש"י אויערבאך זצ"ל ביקש בביתו - לא להכניס עיתון במשך החג. ראיה מפורשת... הלך המודיע לברר אצל ר' שלמה זלמן, זה נכון?!!... כן! למה, הרב אוהו שאסור להוציא עיתון בחול המועד?!!... חייד ר' שלמה זלמן, אני לא נכנסתי לנידון ההלכתי הזה, פשוט בחג צריך להיות שמח ואסור להיות עצוב, וכשקוראים עיתון זה מכניס אותך למתח ולעצבות... תאונת דרכים, או מישעה נהרג, או מת, ה' ירחם... למה שנהיה עצובים?!!...

החפץ חיים היה אומר, מה אתה הולך לראות בעיתון?!!... אתה רק מכניס את עצמך למתח ולעצבים... מותר לבן אדם להיות נורמלי... מה אתה צריך את זה?!! מה אתה מתעניין בכל הנייעס?!! אז זה אמר ככה, וזה אמר ככה, ואי ואבוי מה הולך להיות... למה, זה בידיים שלו?!!... הם יכולים לעשות משהו?!!... ואתה רק מפסיד בזה לכל הבריאה!

ברגע ויהודים מאמינים ביכוחי ועוצם ידי - זה מסכן את כל הבריאה! **העושר בא רק מבורא עולם!**

בפרשת השבוע כתוב, "ויאמר מלך סדום אל אברם - תן לי הנפש והרכוש קח לך", ואמר לו אברם, "הרימותי ידי אל ה' קל עליון קונה שמים וארץ, אם מחוט ועד שרוך נעל ואם אקח מכל אשר לך, ולא **תאמר אני העשירתי את אברם**"... (יד, כא-כג).

בלי זה - יכול להיות שהוא היה לוקח, מגיע לו... אבל "ולא תאמר אני העשירתי את אברם". ורש"י מביא, שהקדוש ברוך הוא הבטיחני לְעֶשְׂרֵנִי שנאמר ואברכך וגו'.

בדרך כלל - הדרך גורמת לשלשה דברים, ממעטת פריה ורביה, וממעטת את הממון, וממעטת את השם. אז הקב"ה הבטיח לו על כל שלשת הדברים!

דור ההפלה

בסוף פרשת נח (יא, א) כתוב "ויהי כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים": מסביר רש"י, מה היו 'דור ההפלה' ומה היה החטא שלהם?!!... 'באו בעצה אחת ואמרו לא כל הימנו שיכור לו את העליונים, נעלה לרקיע ונעשה עמו מלחמה. דבר אחר על יחידו של עולם". שהם רצו לעבוד עבודה זרה. ושניהם מבוארים בגמ' בסנהדרין (קט, א).

דבר אחר, ודברים אחדים - אמרו אחת לאלף ותנ"ו שנים הרקיע מתמוטט כשם שעשה בימי המבול, בואו ונעשה לו סמוכות... (והוא מב"ר לח, ו). גיוואלד... אנשים כאלו צריך לתת להם כדור הרגעה... למה עונשי דור הפלגה?!!... הם אנשים חסרי הגיון, אומרים שהרקיע פעם באלף שש מאות חמישים ושש שנה נופל, אז נעשה לו סמוכות, נעשה לו יסודות שלא יפול... מי שיכול לחשוב על כזה דבר הוא לכל היותר איבד את שפיות דעתו, ואולי יש לו גם דין 'שוטה' למחדרין, אבל מדוע עונש כזה קשה ולדורות נקבע שאין להם חלק לעוה"ב, (נעי רש"י יא, ט).

אומר הגאון ר' חנוך ברמן שליט"א: היה מבול. אנשים רעדו מזה, מי אמר שהמבול לא יבוא עוד פעם?!!... הגמרא אומרת (זבחים קטז, א), כשהיו הקולות במתן תורה אחזה רעדה בהיכלי מלכי עכו"ם ונתקבצו כולם אצל בלעם הרשע ואמרו לו, אולי בא מבול לעולם?!!... כזה רעש היה בעולם... אמר להם בלעם, כבר נשבע הקב"ה שהוא לא יביא עוד מבול. והם דאגו, אולי רק מבול של מים הוא לא יביא ומבול של אש הוא כן יביא?!!... עד שבלעם הרגיע אותם.

ומבואר ברש"י (בראשית לד, ז), שלאחר המבול האומות גדרו את עצמם מהחטא של עריות, דהיינו, שגם אומות העולם גדרו עצמן מן העריות, הם פחדו... הגיע נמרוד ואמר לכולם, רבותי, ממה אתם מפחדים?!!... ממבול?!!... זה דבר טבעי! פעם באלף שש מאות שנה הרקיע מתמוטט, היסודות שעליהם הוא בנוי - לא יכולים להחזיק מעמד... כמו כל בנין שמגיע הזמן שלו והוא נופל... אין בנין שיכול לעמוד לנצח... גם הרקיע - אלף שש מאות חמישים ושש שנה - הוא יכול להחזיק מעמד, לא יותר. בואו נעשה לו סמוכות וכך נוכל למנוע את המבול הבא... אפשר להמשיך ולמרוד ולעשות כל אשר היה קודם. **לזה הקב"ה לא מוכן... אתה לוקח את הניסים הכי גדולים והופך אותם לדבר טבעי ופשוט, וממילא אתה יכול לעשות הלאה את הכל...** **זה ס"ה דבר טבעי, נורמלי.** ע"ז משלמים מחיר יקר בעוה"ז ובעוה"ב.

אנחנו מונהגים ביד ה'

בשעתו, היו שתי מלחמות, מלחמת ששת הימים, ולאחריה מלחמת יום כיפור, אחרי מלחמת ששת הימים כולם היו משולהבים אחרי צה"ל... קיבלנו את הכותל המערבי, את קבר רחל, את חברון - מערת המכפלה... הכל... אך מה שקרה אח"כ במלחמת יום כיפור - זה היה מחדל בטחוני עצום... פחדו אז הרבה יותר מהיום... (היום זה לא היה סתם מחדל, הקב"ה סימא להם את העיניים, אף אחד לא מבין איך זה קרה).

הג"ר שלום צבי שפירא זצ"ל, החל לזעוק ברבים: כוחי ועוצם ידי ומחדל בטחוני - זה אותו דבר בדיוק!!! מה זה 'מחדל בטחוני'?!!... כאילו הכל תלוי בצבא, וכשהצבא ערניים - יש ניצחון, וכשהם מתעצלים - יש מחדל בטחוני... חס ושלום! זה הכל אותו כוחי ועוצם ידי... **רק יד ה' עשתה זאת.**

פעם אמרו (ספק בדיחה ספק אמיתי...) שהרופאים בתל השומר לא אוהבים את הבני ברקים, למה?!!... כי אם הניתוח מצליח - הם אומרים ברוך ה', תודה לה'... ואם הניתוח נכשל - הם צועקים על הרופא... תחליטו, או שהכל מה', או הכל אנחנו...

אותו 'כוחי ועוצם ידי' שעומד בניצחון, עומד גם מאחורי 'מחדל בטחוני'... מה זה 'מחדל בטחוני'?!!... יש בורא עולם. כשהוא רוצה - אתה מנצח וכשהוא לא רוצה אתה נכשל! איך הוא מסובב לך את

התורה היא מגן מן הפורענות

והנה אחרי שאנחנו יודעים שהכל ביד הקב"ה, מה אנחנו יכולים לעשות? נפלה נא ביד ה' כי רבים רחמיו:

הנה כולנו יודעים, ודיברו על זה כ"כ הרבה, שניצחון המלחמה נקבע מהבית מדרש.

במדרש תנחומא (פרשת לך לך אות י"א): על הפסוק (טו, א) "אחר הדברים האלה היה דבר ה' אל אברהם... אנוכי מגן לך", אמר לו הקב"ה - אתה עסקתי בתורת - חייך שאני מגן לך. כשם שהמגן אוהו החרב, ואפילו זורקים בו חיצים ואבנים המגן מקבלם, כך אני מגן לך.

ולא לך בלבד, אלא אף לבניך אם יהיו עוסקים בתורתך כשם שעסקת אתה, כך אני נעשה להם כמגן, שנאמר "אמרת ה' צרופה מגן הוא לכל החוסים בו", לכך נאמר מגן לחולכי תום.

הם זורקים טילים... מי מקבל את זה? הקב"ה! באחת המלחמות הקודמות ראינו בחו"ל את אחד מראשי המחבלים, ושאלו אותו, אתם אומרים שאתם כאלו מומחים וגדולים, איך זה שמכל הטילים שאתם שולחים על ישראל מעט מאוד מצליח?... כל השאר נופל לים או בשטח פתוח... אמר אותו אחד, הכל טוב, אנחנו מומחים והטילים טובים, אבל יש לנו בעיה אחת, שיש להם את האלוקים... הוא משבש לנו את התכניות... אבל אותו אלוקים שמשבש, הוא גם עושה להם את התכניות. ובשמחת תורה הוא עשה מה שהוא רצה!

מה העצה להינצל?... בית מדרש. אנוכי מגן לך. מכן, פירושו אני שולח חיצים, אבל אני מקבל אותם. זה מה שכתוב פה.

אותו הדבר כתוב גם בילקוט שמעוני (תהילים פ"ה סוף רמז תשכ"ב), שהמלחמה זה מהבית מדרש. ה' לחם את לוחמי... והקב"ה אמר לדוד, עסוק בתורה ואני אלחם מלחמותיך. וכן משה אמר - על כן יאמר בספר מלחמות ה' - אתם עסקתם בספר, ואני נלחם על ידיכם, החזק מגן וצינה, א"ל הקב"ה לדוד וכי למגן וצנה אני צריך רוח אחד אני נופח בם והם פורחים שנא' וכו', ע"כ. "ה' ילחם לכם ואתם תחרישון" - שב ותלמד. המלחמה היא מהבית מדרש. כולנו יודעים דבר פשוט מאד: בצבא - להבדיל - כל כמה שבן אדם יותר מצליח כך הוא מקבל דרגה יותר גבוהה, כך אחד שהוא יותר מציל - הוא לומד בעיון, לומד בעמל, לומד ביגיעה, ככה הדרגה שלו אצל הקב"ה היא יותר גבוהה.

פעם החברותא של הגי"ר חיים קמיל זצ"ל, השתתף בסיום ש"ס ועשו מסיבה גדולה, ואחד הרבנים שדיבר שם אמר מי שלא גומר ש"ס הוא מסכן... הגי"ר חיים זצ"ל ידע את כל התורה כולה, אבל הוא הרבה מאד השקיע בעיון, באותו יום הוא אמר ל' חיים קמיל, אני רוצה להפסיק ללמוד עם הרה"י. למה?... כי אני עוד לא יודע ש"ס, ואני לא רוצה להיות מסכן. אמר לו ר' חיים קמיל, מי שלא יודע ש"ס הוא מסכן - זה נכון. אבל מי שלא יודע להגדיר סברא כמו שצריך הוא אינו ליד! הוא בעל מוס... הוא יותר מסכן...

עמל התורה... 'לעסוק' בדברי תורה. לעשות מזה עסק... ומי שבאמת עוסק - הדרגות שלו בשמים עולות, והוא מציל עוד ועוד בנים של הקדוש ברוך הוא.

ראשי הישיבה כתבו מכתב שביקשו להתחזק יותר בתורה, הן לבוא בזמן לתחילת סדר, ולהוסיף שעות יותר. ויש דבר נוסף שלא הוזכר שם - והרה"י היה מבקש על זה מאד, זה הלימוד של שישי שבת. היום אמרו שרואים שהשבת תובעת... יש תכנית יפה של לימוד שלש שעות ביום שישי בבוקר, שלש שעות להשתדל במיעוט שיחה, בואו נרבה כבוד שמים...!!! זה זמנים שלא לומדים בהם הרבה. ואנחנו רואים שהשבת תבעה. וכפי שנודע בשם הערל"נ.

הגמ' בעבודה זרה (ב, ב) אומרת, כשאומות העולם באים ליטול שכר עבור מה שעשו למען התורה ואומרים שבנו גשרים ומרחצאות וכיוצא"ב, אומר להם הקב"ה לכבודכם נתכוונתם, אך כשאומרים שעשו מלחמות א"ל הקב"ה "ומלחמות אני עשיתי". ונשאלת השאלה, הרי הכל זה מהקב"ה, מה הדגש על 'מלחמות'?... ידוע שהרב מבריסק אמר, כשיעקב נלחם עם המלאך - שרו של עשיו וניצח, א"ל כי שרית עם אלוקים ועם אנשים ותוכל, ופרש"י אנשים - עשיו ולבן, והרי עדיין לא נפגש עם עשיו, ואיך אמר לו שכבר ניצח אותו. אלא שהמלחמה העיקרית זה לא מה שקורה פה, המלחמה העיקרית זה בשמים... שרי ישראל עם שרי אומות העולם... כשיעקב נלחם עם השר של עשיו וניצח אותו, המערכה כבר אבודה, כעת כל המלחמה זה קמח טחון טחנת... כלום... המלחמה העיקרית זה בשמים, שרי ישראל עם שרי אומי"ה.

אומר אברהם למלך סדום - אם אתה נתן לי כסף - יגידו כולם שזה בא בגללך. אמנם מפרעה אברהם כן לקח! כי אצל פרעה - כולם ראו שזה יד ה'. הרי מי הביא נגעים גדולים על פרעה ועל ביתו? וכי אברהם יכול להביא נגעים?!... וכן אצל אבימלך, מי סתם להם את כל הנקבים?... הקב"ה! כי עצור עצר ה' בעד כל רחם לבית אבימלך (כ, יח) כולם ראו שזה בורא עולם, אז למה לא לקחת... אדרבה! יתקדש שם שמים. אבל פה - כולם יגידו הוא גיבור... הוא ניצח במלחמה, לכן מגיע לו כסף... "ולא תאמר אני העשיתי את אברהם", כולם צריכים לראות שזה רק בורא עולם! אני לא רצה ממקורות אחרים...

לקדש שם שמים

יש חתם סופר מפורסם, שהג"ר יעקב גלינסקי זצ"ל היה דורש: כתוב "וילך למסעיו" (יג, ג) - ופרש"י כשחזר ממצרים לארץ כנען, היה הולך ולן באכסניות שלן בהם בהליכתו למצרים, דבר אחר - 'בחזרתו פרע הקפותיו'. והשאלה: מי הלווה לו?... רואים יהודי נווד, אין לו כסף אין לו מה לאכול, מי מלווה לו על סמך שהוא יפרע אח"כ?...! אלא אומר החת"ס, כולם ידעו שאברהם אבינו הוא המאמין הגדול בכך שיש בורא עולם, ופתאום כשיש רעב - הוא יורד למצרים...

והוא היה מוסיף ומסביר כתוב בחובות הלבבות... (בשער הבטחון) מעשה בחסיד אחד שלא הייתה לו פרנסה, והוא יצא לחוץ לארץ, פגש בו אמגושי אחד, אמר לו במי אתה מאמין? אמר לו החסיד: בבורא הכל, היכול המכלכל, הון והמפרנס. אמר לו, מעשיך סותרים את דבריך, אם כן - למה הוא לא יכול לכלכל אותך במקומך?... וקיבל הפרוש את דבריו וחזר למקומו ולא יצא משם עד יום מותו.

כשאברהם ירד למצרים כולם תמחו עליו, איפה הקב"ה שלך?... למה אתה צריך לרדת למצרים, בארץ ישראל הוא לא יכול לתת לך מזונות?...! אבל כעת, שאברהם חוזר עם רכוש כה רב... עם כאלו ביוזנות לפרעה... כעת מובן... הוא הלך לפרוע הקפותיו... אתם מבינים כעת למה הקב"ה הוריד אותי מצרימה?... אוכל הוא יכל לתת לי גם בארץ ישראל. אבל הוא רצה שכולם יראו שפרעה כורע ברך לפניו, ואני אעשיר, והוא לא יכול ליגוע באשתי גם אם אני יהודי בודד בלי אף קרוב וידיד. כי יש בורא עולם, ואני רוצה להרבות כבוד שמים! דבר פשוט מאד.

סיפר הדוד שלי, הרה"ג ר' אברהם ישראל הרשער, שהיה פעם יהודי חברמן גדול, שהיה 'הולך' לו' כשהוא אסף כספים, והוא הצליח כלשון העם, חברה'מן... הוא ידע לדבר יפה, והוא ב"ה הצליח.

הוא היה חבר של הדוד שלי, ופעם הוא אמר לדוד שלי, אני רוצה לספר לך איך אני כזה חברמן... מה בדיוק אני יודע לעשות... נסעתי לאירופה, ואני ידעתי שיש לי את החברה'מניות ואני בעז"ה יכול לעשות הרבה כסף. דא עקא, שהלכתי שמה מבית לבית, ולא היה לי אפילו כסף לחזור בחזרה...! דחו אותי ממקום למקום... לא הייתה לי ברירה... עם כל הגאווה שלי, עם כל מה שאני אוהו מעצמי, כל כך נשברתי... פשוט עמדתי בפניתי הרחוב ובכיתי... לא יכולתי... נשברתי לרסיסים... לגמרי! עברה שם אשה אחת, והיא ראתה יהודי שנראה טוב, עם זקן עומד ובוכה... היא שואלת אותו, למה אתה בוכה?... בין כה וכה כבר סברתי שאין לי מה לעשות, הכל אבוד... אין לי מוסדות ואין לי כלום. אפילו לחזור אני לא יודע איך... אז סיפרתי לה.

היא שמעה את כל הפרטים, ואמרה לי הסר דאגה מלבך... אני אלמנה ובעלי היה ראש הקהל, וב"ה יש לי מעמד גדול מאוד, אני אעזור לך... היא עשתה כמה טלפונים ובאמת היא עזרה לי. ומזה היה לי כסף.

אז - סיים אותו יהודי - אני יודע לעשות כסף?...! אני לא יוצלח שיועד לבכות... אבל זה אני יודע, שהקב"ה רק הוא יודע ויכול לעזור לי!!!
אנחנו חיים עם בורא עולם. אנחנו בכלל לא חיים עם בשר ודם. וכי אני יכול לעשות משהו?! לבכות אני יודע... אם הקב"ה רוצה - יש לי, ואם הוא לא רוצה - אין לי.

וזה הדבר הראשון שאנחנו צריכים היום לדעת.

באחת המלחמות נמשכו הדברים עד סמוך לר"ה. ובשבת שובה, דיבר הדוד הגי"ר אליהו מישקובסקי זצ"ל (ר"י כפר חסידים) והוא היה צועק בשיחות שלו, כל צעקה הייתה מרעידה את הקהל... בסוף הדרשה הוא צעק, בואו נקרא את ההפטר... (הושע יד, ד), אשור לא יושענו - - מי זה 'אשור' שלנו? אמריקה. על סוס לא נרכב - מי זה?... הנשק שהם שולחים. ולא נאמר עוד אלהינו למעשה ידינו - זה כוחי ועוצם ידי. אשר בך ירוחם יתום - לבטוח רק בקב"ה...!

איך אנחנו עושים ששרי ישראל ינצחו? ... ומלחמות אני עשיתי.
כשיהודי יושב ולומד פה, שר ישראל מנצח, וממילא יש אח"כ ניצחון
במלחמה. איך בדיוק הקב"ה יסובב את זה? מה זה איכפת לך...
המלחמה העיקרית היא שמה, למעלה. ושמה - הנצחון רק עם דף
גמרא שלומדים פה.

המדרש רבה פרשת ראה אומר שהקב"ה מסר את עולמו ללומדי
התורה. (ויש הרבה מה להאריך בזה).

לא תעמוד על דם רעך

ופה יש נקודה שאני רוצה להרחיב בה מעט: הזכרנו שבוע שעבר שאמר
הג"ר משה הלל הירש ר"י סלבודקא שאדם צריך להיות נושא בעול עם
חבירו.

אתמול פגשתי את הרה"ג ר' איתמר אלשיך, (הוא הוציא לאור את
ספרו של הגר"ח קמיל על התורה), והוא אמר לי שהוא כתב שם
בהקדמה לסי' שמות דבר מעניין: ר' חיים קמיל היה מתמיד גדול מאד
בצורה נוראה... זה דברים ידועים ואין לנו את הזמן להאריך בהם.
הוא אמר פעם למישהו, אני לא יכול לקחת את כל החומרות על עצמי.
אבל שתי חומרות לקחתי על עצמי ואני משתדל לעמוד בהם עד
הסוף!... האחת זה ביטול תורה, שכידוע ר' חיים קמיל נזהר בזה מאד!
והשניה זה חיוק בענייני קדושה. (הוא היה מאד רחוק מזה, ויש ע"ז
הרבה סיפורים). הוא היה ענק בדורו... הוא היה הרביה של ר' נתן צבי
פינקל זצ"ל. ופעם אמר הגרני"צ למישהו, מה שאני מצליח זה בזכות
שיש לי רביה... הוא היה רביה שלו בלימוד, ובהנהגה, ובכל דבר.

עכ"פ מספר הרב אלשיך, שהיה בזמן מלחמת לבנון, הגיע ר' חיים
קמיל לישיבה, וצריך לדעת שמרוב ההתמדה שלו היו לו לפעמים
כאבים נוראיים, הייתה לו התקפת לב חמורה והוא המשיך ללמוד!!!
הוא היה סובל ייסורים... במלחמת לבנון הוא בא לישיבה ואמר, בעצם
אני לא יכול ללמוד... אני לא מסוגל לחשוב ששמה נופלים חיילים
צעירים בני אברהם יצחק ויעקב ולהמשיך ללמוד כרגיל... אבל אם אני
לא יבוא - הבית מדרש יכול להיות ריק, כיון שכולם מפחדים... אני
אחראי על הבית מדרש, לכן אני בא!...

אמר לי הרב אלשיך, שהוא מאד הסתפק אם לכתוב את זה או לא...
אבל בסוף הוא ראה שמספרים כגון דא על מרן הרב שך זצ"ל, שבזמן
מלחמת לבנון, הרב שך דיבר בלימוד עם בחורים, ובאמצע הוא פרץ
בבכי, איך אנחנו מסוגלים לדבר בלימוד כשכל כך הרבה דם ישראל
נשפך...

איך אנחנו יכולים להתחזק? אתה יכול להציל! לא תעמוד על דם
רעך... **אתה מציל!** האמת היא שהבית מדרש מנהיג את המלחמה! את
התשובה הזו אנחנו תמיד אומרים למה אנחנו לא מתגייסים, אז
תאמין בזה... אתה יכול להציל! **לא להתעניין לא בחדשות ולא
בנייעס. אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש.** תשתדל לקבל על עצמך...
ואז נראה את ישועת ה', קול ה' בכח... קול ה' בהדר... קול ה' שובר
ארזים...

הצרה באה בשביל לעורר אותנו!...

דבר נוסף אמר לי הרב אלשיך בשם הג"ר חיים קמיל: (וזה לא כתוב
בספר) כתוב על נמרוד (י, ח-ט), הוא החל להיות גבור בארץ. הוא היה
גבור ציד לפני ה'... על מי הוא היה גיבור?... אומר רש"י, 'להמריד כל
העולם על הקדוש ברוך הוא בעצת דור הפלגה'...

באבן עזרא כתוב שהוא החל להראות גבורות בני אדם על החיות,
שהוא היה צד את החיות. וטעם לפני ה' - שהיה בונה מזבחות ומעלה
אותם החיות עולה לה'...

כותב עליו הרמב"ן: ורבינו אברהם פירש היפך העניין על דרך פשוטו...
כי הוא החל להיות גבור על החיות לצוד אותן, ופירש לפני ה', שהיה
בונה מזבחות ומעלה את החיות לעולה לפני ה'. ואין דבריו נראים,
והנה הוא מצדיק רשע כי רבותינו ידעו רשעו בקבלה!

אמר על זה הג"ר חיים קמיל, נמרוד חשב, ויש כאלו היום הרבה
גבירים... אני עושה מה שאני רוצה, פה קצת נכשל... לפעמים השבת
היא לא כמו שצריך, לדבר דברי חול אם בדיוק יש איזה ביוס טוב...
וכשאין לו מה לאכול, הוא מיקל קצת עם הכשרים... ה' ירחם! אבל,
הוא נותן תרומה לצדקה של מליון דולר - - - וזהו, קנתי את הקב"ה...
זה בערך כמו המזבחות שערכו בלק ובלעם, הם רצו לפתות את
הקב"ה... אומר הג"ר חיים - זה היה נמרוד. הוא הכיר את בוראו
ומכווין למרוד בו, הוא עשה מה שבא לו... ובקשר לקב"ה - אני אביא

לו חיות גדולות! שע"ז צריך להראות גבורה וכן, הוא העלה עולות של
חיות לכבוד הקב"ה... וזה העבודה זרה הכי גדולה! אל 'תקנה' את
הקב"ה עם דברים גדולים, כי לי כל חיתו יער בהמות בהררי אלף
(תהילים נ, י), אני לא צריך אותך... תנה בני לבך לי... **הקב"ה רוצה
אותך. הוא רוצה את הלב שלך...** זה לא עוזר להיתפס באיזה דבר שקל
לך, וגמרנו... הקב"ה רוצה אותנו!

אנחנו רואים שהמלחמה עוד לא נגמרה, והמצב מתארך, מה הפשט
בזה?...

המשגיח רבי מאיר חדש זצ"ל היה אומר לנו, כשיש לאדם איזו צרה,
הוא אומר לקב"ה, רבונו של עולם! קודם כל תיקח ממני את הצרה,
אני מוכן להבטיח לך מה שאתה רוצה... העיקר לא להיות חולה... או
כל צרה אחרת.

אמר ר' מאיר - הקב"ה רוצה ללמד אותך... בשביל מה הוא מביא לך
צרה?... זה שיעור כללי של הקב"ה... הרי אם יקחו לך את הצרה אתה
כבר לא שומע כל כך טוב... תלמד מה הקדוש ברוך הוא רוצה ממך.
הוא רוצה להשאיר לך את הצרה בשביל שתלמד את זה!... תבין למה
זה בא לך... מה המטרה שהצרה תעבור 'סתם'!...

**אם היינו שומעים לקב"ה - הצרה כבר הייתה נעלמת. ומשלא נעלמה
- אות הוא שאנחנו לא שומעים. בואו נתחיל לשמוע...** דבר נורא
פשוט.

ובשערי תשובה כותב, שאם ע"י הייסורים חוזרים בתשובה, אנחנו
צריכים להודות לה' על הייסורים. זה שיעור כללי שהצליח!...

בין אדם לחבירו - ויתור

כעת נראה:

אנחנו רוצים לעבור למה שמרן רה"י זיע"א דיבר: פעם באחת
המלחמות עם הערבים אמר לי הרה"י, כתוב ברמב"ן, למה נענשנו ע"י
הישמעאלים הללו... (טו, ו) "ותענה שרי ותברח מפניה". אומר
הרמב"ן, '**חטאה אמנו בעינוי הזה וגם אברהם בהניחה לעשות כן,
ושמע ה' אל עניה ונתן לה בן שיהא פרא אדם לענות זרע אברהם ושרי
בכל מיני העינוי.**'

אמר מרן ראש ישיבה, ישמעאל בא בגלל חיסרון של בין אדם לחבירו,
גם התיקון הוא ע"י בין אדם לחבירו. ולכאורה זה דברים ברורים.
ודוגמא למעשה, אחד מהדברים שקשה להבין, אם בחור רוצה ללכת
לישון ומפריעים לו ע"י דיבורים בקול או אפילו במסדרון, או
שמדליקים חשמל, ועד שהוא נרדם זה עינוי גדול בשבילו, גם אח"כ
מחר קשה לו ללמוד... בשמים זה נקרא שאתה מאריך את המלחמה...
פושע! זה גם עינוי לבחור, וגם קשה לו ללמוד. יש הלכה בשולחן ערוך
של בין אדם לחבירו...

וכן הרבה דוגמאות שבאות בחוסר תשומת לב.

אנחנו כעת ערב יום פטירתה של רחל אמנו ע"ה.

פעם היה בישיבה בחור שבמשפחה שלו היו כמה בנות מבוגרות והיו
צריכים ישועה... הוא ביקש ממני שנלך למרן רה"י זיע"א. הרה"י אמר
לו יש הרבה סגולות, אבל הסגולה הטובה ביותר זה הכתובה בתורה.
איך רחל אמנו זכתה?... ויזכור ה' את רחל ויפתח את רחמה, אומר
רש"י מה הוא זכר? סימנים שמסרה לאחותה.

מה היא חשבה כל החיים?... אם אני הייתי מוסרת את הסימנים
לאחותי היו לי שנים עשרה שבטים! **ומה התברר לבסוף?... שאם לא
היית מוסרת את הסימנים לא היה לך אפילו שבט אחד... ויתרת -
אז קיבלת שני שבטים.** ולא סתם שנים... יוסף - הוא המשביר לכל
עם הארץ, נוהג כצאן יוסף... עם ישראל קרוי על שמו. ובנימין, שזכה
לבית המקדש בחלקו. עם מה?... עם ויתור. ואפילו אם אתה צודק -
תוותר... בין אדם לחבירו. איך אמר מרן רה"י? '**נער הייתי וגם זקנתי
ולא ראיתי מוותר מפסיד.**'

פעם שאלנו את הרה"י, כל החיים הראש ישיבה ויתר, מה הוא
הרוויח?... והוא ענה לנו... היה בזה נפק"מ, כי הוא אמר לראש ישיבה
גדול לוותר, והרה"י אמר לו אז שלשה דברים, ואין כעת את הזמן.

ההוא מסכנא...

בזוהר הקדוש (פי' ויקהל דף קצ"ו) כתוב, והחפץ חיים מביא אותו.
תשמעו לשון: המסכן הזה שבא אליך - זה דורנא דשדיר קודשא בריך
הוא אליך. הקב"ה שולח לך מתנה... לא בהכרח שזה ארוז יפה...
להיפך, זה ארוז בבגדים בלויי סחבות... הוא נותן לי איזה מסכן
שינפלי עלי. זה המתנה שהקב"ה שולח לך.

אני רוצה להסביר לכם מה המתנה: מה תהיה היום המתנה הכי טובה שאמריקה תשלח לארץ ישראל?... (במושגים של הרחוב) פצצות! כאלו שנוכל להשמיד את האויב...

הבאנו פעם מדרש (בפרשת בהר פל"ד-ב' שהביא מרן שר התורה זצ"ל) מעשה בעני שהיה זקוק ללחם. לחם עולה עשרה פרוטות. תשעה אנשים נתנו כל אחד פרוטה, כעת חסרה לו פרוטה. בא בן אדם ונתן לו פרוטה אחת (!) הלך העני וקנה לחם - הוא החייה את נפשו.

אמר הקב"ה, העני הזה לא היה לו מה לאכול, ונשמתי יכלה לפרוח, והפרוטה שלך - הצילה אותו!!! **גם אתה שנפשך מצפצפת לצאת מתוך גופך**, - והסביר ר' חיים קניבסקי, שהכוונה כדוגמא לזמן הזה שהרופאים אומרים שזה רגע קריטי! אם הוא עובר את הרגע הזה - הוא יחיה - **אני בא ומשיבה לך**.

לפעמים שולחים אליך מסכן, ואתה אין לך סבלנות אליו... הוא מזוהם ולא נקי...

אני זוכר פעם שאבא שלי ע"ה הביא איזה עני הביתה, ספק אם היה אפשר לברך לידו... זה היה סירחון בשיעור חזו"א... היינו ילדים קטנים ואף אחד לא רצה לשבת לידו... זה היה נורא ואיום. עד שאבא שלי ע"ה גילתה לנו ב'סוד', שהעני הזה שאבא הביא זה אליהו הנביא! ואז כולנו התרגשנו...

נפשך מצפצפת לצאת - אני בא ומציל אותך... זה הפצצה... שהיא נלחמת עם מידת הדין - ומצילה אותך.

המדרש אומר (שם אות ז') שפעם עני היה בא ואומר 'זכה בי'... זה פצצה! באה מידת הדין, מי לוחם כנגדה?... מי הפצצה שהורסת אותה?... העני המסכן הזה שבא... יותר ממה שבעל הבית עושה עם העני, העני עושה עם בעל הבית.

ראיתי שמביאים בשם רבי אליהו לאפיאן, אומרים "מכניסי רחמים הכניסו רחמינו", מי הם המכניסי רחמים האלו?... איך קוראים למלאך הזה שמכניס את הרחמים?... **המסכן הזה! הנודניק הזה... המלוכלך הזה... זה מכניסי רחמים**. הוא בא אליך בדורון מהקדוש ברוך הוא, ואתה לא רצית לקבל את המתנות... אז הוא הלך! אחרי זה כשאתה צריך אותו - השמים סגורים כבר...

'מחיה מתים' - 'במאמרו'...

ונסיים בשני סיפורים יפים:

הסיפור הראשון על הרבנית ברוורמן, (אמו של הג"ר משה אהרן ברוורמן, חמיו של מורינו רה"י הגר"ד דיסקין) שהייתה גרה בירושלים בשנת תרפ"ט, בזמן הפוגרום של הישמעאלים בחברון - ימח שםם וזכרם. היה לה ילד להניק, והיא באה לשערי צדק ושאלה אם יש איזה ילד שאבא שלו נהרגה והוא זקוק לינוק, היא מוכנה להניק עוד ילד חוץ מהבן שלה... אמרו לה שיש רק ילדה אחת, אבל היא כל כך חלשה, שאין לה כח אפילו למצוץ... מחכים כבר שהיא תמות...

היא בקשה לראות אותה, זה היה נורא... היא נראתה כמו פגר מת... הרבנית ברוורמן בידיים שלה הוציאה חלב ושמה לה בפה טיפה אחרי טיפה... מה שילד רגיל עושה בחמש דקות לקח לה שעות (!) וכך בסבלנות רבה, עד שלאט לאט הילדה התאוששה וכבר יכלה לינוק, ואז כבר הבית חולים לקח את הילדה לטיפול רגיל. היא יצאה מהבית חולים ולא טרחה לברר מי הילדה.

אחרי עשרים שנה מגיעה בחורה עם הזמנה לחתונה, ואומרת לה - אם את לא באה לחתונה, לא שווה לי כל החתונה. מי את?... שאלה גבי ברוורמן, אמרה לה - אני הילדה שהנקת... אני התעניינתי מי את...

אחרי שנים, גבי ברוורמן חלתה, ושכבה בבית חולים 'שערי צדק', היא אבדה את ההכרה, ואמרו לבעלה, זה השעות האחרונות... הוא מיהר להתפלל ולחזור. הוא חוזר בחזרה, ורואה אותה יושבת על המיטה, מדברת... כאילו כלום לא קרה. הוא לא הבין איך נהייתה כזו 'תחיית המתים'... מה קרה?... שאל. והיא אמרה לו, כבר ידעתי שזה הסוף, ואיבדתי את ההכרה, באו אלי זוג מבוגרים בחלום - איש ואשה, ואמרו לי אמנם נגזר עליך למות - אבל את האשה שהצלת את הבת שלנו. באנו לפני כסא הכבוד, ובכינו... אמרנו, היא הצילה את הבת שלנו ממוות בטוח, אנו מבקשים שיאריכו את החיים שלה... וקיבלו את התפילות שלנו! עוד מעט את מתעוררת ותזכי לעוד שנים!...

היא כבר עמדה בשערי מוות - - - ההוא מסכנא... **אנחנו צריכים לדעת, גם בישיבה, לא תמיד המסכן צריך לבא עם בלויי סחבות... יש הרבה בחורים שזקוקים למילה טובה, ועם ידידות והרגשה נעימה - הכל נהיה אחרת...**

הגה"צ רבי חיים שינקר, מנהל רוחני בישיבת 'נחלת דף' סיפר שלעת זקנה כאשר רה"י הג"ר יחזקאל סרנא זצ"ל היה חולה וחלש והיה קשה לו לבוא לתפילה בישיבה, פ"א הוא ראה אותו עולה בקושי במדרגות לאחר התפילה וא"ל כבר גמר את התפילה, א"ל אני מבין, והמשך לעלות. ושוב שאלו א"כ למה הרה"י כ"כ מתאמץ ועולה, א"ל להתפלל במניין זה דרבנן, וכעת כשהבחורים באים לומר שלום ולהשיב להם שלום בחום ובנעימות - זה דאורייתא!!

ופה מגיע סיפור נוסף:

בישיבת מיר עשו פעם מסיבה גדולה עם כל רבני הישיבה. אחד הגבירים הכי גדולים מתומכי ומחזיקי ישיבה דיבר שם ואמר, בשבילי מיר - זה רבי אהרן חדש... הגה"צ ר' אהרן חדש זצ"ל היה משגיח בישיבה, אך היו שם עוד גדולים וטובים... גאוני עולם.

וסיפר: הוא למד בתור בחור במיר, הוא היה חוצניק, והוא לא כ"כ הסתדר שם... הוא החליט שהוא עובר לישיבה באמריקה. עשו לו כבר מסיבת פרידה, שרו לו... הוא נפרד מכולם, הוא בא לאמריקה ובסוף לא הסתדר שם כמו שרצה... הוא היה צריך לחזור חזרה לישיבה. בשבילו זה היה 'סם המוות'... מאד לא נעים... כבר שרנו לך, נפרדת, מה קרה חזרת?... אך לא היה לו מקום אחר. הוא חזר בחזרה נפול פנים, בלי מצבר רוח. ופתאום הוא רואה את רבי אהרן חדש רץ לקראתו ומחבק אותו באומרו: **אני רואה שהתפילות שלי עוזרות... כמה התפללתי עליך שתחזור אלינו לישיבה! אני כ"כ אוהב אותך, רציתי שתישאר פה... אתה רואה?... התפילות שלי עוזרות!... ברוך ה' שחזרת... בשבילי - סיים הגביר בהתרגשות - זה היה תחיית המתים! בשבילי מיר זה ר' אהרן חדש.**

כל זה עם מילה אחת! מחיה מתים במאמרו... עם מילה טובה, עם להתעניין בשני, אחד אין לו חברותא... צריך גם חיישנים לא להיות נודניק, לא כל אחד רוצה שיתערבו לו בחיים. אבל עם מילה טובה ועם ידידות... כל עוד בין אדם לחבירו אחד פה - פחות ישמעאלי אחד שמה... רוממות קל בגרונו - וחרב פיפיות בידם. הקב"ה יזכה אותנו לראות ביצועתן של ישראל. אמן.

זכות הלימוד בגליון זה

לע"נ המחנכת הדגולה

הרבנית ריזה שושנה בלוך בת ר' יצחק ע"ה

נלב"ע י"ח מרחשון תשפ"ב

תנצב"ה

כבה אור העולם

יחד עם כל בית ישראל עטופי אבל ויגון אנו בהסתלקותו לגנזי מרומים של עטרת ראשו קודש הקדשים תל תלפיות פאר הדור והדרו אשר האיר עיני כל ישראל בתורתו והעמיד תלמידים לאלפים ורבבות, מרא דכולא תלמודא אשר כל רז לא אניס ליה אבי הישיבות אדונינו אבינו מורינו ורבינו

מרן ראש הישיבה רבי ברוך מרדכי אזרחי בן הגאון רבי ישראל זצוקללה"ה מורו ורבו של יבדלחט"א מרן המשגיח שליט"א

תורה תורה חגרי שק והתפלשי באפרים גדולה האבידה ואין לה תמורה וכל בית ישראל יבכו את השריפה אשר שרף ה'

מערכת ארחות חיים

ניתן לשמוע את השיחה ביום שלישי בערב ולאחמ"כ בשידור חוזר וכן שיעור דף היומי ועוד, בקו השיחות שמספרו 074-740-3629

ניתן לתרום לגליון מכל עמדות נדרים פלוס ברחבי הארץ באמצעות לחצן קופות נוספות בחיפוש יש להקיש ארחות חיים או קוד מוסד 1000729

כמו"כ ניתן לתרום דרך המערכת הטלפונית הממוחשבת נדרים פון בחיגו לטלפון 037630585 שלוחה 2071 או במספר פלא' 053-415-3025

כל מי שיכול לעשות הוראת קבע אפילו של כ5 ש"ח תבוא עליו ברכה, וכל המוסיף... ניתן לקבל את הגליון במייל: 4166058@gmail.com

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה ע"ס מסכת אבות

מראש הישיבה הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

שנאמרו בישיה"ק

תלמידיו של אברהם אבינו

מחזה רחוק הוא לראות צדיק ורע לו, שכל חייו בעולם הזה מסובלים בצער וביסורים. אם כן בשלמה כלפי העולם הבא שייך לומר שהצדיקים עתידין לנחול נחלה ומנוחה, אבל היאך רואים כבר לגבי העולם הזה שהם אוכלים את הפירות. ושנית יש לתמוה על לשון המשנה מזה שהשכחה על תלמידיו של בלעם הרשע החילוק ביניהם שכולל וכולל את שניהם. ומלבד זאת הדבר לשכעצמו צריך ביאור, שכן לכאורה המשנה באה לומר דבר והיפוכו - כנגד זה שהצדיקים 'נוחלין עולם הבא' הרשעים 'יורדין לבאר שחת', וכנגד זה שהצדיקים 'אוכלין בעולם הזה' הרשעים 'יורשין גיהנום', ואם כל עונשם של הרשעים הוא לירש את הגיהנום לעתיד בעולם הבא, היכן יש כאן מידה כנגד המידה שהצדיקים אוכלין את פירותיהם כבר בעולם הזה.

ב. 'מה אתה מתנאה בעולם שאינו שלך':

ולעיקר דברי המשנה, מדוע החילוק בין תלמידיו של אברהם לתלמידיו של בלעם נמדד דוקא בשלושת המידות האמורות, כתב רבינו יונה (ועיין זה הביא בספר מדרש שמואל בשם המהר"ם אלמושיניו) "שג' דברים האלה אשר זכר ראשונה כוללים כל השלימות, וכן השלשה דברים ההפכיים להם כוללים כל הפחיתויות". והיינו ששלושת המידות שנאמרו באברהם שייכות כולן לשורש אחד, שהוא היה המקור למעלתו של אברהם אבינו, וכן שלושת המידות שהיו בבלעם שייכות כולן לאותו שורש שמחמתו נקרא בלעם בלעם הרשע.

ומהו אותו שורש, דבר אחד ויחיד: כיצד האדם מסתכל על העולם. האם הגישה שבה הוא חי היא שהכל שייך לו ואין עוד מלבדו, או שמא לו עצמו אין כלום, והכל שייך לכולם. האם הוא האדם היחיד שקיים עלי אדמות, וכל השאר נספחים אליו, או שמא כולם הם בעלי זכות קיום בדיוק כמוהו, והוא רק בריה נוספת שחיה מידי הפתוחה של בעל הבירה.

מעלתו של אברהם אבינו התבססה על העולם הרוחני שבו הוא חי, שיש מנהיג לבריאה שהוא מלך העולם, ובלעדיו לא ירים איש את ידו ואת רגלו. כל מה שיש לו הוא רק ממנו, והוא מצד עצמו אינו זכאי למאומה. ממילא אין לו מה לדרוש מהעולם, כי אם להודות על מה שניתן לו וממנו לעבוד את ה'.

כך נמצא שכל המידות כולן שהיו באברהם יצאו מאותו מקום - היתה לו 'רוח נמוכה' שהכירה במה שהוא לכשעצמו 'עפר ואפר', אין לו כלום משלו, וממילא מחמת כן לא היה לו מה לדקוף אחרי העולם ולהתענג בתענוגים, כי אין לו אלא את מה שגזרה חכמתו ית' לתת לו, יותר מזה כלום הוא לא צריך וכלום לא אמור להגיע אליו. ואחרי שכן היתה צורת חייו, לא היתה שום ריעותא בעיניו לפזר ממנו ולתת לאחרים, הרי הכל משלו ית' שנמסר בידיו כפקדון בעלמא.

לעומת זאת בלעם הרשע חי כאילו הוא בעל זכות הקיום היחידה ואפס זולתו. הוא הכל והכל שלו. כולם כפופים אליו ואין דבר שלא מגיע לו. גם הגאווה, גם התאוה וגם חמדת הממון הגיעו כולם מאותה ה'הירות' של אני ואפסי עוד שרצתה לדחוק את רגלי השכינה ולהוכיח כביכול הוא הזכאי להכל.

בגמרא בפרק קמא דסנהדרין (ה', ב') מובא מעשה ברבי חייא, שראה אדם שעומד בבית הקברות ושאל אותו וכי אינך בן של איש פלוני כהן, הכיצד מותר לך לעמוד כאן ולהטמא למתים. השיב לו אותו אדם 'אין', אכן אני בנו של אותו כהן, אלא 'אביו' ההוא גברא גבה עינים הוה, נתן עיני בגרושה וחיללו - אבי היה איש 'גבה עינים' ועל כן הוא נשא גרושה.

ולכאורה מה השייכות בין גבהות עיניים לבין התאוה להנשא לפסולה, אלא הם הם הדברים, שכל כולה של התאוה נובעת מהגאווה - כאילו הכל מגיע לי ואין דבר שאמור להמנע ממנו. מה שאני רוצה צריך להגיע אלי, ואם הוא צריך להגיע אלי, מי ימנע זאת ממני... לכן מי שנשא פסולי חיתון שאסורים לו, בהכרח שהוא גבה עיניים שחומד את מה שלא אמור להיות לו.

הן זאת כבר מודעת לכלל דברי האבן עזרא על מצות לא תחמוד, שהובאו כמה פעמים, שהאדם חומד רק את מה שהוא חושב שהוא יכול להשיג. גם אם יהיה אי מי מתוכנו בעל חמדה גדולה, לעולם לא תעלה בליבו התשוקה להיות מלך על אחד השבטים באפריקה... רק מה שנמצא בתוך תחומו שאיפותיו של האדם עולה על ליבו וגורם לו לרצות אותו. כל דבר אחר שהוא מבין מלכתחילה שאין זה נוגע אליו, לא תהיה לו סיבה לחשוק בו.

כעין זה נלמד מהמעשה שסיפר שמעון הצדיק, כפי המובא בגמרא (נדרים ט', ב') ונזיר ד', ב'): "פעם אחת בא אדם אחד נזיר מן הדרום וראיתו שהוא יפה עינים וטוב רואי וקווצותיו סדורות לו תלתלים, אמרתי לו בני מה ראית להשחית את שערך זה הנאה, אמר לי רועה הייתי לאבא בעירי, הלכתי למלאות מים מן המעיין ונסתכלתי בבבואה שלי ופחז עלי יצרי וביקש לטורדני מן העולם, אמרתי לו רשע למה אתה מתנאה בעולם שאינו שלך, במי שהוא עתיד להיות רמה ותולעה, העבודה שאגלחך לשמים" וכו'.

"כל מי שיש בידו שלשה דברים הללו מתלמידיו של אברהם אבינו, ושלשה דברים אחרים מתלמידיו של בלעם הרשע. עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה - מתלמידיו של אברהם אבינו, עין רעה ורוח גבוהה ונפש רחבה - מתלמידיו של בלעם הרשע. מה בין תלמידיו של אברהם אבינו לתלמידיו של בלעם הרשע, תלמידיו של אברהם אבינו אוכלין בעולם הזה ונוחלין בעולם הבא שנאמר (משלי ח', כ"א) להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא, אבל תלמידיו של בלעם הרשע יורשין גיהנום ויורדין לבאר שחת שנאמר (תהלים נ"ה, כ"ד) ואתה אלוקים תורידם לבאר שחת אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם ואני אבטח בך" (ה', י"ט).

א. תלמידיו של אברהם אבינו ותלמידיו של בלעם הרשע:

שלושת המידות של תלמידי אברהם אבינו הן 'עין טובה', רוח נמוכה ונפש שפלה. 'עין טובה' הכוונה היא למידת הנדיבות, שליבו של האדם טוב עליו לתת לאחרים ואין עינו צרה בשלו. והמקור למידה זו אצל אברהם הביאו המפרשים ממאי דכתיב (בראשית י"ד, כ"ג) 'אם מחוט ועד שרוך נעל ואם אקח מכל אשר לך', דמינה חזינו שאברהם הסתפק בשלו ולא חמד את של אחרים. אמנם קשה שמפסוק זה עדיין לא נתבאר שאברהם נתן משלו, ושמא יתכן שכלפי זה לא היה צריך מקור, שכן כל מהותו של אברהם היתה מידת החסד, להכניס את האורחים לתוך אהלו ולהתחסד עם הבריות (ועל פי מה שיתבאר להלן יובנו הדברים ביתר ביאור).

המידה השניה של 'רוח נמוכה' פירושה מידת הענוה והשפלות, וזאת נלמד ממה שאמר אברהם אבינו על עצמו (שם י"ח, כ"ז) 'אנכי עפר ואפר', שלא היה הוא חשוב בעיניו לכולם.

ולגבי המידה השלישית של 'נפש שפלה' ביארו המפרשים שזוהי מידת הפרישות מן התאוות, להסתפק במועט ולא לרדוף אחרי תענוגות העולם, ודבר זה מצינו אצל אברהם שאמר על שרה (שם י"ב, א') 'הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את', ועד אותה שעה לא הכיר בצורת פניה.

לעומת כל זה מצינו אצל בלעם הרשע את כל המידות ההפוכות, 'עין רעה רוח גבוהה ונפש רחבה', 'עין רעה' - שלא היה די לו בממונו אלא רצה להשיג גם את ממונו אחרים ואמר (במדבר כ"ב, י"ח) 'אם יתן לי בלק כסף וזהב וגו', הכל כדי לנכס לעצמו כמה שיותר עושר ונכסים.

'רוח גבוהה' - שהיה בלעם רודף אחרי הכבוד, ואף כאשר שלח לו בלק שרים ממלכותו מאן להלך עמהם עד שהוסיף לשלוח 'שרים רבים ונכבדים מאלה', מכיון שרוחו היתה גבוהה ולא רצה לגלות שהוא הולך ברשותו של מקום, וכמו שפירש רש"י שם (פס"ו י"ג), וכמו כן התרברב ואמר על עצמו 'נאום שומע אמורי א-ל ויודע דעת עליו', כאילו הוא יודע הכל ואין בלתו.

'ונפש רחבה' - היינו משום שבלעם היה רודף אחרי התאוות, ואם כי לא מצינו זאת מפורש בכתובים ביארו הראשונים שדבר זה למדנו ממה שיעין בלעם להכשיל את 'ישראל בזנות', כי אין אדם מוציא את דבריו אלא מהרהורי ליבו, ומאחר שהוא גופו היה שקוע בזנות לכן עלה במחשבתו להפקיר את בנות מואב.

אלו הן שלושת המידות שעומדות זו כנגד זו דבר והיפוכו, ומכאן אנו למדים לדורות עולם שמי שיש בו את שלושת המידות הטובות של 'עין טובה רוח נמוכה ונפש שפלה' הרי הוא מתלמידיו של אברהם, ומי שיש בו 'עין רעה רוח גבוהה ונפש רחבה' הוא מתלמידיו של בלעם.

אולם עיקרו של דבר צריך ביאור, וכי זהו ההבדל בין אברהם אבינו לבלעם הרשע. בשביל להגדיר את החילוק ביניהם אין צורך להביא שום מידות כאלו ואחרות, אלא ההבדל הוא בהא גופא - שאברהם היה אברהם ובלעם היה בלעם... מה שייך לבטא את זה לעומת זה רק בשלושה מידות פרטיות ועל פיהם לקבוע מי תלמיד של מי.

ולא עוד אלא שלשון המשנה בהמשך דבריה הוא 'מה בין תלמידיו של אברהם אבינו לתלמידיו של בלעם הרשע', ומשמע כביכול ישנו איזה שהוא קו המשווה המשותף ביניהם, ועל כך אנחנו צריכים להביא חילוק שהוא ההבדל בין זה לזה. וכי מה שייך להשוות את תלמידיו של אברהם לתלמידיו של בלעם.

ואגב אורחא יש שאמרו, שאכן המשנה אינה שואלת 'מה בין אברהם אבינו לבלעם הרשע' אלא רק מה החילוק בין 'תלמידיו' של זה ל'תלמידיו' של זה. כי אכן בין אברהם לבלעם לא היה נראה הבדל, בלעם הציג את עצמו כאדם גדול בדורו, חסיד המתחסד עם קונו, והיה נראה כאילו ערכו גדול כמו אברהם בשעתו... האמת התבררה רק לאחר מכן בדורות הבאים, או אז יכלו כולם לראות היאך יצאו תלמידיו של אברהם והיאך יצאו תלמידיו של בלעם...

ועל כל פנים תשובת המשנה היא ש'תלמידיו של אברהם אבינו אוכלין בעולם הזה ונוחלין בעולם הבא, אבל תלמידיו של בלעם הרשע יורשין גיהנום ויורדין לבאר שחת'.

ולכאורה הדברים קשים להולמם, ראשית כל מעשה לסתור, האם באמת כל 'תלמידיו של אברהם אבינו אוכלין בעולם הזה', והרי צדיקים תחילתן יסורין, ולא

באותם מיילים ספורות שאמר הנזיר מן הדרום מבוארת לנו דרכו של היצר הרע: 'ישע מה אתה מתגאה בעולם שאינו שלך'. היצר גורם לאדם להתגאות, וכך לבוא מתוך הרגשה כאילו הכל מגיע לו - גם אותו עולם 'שאינו שלו'. אם האדם מבין שהוא עפר ואפר 'שעתיד להיות רימה ורימה', וכל מה שיש לו אינו שלו - מעיקרא הוא לא נסחף ולא משתוקק למה שהבורא לא הועיד עבורו.

לפיכך גם המידה של 'גבה עינים' וגם המידה של 'רחב לבב' שתיהן מגיעות ממבט מעוות על צורת הבריאה, ושתיהן סותרות את ההכרה שהאדם אינו אלא עבד של מלך מלכי המלכים. לא זו בלבד שהוא לא זכאי ליותר ממה שיש לו, אלא גם מה שיש לו הוא מתנה גמורה שניתנה לו בחן בחסד וברחמים, אף על פי שאינו כדאי. ככל שהאדם יכיר יותר שהוא חי בתפקיד לעבוד את אדונו, כך יותר הוא יגיע מתוך נקודת המבט שכולם שלצידו שווי ערך אליו, והוא רק משבצת אחת מתוך המכלול הגדול של הבריאה. ולאידך גיסא, ככל שהאדם יותר יכפור ויותר יאמר שכוונתו ועוצם ידו עשו לו את כל חילו, כך הוא פחות יכיר בנוכחותם של האחרים שחיים לצידו, ופחות יראה בהם אנשים בעלי ערך שזכאים לדבר מה מן העולם.

ג. כי כל מימי מכאובים:

אחרי שזהו ההבדל בין אברהם לבין בלעם, האם שום דבר לא שלי או שהכל מגיע לי, באה המשנה ושואלת 'מה בין תלמידיו של אברהם אבינו לתלמידיו של בלעם הרשע', מהו החילוק שיש ביניהם למעשה, שבו ניכרת התנוצצה בין צורת החיים הראשונה לצורת החיים השנייה.

ומשיבה המשנה: 'תלמידיו של אברהם אבינו אוכלין בעולם הזה ונוחלין בעולם הבא שנאמר להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא, אבל תלמידיו של בלעם הרשע יורשין גיהנום ויורדין לבאר שחת שנאמר ואתה אלוקים תורידם לבאר שחת אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם ואני אבטח בך'.

תלמידיו של אברהם אבינו, שמכירים שאין שום דבר ששייך להם והכל הוא מתנה מאת הבורא, זוכים לבוא על שכרם לעתיד לבוא 'ונוחלין בעולם הבא'. אך קודם לכן, עוד לפני ביאת השכר, הם 'אוכלים בעולם הזה'. לא שהם אוכלים את הגמול שמגיע להם, זה שמור ומתוקן להם לעלאמא דאתי, וכאן בעולם הזה יתכן באמות שיהיו להם יסורים וחולאים רעים, אבל כבר בעולם הזה הם מרויחים את החיים המאושרים באמת - על ידי עצם ההכרה שהכל מנוהל מלמעלה על ידי בעל הכוחות כולם.

כאן במשנה לא מדובר על הבלי החומר ועל עניני הגשמיות, אלא על ההרגשה שאיתה האדם מסתובב עלי אדמות. יכול אדם לאכול לחם צר ולשתות מים לחץ, אבל יהיו לו חיים של 'אשריך בעולם הזה'. הוא יהיה מאושר במה שיש לו וישמח בחלקו, ולא יצטרך גרגיר יותר ממה שנמסר לו.

מן הצד השני עומדים תלמידיו של בלעם הרשע, שלעולם לא מסתפקים במה שיש להם ובטוחים שהם הבעלים של הכל, שיכולים להושיט את ידם לכל מה שיחפצו. עליהם אומרת המשנה: 'יורשין גיהנום ויורדין לבאר שחת'. כלומר, שלעתיד לבוא יהיה עונשם שיפלו לבאר שחת, אבל כבר לפני כן הם 'יורשין גיהנום'. לא הגיהנום של העולם הבא, אלא הגיהנום של העולם הזה. כבר בחיי חיותם יהיו להם חיים קשים ומרים שלא יתנו להם ליהנות ממאוניהם.

וגם כאן, לא מדובר על עונש אלא על מציאות, שמי שמסתובב בעולם בתחושה שהכל מגיע לו - אף פעם לא יגיע לתחושה שבאמת קיבל את מה שמגיע לו. 'אין אדם מות וחסד' כמקור בידו, וגם אם נדמה לאדם שהשיג את כל חללא דעלמא, תמיד ימצא לכסוף משרו לידו שלכאורה יש לו יותר... כל רגע ורגע מימי חייו הוא יסתובב עם תחושה מרה של קיפוח והחמצה, למה לשני יש ולי אין, למה את זה לא קיבלתי ולמה בזה נכשלתי. לא יתכן ולו ליום אחד שתהיה לו ההרגשה מלאה של שביעות רצון - הנה, יש לי חיים מושלמים כמו שרציתי.

אדם שחי עם שורש המידות הרעות של קנאה תאוה וכבוד מוכרח להיות אדם מריד, שכל ימיו מכאובים וכעס ענינו. הכל אצלו קפידות, טענות ומענות, כל הזמן הוא פוזל לכיוונם של אחרים, ואין לו מנוחה שתתן לו להביט על מה שיש לו. וכשקורים לו חלילה מקרים רעים והוא אינו רואה כיצד שאיפותיו מתמלאות - הוא יכול להגיע לטענות כלפי מעלה, למה לא מגיע לי... הרי כל דבר שהוא רוצה אמור להגיע אליו, וכאשר מתרחש אצלו פגע רע, ואפילו קושי קטן - אין לו דרך להכיל את מה שקורה איתו. מבחינתו הוא המנהל את עולמו, והמנהל כבר קבע שאמור להיות אחרת...

המליצה מספרת על אותו פלמוני, שכל ימיו רדף אחרי הכסף והזהב ולא הניח לעצמו רגע אחד לעסוק בחפצי שמים. הגיע אליו אדם ושאל אותו, רבי יהודי, אתה מתאמץ מאוד בעניני העולם הזה, אבל מה עם העולם הבא שלך? מתי תכין גם בשבילי איזה משוה? השיב היהודי, וכי מה עם כח האמונה שלך, להיכן הלך? בעולם הבא - יש את הקב"ה שיעזור לי, ומה לי טרור ולדאוג, כשיש את הבורא מלמעלה?...

כל עוד האדם לא חי את האמת לאמיתה - שהכל מוכן ומזומן לו משמים ואין לו כח לזקוף כנגד ואפילו אצבע קטנה, כל חייו יתנהלו במרדף אחרי ההבל, כאילו הוא בעל הכח ובעל היכולת ומי יאמר לו מה תפעל. אבל תמיד, בכל מצב ומצב, המציאות תטפח על פניו ותוכיח לו שהוא לא יכול להשיג את הכל. וכך הוא ימשיך הלאה, שוב ושוב, ויחיה חיים שלמים של קנאה ותחרות מלאי צער ויגון.

מון רה"ג הר"ש רוזנבסקי הקשה על הפסוק (תהלים ל"ד, י"ג) "מי האיש החפץ חיים אוהב ימים לראות טוב" מהם הכפילות, גם 'חפץ חיים' וגם 'אוהב ימים'. וביאר הגר"ש שאין כאן כפל לשון אלא שני דברים שונים, 'חיים' הכוונה לחיים ארוכים ביום שכולו טוב, לעולם הבא המזומן לצדיקים, ו'ימים' הכוונה לימים ספורים - כאן בפרוודור החולף. מי שסר מרע ועושה טוב, הוא לא רק מי שמצפה לשכר העתיד לבוא, אלא מי ש'אוהב ימים' - הוא מבין שכבר כאן בעולם הזה, אלו הם החיים הטובים באמת...

ד. 'אוהב ימים לראות טוב':

אין צורך להרחיק לדורות קודמים ולהביא מעשים יוצאי דופן, אפשר לראות זאת בכל דור ודור אצל עובדי ה' ולהבין היכן נמצאים החיים הטובים. יכולים להיות

אנשים שכל חייהם רצופים מקשה אחת של 'אשכולות מרורות למו', הם עברו שבעה מדורים של יסורים בעולם הזה, אבל תמיד תהיה צהלתם על פניהם, ואם ישאלו אותם שמחה זו על שום מה, התשובה תהיה - שצער ובכי על שום מה. אמנם האדם תמיד צריך להתפלל על הטוב שיגיע, אבל אחרי שנגזר עליו מה שנגזר עליו - הרי אומר שזוהי צורת החיים הטובה בשבילו. אין סיבה בעולם שהיה אמור להיות אחרת, ומה יש להצטער על דבר שמעולם לא היה מגיע לו?

בסוף מסכת ברכות (ס', ב') אומרת הגמ' מה הנפקא מינה במה שחייב אדם לברך על הרעה כשם שהוא מברך על הטובה, לא לענין גוף הברכה, אלא לענין 'לקבולינהו בשמחה'. כשאדם מכיר שהכל מגיע מאותו מקום - גם הטובות וגם הרעות, השמחה שתהיה לו על הרעות תהיה כמו על הטובות. כי לא שהיה אמור להיות טוב וכעת הוא קיבל רע, אלא שאפילו הטוב לא היה אמור להגיע אליו, ורק חסדיו של מקום נתנו לו את כל מה שיש לו.

בגמ' בתענית (כ"ה, א') מובא המעשה על רבי אלעזר בן פדת שחי בעניות נוראה והוא 'דחיקא ליה מילתא טובא'. כאשר חלה נכנסו רבנן לבקרו וראו אותו בוכה וצוחק מתוך שניתו, וביאר להם רבי אלעזר שהקב"ה נגלה אליו, והוא רבי אלעזר שאל אותו 'עד מתי אצטער בהאי לעלאמא'. אמר לו הקב"ה: 'אלעזר בני, ניהא לך דאפסיה לעלאמא מרישא, אפשר דמתילדת בשעתא דמזוני', ביכולתי להעזיב אותך מן העולם ולברוא אותך מחדש, וגם אז יתכן רק בתורת שמא שמזלך ישתנה... שאל רבי אלעזר את הקב"ה, כמה שני חיי שנותרו לי לחיות - יותר ממה שחיייתי עד הנה או פחות, השיב לו הקב"ה שפחות, אמר רבי אלעזר 'אם כן לא בעינא' - אם נשאר רק מעט השנים, עדיף כבר להשאר באותו המצב ולהמשיך לעבוד מתוך הקושי...

הרי לנו שאפילו כאשר מדובר על אמורא קדוש שחפץ לעבוד את בוראו ובכל זאת כמעט שהיה מעדיף לעזוב את העולם, לא היה שייך לשנות את מצבו, ובכדי לתת לו פרנסה היה צריך להפוך את העולם מתחילה ולברוא אותו בצורה אחרת... כל אחד מהם חלק מצורת העולם, ומקבל בדיוק את מה שנקבע עבורו, לא יותר ולא פחות, ואם זה היה שניתן לו - בהכרח שזוהי פקודתו ומשאו בעולם הזה, ולא יכולים להיות לו חיים טובים יותר מאלו.

מי שחי מתוך האמונה שאין רע יורד מלמעלה, והכל קצוב ומושגח, הוא אדם שלעולם לא חסר לו מאומה, ותמיד יש לו הכל בכל מכל כל. מה שיש לשני לא נועד עבורו, ואין לו במי לקנא או את מה לחמוד. לעצמו הוא יודע 'כי חנני אלוקים וכי יש לי כל', ולשני הוא אומר 'יהי לך אשר לך'. הוא לא הבעלים, ואילו הבעלים האמיתי יודע יותר טוב ממנו מה לתת, כשאין רצונו שיהיה פקדונו ביד אחר.

על פי זה יובן היטב מדוע שלושת המידות שמובאות במשנה על אברהם אבינו, אינן פועל יוצא מתוך עבודת חייו, אלא הן מבטאות את עצם מעלתו - המעלה של אברהם אוהבי, שכל חייו היו מסורים לקב"ה, מתוך האמונה שעמו והכיר את בוראו. אחרי שהציק עליו בעל הבירה, ממיילא היו לו את כל המעלות של 'עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה' - 'אנכי עפר ואפר', ואם אקח מכל אשר לך'.

וזהו שכרן של תלמידיו של אברהם אבינו, 'אוכלין בעולם הזה ונוחלין בעולם הבא', ומדוקדק במשנה שלא נקטה לשון 'ירושא' אלא לשון 'נחלה' - כמו שנאמר 'להנחיל אוהבי יש', דהנה הדבר ידוע שנחלה הוא דבר שאין לו הפסק, כמבואר בגמ' בב"ב (קל"ג, א') לענין 'נחלה דרבי יוחנן בן ברוקה, וכן בגמ' בראש השנה (י"ב, ב') לענין שנות מעשר ראשון, 'מה נחלה אין לה הפסק אף מעשר ראשון אין לו הפסק'.

'דבר שאין לו הפסק' פירושו דבר ששייך לאדם מצד עצמו, הוא שלו בעצם בלי סיבה שתפסיק ממנו את השייכות אליו. ו'נחלה' כזו היא הגמול שמגיע למי שמכיר מהיכן הכל בא, הוא לא לוקח מאחרים ולא משיג את מה שהוא לא צריך להשיג, מה שמגיע אליו יורד אליו ישירות מלמעלה בתורת נחלה עולמית שמשמשת אותו לנצח, ומה טוב חלקו וחבלו.

זוהי גם המעלה שמובאת במשנה לעומת תלמידיו של בלעם הרשע, 'ואני אבטח בך' לעומת 'אנשי דמים ומרמה'. כי מי שחי מתוך בטחון, יש לו את שלות נפש הבוטח שאומרת ששום דבר משל אחרים לא שייך לו, ומי שלא חי כך - בטוח שלא יבצר ממנו מאומה, והוא רשאי לבוא גם לרשות אחרת כדי לספח אליו את כל מה שראוי לו.

על מון הגר"י מסופר, שבזמן המלחמה כאשר ניתנו פגזי האויב על הבתים, הזדרזו האנשים לרדת לתוך המקלטים. אולם מון הגר"י חישב ברוחב דעתו שאין עדיפות לקומה התחתונה על פני העליונה, ומצד חובת ההשתדלות יוצאים ידי חובה גם בלי לרדת למטה... וכך, בעוד שריקות הפגזים משמעות מבעד לחלון, צעד הגר"י אל מיטתו, נשכב, ונרדם בשלוה... הרי הוא לא עשה, ומה יש לו לחשוש? הקב"ה אינו דורש ממנו לעשות אחרת, ואם כן מה אכפת לו מה מתרחש בחוץ...

ואגב ידוע עליו על מון הגר"י שהיה מרבה לעשות הטבת חלום לאחר שהתעורר משנתו. ואמרו האומרים, שהגר"י אינו חושש כלל וכלל מהחלום עצמו, אלא מהדינא דגמרא שיש לעשות הטבת חלום...

אלו הם החיים של ה'אוכלין בעולם הזה' שמבטיחה המושנה לתלמידיו של אברהם אבינו. חיים של מי מנוחות, בלי קנאה ובלתי מכאובים, כשהגון עדין נמצא כבר כאן בזה העולם. הן הכל מושגח מלמעלה, וה' לי לא אירא מה יעשה לי אדם.

וכפי שאמרנו מלפנים, ידוע הדבר שהיה מון רה"ג הגרא"מ שר מחזיר עליו השכם והערב: לא להסתובב כל היום עם קפידות. מה משנה אם פלוגי עשה לך כך ואלמוני חשב עליך אחרת, אתה תעמוד בשלך, שום דבר אינו נוגע אליך.

וכאשר האדם מסתובב מתוך התחושה הטבעית של 'מה טוב חלקנו ומה יפה ירושתנו' אין לו צורך לעמול יתר על המידה על מעלת הנתינה של 'עין טובה' ועל העונה וההסתפקות של 'רוח נמוכה ונפש שפלה', הכל כבר טוב לו ואין דבר שחסר לו. כך הוא יכול לחיות חיים עליונים של תורה עם אהבת הבורא ואהבת בריותיו, שכולו שבע רצון ומלא ברכת ה'.

נודה מאד לכל מי
שיכול לסייע
בכיסוי
הוצאות ההדפסה.
להנצחות
לע"נ וכיו"ב.
נא לפנות למייל
mdh036194741
@gmail.com
או בטל'
0527129867

דברי השירה

וידבר משה באזני כל קהל ישראל את דברי השירה הזאת עד תמס (דברים לא)

מתורת מורינו רבי יהודה אריה הלוי זינר שליט"א

רב ביהכ"נ 'דברי שיר' ואזור מרכז ב"ב

נערך ע"י א.ח.ב. • ניתן לקבל הגליון במייל mdh036194741@gmail.com

ה' בעל מלחמות' - פרשת וירא

להרבות בלימוד תורה ותפילה

שאלו את ראש הישיבה סלבודקה מרן הגר"ד לנדו שליט"א, איך יתכן שקרה אסון כל כך גדול דווקא בשמחת תורה שזה אחרי כל ימי הרחמים והסליחות ובסוף זמן שמחתנו, האם זה מראה שח"ו לא זכינו לכל ההשפעות הגדולות של ימי הרחמים?

ענה ראש הישיבה שליט"א, שאדרבה, מה שקרה דווקא בשמחת תורה זהו מרחמי ה' יתברך, שיתכן שהיתה גזירה הרבה יותר גדולה רח"ל על עם ישראל והקב"ה עיכב את הגזירה שתהיה דווקא אחרי הימים הנוראים, כדי שהיא לא תהיה כל כך חמורה, ונמצא שדווקא מה שזה אירע בימים אלו, זהו הטבה ורחמים מהקב"ה על עם ישראל.

וזכרוננו שבמלחמת יום הכיפורים, שבאמצע תפילת מוסף התחיל להיות אזעקות וכולם רצו למקלטים. וגם אז שאלו איך יכול להיות שדווקא בזמן כזה שכל עם ישראל מתענה ומבקש כפרה מגיע מצב כזה. אכן אדרבה דווקא בזמן כזה שיש כל כך הרבה זכויות, זה יעורר רחמים גדולים בשמים.

ומצינו כדבר הזה בתשעה באב, שכתוב שלאחר חצות היום זהו כבר זמן נחמה, וכבר מפסיקים לנהוג כמה מדיני אבלות. ולכאורה, הרי דווקא בחצות היום התחיל שריפת בית המקדש, ואיך יתכן שדווקא בשעה זו מתחילה הנחמה? אכן הטעם בזה מבואר בחז"ל שעל ידי שריפת בית המקדש עם ישראל ניצל מעונש, וכמו שכתוב "מזמור לאסף" על שהשליך חמתו על עצים ואבנים, וא"כ נמצא שדווקא בשריפת בית המקדש זה היה חסד רחמים לעם ישראל.

[והאור החיים הקדוש בפרשת דברים (א' - ל"ז) מבאר על פי חז"ל שהסיבה שמשח רבינו לא נכנס לארץ ישראל, משום שאם משה היה נכנס לארץ ישראל והיה בונה את בית המקדש, הוא לעולם לא היה נחרב, והיה יוצא שבשעה שיהיה גזירת כליה ח"ו על עם ישראל, ולא יהיה שייך לקיים את 'השליך חמתו על עצים ואבנים', וזה הכוונה בפסוק 'גם בי התאנף ה' בגללכם לאמר גם אתה לא תבא שם', יעו"ש].

וראש הישיבה שליט"א הוסיף, שכיון שסוף סוף זה התחיל בימים קדושים אלו, אם כן זה מראה שזה מלחמה שמגיעה מכח הטומאה, והמלחמה היא מלחמה של קדושה מול הטומאה, ולכן עיקר המלחמה היא להתחזק בקדושה על ידי לימוד תורה בהתמדה וריבוי תפילות ומעשים טובים, וזה יעזור לנו לנצח את כל האויבים.

חייבים לדעת שעיקר המלחמה היא הקדושה מול הטומאה, כמו שמצינו אלף למטה אלף למטה, [יש חיילים הנמצאים בחזית], ואם אנחנו נחזק את כח הקדושה, ממילא יש הצלה לעם ישראל.

והגאון הצדיק רבי יעקב ניימן זצ"ל אמר בזמן מלחמת יום הכיפורים [דרכי מוסר עמ' ל"ח], שמובא בגמ' בהרבה מקומות 'חסורי מחסרה והכי קתני', ואמר על זה האברבנאל שיש מכאן רמז שבשעה שיש חסרון לעם ישראל רח"ל, שיש הרבה הרוגים ופצועים, התקפיד הוא 'הכי קתני' - שאז הלימוד הוא יותר נעלה וראוי, ומשום שרק זכות התורה הקדושה וזכות התפילות בכוחם לעמוד ולהצילנו מהרשעים.

והוסיף שם עוד, שזה התקפיד שלנו לא להתעלם ח"ו מהמצב, אלא להשיג ולשתתף בצרת הכלל, וכמו שמצינו אצל נח שהקב"ה אמר לו "צוהר תעשה לתיבה", והטעם בזה כיון שכל בני אותו הדור נאבדו במבול, והקב"ה רצה שנח יראה את צערם כדי שישתתף בצרת הכלל ולא יעלים עינו מהם, וא"כ עלינו להתחזק בעת הזאת בלימוד התורה ותפילות למען כלל ישראל, יחד עם ריבוי מעשים טובים, ובזכות זה נזכה בקרוב לראות בישועת ה'.

בישול ביום טוב עבור המלאכים

"ואל הבקר רץ אברהם ויקח בן בקר רך וטוב..." (י"ח - ז).

יש להקשות, שהרי אברהם אבינו קיים את כל התורה כולה [כמו שנביא להלן], והרי יום זה שבאו אליו המלאכים זה היה ביו"ט ראשון של פסח כמו שכתב רש"י (י"ט - ג'), וביו"ט מותר לבשל רק לצורך ישראל ולא לצורך עכו"ם (כמו

שנפסק בשו"ע סימן תקי"ב), והרי אותם מלאכים נדמו לאברהם אבינו כערבים כמש"כ רש"י (בפסוק ד'), וא"כ איך היה מותר לאברהם אבינו לבשל ולאפות בשבילם ביום טוב.

והחתם סופר כתב ליישב, דבגמ' פסחים (דף מ"ו ע"ב) מבואר דמדאורייתא מותר לבשל ביו"ט אפילו לצורך יום חול, משום דאמרין 'הואיל ומיקלעי ליה אורחים חזי ליה', דהיינו שמא יבואו אורחים ויצטרכו את מה שהכין, וא"כ אין איסור להכין אפילו שלא לצורך יו"ט דשמא לבסוף יצטרך לצורך האורחים, ובתוס' (שם ד"ה רבה) כתבו דבמקום דמצוי חולה מסוכן מותר מן התורה לבשל אפילו בשבת שלא לצורך פיקו"נ, דלמא יצטרכו את זה לצורך חולה מסוכן, ולפ"ז כותב החתם סופר שהרי אצל אברהם אבינו זה גם היה יו"ט, וגם זה היה בשלישי למילת כל אנשי ביתו [כמו שכתוב בסוף פרשת לך לך], וא"כ היה מצוי שם חולים מסוכנים ולכן לא היה איסור תורה לבשל אפילו שלא לצורך.

וצריך לומר עוד, שאע"פ שיש איסור מדרבנן כמבואר בגמ', מכל מקום לצורך הכנסת אורחים היה מותר.

והוסיף עוד החתם סופר, שהנה רש"י (י"ח - ח') כותב שאת הלחם הוא לא הביא להם כיון שזה נטמא משרה, ויש להקשות שהרי אברהם אבינו חשב שהם ערביים, וא"כ מדוע לא הביא להם את הלחם הטמא, אכן להנ"ל אתי שפיר, שכל היתר שהיה לאברהם אבינו לאפות ולבשל ביו"ט זה רק משום דהואיל וחזי לישראל, וא"כ זה היתר רק לגבי אוכל שמותר לישראל, אבל כיון שהלחם נטמא והוא כבר אינו ראוי לישראל, שוב יש איסור לאפותו שלא לצורך.

.....

לימוד תורה של האבות

"ואל הבקר רץ אברהם ויקח בן בקר רך וטוב..." (י"ח - ז).

הדעת זקנים ועוד מקשים, איך אברהם אבינו האכילם בשר וחלב, הרי אברהם אבינו קיים את כל התורה כולה, ולהלן יובא התירוצים ע"ז, אך תחילה יש להקשות, איך בכלל אברהם אבינו למד את התורה, הרי כתוב בגמ' סנהדרין (דף נ"ט ע"א) שגוי שעוסק בתורה חייב מיתה, ולומדים כן ממה שכתוב בפסוק 'תורה צוה לנו משה מורשה' - לנו מורשה ולא להם [וע"ש בגמ' בביאור הלימוד], וקודם מתן תורה היה להם דין של בן נח שאינם יהודים, וא"כ איך אברהם אבינו למד את התורה, הרי היה לו דין כגוי, וכן יש להקשות על נח שכתוב שלמד נח תורה, ומה היה ההיתר.

והאחרונים [פרשת דרכים דרוש א', פנים יפות בפרשת נח, הערוך לנר, חתם סופר, ועוד] מקשים על מה שכתוב שקיים אברהם אבינו את כל התורה כולה, ובכלל זה ג"כ שמר שבת, שהרי גוי ששבת חייב מיתה, כדאיתא שם בגמ', ולכאורה יש לתמוה, מדוע לא מקשים, איך הוא למד תורה קודם מתן תורה. ובני הרב יעקב ישראל שליט"א תירץ באופן נפלא, שהרי המקור שאסור לגוי לשבות נלמד מהפסוק שנאמר לאחר המבול בפרשת נח שכתוב 'ויום ולילה לא ישבתו', ואם כן מאותו זמן יש איסור לגוי לשבות, ולכן לגבי שבת שפיר יש להקשות איך אברהם אבינו שמר שבת, אך המקור שאסור לגוי ללמוד תורה נלמד מהפסוק 'תורה צוה לנו משה מורשה', ואם כן זהו רק לאחר מתן תורה, שאז משה רבינו מסר את התורה לעם ישראל [ולפי' השני שם בגמ' שהתורה מאורסה לנו יעו"ש, זהו ג"כ רק לאחר מתן תורה], ולכן קודם מתן תורה לא היה איסור לבן נח ללמוד תורה וא"ש.

.....

צורת איסור בשר וחלב אצל המלאכים

"ואל הבקר רץ אברהם ויקח בן בקר רך וטוב..." (שם).

מובא במדרש שבשעה שהקב"ה רצה ליתן תורה לישראל, אמרו מלאכי השרת להקב"ה 'תנה הוודק על השמים שהתורה צריכה להישאר בשמים', אמר הקב"ה למשה רבינו שיחזיר תשובה למלאכים, וכתוב שמשח רבינו ענה להם שהרי

כתוב בתורה "לא תבשל גדי בחלב אמו" ואתם כשירדתם למטה לאברהם אבינו אכלתם בשר וחלב שנאמר "ויקח חמאה וחלב", [ובדעת זקנים הובא בנוס"א קצת].

ויש קושיא מפורסמת, שהרי איסור בשר וחלב מדאורייתא הוא דוקא כשנתבשלו ביחד הבשר והחלב, וגם שיש איסור בבישול עצמו ולא רק באכילה, ואם כן היו מלאכי השרת צריכים לענות שגם למטה לא קיימו את התורה, שהרי אברהם אבינו בישל את הבשר וחלב ביחד ועבר על האיסור של 'לא תבשל בשר וחלב'.

והמלבי"ם כאן הביא מחז"ל שמה שכתוב "וימחר לעשות אתו" הכוונה שאברהם אבינו עשה את הבקר בעצמו על ידי ספר יצירה, ואם כן אין זה נקרא כלל בשר לענין איסור בשר וחלב, ולכן היה מותר לו לבשל את הבשר וחלב ביחד, אך המלאכים שלא ידעו מזה נמצא שלא קיימו את התורה, וזה היתה הטענה של משה רבינו למלאכים.

והמשך חכמה כאן כתב, דאיתו בן בקר היה בן פקועה, ובכה"ג אין בו איסור של בשר וחלב, ולכן היה מותר לאברהם אבינו לבשל הבשר וחלב, והטענה היתה על המלאכים כיון שהם לא ידעו שזה היה בן פקועה, וא"כ היה עליהם לא לאכול את הבשר וחלב.

ועוד ל", שאברהם בישל הבשר לחוד והחלב לחוד, והביאם לפני המלאכים בכלי ראשון שנתבשלו בהם, והמלאכים ערבבו את הבשר והחלב יחד, וכיון דכלי ראשון מבשל נמצא שהם עברו על איסור בשר וחלב, הן בבישול והן באכילה.

והברכת פרץ כתב ליישב, שבאמת אברהם הביא להם כל מאכל לחוד, אלא שהם אכלו את זה ביחד, וכיון שהם היו מלאכים וכל האוכל נשרף להם בפה מיד, נמצא שהם עברו על איסור בישול בשר וחלב על ידי שהכניסו זאת לפיהם, וזה היתה הטענה עליהם.

ובני הבחור החשוב אלעזר מנחם מן שיחי' תירץ באופן פשוט, שגם אם קיים אברהם אבינו כל התורה כולה, מכל מקום זה היה רק מפני רצונו, אבל אינו היה חייב בכך, וא"כ גם אם כאן אברהם אבינו לא קיים את איסור בשר וחלב מאיזה טעם שיהיה, מכל מקום אין טענה שהתורה לא תרד לארץ כיון שהוא לא קיים את האיסור בשר וחלב, שהרי הוא לא היה חייב לקיים, עד מתן תורה שעם ישראל נתחייב בקיום המצוות, ודוקא על המלאכים שאמרו 'תנה הודך על השמים', שרצו שהתורה תישאר בשמים, עליהם היתה טענה, שאם כן מדוע הם לא קיימו את התורה מאז מעשה בראשית.

מצוה שעושים בצניעות ובצער יש בו ערך גדול

הנה כאן התורה מאריכה בסיפור הכנסת אורחים של אברהם אבינו, ובחז"ל מובא שבזכות כל מעשה שעשה כאן אברהם אבינו זכו עם ישראל לדורות לשכר בעבור מעשיו.

ולכאורה יש להבין, מדוע בהמשך הפרשה (כ"א - ל"ג) שכתוב "ויטע אשל בבאר שבע", ודרשו חז"ל שאשל ר"ת אכילה שתיה ליה, והיינו שאברהם אבינו עשה שם הכנסת אורחים, והיה מפרסם שם את האמונה לגויים, וכתב רש"י (בפסוק ל"ד) שזה היה במשך עשרים ושש שנה, וכל זה מוזכר ברמז בכמה מילים, ולכאורה אם בסיפור עם המלאכים יש אריכות כל כך גדולה וזכו לזכר כל כך גדול, ק"ו שעל כל הכנסת אורחים וקידוש ה' שהיה במשך עשרים ושש שנה, ומדוע התורה לא האריכה בזה.

ושמעתי לבאר, שיש שני מעלות בהכנסת אורחים של המלאכים מהכנסת אורחים שהיתה באשל בבאר שבע,

א. שבבאר שבע זה היה מפורסם בכל העולם כולו וזה היה דבר המוני, וסו"ס אברהם אבינו קיבל כבוד ופרסום על זה, ומשא"כ אצל המלאכים זה לא נודע לאף אחד, ואפילו הם בעצמם נדמו לו כערבים,

ב. ההכנסת אורחים אצל המלאכים היתה בשלישי למילתו כחום היום במאמץ וקושי גדול, ומשא"כ באשל בבאר שבע, ויפה אחד בצער ממאה שלא בצער,

ואי אפשר לתאר את ההבדל בין מצוה שעושים בצער וביגיעה ממצוה שבאה בקלות, וזה המעלות שהיו בהכנסת אורחים של המלאכים.

*****

המעלה היתירה בהכנסת אורחים של אברהם אבינו

"ויבאו שני המלאכים סדמה בערב ולוט ישב בשער סדם וירא לוט ויקם לקראתם וישתחו אפים ארצה" (י"ט - א').

הנה מעשה זה של לוט היה ממש מסירות נפש למען הכנסת אורחים, וכמו שמבואר בהמשך הפסוקים איך שרדפו אותו אנשי סדום על כך, ואם כן יש לתמוה, מדוע בהפיכת סדום כתוב (בפסוק כ"ט) שהקב"ה זכר את לוט בזכות כך שהוא לא גילה ששרה היתה אשת אברהם אבינו, וכמש"כ רש"י שם, והרי כאן לכאורה זה היה מעשה הרבה יותר גדול של מסירות נפש.

וידוע התיירוק, שמידת ההכנסת אורחים שהיתה אצל לוט זה היה בטבע שלו, שהוא קיבל את זה מאברהם אבינו, שכן הוא התחנך ועל זה הוא גדל [וכמש"כ רש"י בפסוק א' - 'מבית אברהם למד לחזור על האורחים'], ואם כן אין זה מעלה עליו, ודוקא בזכות מה שהוא לא גילה על שרה הוא זכה להינצל, [אכן אצל אברהם אבינו היתה מעלה עצמית שהוא עמל עליה, ולכן כל קיבל שכר על זה לכל הדורות].

ועוד מתרצים [בשם הבית הלוי], שאין בזה מעלה גדולה ללוט כיון שהוא ראה אותם כמלאכים, וודאי שיכניסם לביתו, ומאש"כ אצל אברהם אבינו שהם היו נראים כערבים ואפ"ה כניסם לביתו.

ובשם מרן הגר"י מבריסק זצ"ל מתרצים, שאצל לוט כל ההכנסת אורחים של המלאכים היתה בצורה של דיעבד, שאע"פ שהוא הכניסם זה לא היה בלב שלם, וכמו שכתוב ברש"י (בפסוק כ"ו) שהוא לא הביא להם מלח, [ופעם שמעתי לבאר בזה שהרי מלח הוא משיב את האוכל ונותן טעם באוכל שיהיה ערב יותר, ועל ידי כך אוכלים יותר, ולוט לא רצה שהם יאכלו הרבה ולכן נמנע מלהביא להם מלח], ועכ"פ לכן זה לא היתה הזכות שלו להינצל.

*****

הבטוח בשם תמיד רגוע ושמה

"ותלך ותתע במדבר באר שבע" (כ"א - י"ד).

כתב רש"י, חזרה לגלולי בית אביה.

שמעתי מהגה"צ רבי זאב אידלמן זצ"ל ששאל, מאיפה רש"י למד שהיא חזרה לגלולי בית אביה, והסביר משום שיהודי אף פעם לא טועה, ואם כתוב עליה שהיא 'ותתע', א"כ בהכרח שהיא כבר עזבה את היהדות וחזרה לעבוד עבודה זרה.

והלימוד בזה שכל מה שקורה, הכל הוא בגזירת עליון.

ובכל פעם שאנחנו מברכים ברכת שהכל, אנחנו אומרים באופן ברור 'שהכל נהיה בדברו', שכל מה שקורה, הכל, בפרטי פרטים, הכל נהיה בדברו של הקב"ה.

ונהנה יהודי שחי בהרגשה כזאת הוא תמיד בשמחה עצומה, ועם כל מה שקורה לו, הוא בשמחה עצומה, כי יודע שהכל בדקדוק גדול והכל לטובה, וכפי שגזר עליו.

והגימטריה של המילה 'שהכל' זה יוצא שלוש מאות חמישים וחמש, וכן הגימטריה של המילה 'בשמחה' זה ג"כ גימטריה שלוש מאות חמישים וחמש, וזה בא לרמז שמי שחי עם הידיעה שהכל נהיה בדברו, אזי הוא חי בשמחה במשך כל ימות השנה, שזה כשלוש מאות חמישים וחמש ימים.

וכמו"כ הגימטריה של 'מה יהיה' זה יוצא שבעים וחמש, וגם הגימטריה של 'בטחון' יוצא שבעים וחמש, והמסר בזה, שאם אדם לחוץ והוא כל הזמן שואל 'מה יהיה...?!' התשובה לזה 'בטחון', שעל ידי בטחון הוא יהיה במנוחת הנפש, ולא ידאג כלל מהעתיד.

ובימים אלו שיש מתח וחשש מפני העתיד, העצה היחידה היא להתחזק באמונה ובבטחון, ולדעת 'שהכל נהיה בדברו', הכל, בפרטי פרטים, ובעזרת השם נזכה בקרוב לגאולה השלמה ברחמים גדולים, אמן.

חיזוקים לזמן חורף הבא עלינו לטובה

לנצל לילי שבתות בימי החורף

קבלתי מכתב בעילום שם, וז"ל: בעבר הייתי קונה בכל יום שישי שלשה סוגי עיתונים ושלשה סוגי פיצוחים, וכך עברו עלי כל לילי שבת הארוכים בחורף, והייתי מתעורר בבוקר עם כאב ראש מכל החדשות שקראתי וכאב בטן מכל הפיצוחים שאכלתי. ליל שבת אחת נכבה הגנרטור בבית ובגלל החושך לא יכולתי לקרוא, הלכתי לבית הכנסת וישבתי עם גמרא ולמדתי שתי דפים, גמרא עם רש"י. בבוקר התעוררתי עם הרגשה נפלאה ואמרת לעצמי 'בשביל מה לבזבז זמן לקרוא על נשיא סין שנתפס בשוחד ושגולד בהודו פרה עם שלש רגלים וכל מיני שטויות, אפשר להספיק המון לימוד'. ומאז עברו כמה שנים וכל שנה בתחילת החורף אני בוחר מסכת קצרה וגומר אותה במשך החורף, כל זה רק בלילי שבת לבד, והשנה אני מתחיל המסכת הרביעית.

עכשיו אנחנו בתחילת החורף, אפשר לנצל ולהספיק הרבה בלילי שבת. ואין צורך לעשות 'שלום זכור' משמונה בערב עד אחד בלילה אפשר לכתוב בדף המודעה זמן מסוים, עד שעה וחצי! וכך אנשים יכולים לשבת בבית המדרש וילמדו כמה שאפשר. זה זמן שאפשר ללמוד בו הרבה. חכם עיניו בראשו!

עם הזזת השעון, עלינו להיזהר מחילול שבת

קרה שבשנים קודמות היו אנשים שנסעו ברכבים כרבע שעה לאחר הצפון, לצערנו, והיו כאלו שהגיעו לכניסה לעיר כמה דקות אחרי השקיעה, כל זה כי אנשים אלו לא התכוונו מראש.

עקב תזוזת השעון צריכים להזהיר את כולם שצריך כבר מעכשיו לתכנן ולדעת ששבת נכנסת שעה יותר מוקדם.

הזכות של שמירת שבת זה מה שמגן עלינו, וזה מביא הרבה ישועות.

אנחנו מבקשים מהקב"ה שבזכות שאנחנו מתחזקים בשמירת שבת, הקב"ה ירחם עלינו ויעזור לנו, ונזכה שיתקיים בנו הרחמן הוא ינחילנו ליום שכולו שבת.

לעילוי נשמת ראש ישיבת עטרת ישראל הגאון רבי ברוך מרדכי בן הרב ישראל אהרן זצוק"ל נלב"ע י"א מרחשון תשפ"ד ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת ראש ישיבת פוניבז', מרן הגאון הגדול רבי ירחמיאל גרשון בן הרב צבי יהודה אדלשטיין זצוק"ל נלב"ע י' סיון תשפ"ג ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת בעל 'הדור צבי', מחשובי הרבנים ברוסיה ולאח"כ רבה של רמת השרון, הגאון רבי צבי יהודה בן הרב ירחמיאל גרשון אדלשטיין זצוק"ל נלב"ע כ' מרחשון תש"א ת.נ.צ.ב.ה.

הלכה למעשה

תשובות מורינו ראש בית ההוראה
במשנת מרן רבינו הגרי"ש אלישיב זצוק"ל

חילול שבת בשעת אזהרה

מתעוררים בבניין מגורים משותף בקומה העליונה ללא מרחב מוגן. בשעת אזהרה יורדים קומה, כי הניסיון הוכיח שקומה עליונה מסוכנת ביותר ר"ל. האם מותר להוריד בשבת באמצעות מעלית קשישה הנוקקת לכיסא גלגלים.

תשובה: מותר להשתמש במעלית כדין פיקוח נפש דוחה שבת. וישתדל לעשות בשינוי כגון ללחוץ על כפתור המעלית כנגד אנבעו, וכיו"ב. ואם הקשישה מרגישה ביטחון בה' ומבקשת שלא לחלל עליה שבת, מותר להימנע מלרדת לקומה התחתונה.

כתב מרן החזו"א (ש"ת חזו"א ע"ה: דינים ותנהגות מז, ו) בימי מלחמת העולם בשנות הת"ש "ההודעה לציבור למהר למקלש לפי מצב הנוכחי יש לחשוב להצלת נפשות, ובשביל זה מותר לנסוע ולדבר בשלפון. אך יש להזהר ממלאכה דאורייתא בכל מאי דאפשר כיון שאין כאן סוף סוף שאלת נפשות לפנינו, ואף שאין הולכין אחר הרוב בפיקוח נפש, מכל מקום בדברים רחוקים הרבה מפיקוח נפש אין דנים כפיקוח נפש, ותלוי כפי מדת

בשיר וקול זמרה,
נרנן ונריע מעומקא דלבא
נשגד ברכת מזלא טבא וגדיא יאה
קדם ידידנו הדגול
האברך המופלג בתורה וביראת ה'
הרה"ג רבי **אריאל ברויאר** שליט"א
מחשובי תלמידי מורינו ורבינו שליט"א
שותף נאמן ומסור לעריכת מדור
"הלכה למעשה"
בתת ה' שמחה במעונו
בהולדת בנו הבכור נ"י
זה הקטן גדול יהיה
קול צהלה ורנה ישמע באוהלם,
מתוך הרחבת הדעת ושליו הנפש
ירוו מלא חופניים נחת דקדושה וזע ברח' ה'
בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות
הולכים בדרך המסורה
לאורך ימים ושנים טובים
ומשמחה זו יושפע
שפע ישועה ושמחה לכלל ישראל
כעתירת המברכים
רבנו ותלמידיו

פירותיהן בעולם הזה

אחר מיטתו של מרן הגאון רבי ברוך מרדכי אזרחי זצוק"ל

לבנות דירה נאה ויש אף ולא די שלא יתאוננו על הכסף שהוציאו על הבית אלא עוד שמחים בו, וכן הוא ממש למי שהפסיד על שמירת השבת, לימוד התורה והמצוות.

למדנו מדבריו כי התנאי להנחלת המעשים אצל הבנים, שיעשה אותם האב בשמחה.

ברכת הנהנין על תלמוד תורה

ראש הישיבה הגרב"מ זצוק"ל היה הדמות להנחיל את ההנאה והשמחה מלימוד התורה. כאשר היה ידיו נפש של **אבי מורי** (הגאון רבי שלמה הכהן קוק זצ"ל, רב ואב"ד רחובות) בישיבת חברון, הרבה ביקרתי אצלו, וראיתי בכל פעם את ההנאה והשמחה שאפפו אותו בכל דבר תורה ששמע או שהשמיע.

אחד מגדולי ראשי הישיבות בדורנו התבטא: "אינני תלמיד שלו. יש לי רביה אחר. אך בדבר אחד, דבר חשוב מאוד, ר' ברוך מרדכי היה הרבה שלי: ליהנות מהלימוד! זה למדתי ממנו".

כתב בשו"ע (א"ח ריש מז) "ברכת התורה צריך להזהר בה מאוד". המ"ב מביא על כך את חז"ל 'מפני מה אין ת"ח זוכים שבניהם יצאו ג"כ ת"ח, מפני שאינם והירים בברכת התורה'.

ולכאורה תמוה, רק מפני שאינו זהיר בברכת התורה, עונשו גדול כל כך.

ויש לכאור כאן יסוד גדול. כל יר"ש מבין שאסור ליהנות בלא ברכה, ולכן לא עלה בדעתו להכניס מאכל לפיו ללא ברכה, ומדוע אינו זהיר בברכות התורה? כי אינו סבור שללימוד התורה הוא הנאה שמחמתה צריך לברך. אדם כזה לא יכול להצמיח בן ת"ח. כי הבן לא רואה את התענוג בלימוד שיש לאבא.

לכן אנחנו מברכים בברכה השניה של ברכת התורה "והערב נא ... ונהיה אנחנו וצאצאינו". כי רק כשדברי התורה יהיו ערבים בפנינו, נזכה שיהיו צאצאינו ממשיכים בדרך זו של "יודעי שמך ולומדי תורתך לשמחה".

נכון, לא תמיד זוכים לשמחה בלימוד התורה, לא תמיד מרגישים בקלות 'והערב נא'. על כך יש עצה מהמסילת ישרים (פרק ז) שכותב כי בוודאי המובהק הוא ההתלהטות וההתלהבות הפנימית בעבודת ה', אך "מי אשר אין החמדה הזאת לוהטת בו כראוי, עצה טובה היא לו שידרו ברצונו - זאת אומרת יעשה כאילו הוא מתלהט, זה לא שקר כי המטרה היא שעי"ז יגיע להתלהטות הפנימית - כדי שימשך מזה שתיוולד בו החמדה בטבע, כי התנועה החיצונה מעוררת הפנימית וכו' כי תיוולד בו השמחה הפנימית והחפץ והחמדה

במשנה באבות (ה, ד) "עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו עליו השלום ועמד בכולם", ולעיל (משנה ג) "עשרה דורות מנח ועד אברהם" ולא אמר 'אבינו'.

ומסביר רבינו **חיים מוולאז'ין** (נפש החיים) על פי הפסוק (משל כ, ז) "מתהלך בתומו צדיק אשרי בניו אחריו" כי כמה מדות שהצדיק טרח ויגע להשיגם, לבניו אחריו המה כטבע מוטבע ובקצת יגיעה יגיעו לזה כמו שנראה בחוש שרבים מעמי ארץ מדינת ישראל מוסרים את עצמם על קידוש השם והוא מוטבע בנו מאבינו אברהם שמסר נפשו לאור כשרים על אמונתו, וכן כל העשרה נסיונות היו להשיג הדרך לפנינו וכן ההתעוררות לאדם פתאום לילך לארץ הקודש הוא מנסיון לך לך. וקבלת כל דעבדין משמאי לטב מנסיון הרעב שלא הרבה אחר מדות השי"ת".

נמצינו למדים שכל מה שהאבא עמל עליו, עבור הבן זה נעשה בקלות. ובפרט בעת הזו, עת צרה ליעקב, כאשר אנו רואים כוח אדיר של יהודים לחיות באמונה ולמות על קידוש ה', כל זה קיבלנו מאברהם אבינו.

ולכאורה בפשטות נראה שהוא כוח סגולי. אך היום, כשליוחיו את הגאון רב"מ אזרחי, התעוררתי מהדמות שלו להבנה אחרת בדברים.

הנה עסק **האגרות משה** (י"ד ג, עא) בסוגיה הכאובה של היהודים הראשונים שעלו לארצה"י ואיבדו מטה לחמם תוך עמידה בניסיונות קשים של שמירת שבת במקום העבודה ממש תוך מסירות נפש, ולמרות זאת, לא כולם זכו לבנים הוילכים בדרך התורה והמצוות.

"זכר אמרתי כמה פעמים כי יש אדם שהוא שומר תורה ומצוות ובניו לא די שלא ילמדו ממנו לקיים ג"כ התורה ומצוותיה אלא הוא מבלי משים מלמד אותם ח"ו להיפוך. דכאשר רואין דאביהם היה מחשיב למשל שמירת שבת שהוא נסיון לפני מחמת שהיה יכול לעסוק בעסקיו ולהרויח סך גדול ונמנע ולא עשה זהו חסרון גדול לחנוך הבנים משום שכיון שרואין שהוא נסיון הרי לא כל אדם יכול להיות גיבור לכבוש את יצרו ולעמוד בנסיון וזה יביא שהבנים עובי תורת ה'.

"אך האדם הנבון אין לו שום נסיון משני טעמים: חדא שידוע שהשי"ת קצב לו מזונותיו וכל הרווחים שיהיו לו ובעדיו אי אפשר להשיג אף פרוטה אחת לכן אף שנגזר בזעת אפיק תאכל לחם אבל ברור שנגזר רק על ימים המותרים לעסוק במלאכה ומסחר ולא על שבתות ויו"ט האסורים ואף לא על השעות שא"א לעסוק במלאכה כמו בשעת תפלה, ונמצא שלא מפסיד כלום במה ששומר שבת ויו"ט שמה שצריך להרויח ירויח בימי החול בלא ספק.

"ועוד כמו שרואים שכמה אנשים מוציאים סך גדול

הלכה למעשה

הביטחון והמחמיר בכאן אין מוחין בידו. ולענין הוראה לרבים יש להורות בזה דין פיקוח נפש. ובמלאכות דרבנן אין להחמיר כלל, והמחמיר במלאכות דאורייתא אינו רשאי להחמיר ולמנוע מלהודיע לאחרים האזהרה, רק רשאי להשתמש ושיעשה על ידי אחרים, אבל במלאכות דרבנן אין ראוי להשתמש. אך לכבות הנר בבית האפל יש להחמיר שזה בכלל דברים רחוקים הרבה מפיקוח נפש ואין כאן גורם בטוח לפיקוח נפש במצב הנכחי ד"ש כאן יותר מתלתא מי יאמר.

המציאות אודותיה כתב בסכנה פחותה בהרבה מזמננו, שהרי אזעקה נשמעה בכל רחבי הארץ ממטוס בודד, ולא כפי שהיום מתרעים באזור אליו מכוונים הטילים, ולא ממטוס אחד אלא מטילים רבים ששוגרו לאזור המסוים עליו מתרעה האזעקה ר"ל, ואם כי ב"ה מערכת "כפת ברזל" מייטת רוב הטילים, אין הולכים בפיקוח נפש אחר החוב, ומעשים בכל יום שיש כמה נפילות טילים ר"ל שהמערכת לא הצליחה לייצר. ואם כי דברי החזו"א אמורים על 'ההודעה לציבור' שבזה יש יותר חשש מאשר ליחיד, נראה שאין לחלק בזה.

ומי"מ מי שמרגיש רגוע ולכו אמיץ רשאי שלא לחלל שבת כמו שכתב החזו"א "ותלוי כפי מדת הביטחון" ודומה למה שכתב החזו"א (א"ח נ"ט, ד) בענין חימום האוכל לתינוק בשבת "ואם יודעים בניסיון או ע"פ הרופאים שגורם קלקול במעי"ם יש לחשבו לספק סכנה ומי שמיקל בדבר אין מונחין אותו, ומי שבטח בד' וקובע מוזנות בנו באופן שאין מבטלין בשבילו בשבת וכבר הורגלו בכך אין מונחין אותו".

ביאור דבריו נראה כמו שכתב האג"מ (א"ח א קכו) בבאור דברי המג"א (רמב"ם יד בשם הכות"ם חובב במ"ב כו) באיסור לצאת בשיירה כשידוע שיעצור בוודאי לחלל שבת שלא להסתכן להישאר לבד בדרך וכתב "נראה שע"ז סמכו (לצאת לדרך) שמסתכנן בעצמן שלא לחלל שבת", כלומר יוצאים בשיירה קודם השבת ושבתים במקומם בשבת ולא מחללים שבת להמשיך לנסוע עם השיירה, אע"פ שמסתכנים בהישארם לבד בדרך במדבר, ובכ"ג מותר לצאת לדרך קודם השבת. ורבים מתקשים בבאור הדברים וכי מותר לאדם להימנע מחלול שבת ולסכן עצמו. ומבאר האגרות משה "נראה דלא איירי ביש חשש סכנה ממש שהמחמיר בזה הוא מתחייב בנפשו, אלא דיש דברים שתלוי בטבע האדם שאיש שטבעו אמיץ לב אין חושב זה לסכנה שאינו ירא להישאר לבדו, אך יש אנשים מוגי הלב וחושבים זה לסכנה ומותרים לחלל אם יצטרכו בכ"ג בשבת, שהרי אין יכולים לערוב להם שלא יהיה סכנה. ודבר זה תלוי בדעת כל אחד בעצמו ולכן מאחר שאסור לילך בשיירה אם יהיו מוגי הלב ויצטרכו לחלל שבת, הם מחללים בעצמם להבליג על דעתם שלא לחוש לדבר שהרבה אנשים אין חושבין זה לסכנה ולא יצטרכו לחלל שבת, ומותרין לילך. וזהו מונח המג"א במה שכתב שמסתכנן עצמו, שאף שבאם היה מותר לילך בשיירה היה חושב זה מצד טבעו לסכנה והיה מחלל שבת ע"י, אבל מאחר שא"כ יהיה אסור לילך, מחללי בדעתו שלא להיות מוגי לב ולא יחלל שבת ע"י והיה מותר לילך".

מביא שמחה ונעימות כאן בעולם הזה. דברי תורה "מתוקים מדבש ונופת צופים" כאן בעולם הזה. כל יהודי שלמד איזה זמן ברציפות בלי להפסיק, או הבין איזו סברא חדשה, יכול להרגיש מתוקות מדבש. כל אחד שלומד טוב, מרגיש אושר ושמחה יותר מהעשיר הגדול. ראש הישיבה הנחיל את ההנאה והדעות החיים שזוכים לומדי התורה כאן בעולם הזה.

הממני יפלא כל דבר?

פעם כששוחחנו אודות מורי ורבי מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל, אמר לי הגרב"מ ביטוי מקורי שמתאים לו עצמו: "הוא היה שובב", והסביר: שובב זה דבר נפלא, כל החושים שלו ומתפקדים. הבעיה "לד שובב" שלא יודע לשים גבולות, השוהבות שלו מפריעה לסובבים וזה חיסרון, אך השוהבות כשלעצמה היא מעלה. אכן, כבר אמר הסבא מסלובדקא על הפסוק "כי נער ישראל ואוהבה" (חושע יא, א): הקב"ה אוהב נערות, שובבות. הוא לא אוהב הזדקנות במובן של התיישנות והתייבשות.

הקב"ה ציוה לירמיה (א) לקנות שדה מחנמאל דודו, לכתוב שטר ולהעיד עדים, ואחרי שקיים ירמיהו את דבר ה' – יש כאן הדגשה שקודם שקיים את דבר ה' לא שאל – פנה אל ה' ושאל: הנה הכשדים עומדים לכבוש העיר, האם עכשיו יש מה לקנות שדה ולהעיד עדים, הרי אין לה שום ערך? והוא כמשל למשקיע בקניית בית בגוש קטיף ימים אחדים לפני הפינוי. ויהי דבר ה' אל ירמיהו לאמר "הנה אני ה' אל' כל בשר הממני יפלא כל דבר".

ראש הישיבה התלהב מאד מהנבואה הזו, ואמר: זוהי הנבואה הקצרה ביותר של נביא, ארבע מילים בלבד, "הממני יפלא כל דבר".

שאלתי אותו למעשה, איך באמת חיים עם האמונה הזאת.

השיבני: מי שיש לו בעיות עם זה, שיבוא אלי, אני יכול לשכנע אותו. אמרתי לו: הנה אני כאן. באתי...

ואז אמר ראש הישיבה: תסתכל עליי! אני ההוכחה לכך. כמה החייאות עברתי, ואחרי ה'מבול', עוד זכיתי להוציא לבד שבעה ספרים. וכי לא רואים את הקב"ה? יהי רצון שנדבק בדרכיו ונוכח לראות את טוב מתקנות התורה בעולם הזה ובעולם הבא.

מכאן מה שהוא מתלהב בתנועתו ברצון. צורה חיצונית של תנועות ידיים והרמת קול בהתלהבות בשעת הלימוד, אף אם עדיין אין את ההתלהבות וההנאה הפנימית, מעוררת את השמחה וההתלהבות וההנאה בוא תבוא. אין זו 'חיצוניות' פסולה. אדרבה, רבינו המסילת ישרים מדריכנו ללכת בדרך זו. ראש הישיבה היה הדמות והדוגמה החיה להתלהבות חיצונית כמו שמשתגעים ומתלהטים, וממנה זוכים להנאה, החיבור והדבקות בלימוד התורה.

אכן הוא המהיש בדמותו את דברי אור החיים הקדוש המפורסמים (דברים כו, א) "שאם היו בני אדם מרגישים במתיקות ועריבות טוב התורה, היו משתגעים ומתלהטים אחריה".

הטעות של עם-הארץ

בשו"ע (א"ח ע"ב, ה) נאמר שאדם ישתדל לישא בת תלמיד חכם וכתב הרמ"א "שהנושא בת עם הארץ נאמר עליו ארור שויכב עם בהמה".

הט"ז (שו"ע) מביא את פרש"י מדוע דומה לבהמה "שאין לה לב להבין כי היא חייך ואורך ימים" עכ"ל. וכתב הט"ז "נראה פירוש לדבריו דטבע הנשים שייבטלו בעליהם מתורה בשביל שהם סוברים שמכאן זה יתעסקו בסחורות ויהיה להם טובות העה"ז, משא"כ אם יעסקו בתורה לא יהיו להם רק עוה"ב לחוד, ובאמת אינו כן אלא היא חייך בעה"ז ואורך ימים בעולם שכולו ארוך שהוא עוה"ב".

מחדש הט"ז: הטעות של עם הארץ אותה הוא מנחיל לילדיו ולמשפחתו היא המחשבה שלימוד תורה הוא כלי בשביל לזכות על ידו בעולם הבא, אך עולם הזה יש למי שמרוויח כסף ויש לו תענוגות עוה"ז.

אדם יכול לומר בהתלהבות בפסוקי דזמרה של שבת "הנחמדים מזהב ומפז רב ומתוקים מדבש ונופת צופים". שואלים אותו: נו, אם ד"ת כל-כך נחמדים ומתוקים, מדוע אינך הוגה בהם בהתמדה? והוא משיב: בוודאי הם נחמדים מזהב ומפז רב, בוודאי הם מתוקים מדבש ונופת צופים, אבל כל זה רק בעולם הבא, שם יהיה לי מתוק ויהיה לי יותר טוב מעשיר שיש לו זהב ופז רב. אבל אני מצטער, לי לא מספיק עולם הבא, אני רוצה כאן בעולם הזה שיהיה לי נחמד ומתוק.

אומר הט"ז: יש לך טעות, אתה לא מבין, לימוד התורה

מוקד ההלכה שע"י בית ההוראה

0722-133-466

Beithorah.co.il

ניתן לשלוח שאלות וכן לקבל העלון מדי שבוע בדוא"ל:

Beithorah@gmail.com

להנצחה בעלון באמצעות

בקופת בית הוראה הכללי ירושלים שע"י מכון ציוני הלכה

דעת ואמונה

מתורתו של

הגאון רבי עמנואל טולידאנו שליט"א

פרשת וירא
תשפ"ד

האם ישמעאל מתייחס אחר אביו – ונחשב בנו של אברהם?

גיליון מס' 124

ואם לא, אז לא, והקללות שנתן לנו השם, הרי הם כובלות אותנו מאד, שאנחנו לא חופשיים לעשות כרצוננו, אלא אנחנו כבולים בהשם, ואם נסטה, ולא נעשה כרצון השם, יש קללות, ומזה אני חושש ומפחד. וראוי לידע שמוסדות המדינה בכוונת מכון לא רצו שילמדו כאן תורה, שבקום המדינה רצו שכל הדור הצעיר יצביע למפלגות שהקימו את המדינה, ולשם זה בכוונה השכיחו מהם כל סממן של תורה וידישקייט, כדי שלא יהיו מסורתיים, או דתיים חלילה (עפ"ל) וכך יאבדו מצביעים למפלגות! ולכן כשעלו לארץ ממרוקו ומתימן המוני יהודים, המדינה לא איפשרה להם להתחנך על ברכי היהדות, ועשתה הכל כדי להשכיח מהם תורה ומצוות, ואמרו פעם שעיריית רמת גן בנתה בכוונה בריכה מעורבת בתוך שכונת עמידר, שהיו שם כל מיני עולים, כדי להחטיא את הנוער שם, שחלילה לא יהיו מדי שומרי דת ומסורת, השם ירחם!

וזכרנו שמרן הרב שך היה זועק על כך, שהוא מפחד מאד מהפרת הברית! זה הדבר שאנו צריכים לחשוש ממנו, השם יעזורנו! ויש להקשות, מדוע אכן קיבלו אבותינו את הברית השבועות והקללות, שאם בני ישראל יחטאו וענשו כל כך, ולכאורה היה עליהם לאבותינו לסרב לכך.

ואמנם התיירץ, שאבותינו הקדושים ידעו והכירו את הקב"ה, הם הבינו כמה כדאי להיות קרובים אליו, הם ידעו שהקב"ה 'חינו ממתקים וכולו מחמדים, זה יודי וזה רעי' כל כך כדאי לנו להיות קשורים בהשם, ולהתענג מזיו שכיתנו, ששנה בשביל זה להכניס את עצמינו, אפילו לברית ושבועה קללה, שאם נחטא חלילה, נענש על כך מאד, כיון שכל מה שאנחנו כבולים איתו בשרשראות של ברית ושבועה, זה רק לטובתנו שנוכה לילך בדרכיו, ולשמור מצוותיו לטוב לנו כל הימים!

מדוע בני ישראל מתענים וסובלים – בידי בני ישמעאל?

ואמנם הגר בתחילה היתה שפחה נאמנה, ועשתה את מה שמוטל עליה, כל זה עד שנישאה לאברהם, אבל אחר שניתנה הגר להינשא לאברהם, אז התגלה וויכוח בין שרה להגר, שהגר טענה, כיון שנתת אותי לאברהם - להינשא לו, בהכרח שיחררת אותי מהעבדות, ונהייתו כעת גבירה, ובפרט לאחר שהתעברתי מאברהם, הרגישה הגר שכבר איננה שפחה אלא היא גברת נכבדת שמולידה לאברהם ילדים, והרי היא אחת מנשותיו כמו שרה עצמה, וכמו שאמרה התורה "ותרא כי הרתה, ותקל גבירתה בעיניה" (בראשית טז, ד) ולכן לא הסכימה להתנהג כשפחה של שרה, ומיאנה בכל מלאכות העבדות.

ומאידך, שרה אימנו עמדה על דעתה בתוקף - שזה לא נכון: מעולם לא שיחררתי אותך מהעבדות! ורק נתתי אותך להינשא לאברהם כדי להוליד ממנו ילדים, וכמו עבד עברי שרבו נותן לו שפחה כנעני להוליד ממנה ילדים, שלא משחררים אותה מעבדות, אלא נשארת שפחה ומולידה ילדים שיתייחסו אחריה, ויהיו עבדים כמותה, וזה היה ג"כ התפקיד של הגר, להוליד עבדים להגר שפחת אברהם, אבל מעולם לא התכוונה שרה לשחררה, שתהיה כאחד מנשותיו של אברהם, ולכן חיבה אותה שרה לעשות את כל העבודות השחורות של שפחה, וזה כוונת התורה 'ותענה שרי ותברח מפניה' ששרה חיבה אותה להתנהג בשפחות בניגוד לרצונה, שהיתה סבורה שיצאה לחירות.

ואכן אנו רואים שהמלאך הסכים לטענותיה של שרה ואמר לה "שובי אל גבירתך והתעני תחת ידיה" הרי הסכים לדבריה של שרי שאכן הגר נשארה שפחתה, וראוי שתמשיך לעשות לה מעשי עבדות.

ויכוח בין אברהם לשרה - אם הגר נשארה שפחה או לא

ויסוד הדברים הללו כבר מבוארים באור החיים (בראשית טז) ובספרנו, והוסיפו שם עוד לבאר, שנידון זה היה וויכוח גם בין אברהם לשרה, האם הגר יצאה לחירות קודם שנישאה לו או לא, ואברהם אבינו סבר שהגר נשתחררה קודם שנישאה לו, ומטעם זה היה סבור שרה ראוי להמשיך להשתעבד בהגר, ואמנם שרה השיבה לו "ישפט ה' ביני וביניך" (בראשית טז, ה) שהאמת היא שלא שיחררתי את הגר מעולם, ולכן היא עדיין משועבדת לי.

ואותו וויכוח בין אברהם לשרה מצינו ג"כ בפרשת וירא, שאמרה שרה לאברהם (בראשית כא, י-יג) "גרש האמה הזאת ואת בנה, כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני עם יצחק" והיינו ששרה היתה סבורה, שישמעאל אינו בנו של אברהם, כיון שהגר עדיין שפחה והולד מתייחס אחריה, ולכן אמרה לגרש את האמה 'זאת בנה' ולא 'את בנך' ומטעם

אנחנו כעת במלחמה מול בני ישמעאל הערביים שקמו עלינו להורגינו, ונראה לי שכל אדם שחי כאן בארץ מרגיש, שאנחנו לא נמצאים באותו רמת ביטחון כמו פעם, אם ראינו שכמה אלפי ערבים יכולים לפשוט על יישובים ולשחוט ולחטוף ככל העולה על רוחם ה"י, מי ערב לנו שלא יעשו כך עוד פעם? אם בשמחת תורה הם עשו זאת באופקים ושרדות, עכשיו הם יכולים לעשות כך ביישובים אחרים, לבוא עם משוריינים, או בהחבא, השם ירחם, ובוודאי שהתחושה הזו מורידה את רמת הביטחון העצמי של יושבי ארץ ישראל, שפתאום מרגישים יותר חשופים לתקיפות ופשיטות מעין זה, שלא נדע.

ואמנם ברצוני לומר, שאני לא חושש מזה בכלל, אין ממה לחשוש, כיון שהכל ביד השם, וכפי שהגן עלינו מאז ומעולם, כך הוא ימשיך להגן ולהושיע אותנו כמו שאומרים "עזרת אבותינו אתה הוא מעולם, מגן ומושיע לבניהם אחריהם בכל דור ודור"

ובכל זאת אני בעצמי כן מודאג! ולא ממה שהערבים עלולים לעולל לנו, אלא מעם ישראל בעצמו, שחלילה אם אנחנו מפריס את הברית שכרת עימנו השם, הרי זה נורא.. הרי הקב"ה כרת ברית עם אברהם אבינו בסוף"פ לך לך, אם נשמור ברית מילה, נזכה שהוא יהיה לנו לאלוקים ויגן עלינו, ואם לאו, לא יגן עלינו, ואמנם בברית מילה כנראה שאין הפרת ברית בעם ישראל, שרוב ככל ישראל מקיימים מצוה זו, אבל הרי בפרשת בחוקותי, ובהר סיני, ובפרשת כי תבוא, הרי היה שם אלה ושבועה וברית, שאם ישראל מקיימים את התורה, יזכו לכל הברכות, ואם לא, הרי שיקבלו את ההיפך.

ומזה אני חושש מאד שהרי רוב החיילים כיום לא התחנכו בחינוך תורני, אלא במוסדות ממלכתיים, והם אינם יודעים מה זה תורה ומצוות, הם לא מודעים לזה שיש חוזה בין הקב"ה לעם ישראל, שאנחנו שומרים את מצוותיו, והוא מגן עלינו ונותן לנו את ברכתו,

הנה כיום אנחנו סובלים הרבה מהערביים, וראיתי מי שכתבו למה נענשו עם ישראל לסבול ביד בני ישמעאל, משום שנאמר בתורה על הגר אימו של ישמעאל "ותענה שרי ותברח מפניה" (בראשית טז, ו) והיינו ששרה אימנו עינתה את הגר, וביארו שכנגד זה נגזר על בני שרה שיתענו תחת בני הגר, ומחמת זה אנו בני" צאצאי שרה אימנו סובלים מהערביים בני ישמעאל הצאצאים של הגר.

ואמנם אני הייתי תמה מאד בפירוש זה, שלפי זה נמצא ששרה אימנו חטאה באיסור של "לא תונו איש את עמיתו" וציערה את הגר, ועל החטא הזה נענשה, ולפי פשוטו נראה לי שלא זהו כוונת התורה, אלא כמו שנפרש להלן באופן אחר, אלא ששוב הראוני שכדברים הללו כבר כתב הרמב"ן על התורה שם ז"ל "חטאה אימנו בעיניו הזה.. ושמע ה' אל עניה ונתן לה בן שיהא פרא אדם, לענות זרע אברהם ושרה בכל מיני העינוי" ואכן דברי הרמב"ן ברור מילולו, שישמעאל קיבל כח לענות את בני אברהם ושרה, תחת אשר התענתה הגר אימו ע"י שרה אימנו. וראוי להוסיף את המשך דברי הרמב"ן שם, שאח"כ אמר המלאך להגר "שובי אל גבירתך והתעני תחת ידיה, ציוה אותה לשוב ולקבל ממשלת גבירתה, רמז כי לא תצא לחפשי ממנה, כי בני שרה ימשלו בזרעה לעולם" והיינו שלמרות שבני ישמעאל יענו את עם ישראל, בסופו של דבר יחזרו עם ישראל למשול בבני ישמעאל, וסימן לדבר זה - היה בחזרתה של הגר לשוב להתענות תחת ידיה של הגר.

כעין דברים אלו כתב באו"ח סוף חיי שרה (כה, ו) "ויש יום לא-ל איום, משפט יעשה - ויכיר נקנה לקוני" שלעתיד לבוא עתיד להיעשות משפט, ויכירו בני ישמעאל בכך שהם נקנו לעבדים לזרעו של יצחק, יה"ר שנוכה לכן בקרוב במהרה בימינו.

ותענה שרי - בעבודות של שפחות

ואמנם לולי דברי הרמב"ן הנ"ל, נראה לי ביאור פשוטו של מקרא כך, שבוודאי לא חטאה שרה חטא כזה, לענות ולצער את הגר, כפי שזכר לי מצעירותי שהיו רגילים להקשות, איך יתכן ששרה עברה על לאו מפורש בתורה 'לא תונו איש את עמיתו' וכבר אמרו חז"ל 'כל מאי דסני עלך לחבדך לא תעביד' ולכן נראה שהכוונה בתורה 'ותענה שרי' שהרי הגר היתה שפחת שרי, שקיבלה אותה מפרעה מלך מצרים במתנה, שאמר לה פרעה 'מוטב לך להיות שפחה בבית אברהם מלהיות שרה בבית אחר' ומחמת שהיתה הגר שפחתה, חיבה אותה שרה לעשות את כל מלאכת השפחות, כגון כביסה וספוגה, וכיו"ב כל העבודות השחורות שנותנים לעבדים.

זה ג'כ לא יירש עם יצחק בנחלת אביו, ולעומת זאת אברהם סבר שהגר נשתחררה קודם שנישאה לו, וממילא ישמעאל מתייחס אחריו ונקרא בנו, ולכן אמר "וירע הדבר מאד בעיני אברהם על אודות בנו" ועל זה ענה לו השם "שמע בקולה, כי ביצחק יקרא לך זרע" והיינו שהכריע השם ששרה צודקת, שרק יצחק נקרא בן ומתייחס אחריו ולא ישמעאל, וכמו שראינו ג'כ שהמלאך הסכים לדברי שרה, שהיא עדיין גבירתה של הגר, וא"כ ישמעאל לא מתייחס אחר אברהם. ואמנם אמר לו השם "וגם את ישמעאל לגוי אשימנו, כי זרעך הוא" שלמרות שאינו מתייחס אחריו, מ"מ הוא זרעך וראוי לעשותו לגוי ואומה.

מדוע נתחייב אברהם במילת ישמעאל - הרי היה גדול?

לפי הדברים הנ"ל נראה לי לתרץ עוד, שהנה כתב במנחת חינוך (מצוה ב) להסתפק, במה שציוותה אותו התורה שהאב חייב במילת בנו, ויש לדון מה הדין בבנו גדול מעדיין לא מל, האם מחוייב האב למול אותו, או שכיון שנתחייב הבן למול את עצמו ממילא פקע החיוב מאביו. ונטה המנחת חינוך לומר, שבבן גדול אין מצוה על האב למולו, ודייק כן מלשון החינוך שכתב שחייב האב למול את בנוי הקטנים, ומשמע שאת בניו הגדולים אינו חייב.

ונפקא מינה מזה ג'כ לגבי אכילת הפסח, שקיימא לן מילת בניו מעכבתו מלאכול את פסחו, ולפי סברת המנחת חינוך הנ"ל, כל זה רק בבנו קטן אבל אם יש לאדם בן גדול שעוד לא נימול, אינו מעכב אותו מלאכול בפסח, ואכן כך נראה ג'כ מסבא, שכל מה שהטילה התורה את מילת הבן על האב, זה רק כשהבן לא יכול ולא חייב למול את עצמו, אבל כשהגדיל - המצוה מוטלת רק עליו.

ואמנם הקשה לי על זה תלמיד אחד, מפסוק מפורש בתורה "ויקח אברהם את ישמעאל בנו.. וימל את בשר ערלתם.. כאשר דבר איתו אלוקים.. וישמעאל בנו בן שלוש עשרה שנה, בהימולו את בשר ערלתו" הרי מפורש בתורה, שלמרות שישמעאל היה בן ג'ג שנה, וכבר נעשה גדול, עדיין היתה מוטלת מצוות מילה על אברהם אביו, וכפי שאמרה התורה 'כאשר ציוה איתו אלוקים' הרי להדיא דיש חיוב למול את בנו גם לאחר שהגדיל. [א.ה. ושמא יש לדון שישמעאל עצמו הרי לא נצטווה למול, כיון שאינו ישראלי, ואינו חייב ב' מצוות, ולכן נצטווה אביו למולו אף לאחר שהגדיל, ויל"ע]

מילת ישמעאל משום מילת עבדו - ולא משום מילת בנו

ונראה לי ליישב, שהחיוב של אברהם למול את ישמעאל בנו, לא היה משום מילת בנו, אלא מצד דין מילת עבדו, שלפי מה שנתבאר,

שתי טענות לבני ישמעאל לקבל חלק בארץ

הרי אברהם אבינו נשא את הגר בעודה שפחה, ואם כן הבן הנולד ממנה אינו מתייחס אחריו אלא אחריה, וכפי שקיימא לן בכמה דוכתי 'עובר במעי שפחה - כעובר במעי בהמה דמי' (קידושין סט, א) הרי שהולד של השפחה הרי הוא כמותה, ואינו מתייחס אחר אביו אלא הוא עבד של אדונו, ומטעם זה, ישמעאל שנולד מהגר בעודה שפחה, לא היה בנו של אברהם אלא התייחס לאימו בעד כמותה. ולפי זה נמצא שלא נתחייב אברהם למולו מצד בנו, כיון שאינו מתייחס אחריו, אלא משום היותו עבדו, וכמו שנאמר בתורה (בראשית יז, יג) "הימול ימול לילד ביתך ומקנת כספך, והיתה בריתי בשרכם לברית עולם" והיינו שעבד שנולד ברשותו ג'כ חייב האדון למולו, ולכן ישמעאל שנולד להגר שפחתו נתחייב למולו מדין עבד שלו.

וראה לזה נראה לי ממה שאמרו ביבמות (סב, א) דעבד אין לו יחס, ולמדו מזה מהפסוק 'ויאמר אברהם לא נעונו שבו לכם פה עם החמור' ודרשו 'עם הדומה לחמור' ומי היו הנערים של אברהם? כ'רש"י בפרשת העקידה, שזה היה אליעזר וישמעאל, ועליהם נאמר שהם עבדים, ולכן הם 'עם הדומה לחמור' ומזה רואים בפירוש, שישמעאל ג'כ היה עבד, כיון שנולד מהגר בשפחותה.

ולפי זה מיושב הקושיא על המנחת חינוך הנ"ל, שלמרות שישמעאל היה גדול בן ג'ג שנה, היה חייב אברהם למולו, כיון שבמילת עבדים אין חילוק בין גדול לקטן, וגם אם אדם קונה עבד בן שלושים חייב למולו, כמבואר ביבמות (מת, א) וכמו שפסק הרמב"ם (הל' קרבן פסח פ"ה) והוא הדין עבד לילד בית ג'כ חייבים למולו בכל גיל, ולכן היה מחוייב אברהם למול את ישמעאל מדין עבדו, למרות שהיה גדול בן ג'ג שנה. [ואף שנתבאר שאברהם עצמו סבר שישמעאל נחשב בנו, ולשיטתו אינו חייב למולו לאחר שהגדיל. מ"מ לפי"מ שהכריע השי"ת כדעת שרה שאינו בנו, ממילא אין הכרח שיש מצוה למול בנו הגדול.]

זכורנו לפני הרהב שנים שהייתי נוכח באיזה ברית מילה בפריז, והמוהל שם היה הרב רוטנברג [הוא היה יהודי מוהל שהגיע מפולין, והיה כולו בהתלהבות עצומה כשבא לעשות ברית מילה, והיה נדמה הדבר כמי שהוא עומד ע"ג המזבח ומקריב קרבן, כך היה המעמד בפחד ובתהרגשות עצומה] ובסעודת הברית שם אמרתי את הדברים הללו, שישמעאל נימול לא מדין בן של אברהם אביו, אלא מצד היותו עבד, ואמר לי הרב רוטנברג יישר כח על הדברים, וממש שימח אותו לשמוע שאכן ישמעאל לא שייך לברית מילה בזכות עצמו, אלא רק מחמת היותו עבד של אברהם.

לישמעאל בכדי לשלחו מעל יצחק, ותירץ 'כי ישמעאל משפט קנייה יש בו ליצחק - משולח ועומד הוא' והיינו שכיון שישמעאל הוא עבדו של יצחק, ממילא הוא משולח מהירושה ואין צריך להוסיף ולשלחו, כיון שאינו בן של אברהם אלא עבדו, והוא עצמו נקנה ליצחק בירושה. והטענה השניה שלהם, שכיון שגם הם עושים ברית מילה, לכן מגיע להם חלק בארץ, נראה לפי מה שנתבאר שהברית מילה של ישמעאל לא היה מדין בנו של אברהם, אלא מדין עבדו, מהאי טעמא זה לא מוזכר אותו בארץ ישראל, שהרי כל חיובו בברית מילה הוא לא מצד ייחוסו, שהוא הזרע שנצטוו להימול כל זכר, אלא שהוא נטפל לאברהם מצד עבדותו אליו, ומטעם זה אינו זכאי לקבל חלק בארץ. ואכן כך נאמר בתורה בפירוש בפרשת מילה (בראשית יז, יט-כא) "אבל שרה אשתך יולדת לך בן, וקראת את שמו יצחק, והקיימותי את בריתי איתו לברית עולם לזרעו אחרי.. ואת בריתי אקים את יצחק" והיינו שהמשך הברית מצד הזרע יהיה רק ביצחק שמתייחס לאברהם, אבל ישמעאל אינו כן, שהברית מילה שלו הוא רק מצד שהוא עבד.

עובדות והנהגות ממזרי ורבי - מרן הגרא"מ שך זצוק"ל

הנה כבוד מו"ד מרן הרב שך זצ"ל, מלבד מה שקבלתי ממנו בתורה, להעמיק בעיון בתורה הקד', להיות שקוע בלימוד, ולא ניתן לתאר את גודל השקיעות בלימוד שלו, הרי מספרים שפעם בלכתו ברחוב נתקל בעמוד טלפון בלע שמת להם חמת שהיה ראשו מונח בתלמודו (עד שאומרים שמלמד בפיו סליחה בחושבו שלא נתקל בעמוד אלא בבנ"א...) אך יש עוד דבר חשוב שקבלתי ממנו" הרב שך זצ"ל, והוא לשמוע ולקבל את דברי השני, הרב שך היה מאזין לדברים שאומרים לו, שומע ומקשיב לדברים, ופעמים רבות אף היה משנה את הנהגותיו כשהיו אומרים לו שצריך לעשות אחרת, וכדלהלן. הרב שך, דרכו היתה ללכת במרוצה, ומחמת גודל זריזותו היה הולך במרוצה ברחוב, והנה פעם הוצרכתי להתלוות אליו ללכת לאיזה מקום, והוא כדרכו הלך במרוצה, ואני העזתי פני ואמרתי לו, למה לנו ללכת במרוצה? הרי כשהולכים מהר, קשה לחשוב בלימוד, ואין יישוב הדעת, ומרן הרב שך קיבל את דברי, והתחיל ללכת לאט! הרי לנו שמנהג זה ששנים רבות היה רגיל בו, בכל זאת, שמע אל דברי זולתו, ושינה מנהגו! כשמו"ד מרן הרב שך נחלש מעט, התחיל בדעתו להפסיק לומר את השיעור היומי, ודיבר על כך עם נשיא הישיבה רבי אברהם כהנמן, וכבר נתפרסם הדבר בכל הישיבה שהרב שך מפסיק לומר שיעור יומי, ובהיותו אז אצל הרב שך, אמרתי לו הרי הרבי לא יחזור להיות יותר צעיר בעוד כחצי שנה או שנה, ואם הרב מפסיק עכשיו לומר שיעורים, פירושו של דבר, שמעשיו, אחת ולתמיד לא יהיו השיעורים.. והרי כל החיות הוא מהשיעורים.. שמע הרב שך לדברי, ומיד אמר לי, אני חוזר לומר שיעורים! אינני יודע כמה זמן אח"כ המשיך לומר שיעורים... אך הנה אנו רואים מזה את גדלותו של הרב שך, שלמרות שהיה סבור אחרת, וכבר הודיע ע"כ לכולם, בכל זאת, היטה אוזנו לשמוע את דברי זולתו, ושינה את דעתו מפני דעת אחרים, איזה גדלות זו! עוד ציפור יש באמתחתי, ממנו אני יכולים ללמוד עד כמה הרב שך היה מקבל ושומע את השני: פעם בצעירותו, אמר לי הרב שך, אתה לובש צעיף כל הזמן, והוא מחמם אותך, וזה גורם שהגרן שלך נהי' רגיש לקור, ולכן כדאי שתוריד את הצעיף וכך לא יהי' גופך רגיש לקור, ולא תחלה, וכמובן, שמעתי לעצתי והורדתי את הצעיף. והנה לאחר כעשרים שנה! הרב שך כבר נחלש והתחיל ללבוש צעיף, ואני ברוב חוצפתי הערתי לרב שך, ואמרתי לו - הרי הרבי לימד אותי שלא כדאי ללבוש צעיף, והיה זה חוצפה רבה, שכן עכשיו שהרבי נחלש הוא זקוק לזה, ואינו דומה כלל למה שהורה לי הרבי, אך הנה הפתעתי הרבה, מיד הוא הוריד את הצעיף שעליו! ברור לי, שהרבי לא עשה זאת אלא כדי ללמדני מוסר, כמה צריך לשמוע ולהתחשב בדעה של השני. כמה צריכים אנו ללמוד מדרכיו אלה, להיות קשובים לדברי השני, להאזין לו ולהסכים איתו. וישנם אנשים שרגילים תמיד לומר 'לא' כך הם הרגילו את לשונם, כל מה שתגיד להם הם יגידו לא... וזו מידה מגונה, צריכים אנו לעבוד על מידותינו, להרגיל עצמנו לומר 'כן'! והדברים אומרים לכל אחד מאיתנו, ועל אחת כמה וכמה לאלה החפצים בשמירת השלום בית שלהם, שצריכים הם להתחשב בדעת האשה, כמובן לא בדברים של עקרונות, אלא בדברים שאפשר לוותר עליהם... ומי שיעשה כך, וישמע לקול אשתו, כך גם היא תשמע לדבריו, והשלום והשלווה ישררו בבית.

לעילוי נשמת מו"ר רבן של ישראל מרן הגאון ר' אליעזר מנחם מן שך זצוק"ל ת. צ. ב. ה.	נדבת ידידנו הרח"ו ר' דוד סבאן שליט"א לרגל יובלם בנו בעול תורה ומצוות יהי רצון שיזכה לרווחת נחת מכל יוצאיו	הגיליון נדבך לדבר אסתר בת שלמנא לזיכרון הדין במתירה
גיליון זה נכתב על פי הבנת הכותב בלבד ניתן להאזין לשיחה בשירות חי בקו 'עוטה אור' 148-718-0738 או במערכת קול יהודי מרוק' 335-962-0747 כמזכיר ניתן לקבל את הגיליון במייל 6082566@gmail.com		

ריבה וריבין – אשכבתיה דרבי

נטפי דמע אחר מיטת רבינו ראש הישיבה מרן רבי ברוך מרדכי אזרחי זצ"ל

כך פירש התוספות יום טוב, עם הסיום, 'נראה לי'; 'שאנו זוכים ומקבלים טובה בזכות זה שעמד בכל נסיונותיו, לפיכך קראו התנא בכאן אבינו'.

התואר 'אבינו', הוא פעולה מתחדשת בכל רגע. בזמן שאברהם עמד בניסיונות, נדד מעיר לעיר ורעב בארץ כנען ולא התלונן, החדיר לדורות עולם את הטבע שישאל מרכינים ראש בפני בורא עולם ומודים לו על הטובה ועל הרעה. הוא סלל לכל בניו אחריו את כל הכוחות והיכולות.

ממילא, זאת אשר לימדה המשנה – אם אתה רואה את ישראל עומדים בניסיונות, זה בגלל שהאבא הראשון לחם בעיזו, כסוס בין בצעי המים למען כבוד שמים.

אם אתה רואה אדם עוזב את אשתו וילדיו ויוצא להילחם ולהגן על אדם שמעולם לא הכיר ולא יכיר, מרצונו המלא ולא בגלל שהפקודה מחייבת, זה בגלל שכך ירושה לו מאבותיו הקדושים לצאת ולהגן על בני עמו.

אמור מעתה, 'אבינו'.

והוא הוא 'רבינו' - - -

רבינו

בכדי להסתופף תחת התואר 'רבינו', אתה מוכרח להימסך ברוחו של הרב, להיכנס לתוך נשמת הווייתו, להתקרב לשדה ראייתו, כפי שהוא לימד אותך להסתכל.

ורבינו ראש הישיבה רבי ברוך מרדכי, לימד אותנו להסתכל!

אחה, רבינו!

מי האיש הלזה

ברור שכל תלמיד יכול לתת גוון והרגש אחר בעולמו רב הגוונים של ראש הישיבה, אולם לא באנו לומר אלא דבר אחד. גדר כבוד בלוויה של אדם גדול בתורה, הוא בשישים ריבוא (כתובות ז.) כמו שהתורה ניתנה בשישים ריבוא, כך היא נלקחת מאיתנו בשישים ריבוא.

את העובדה דלהלן, סיפר הגאון רבי נחום פרצוביץ, באשכבתיה דחותנו הגאון רבי חיים שמואלביץ, ראש ישיבת מיר, וכה ספר במרר;

בעת מלחמת ששת הימים, שכונת בית ישראל הייתה מקום ספר, הקרובה ביותר לגבול עם הירדנים, לשם היו מכוונים את הרובים והתותחים. הורי התלמידים שהתגוררו בחוץ לארץ ביקשו שישבו לביתם, למקומות מוגנים יותר.

הבחורים שטחו את שאלתם בפני ראש הישיבה, האמנם עליהם לנפוש את הסטנדר והגמרא ולשוב הביתה. השיב אז רבי חיים שמואלביץ, 'מי שנשאר עמי בישיבה, מבטיח אני לו שלא ייפגע. מי שלא יהיה בישיבה, אינני מבטיח דבר'!

ועל זה אמר חתנו רבי נחום, 'שכונת בית ישראל היא המקום המסוכן ביותר בעולם, אבל באותה שעה יש בנין אחד, בלב השכונה, בצלו של רבי חיים שמואלביץ, שם המקום הבטוח ביותר בעולם' - - -

בצלו חמדתי וישבתי!

בעוד עם ישראל נמצא בתקופה קשה של משנאים נשאו ראש, נער וזקן לא יחוננו, איבדנו את מי שהגדיל וריבה את התורה בהיקף של גובה, בכמות ובאיכות. גם כל חלי וכל מכה, זו מיתת צדיקים שקשה מן הכל. עם ישראל איבד את אחת ההגנות הגדולות שלו.

אברהם אבינו עליו השלום

לשמו של אברהם, נסמך התואר 'אבינו עליו השלום'. התואר הזה הוא מלשון המשנה, 'עשרה ניסים נתנסה אברהם אבינו עליו השלום ועמד בכולן' (אבות ה, ג), ומשם והלאה, כך הוא שמו וכינויו.

ונשאל. הלא במשנה הקודמת גם כן הוזכר שמו של אברהם, ובסתמא הוזכר, ללא כינוי ותואר. 'עשרה דורות מנח ועד אברהם, להודיע' וגו', מדוע רק בעשרה ניסיונות נכנס התואר 'אבינו' לשמו?

אבל השיעור הזה הוא לתלמיד חכם רגיל. אם הוא 'מתני לאחרים', אזי אין שיעור למלווים. הוא לימד לאחרים, לכן אין שיעור וגבול לתורה שלו, כי היא פרה ורבה בכל עת, גם לאחר מותו.

ראש הישיבה היה מגדולי 'לית ליה שיעורא' ב'מתני לאחרים', וזה לא משחק מילים, הלימוד תורה שלו לאחרים היה 'לית ליה שיעורא', מבחרותו עד חודשיו האחרונים, בריבוי עצום של איכות, של כמות ושל השומעים, כל אחד לפי הרגשו וחילו.

לפני שבועיים הזכרנו בשמו מימרא ששמע מרבי יחזקאל סרנא. בדקתי, בכל ששת כרכי ספרי 'דליות יחזקאל', התורה הזו לא מופיעה. היחידי שמסרה היה רבי ברוך מרדכי. בדקתי עוד, באותה עת היה נער צעיר כבן ארבע עשרה שנה, ועם כל זאת כרה אוזן ואצר את תורת רבו, גם לעוד שבועים שנה מאוחר יותר.

ליבת וליבתו הרוח

והנה סיפור נפלא, מגיל העמידה;

מסתבר שהוא היה מהראשונים שנכנסו לרוסיה לאחר נפילת מסך הברזל, אם לא הראשון מכולם. תיכף שהתאפשר, עלה על מטוס בלוויית מתורגמן ויצא למוסקבה לאתר סטודנטים יהודיים.

הם התאספו סביבו באונייה שנשכרה במיוחד לשם כך, מעין הפלגה במחיצת ראש הישיבה. צעירים שעד אתמול לא נימולו מאימת השלטון, מעודם לא שמעו על דף גמרא ולא על חומש בראשית. בעיניים בורקות כינס אותם סביבו, ופתח בשאלה, השאלה הראשונה על אדמת רוסיה.

השאלה הייתה, לאותם צעירים שלא ידעו מילה בעברית, קושיית ה'נמוקי יוסף' בדין 'אשו משום חיציו', האם הלהבה נחשבת כהבערה כל רגע מחדש, גם בתוך השבת, כמו חיוב אש בניזקין.

על שאלה כזו היה צריך להקדים י"ד הקדמות. מה זה שבת ומה זה מלאכת מבעיר, מה זה אדם המזיק ומה זה אש, מה זה שליח ומה זה חיציו. הבחורים התמוססו מול קסמו, במשך שעות התווכחו וליבנו, ואש התורה הבעיר את לבם הקפוא במשך שבועים שנות קומוניזם!

מול נוער מתקרב, היה מגיע לחדר האוכל עם קושיא של המנחת חינוך או חידוש של הפרי חדש, גערים שמכירים רק כדורגל מתמוגגים מול הגדרה למדנית של המחנה אפרים ורוצים להיכנס בכל כוחם לעולמה של תורה.

ושבו בנים לגבולם

רחל אמנו קיבלה הבטחה שבניה ישובו מארץ אויב. יש ב' מציאויות בהחזרת השבוי, ייתכן שישוב לביתו אבל מעונה

ומרוצץ, עד יומו האחרון יגזור את הצלקות ונפשו לא תתיישב בקרבו. ויש גם 'ושבו בנים לגבולם', הם ישובו בצורה מלאה, בדיוק כאדם היושב על אדמתו בנחת ובשלווה.

רבי ברוך מרדכי לא הסתפק בבעלי תשובה גרידא, עם כל הצלקות שהותירו בהם שנות הריקנות. הוא רצה שתשוב נשמתם לגבולה, שתתענג על סברות דקות ברמב"ן, שתדע לחלק כהוגן בגדרי זיקה של האור שמת, תגיע להיכל האצילות!

חוזר וניעור

וסיפור נוסף, מימי זקנותו;

פעם הגיע למסור שיעור ב'קרית שמואל' הסמוכה לחיפה. שמע זאת אדם מבוגר, נזכר שלפני שלושים שנה, עת למד ברכסים אצל רבי אליהו מישקובסקי, תלמידו של רבי שמעון שקופ, היה מגיע רבי ברוך מרדכי בימי חמישי למסור שיעור ולדבר בלימוד. מאז התחתן והלך לדרכו, שקע בעולם העבודה וכמעט שהעלה אבק על עברו. הנה כעת הזדמנות להתענג שוב על השיעור.

סיפר לי אותו אדם, שבתי לביתי אחר השיעור והדבר הראשון שעשיתי היה לטפס לכוידם, ולהוציא משם את הסמנדר שהיה לי בשנים ההם, ניקיתי אותו מאבק ופתחתי 'שנים אוחזין', חזרתי ל'דררא דמונא' וגדרי 'חלוקין', למתיקות של השנים ההם!

אמרתי לו, הן היה זה שיעור בבית כנסת בעלי בתים של ה'מזרחי', מה כבר יכול שיעור כזה להשפיע, אבל השיעור חדר לעורקי דמו, השיב אותו לגבולו! לא היה צריך 'מחנה בני תורה' בן עשרה ימים כדי להשיבו הביתה, שיעור אחד בלבד! תיתי לי שסיפרתי לרבינו את המאורע הזה וגרמתי לו נחת רוח לעת זקנותו.

ויעפילו

וכרגיל בזמנים כאלה, הצעיר תוהה מה אני ומה כוחותיי. נסיים אם כן בדבריו של ראש הישיבה עצמו;

המעפילים רוצים לעלות לראש ההר, להתקדם לארץ ישראל אחר שהבינו שהם לא היו בסדר בחטא המרגלים. ארון ברית ה' לא הלך לפניהם, ובכל זאת הם צועדים.

היתכן? אם אין ארון ברית ה' לפניכם, מהיכא תיתי שתצליחו בדרככם?!

והשיב ראש הישיבה: הם היו משוכנעים כל כך באמיתת דרכם, עד שהיה ברור להם שיצליחו להזיז את הארון. אלמלי קיבלו קריאת 'והיא לא תצלח', ייתכן שהיו מצליחים להסיע לפניהם את ארון ברית ה'.

אם יש לך רצון עילאי, דביקות במטרה, אתה תגיע ותצליח. רק תרצה!

כי מפני הרעה נאסף הצדיק
לעילוי נשמת
רבינו מרן ראש הישיבה
בעל הברכת מרדכי וצוקללה"ה
כי רבות אנחותי וליבי דוי

אחינו כל בית ישראל הנתונים בצרה ובשביה העומדים בין בים ובין ביבשה
המקום ירחם עליהם ויצאם מצרה לרוחה ומאפלה לאורה ומשעבוד לגאולה
השתא בעגלא ובזמן קריב

מישבי תורה

הליכות חיים

בס"ד

השבוע מתחילים בס"ד בלימוד הדף היומי סדר נזיקין. ובעז"ה גם התשובות ההלכתיות בגליון זה יתמקדו בעיקר בנושאים הקשורים לדפי המסכת.

מבוא לתחילת מסכת - בבא קמא

אדם המזיק

כתוב במשנה בתחילת ב"ק, ארבעה אבות נזיקין: השור, הבור - המבעה, וההבער. ובגמ' נחלקו רב ושמואל מהו המזיק מבעה (ג:) שיטת רב שמבעה הוא - אדם המזיק. ולדעת שמואל שם, מבעה היא - בהמה שמזיקה ע"י השן שלה להנאתה. אולם גם לשמואל, אדם שהזיק נחשב כאחד מאבות הנזיקין, אלא שהוא נלמד מהמבואר במשנה בדף (טו:). ולכל הדעות אדם חייב לשמור על עצמו שלא יזיק, ואם הוא הזיק - חייב לשלם לניזק את הפסדו.

אדם המזיק חייב בכל אופן שהזיק

ובמשנה (ב"ק כו:) מבואר שחייב האדם שהזיק הינו, בין אם הזיק בכוונה ובין אם הזיק בשגגה שלא בכוונה, ואפילו אם הזיק באונס - הוא חייב. אלא שנחלקו רבותינו הראשונים בנידון זה, דעת הרמב"ן בב"מ (פב:) שחייבו קיים אפילו אם הזיק באונס גמור שלא בשליטתו כלל. ולדעת בעלי התוס' (ב"ק כו: ד"ה ושמואל, ובדף צט: ד"ה אימא וכו') וכן נקט הרא"ש (שם), חייב אדם המזיק קיים רק באונס כעין אבידה, ולא כשהזיק באונס כעין גניבה. [ובס"ד בהמשך המסכת נביא דוגמאות לכך]. להלכה פסק הרמ"א (ח"מ סי' שעת, א) כדעת בעלי התוס', ומוכח מדבריו שגם הרמב"ם והשו"ע מסכימים לדעה זו. אולם מהש"ך שם (ס"ק א) משמע שדעת הרמב"ם, והשו"ע להחמיר כדעת הרמב"ן. ועיין בכסף משנה על הרמב"ם (פ"ו מחובל ומזיק הל' א שלכאורה משמע יותר שסובר כרמ"א וכך גם הבין הגר"א (ח"מ סי' שעת, ס"ק ג) וע"ש. ועל כל פנים למעשה כשהנזק קרה באונס כעין גניבה - לא ניתן להוציא ממון מהמזיק שמוחזק בו.

המקור בתורה לחיוב אדם שהזיק לגוף או לממון

מבואר בגמ' (ב"ק כו:) שמהפסוק (בשמות כא, כה) "פצע תחת פצע" נלמד המקור שאדם שהזיק את חברו בכל אופן שהוא חייב לשלם לו את ניזקו. ואילו מהפסוק (ויקרא כד, כא) "מכה בהמה ישלמנה" נלמד (שם פג:), שאם אדם הזיק לממון חברו מכל סוג שהוא, ואפילו הוא דומם כמו כלי וכדומה - חייב לשלם לניזק את הפסדו הממוני.

המקור בתורה שאסור להזיק אפילו על מנת לשלם

והנה עד כה התבאר המקור בתורה ובמשנה שאדם שהזיק לגוף או לממונו של חברו, חייב לשלם לו את נזקו. אולם דנו רבותינו

הראשונים והאחרונים, מהו המקור בתורה שאסור להזיק ואפילו אם מתכנן מראש לשלם על נזקו.

לדעת רבינו יונה בפירושו על מסכת אבות (א, א) האיסור להזיק נלמד מהלאו "לא תגזול". שבלאו זה נאמר איסור להפסיד את ממון חברו בכל אופן שהוא. בין אם המפסיד נהנה מכך כגון, גנב או גזלן שלוקח את ממון חברו לעצמו. ובין אם אינו נהנה מכך אלא רק מחסר לחברו את ממונו כמו, המזיק והשובר ממון חברו. וכדברי רבינו יונה משמע גם מלשון הטור (ח"מ סי' שעת, א) שהתחיל את הלכות נזקי ממון: כשם שאסור לגנוב ולהזיק ממון חברו - כך אסור להזיקו.

אמנם יש מרבתינו שלומדים זאת מחיוב - השבת אבידה. שמוזה שהתורה חייבה בעשה של "השב תשיבם", ובלא תעשה של "לא תוכל להתעלם" להשיב אבידה לחברו כדי למנוע ממנו הפסד כספי, למרות שמוצא האבידה לא אשם כלל באבידה. ומי שאינו משיב את האבידה, אפילו אם לא לקחה לעצמו, עבר על איסור "לא תוכל להתעלם". ואם נטלה בידיו, יעבור גם על ביטול מצוות עשה של "השב תשיבם". אם כן כל שכן שנאסר עלינו מחמת איסורי תורה אלו לאבד בידיו או בכוחו ממון הזולת.

ביד רמה ב"ב (כו:) כתב, שמקור האיסור להזיק נלמד מהאיסור "לפני עיוור" או ממצוות עשה של "ואהבת לרעך כמוך". ובשם הגר"ח מבריסק זצ"ל נאמר, שמקור האיסור נלמד מהפסוק "ולא ישמרנו בעליו". כלומר, מזה שבעל השור חייב לשלם כופר לכפר על חטאו אם שורו הרג בן אדם בגלל שלא שמר עליו כראוי, משמע שישנו חיוב מהתורה על האדם לשמור על ממונו, וכל שכן על עצמו שלא יזיק לגופם או לממונם של אחרים.

ההבדל בחיובי התשלום, בין אם הזיק בכווח או שרק גרם לנזק
חיובו של אדם המזיק לשלם מהתורה קיים, רק אם הזיק על ידי: כוחו או גופו באופנים שונים. אבל אם מחמתו נגרם נזק לממון חברו באופן עקיף שלא ע"י כוחו, נחשב הדבר שהזיק בגרמא. ואע"פ שמבואר בגמ' ב"ב (כב:) שאסור להזיק גם באופן הזה, ומלשון הטור (ח"מ סי' שעת, א) משמע לכאן, שזה איסור תורה - אם מזיק בכוונה ע"י גרמא, אבל העושה כך, פטור בדיני אדם אולם בדיני שמים חייב לשלם לניזק. ומבואר בירושלמי (ב"ק תחילת פ' הכונס הל' א) שבשמים לא ימחלו למזיק בגרמא עד שישלם לניזק מה שהפסיד לו. ובש"ך (ח"מ סי' כח, ס"ק א) הביא מהים של שלמה שלמרות חיוב המזיק בדיני שמים, אולם אם הניזק תפס ממון מהמזיק - יוציאו זאת ממנו, כי בדיני אדם הוא פטור לחלוטין. וע"ש במפרשי השו"ע: הקצות, רע"א, נתיבות, פתחי תשובה, הגהות ברוך טעם, שהאריכו בנידון.

נסיון האמונה שהיה לאברהם אבינו, ולאחות השונמית

הנסיון האחרון מעשרת הנסיונות שהתנסה בהם אברהם אבינו היה - עקידת יצחק. ולאחר מכן כתוב במד"ר (נ,יא) שאברהם ביקש מהקב"ה שלא ינסהו בנסיון נוסף. והנה מפורסמת הקושיה, למה מייחסים את הנסיון הזה בעיקר לאברהם אבינו, ולא גם ליצחק אבינו. הרי גם יצחק למרות שהיה באותו זמן בן שלוששים ושבע שנה - הסכים למות ולהישחט למען ציווי הבורא ית"ש, ולא רק שלא התנגד לכך, אלא מבואר במד"ר (נ,ח) שיצחק אמר לאברהם אבינו, שיכפתהו היטב כדי שלא יזוז מאימת סכין השחיטה ויפסול את הקרבן וע"ש. א"כ לכאורה נסיון העקידה היה גדול יותר ליצחק מאשר לאברהם, ולמה מצינים חז"ל את נסיון העקידה בעיקר כנסיונו הגדול והקשה ביותר של אברהם אבינו?

הסברים למה נסיונו של אברהם בעקידה היה גדול משל יצחק
ואכן ישנם מספר תירוצים ידועים, ונכתוב בקצרה את המפורסמים שבהם.

א. יותר קל למות על קידוש ה', מאשר לחיות שנים רבות על קידוש ה'. כלומר לגבי יצחק הנסיון היה נגמר באותו היום של העקידה, ואח"כ היה מגיע לגן עדן. משא"כ אברהם היה צריך לחיות עם הקושי הזה מגיל מאה שלוששים ושבע שבו נצטווה על העקידה, עד גיל מאה שבעים וחמש שבו נפטר - שלוששים ושמונה שנים מידי יום ביומו. וממילא לגביו זה היה אמור להיות נסיון גדול יותר.

ב. לגבי יצחק עיקר נסיונו היה - להסכים למות עבור ציווי ה', אולם הוא לא נדרש לעשות מעשה כלפי אדם אחר. משא"כ אברהם נצטווה לעשות מעשה בפועל, ולהרוג בידיו את בנו היחיד שנולד לו בגיל מאה שנה, שלא עשה שום מעשה שאינו ראוי שמצדיק להורגו. ואין בידינו שום אפשרות לתאר ולהבין את גדלות הקושי המיוחד בעשיית מעשה ההריגה שנדרש מאברהם לעשותו. עד שכתוב במד"ר (נ,ח), שבשעה שאברהם לקח את הסכין לשחוט את בנו - זלגו עיניו דמעות לתוך עיני יצחק מחמת צער, ומצד שני בו זמנית ליבו שמח על קיום ציווי ה'. ולפיכך נסיונו של אברהם להרוג יהודי, וכל שכן כשזה עוד בנו יחידו - הינו גדול יותר מאשר הסכמת יצחק בשב ואל תעשה לההרג למען קיום ציווי ה'.

ג. אברהם גייר אנשים רבים, ואחת מטענותיו העיקריות היתה, שהקב"ה לא חפץ בהקרבת אנשים אליו כעולה, ורק הכמרים של העבודה זרה בדו מליבם לעשות מעשים חמורים כאלו. ובזכות טענה זו התגיירו אנשים רבים. ואילו כעת גם הוא נדרש מה' להקריב אליו את בנו, וממילא יש סיכון, שאם יקיים את ציווי ה' - כל הגרים שהתגיירו עד כה, יחזרו לסורם, ויותר אף אחד לא יסכים להתגייר. נמצא שכל עמלו בגיור האנשים, ושל שרה בגיור הנשים, שנעשה במשך שנים רבות ירד לטמיון. ולמרות הכל הסכים אברהם להענות לציווי ה'. וזה היה נסיון גדול שיצחק לא התנסה בו.

כשהזיק בשגגה בגרמא - פטור גם בדיני שמים

כמו כן כתב המאירי בב"ק (נ) שהחיוב בדיני שמים כשהזיק בגרמא קיים - רק אם התכוון להזיק לחבירו. ובתוס' (שם נ, ד"ה כיסוי כסיתיה וכו') כתבו שאם פשע במעשיו, אפילו אם לא התכוון להזיק - גם כן חייב בדיני שמים. אולם אם הנזק בגרמא נעשה בשגגה, במקרה זה - פטור הגורם אפילו בדיני שמים. אם כי ישנם מקרים שגם אם הגרמא נעשתה בשגגה - ראוי לפצות את הנזיק לפנים משורת הדין, למרות שמעיקר הדין אפילו בדיני שמים הוא פטור.

חיוב אדם שהזיק באופן של - גרמי

ישנו חיוב נוסף שלדעת רוב הראשונים [למעט הרמב"ן] הינו מדרבנן, ותיקנו רבי מאיר, ונקרא "גרמי". [ויסודותיו מבוארים בב"ק צט; ק.]. ובאופנים שהזיק ע"י גרמי - חייב המזיק גם בדיני אדם, כמבואר בגמ', ובטור, ובשו"ע (ח"מ סי' שפ, וכן בס' שו, 1-1) וע"ש. והנה אם המזיק התכוון להזיק או כשפשע במעשיו או בדיבורו באופן שידע שהשואל או המתייעץ עמו סומך עליו, ומחמת כך נגרם לסומך עליו נזק ממוני - לכולי עלמא חייב. וכן לדעת כולם, אם הנזק ע"י גרמי נגרם מחמת אונס שלא באשמתו - פטור המזיק.

אלא שנחלקו רבותינו הראשונים, והאחרונים האם גרמי הינו חיוב גמור שקבעו חז"ל, ולכן גם אם הזיק בשוגג הוא חייב לשלם - וכך סוברים רוב בעלי התוס', והרא"ש (ב"ב כב; בתוס', ד"ה זאת אומרת, וברא"ש שם). או שגרמי הינו קנס שקנסו חז"ל את המזיק באותם המקרים שהיו שכיחים בימיהם, ולכן אם הזיק בשוגג ע"י גרמי לא ניתן להוציא ממון מהמזיק - וכך סוברים הריצב"א בתוס' שם, והש"ך (ח"מ סי' שפ"ס א). והדוגמאות לכך יובאו בס"ד במהלך דפי הגמ'.

ממון המזיק

התורה חייבה כל אדם בר דעת שיש ברשותו ממון שיכול להזיק - שישמור אותו שלא יזיק. ואין הבדל אם ממון הינו בעל חיים או שהוא חפץ דומם או נע על ידי גלגלים כמו: מכונית, אופניים, עגלה וכדו'. לפיכך אם ממון הזיק בגלל שבעל הממון לא שמרו כראוי - חייב בעל הממון לשלם לניזק את הפסדו. אמנם קבעה התורה חילוקים מהותיים לגבי כל סוג ממון שהזיק באיזה אופן בעליו חייב לשלם, וכמה ישלם. והיות והפרטים בכך הינם רבים, לפיכך נבארם בס"ד על סדר דפי המסכת העוסקים בנושאים אלו.

דנו רבותינו האחרונים, האם חיוב התשלום כשממון הזיק הוא, בגלל שלא שמר עליו כראוי או שאדם חייב לשלם על ממון שהזיק בגלל שזה רכושו - וכשם שחייב לשלם על גופו כשהזיק, אלא שאם שמר על ממון כראוי - נפטור מחיוב זה. והביאו ראיות לכל צד. אמנם להלכה ולמעשה נוקטים, ששני צדדי הספק נכונים, והחיוב על ממון שהזיק קיים - רק אם לא שמרו כראוי כפי המקובל והנהוג לשומרו. אולם אם שמרו כראוי - פטור בעל הממון מכל תשלום. אלא שביאור הגדר "שמירה כראוי" תלוי בכל סוג ממון, ובאופנים השונים שבהם הממון הזיק, ובס"ד יתבארו הדברים על סדר דפי המסכת.

ביאור נסיון האמונה הקשה שהתנסה אברהם בעקידה

אמנם לענ"ד בנוסף לאמור לעיל, מבואר בחז"ל שאברהם התנסה בנסיון העקידה, בנסיון נוסף שהיה קשה במיוחד - בנושא האמונה בקב"ה, בדבר שלא היה שייך לגבי יצחק. כתוב במד"ר שם (נח, ח) אמר רב אחא, שלאחר עמידתו של אברהם בנסיון העקידה הוא אמר לקב"ה, שלפני העקידה, וכן במהלך העקידה היו לו שתי טענות קשות, ולמרות טענותיו - הוא לא איבד את אמונתו בקב"ה, והתעלם בכל כוחו מהרהור כל שהוא על דברי ה' אליו.

טענותיו אל הקב"ה היו: א - אמרת לי (כא, יב) "כי יצחק יקרא לך זרע", ולבסוף אתה אומר לי - לקחת את יצחק ולהעלותו לעולה, עוד לפני שנשא אשה ונולד ממנו בן. ב - לפני העקידה אמרת לי - להעלותו לעולה, ולבסוף לאחר שכבר לקחתי את הסכין לקיים זאת, אתה אומר לי - אל תעש לו מאומה. ולפי"ז יוצא שהינך סותר כל הזמן את דבריך, ואינך עומד בדיבורך. וזוהי תכונה ששייכת לאדם בלבד, ולא לא-לוה שברא את העולם, ובפרט למי ששמו וחזונו - אמת. ומחמת קושיות אלו יכולתי לחזור בי באמונתי בך, ואם חלילה היה קורה כך - יותר אף אדם בעולם לא היה מאמין בך, כולל גם אלו שגיירתי אותם. כי אני הוא שעשיתי אותך אחרי אלפיים שנה של הבריאה אלוקי הארץ (כמבואר ברש"י פ' חיי שרה כד, ז). נמצא שבנסיון העקידה הועמד אברהם בנסיון קשה נוסף, האם האלוקים שמאמין בו ושבירא את העולם, הינו אכן הבורא ית"ש שדיבר עימו. כי הא-לוה שברא את העולם - ודאי שהוא דובר אמת ולא ישנה מאומה מדיבורו. ואילו מול עיניו נוכח אברהם במי שפעמיים שינה בדיבורו, וא"כ אולי אסור לו לשמוע לו לשחוט את בנו. וזהו נסיון שרק אברהם עמד בו ולא יצחק, כי עם יצחק הקב"ה עדיין לא דיבר מאומה. ולמרות הקושי שבדבר, החליט אברהם שהוא מאמין, בכל כוחו שה' הוא האלוקים היחיד בבריאה ואין עוד מלבדו, ולא נתן לקושיות שהיו לו להסיט אותו כמלוא הנימא מאמונה מוחלטת בקב"ה.

תשובת הקב"ה לאברהם על קושיותיו

והנה על עצם שתי שאלות אברהם על הקב"ה, מבואר שם במדרש שהקב"ה השיב לו תשובה אחת שהיא - מעולם לא היתה כל סתירה בדיבורי - ורק אתה אברהם טעית בהבנת דברי. מאחר ואף פעם הקב"ה לא אמר לאברהם - לשחוט את בנו. אלא רק ציווהו להעלותו לעולה, ואחר כך עליו להורידו מהמזבח. כך שאע"פ שאברהם הבין את ציווי ה' כמו שכל אדם אחר גם כן היה מבין - מאחר וכשאומרים להעלות להמה לעולה, ודאי שהכוונה היא לשחטה כליל לה'. וא"כ זאת ההבנה גם כשנאמר לו להעלות את יצחק לעולה. אבל בפועל היות וכוונת הקב"ה היתה רק לנסות את אברהם, האם יהיה מוכן למען אמונתו ואהבת ה' גם להקריב את בנו, לכן השתמש ה' במילים - "והעלהו שם לעולה" - אבל מעולם לא נאמר לו לשחוט את בנו, כך שאין שום סתירה בדברי ה', ולכן מעולם לא השתנה שמו וחזונו של הקב"ה שהוא - אמת.

נסיון האמונה היה לאברהם ולא ליצחק

והנה ברור מעל כל ספק, שאין מציאות שהא-לוה האמיתי - ישנה בדיבורו, ויתנהג כמו בן אדם שפל שאינו עומד בדיבורו. וכדברי שמואל הנביא לשאול המלך (שמואל א טו, כט) "וגם נצח ישראל - לא ישקר" וכו'. נמצא שבנסיון העקידה מלבד מה שהתנסה אברהם על עצם מעשה העקידה, שבה הראה את נכונותו להקריב את

בנו יחידו למען ה' ית"ש, וביחס לנסיון זה, גם ליצחק בהסכמתו להיעקד - היה נסיון גדול. אולם ביחס לנסיון הנוסף שהיה לאברהם, שכל אמונתו בה' שהינו הא-לוה שברא את העולם, היתה יכולה להיאבד, וממילא חלילה היתה נאבדת כליל מהעולם האמונה בה'. ולמרות הכל התגבר אברהם על קושיותיו החמורות, ומתוך אמונה גמורה בה' ללא כל פיקפוק, ומתוך ידיעה ברורה שזוהי האמת היחידה, ולמרות שבעיני הבשר ישנם קושיות - התעלם אברהם לחלוטין מקושיותיו, עד כדי שהיה מוכן בלב שלם להעלות למען הבורא ית"ש את בנו כעולה.

אברהם אבינו הוריש לזרעו עד סוף העולם את הכח לעמוד בנסיונותיו

והנה על ידי עמידת אברהם אבינו בשלימות בנסיון העקידה, הוא הוריש לזרעו אחריו עד סוף כל הדורות, א - את הכח למסור את נפשינו למען האמונה בקב"ה וקיום מצוות התורה, ואפילו כשהליסטים שהיו בכל הדורות הרגו עשרות מליוני יהודים בגלל כך. כמו שקרה בשני חורבני בית המקדש, חורבן ביתר, מסעי הצלב, גירוש ספרד, טרגדיית השואה, ופעולות הרציחה של הערבים, ועוד. ב - את הכח לכל אדם יחידי להתמודד עם קשיי האמונה הרבים שניצבים בפניו במהלך חייו. ובפרט בכל מה שקשור להנהגת הבריאה כשרואה לנגד עיניו, צדיק - ורע לו, ואילו רשע - טוב לו. שאפילו משה רבינו התקשה בכך וכדרשת חז"ל על ביאור שאלתו את ה' (שמות לג, יג) "הודיעני נא את דרכך - ואדעך" ולבסוף גם למשה - לא נתן הקב"ה הסבר להנהגתו את הבריאה.

חובת האמונה למרות הקשיים הרבים

נמצאנו למדים הוראה מעשית מאברהם אבינו, שהוא זה שנתן לנו את הכח לעמוד בקושי הזה, שאפילו אם ישנן סיבות שנראות לעינינו, שאנו מופלים לרעה כלפי אחרים. וישנן טענות, שלמרות האמונה בבורא ית"ש, לימוד התורה, קיום המצוות, ומעשי הצדקה והחסד הרבים שעושים לזולת, ונתינת כספים רבים להחזקת התורה, ולצדקה - בכל זאת סובלים מדברים רבים, ולמרות התפילות הרבות להיוושע - עדיין לא נענים וכו', וגם הברכות והתפילות שקבלו מגדולי וצדיקי הדור, עדיין לא הועילו וכו'. בכל זאת צריכים לדעת, שבנסיון העקידה נתן לנו אברהם אבינו את הכח להתעלם מכל הקשיים והקושיות שיש לנו, ולהמשיך באמונה תמימה ומלאה בקב"ה ובקיום מצוותיו. ולהיות בטוחים שמצבינו יכול להשתנות לטובה בכל רגע. וכל מה שנעשה בעולם כולל עימנו - הכל נעשה בחשבון מדוקדק, ובאופן הטוב ביותר עבורנו, למרות שבעינינו אנו רואים ומבינים זאת אחרת. וכדברי הקב"ה שנאמרו לנביא ישעיהו (נח, ח-ט) "כי לא מחשבותי - מחשבותיכם, ולא דרכיכם - דרכי, נאום ה'." כי [כשם שגבהו] שמים מארץ - כן גבהו דרכי - מדרככם, ומחשבותי ממחשבותיכם" ע"כ. ובפסוקים אלו נכתב - כל האמור לעיל.

סיפור מעשה ניסי של הולדת הילד בגלל אלישע הנביא, מותו, והחייתו

הפסרת פ' וירא הינה מהנביא מלכים ב (פרק ד). שם מסופר על הבטחת אלישע הנביא לאחותה של השונמית, כמבואר בפרקי דרבי אליעזר (לג), וברש"י שם (פסוק ח). שבגלל ההכנסת אורחים המיוחדת

שום דבר מאליו, ולכן אסור לנו למרות הכל להקל ראש בשמירת המצוות, ובקבלת עול מלכות שמים. אלא אפילו גם כשהמציאות הטבעית שנראית לעינינו סותרת לכאורה את האמונה - למרות הכל עלינו להמשיך ולהתחזק באמונה בקב"ה ובתורתו, ודווקא מכך אמונה זו והתפילה התמידית לקב"ה שיושיענו - נזכה גם אנו בזכות זה לניסים לא טבעיים, כשם שזכתה מחמת כך האשה השונמית.

ואכן הבטחת הנביא התקיימה, אלא שכעבור שנים ספורות בלבד הילד מת. עקב זאת מיהרה אימו למקום מגורי אלישע שהיה בהר הכרמל, ובאה אליו בטענה, הרי היה תנאי בינינו שהילד יחיה שנים רבות ולא ימות צעיר. לפיכך שלח אלישע את גיחזי משמשו להחיותו עם מטה הנביא, אולם אם הילד נשארה במקום הנביא ונשבעה שם שתי שבועות כמבואר שם (בפסוק ל) "חי ה', וחי נפשך - אם אעזבך". ואכן לבסוף בגלל קלות ראשו של גיחזי בציווי הנביא לא החיה עם מטה הנביא את הילד. ואלישע בזכות תפילתו לה' ליד מיטת הנפטר - החייו לבסוף.

נסיון האמונה הגדול של אם הילד

והנה אם נתבונן מעט במעשה הזה נבחין, שאותה אשה גדולה עמדה בפני נסיון קשה באמונה בה' ובמוסרי תורתו, כעין מה שאברהם אבינו עמד בנסיון העקידה. שהרי הנביא אלישע הסכים להבטיח לה ילד שיחיה ויארץ ימים ולא ימות לאחר זמן קצר. ולפניה שוכב כעת על המיטה בנה שמת בקיצור שנים בניגוד להבטחתו. נמצא שיש כאן מול עיניה סתירה מהותית באמיתות דברי נביא ה'. והרי כתב הרמב"ם בי"ג העיקרים - בעיקר הששי, שמיסוד האמונה בה' ובתורתו הוא - להאמין שכל דברי הנביאים אמת. נמצא שהאמונה בדברי נביא ה' כמוה - כאמונה בה'. ולעומת זאת הכפירה בנביאים - כמוה ככפירה בה' ובתורתו.

ולכאורה כשמו'ל עיניה המציאות סותרת לחלוטין את הבטחת הנביא עקב מותו של בנה, אם כן אפילו אשה גדולה כמותה, יכולה חלילה לכפור מעתה בדברי נביאי ה', וממילא כפירתה תהיה גם - כפירה בקב"ה, משום שהם מתנבאים בשמו ומכווחו, וזהו מעיקרי האמונה כדברי הרמב"ם. ולכאורה אם היה קורה כך - לא ניתן לבוא כלפיה בשום טענה. מאחר והמציאות שהיא רואה בעיניה היא - ילד מת שוכב על המטה, בניגוד להבטחת הנביא. וכל ההסברים והדיבורים בנושאי האמונה - לא יוכלו לשנות את המציאות הקיימת.

אולם למרות האמור, התחזקה אותה אשה גדולה באמונתה בה' ובנביאיו, והתעלמה לחלוטין מהמציאות הטררגית שרואה בעיניה, ולמרות שחלפו שעות רבות ממיתת הילד עד שהגיעה ממקום מגוריה שונם - להר הכרמל מקום מגורי הנביא אלישע, כשברור שע"פ דרכי הטבע הילד לאחר זמן כה רב ישאר מת. בכל זאת אמונתה האיתנה בנביא ה', שנבעה מאמונתה בקב"ה גרמו לכך, שיכלה להישבע בודאות שתי שבועות א - בה', ב - בנביא - שהילד יחיה, והיא הודיעה בודאות שלא תעזוב את הנביא עד שהילד יחיה, וכלשון הפסוק שם "חי ה', וחי נפשך, אם אעזוב" ע"כ.

הלימוד המעשי מאותה אשה גדולה

נמצאנו למדים מאשה גדולה זו, שלא רק כשישנם שאלות או קשיים אחרים בהנהגת הבריאה עמנו כיחידים או עם כלל ישראל, חובה עלינו להתחזק באמונה שהכל נעשה ע"י הקב"ה - ולא נעשה בבריאה

שום דבר מאליו, ולכן אסור לנו למרות הכל להקל ראש בשמירת המצוות, ובקבלת עול מלכות שמים. אלא אפילו גם כשהמציאות הטבעית שנראית לעינינו סותרת לכאורה את האמונה - למרות הכל עלינו להמשיך ולהתחזק באמונה בקב"ה ובתורתו, ודווקא מכך אמונה זו והתפילה התמידית לקב"ה שיושיענו - נזכה גם אנו בזכות זה לניסים לא טבעיים, כשם שזכתה מחמת כך האשה השונמית.

עם איזו זכות החיה אלישע את הבן שמת

וקעין זה כתב גם בספר משך חכמה בסוף הפרשה על ההפטרה, שאכן רק בזכות אמונתה האיתנה של אם הילד בנביא ה', בכח אמונה זו - היא גרמה לנביא שיוכל להחיות ילד מת בניגוד לכל כללי הטבע. ולענ"ד נראה שהדבר רמוז בפירוש בפסוק שם (ל). שנאמר שם לאחר שבועתה - "ויקם וילך אחריה". ולכאורה הרי חז"ל בברכות (סא.) מתבטאים בגנות האיש שהולך אחר אשה, שאמרו על מנוח אבי שמשון שהיה עם הארץ, בגלל שהלך אחר אשתו (שופטים יג, יא). ואילו כאן לא באו בטענות על אלישע שהלך אחר אותה אשה. אלא שכוונת הפסוק ללמדנו כדברי המשך חכמה, וכך גם משמע שם בדברי הגמ', כשביארו את מעשה אלישע, שאלישע הלך אחרי דיבורה ואמונתה האיתנה שלה בכחו של נביא ה' להחיות מת. מכיון שהאמינה שהוא מתנבא ומבטיח בשם ה', והאמונה בו כמוה - כאמונה בה', ולכן ע"ז אמונתה ללא סייג בנביא ה', למרות שהטבע שרואה בעיניה מכחיש זאת, אמונה זו בלבד - היא זאת שנתנה לאלישע את הכח להחיות את הילד המת.

שתי הסיבות לקשר בין ההפטרה לפרשה

לאור האמור יש לנו הבנה נוספת למה חז"ל תיקנו הפטרה זו לפרשת וירא בדווקא. שכידוע ההפטרה הינה קשורה לאחד מהנושאים שכתובים באותה פרשה. ובפשטות הקשר הינו לתחילת פ' וירא, שכשם שהמלאכים אמרו לאברהם (יח, ט) "כעת חיה - ולשרה בן" למרות היותם זקנים. כעין לשון זה הבטיח גם אלישע לאותה אשה ואמר לה שם (פסוק טז) "למועד הזה - כעת חיה את חובקת בן" למרות היותם זקנים. [ועיין בילקוט שמעוני על ספר שופטים (פ' ד) הטעם לשינויי הלשון].

אמנם לאור האמור, ישנו גם דמיון רב בין האמור בהפטרה לבין סוף פרשת וירא - עקידת יצחק. שכשם שאברהם אבינו האמין בקב"ה בשלימות, ולא נוצר אצלו שום פקפוק בדברי ה', למרות שלהבנתו שמע ממנו בפירוש דברים סותרים. כך גם אותה אשה גדולה היתה אמונתה בה' ובנביאו בשלימות, ולא נפגמה אמונתה כלל, למרות שמול עיניה היא רואה מציאות הפוכה מדברי נביא ה'.

כך שאפילו אם אנחנו רחוקים מאד מדרגות כאלו באמונה, וממילא גם לא מנסים אותנו בנסיונות הקשים שהם התנסו בהם. אבל עלינו ללמוד מכך, שגם בקשיים בחיים שאנחנו צריכים להתמודד עמם, אסור שזה יגרום לנו החלשות באמונה בה' ית"ש ובתורתו, אלא להיפך עלינו להתעלם מהכל, ובדווקא להתחזק עוד יותר באמונה בה' וביכולתו להושיענו, למרות הקושי והמציאות השונה שאנו רואים מול עינינו. ובזכות אמונה זו, אכן בס"ד ניוושע במהרה לטובה ע"י הבורא ית"ש בכל משאלות ליבנו.

העלון יוצא לע"נ: הר"ר **חיים יצחק** ז"ל בהר"ר צבי הי"ד, ומרת **נחמה** בת הר"ר יחיאל הלוי ע"ה

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 381
חשון תשפ"ד

אלו, הרי הם אוסרים את העירוב של השכונה. האברך סיפר שהוא הסתפק אם להודיע על כך בבית הכנסת באמצע שבת, ועיין בדברים ומצא שיש צדדים להתיר, ולכן לא הודיע. כעת הוא שואל האם נכון שהם אוסרים, או שיש היתר אחר.

ובאמת יש לעיין שאולי על מקרים אלו כן תועיל השכירות מהמשטרה, כיון שכל הבעיה היא שאינם יכולים להפקיע שימוש מבית פרטי, אבל על ההשתמשות הזו במוסד ציבורי הרי המשטרה או הצבא יכולים להחליט. אך עדיין יתכן שגם מבתי ספר יש הגבלה בימים כתיקונם, שהצבא אינו יכול להשתמש במוסד כלשהו סתם, אלא רק בזמן מלחמה או פעילות מבצעית או טרור ח"ו, וכיון שבזמן שעשו את השכירות לא היה מצב כזה, ויצירת המצב דורשת החלטת יועצים, אין אפשרות שהשכירות תועיל, כמו שכתב המשנ"ב (סי' שצ"א משנ"ב ס"ק ט"ו, ובה"ל ד"ה שלא) בשם החכם צבי. [ורק מושל שיכול לקחת או להשתמש בכל בית באותם נתונים שיש בידו בזמן עשיית השכירות, כמו מושל דיקטטורי, הוא יכול להשכיר]. וא"כ כיון שהרבנות עשתה את השכירות לפני כחמש שנים [בפעם השניה], ואז היה זמן רגוע, לא חלה השכירות על מקומות אלו שלא היה בכוחם להשתמש באותו זמן.

אורח שהולך ובא ורגיל לבוא במשך תקופה

והנה היתר הכי טוב למקרה זה, הוא מדין אורח המוזכר בשו"ע (סי' ש"ע ס"ח) שאורח אינו אוסר. אבל כתוב בשו"ע שם שזה דוקא כשהוא נמצא פחות משלושים יום, אבל אם הוא בא לשלושים יום, הוא אוסר כבר מהתחלה. במקרה זה קשה לדעת מה התכנית שלהם, האם ישארו בבית הספר הזה ל' יום, אבל לכאורה בכל אופן מסתבר שלא יישארו כל השלושים יום אותם חיילים, אלא הם ילכו לפעולות במערכה ויחזרו לאחר זמן, וא"כ לכאורה נחשב שאינם נמצאים כאן ל' יום.

מ"מ לגבי גוי ומומר מבואר בשו"ע (סי' שפ"ד ס"א) שאפילו אם נמצא רק מעט ימים אך הוא רגיל לבוא, הרי הוא אוסר מיד, [ובמשנ"ב (סי' ש"ע ס"ק נ"ו) הביא שגם לגבי ישראל נחלקו הפוסקים אם לאסור כשרגיל לבוא פחות מל' יום, אבל בשעה"צ (ס"ק ל"ג) כתב להקל בישראל, ורק בעכו"ם יש לאסור כמ"ש השו"ע]. לפ"ז יתכן שכיון שמדובר שיש מומרים, הם אוסרים את העירוב אפילו שלא יישארו ברציפות, אם בתכנית שלהם לחזור ולשהות שם למשך ימי המלחמה, שכידוע מדובר על יותר מחודש אחד.

האם בהורים קבועים בישיבה, וזוגות צעירים שנוסעים לשבת
ובדרך אגב, יש לדון בענין זה לגבי בחורי הישיבות, יראי ה' שומרי שבת, שנוסעים לישיבות הגדולות למשך זמן חורף וזמן קיץ, כמה חודשים ברצף, אך בכל זאת המנהג אצל רוב הבחורים לחזור לשבת רביעית הביתה. והרי שבת רביעית זה יום העשרים ושמונה, וא"כ אין להם ל' יום ברצף, האם באופן זה נחשיב אותם לאורחים כל הזמן, או שמא באופן זה נחשב שהם קבועים בישיבה, שבה נמצאים כמעט כל החודש, ואדברה הבית של הוריהם היא דירת עראי שלהם, ועיקר קביעות הבחורים היא בישיבה.

וכעין זה יש לדון בזוגות צעירים שגרים בערי הפרדסיה, ורוב השבתות הם נוסעים להורים שמצד זה או זה, ומעט שבתות הם בבית, האם נאמר שבתם אינו קבוע לשלושים יום ברצף, [שדין פחות מל' נאמר גם במי שהוא בעל הדירה, כל שאין דירוריו קבועים], ונפק"מ שהם לא צריכים לערב בשבתות שנמצאים בבית [אם בקומה שלהם יש רק דיר אחד נוסף קבוע, ואכמ"ל]. או שזה פשוט שנחשב שבתם קבוע לל' יום, ואע"פ שיש ימים שאינם נמצאים בו יממה שלימה. ולפ"ז גדר דירה קבועה אינו תלוי רק בהימצאות בדירה. ודו"ק.

אדם ששיומר מקצת שבת בעקבות המלחמה

האברך חיפש עוד אפשרות להתיר את המקרה, וניגש בשבת לחייל שהסתובב בחוץ, והתעניין אם הם דתיים, לבדוק אולי הם לא אוסרים כלל כי הם שומרי שבת. החייל אמר לו שהשכנים הביאו להם אוכל של שבת, ומישהו עשה קידוש. מתוך הדברים הוא הבין שהם מסורתיים, שעושים

כשכולם ברחו מהמלחמה הוא נשאר הבודק של העירוב במוצאי שבת התקשר למוקד העירוב אברך שגר בעיר נתיבות בדרום הארץ, לשאול שאלות בהלכה ולהודות על כך שהוא אחד מלומדי השיעורים של העירובין למעשה, שהשתתף במסגרת שהיתה לפני שלוש שנים בעיר נתיבות כעת לאור המלחמה בעזה, רבים עזבו את העיר, וביניהם האחראי על העירוב וגם העוזר שמבצע את התיקונים, ואין מי שידאג לעירוב של הקהילה. לכן הוא לקח את המצוה לבדוק את העירוב, ואכן היה חוט קרוע שהיה צריך לקשור, ואם לא שהוא למד את העירובין למעשה, הוא לא היה יודע מה לבדוק, ואיך לתקן את החוט בצורה הנכונה. שמחנו לשמוע עד היכן הדברים מגיעים, גם כשלא רואים מיד את התוצאה בפועל מלימוד סידרת העירובין למעשה, אבל לאחר זמן זה מציל שכונה שלימה. אדם לא יכול לדעת מתי זה מגיע אליו, הצורך שיהיה בקי בעשיית עירוב, אם זה בזמן מלחמה, או בזמן שמחה משפחתית באיזה ישוב, כשנקלע לסיבה רפואית או בנופש. בימים אלו שאנו עומדים לקראת פתיחת מחזורים חדשים, מומלץ לכל אברך להצטרף ללימוד הזה, ובשלושה חודשים יוכל לרכוש קנין חשוב לכל החיים, לשמור את השבת מתוך ידיעה נכונה, ולזכות את הרבים בעת שיצטרכו.

למי השיעורים מיועדים?

למי שעדיין לא מכיר אפילו מושגים בעירוב,

למי שכבר למד ונבחן על כל המשנ"ב,

למי שלמד סוגיות בכולל במשך שנה וחצי,

לכולם זה מוסף ידע עצום וברור במציאות של ימינו!

למעלה מאלף אברכים כבר יודעים, ומה איתך?

בירושלים, בני ברק, מודיעין עילית, אלעד

הצטרף עכשיו ללימוד העירובין למעשה

05484-83320 / 055-678-3323

השיעורים יתקיימו בעז"ה בימים שונים

במשך 12 שבועות, לימוד מקיף ויסודי

בירושלים - ימי ראשון בסנהדריה בכנ"ס אוריאל

באלעד - ימי שני בכנ"ס עוד יוסף חי, בשעה 8:30

בבני ברק - ימי חמישי בכנ"ס צעירים, בשעה 8:00

במודיעין עילית - מוצאי שבתות בשעה 9:00

האם השכירות מהמשטרה תעזור לבי"ס שיש בו חיילי המלחמה יחד עם זה הוא שאל כמה שאלות, ואמר שבאמצע שבת האחרונה הוא גילה שיש חיילים רבים שהשתכנו בבית ספר שבשכונה. מיד זה עורר לו שימת לב לכשרות העירוב, כיון שהחיילים שהוא רואה אינם נראים שומרי שבת, ומומר שנמצא בתוך העירוב, פוסל את העירוב. ולגבי העירוב של העיר לא נוסף בזה בעיה, כי בלאו הכי יש דירות רבות שגרים בהם גוים באופן קבוע, ומה שמסתמכים על שירות מהמשטרה, אותו דבר יש גם לגבי הנוספים שנמצאים בבית הספר ובכל הדירות המתחדשות אבל לפי מה שהורה מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל ועוד פוסקי זמנינו שכיום בעקבות הגבלות חוקי הדמוקרטיה אין למשטרה את הסמכות הנדרשת כדי להשכיר לעירוב, ומה שעשו אין מתיר, אלא צריך לשכור באופן פרטי מכל דייר. מחמת זה הרי עשו היקף מצומצם לקהילה, שאינו כולל דירות האוסרות, [והמעט שישנם, עשו מהם שכירות פרטית], וא"כ כעת שנוספו

הקרובה צריך לעשות תיקון. הבדוק העביר את ההערה לרב שמעליו, והוא ביקש ששנייה להם לתקן את העירוב. קיבלנו את הבקשה למרות שהעיר נמצאת באזור הדרום, עקב הנחיצות לזכות תושבי עיר שלימה בעירוב שבת והצוות עבד להתקין עמודים, כשברקע נשמעים ירוטי הטיילים.

במקרה זה הפתרון הוא להעמיד שני עמודים סמוך לגדר של המתחם, אחד לפני ואחד אחרי, וע"י עושים שיהיה צוה"פ אחת שלימה עד הגדר, וצוה"פ שלימה אחרי הגדר, ובאמצע בין שתי הצוה"פ משתמשים בגדר של המתחם.

[יש שעושים פתרון דומה ע"י העמדת שני לחיים על הגדרות של המתחם, והם במקום עמודים. הפתרון הזה יותר זול, אבל בעירוב עירוני הוא יכול להיות מכשול גדול מכמה סיבות. א. הבדוק בדרך כלל לא ידע

לכוון את הלחי תחת החוט, וגם אם כעת יעמידו אותו במקום אך אם הוא יתקלקל ויצטרך לתקנו, לא ידע להחזיר למקום הנכון, ב. כשהחוט מתנדנד כפי מצוי בעירוב עירוני, יתכן שיזוז ממקום הלחי ויפסל ג. לשיטות שהתירו מתנדנד, כי כאן אינו מעל הלחי עצמו. ג. הגדר יכולה להתעקם ולנסות מעל הלחי ולהפסיק בין הלחי לחוט. ויש עוד סיבות שמחמתם לפחות בעירוב עירוני יש צורך להקפיד שיהיו עמודים טובים עם חוט מעל גביהם בצורה ברורה].

שימת לב בתיקון גם לשינויים שייתחדשו

אך יש לציין עוד שימת לב חשובה, לראות את העתיד לדברים הפוסלים שיכולים להתחדש, ולהוסיף גיבוי למנוע מכשול. זה חלק חשוב להשקיע בכשרות העירוב לחות כמו בכל מקצוע, ללמוד מתוך הנסיון המצטבר, ולשכלל את התיקונים ברמה גבוהה. הנה בדרות אלו מצוי שמאיה סיבה יוצר פירצה בגדר האיסכורית, והרי אז תהיה פירצה לעירוב. ובעירוב עירוני לפעמים הבדוק שם עניין רק על החוטים, ואינו מבחין בכל התחדשות שבגדר. ועל"פ בגדר איסכורית שהיא מתקלקלת בקלות, זה יכול להיות מכשול. לכן הוספנו עוד חוט שעובר גם על המתחם עצמו, מהעמוד שלפניו לעמוד שלאחריו. ואע"פ שכעת אין בו צורך, והוא גם לא כשר כי הוא עובר על רשות בפניו [והעמודים נמצאים מחוץ למתחם], אך יש בזה תועלת במקרה שתהיה בגדר פירצה הפוסלת אותה, שאז המתחם כבר לא יהיה רשות גמורה, וממילא החוט יועיל [לפי מה שהם מקילים בגדר סתם שאין לה דין רשות סגורה].

סגירת השערים עקב המצב, והקושי כעת בבדיקת העירוב

בבדיקת העירובים במושבים חל שינוי לטובה בתקופה זו, שמחמת המצב הבטחוני נועלים את השערים שבגבולות הישוב. הדבר נוגע ליושבים המוקפים גדר, והגדר משמשת את העירוב, אלא שיש הרבה שערים היוצאים לשדות, ובהרבה ישובים היו משאירים אותם פתוחים, וזה דרש לעשות בכל אחד מהם צורת הפתח. ואמנם יש דעות באחרונים (החת"ס ורע"א ועוד) שדלת שנסגרת לפעמים, נחשבת כמחיצה כעין צורת הפתח, אפילו בלי עמודים ומשקוף. אבל למעשה הוראת הרבנים כשיטות האסורות (החיי אדם, החזו"א) שלא נזכר בש"ס שדלת נחשבת צוה"פ, אלא רק למנוע

דין רה"ה, אבל בשביל שיהא מחיצה צריך גם צורת הפתח. וממילא בודקי העירובים צריכים לנסוע לשערים לבדוק את תקינות צורת הפתח.

בשבוע האחרון נסענו בכביש הביטחון של אחד הישובים כדי לבדוק את הבדיקה השבועית במקום שהשער אינו סגור, וכנראה זה נקלט במצלמות אבטחה, לפתע הגיח

מולינו חייל בסיירת ביטחון, ושאל לפשר מעשינו. הסברנו לו שזה בשביל בדיקת העירוב לשבת, שעושים אותה כל שבוע. והוא הזהיר והסביר שכעת עקב המצב הבטחוני הרגיש, יש סכנה להסתובב כעת בשערים האלו, כי אנשים עירניים מאוד לגלות שאין מישהו שחודר לישוב, וח"ו שלא יטעו כשיראו מישהו שאינו מוכר להם. ואמר שיש לעדכן את עמדת הביטחון שבישוב לפני שעוברים במקומות כאלו, ויתכן שלא יתנו לגשת לכל מקום. אנו מציינים כאן את הדברים לתועלת העוסקים במלאכת המצוה, שידעו להיזהר מלעורר בהלה, שיש בה גם קצת חשש סכנה ח"ו.

ובאמת זה נזק גדול לעוסקים בעירובים, שמאז ומתמיד היו צריכים להיכנס למקומות רבים בצנעה כדי להגיע לבדיקת העירוב ותיקונו, ומהיום הדבר בעייתי יותר, עד שאנשים יירגעו מאימת האויב. ונסיים בתפילה לבעל המלחמות ה' צבאות, שיגאל אותנו מכל המצב הזה ומכל הנלווה אליו, בגוף ובנפש, ותשרה ברכה והצלחה בכל מעשינו, לעסוק בתורה ובמצוות.

לרגל היארחיט הע' של מדרן החזו"א זצ"ל, מדר דעירובין

התקיימה תפילה בציון, על תורמי מוקד העירוב להצלה וישועה אמר הגר"מ אטיק זצ"ל: לפני החזו"א מי שלמד עירובין לבד, נחשב לימוד אחרי שזכינו לחזו"א, מי שלמד עירובין בלי חזו"א – לא נחשב שלמד עירובין

משהו לכבוד שבת אך לא שומרים כהלכה. ושאל מה דינם. והנה המשנ"ב (סי שפ"ה ס"ק ו) פוסק ע"פ הגמ' (חולין דף ד. שאפילו אדם שמחלל שבת בפני אנשים אך בפני אדם גדול אינו מחלל שבת, נחשב כמחלל בצנעה ואינו כמומר, ואינו פוסל את העירוב. ולפ"ז אדם כזה שמסתמא בפני רב חשוב לא יחלל שבת, אינו פוסל.

אלא שאינו יודע אם כולם במצב הזה, ויתכן שיש ביניהם גם מנותקים לגמרי רח"ל, והם אוסרים. [ויש להוסיף להסתפק בשאלה הלכתית, אם מחמת מצב המלחמה כעת יש בהם רצון לשמור בשביל הצלתם, ובזמן הזה לא יחללו בפרהסיא, האם כיון שמעורב בזה הרהורי תשובה נחשב כתשובה לעת הזו, ואינו כמומר. וצ"ע].

עוד יש לציין מה הדין כשהושים יחד אלו עם אלו, האם המומרים אוסרים, ונראה שדינם דומה למש"כ השו"ע (סי שפ"ב סט"ו) שאם דר יחד יהודי עם גוי, הגוי אוסר וצריך לשכור ממנו. ואמנם הרמ"א שם כתב להקל כשדרים יחד באותם חדרים, אבל המשנ"ב כתב שהרבה פוסקים אוסרים מדברי השו"ע ולפיכך גם אם גרים יחד, יצטרכו לשכור מהמומרים.

שכירות מהמנהל שיש לו הפצים שאין גישה אליהם

לאחר הדיונים יצא שיש מקום לחוש שאם הם יישארו שם הם יאסרו את העירוב, ולכן עברנו לשלב של הפתרון של שכירות מהם, וכמובן איך אפשר להסתדר בלי לפלוש אל המפקדים, שיתכן שימנעו משיטוף פעולה. האברך שכאמור למד את ההלכות, העלה מיד פתרון קל, לשכור ממנהל בית הספר. ואע"פ שכעת המקום אינו בשליטתו, ומסתבר שגם לא יתנו לא להיכנס סתם לפי רצונו, אלא בתיאום מראש. מ"מ נראה שהוא יכול להשכיר את החדרים.

והביאור בזה, משום שאע"פ שהמקום אינו בשליטתו, ואינו יכול לסלק אותם, מ"מ יש למנהל חפצים בחדרים, גם חפצים שאינם מיועדים לשימוש החיילים כגון ארון והספרים שבכל כיתה, וא"כ הוא כמו שכיר ולקטיו שאפשר לשכור מהמנהל להתיר את כל החדרים, [כמו המשכיר בית ויש לו חפצים בתוכו כמבואר בשו"ע סי שפ"ב ס"ח]. ואע"פ שעכשיו הפקיעו ממנו את האפשרות להיכנס לבית הספר, מ"מ החפצים שבתוכו הם שלו, והדין הוא ששכירו ולקטיו הוא גם כשאינו יכול להיכנס להשתמש, ורק יש לו זכות לבקש שיניחו את החפץ שלו. [דן זה אינו מפורש בפוסקים, אבל כך ההוראה בפתרון שעושים היום בהפקדת חפץ אצל הגוי, שמבקשים שיניחו בביתו למרות שבדאי לא מקבלים רשות להיכנס].

מגבית כיפת הברזל הרוחנית

לסיוע לישובי הדרום

עם סיום המלחמה, יצאו העובדים בשליחותך

להעמיד עוד עירוב ביישובי הדרום

תרום כעת עמודי עירוב, לזכות בשמירת השבת

לתרומת עמוד אחד של עירוב ליישובי הדרום - 850 ש"ח

לתרומת 10 עמודים ליישובי הדרום - 8500 ש"ח

בקופת "מוקד העירוב" ע"י נציג בטל' 054-84-833-20

ובכתי הכנסת בעמדות נדרים פלוס / קהילות - בחיפוש "מוקד העירוב"

לתורם תימסר הודעה באיזה מושב הוקם העמוד שלך!

נא להשאיר שם וטלפון עם התרומה

מתחם שהקיפו בגדר חדשה תחת צורת הפתח

בשבוע זה עשינו ביקורת לעירוב בעיר. ועברנו יחד עם הבדוק של העירוב על רוב העיר. כמובן שמדובר בעירוב עירוני, ומקילים בו בעמוד שעוקם מעט, ובחוט ששוקע, אך שם כל התשתית היא בסגנון כזה, ולא עירוניים להשתדל כשאפשר. אבל מתוך הדברים היה בקצה אחד של ניתן כעת לעשות שינוי יסודי. אבל מתוך הדברים היה בקצה אחד של העיר מתחם חדש שהוקף בגדר איסכורית, והוא היה תחת צורת הפתח. במקרה כזה, כיון שהמתחם מוקף מד' רוחותיו והוא רשות בפני עצמה, נוקטים שזה פוסל את צורת הפתח שמעליו, כי הוא מחלק בין העמודים, ויוצא שאין צורת הפתח שלימה במקום אחד. [ואע"פ שבעירוב עירוני מקילים במחיצה שעוברת תחת צוה"פ שאינה פוסלת, מ"מ כשיש רשות סגורה בפניו, יש לאסור ולתקן]. ואמנם בקטע של המתחם אין צורך בצוה"פ, כי יש לו מחיצה ממש, אבל יש בעיה בקטע שלפני המתחם ואחריו עד העמוד הקרוב, שבקטע הזה אין מחיצה ואין צורת הפתח.

הבדוק הבין את הבעיה, וטען שכל המתחם הזה כנראה הוקם בשבוע הזה, ולא היה בערב שבת הקודם, ועכ"פ זה לא נוגע אלינו, אלא שלגבי השבת

קדושת בתי מקדש מעט

בהכוונת הגאון רבי מנחם מנדל לובין שליט"א
רב בית הכנסת לדרמן ושכונת רמת אהרן ב"ב

גליון זה נועד לחזק את שמירת קדושת בית הכנסת ותפילותיו. המעיין בו בשעת התפילה הרי זה רח"ל כמעיד עדות שקר

"נקלעתי למצב של ירי-אויב, ויש בידי אפשרות למצוא מחסה בבית הכנסת"

דברי חיזוק בעניין "מורא מקדש" מהספר המחזק "עלינו לשבח":

השאלות המגיעות אל הרבנים ומורי ההוראה באחרית הימים טבולות לא בדיו, אלא בדם. אחת השאלות הנוראות שהגיעה אל הגאון רבי יצחק זילברשטיין, היתה כדלהלן: "נקלעתי למצב של ירי-אויב, ויש בידי אפשרות למצוא מחסה או בבית כנסת או בבית פרטי, כאשר המרחק שווה ממש. האם מותר במקרה כזה להכנס לבית כנסת?"

תשובת הרב היתה כדלהלן: "נאמר במשנה (תענית, פרק ג' משנה ח'), מעשה שאמר לו לחוני המעגל התפלל שירדו גשמים, אמר להם צאו והכניסו תנורי פסחים (שהיו עומדים בחצרות וצולים בהם את קרבנות הפסח, וכיוון שהיו של חרס אמר שיכניסום לבית), בשביל שלא ימוקו (שלא יתמסמסו בגשמים). ומסביר המאירי, שבטוח היה שירדו גשמים סמוך לתפלתו. התחילו לירד בזעף. אמר: לא כך שאלתי אלא גשמי רצון ברכה ונרבה. ירדו כתיקונן עד שיצאו ישראל מירושלים להר הבית מפני הגשמים. (שהמקומות הנמוכים נשטפו מרוב הגשמים, ועלו להר הבית שהוא גבוה).

והנה בשו"ע (קנ"א ס"א) נאמר: בתי כנסיות ובתי מדרשות לא נכנסים בהם בחמה מפני החמה, ובגשמים מפני הגשמים. אבל מותר ליכנס בהם באפונדתו ובמקלו ובתרמילו, יע"ש סעיף ו'. והר הבית קדושתו גדולה יותר, כבסוף פ"ט דברכות, ולשם אסור להכנס גם באפונדתו ובמקלו ובתרמילו. ואם כן צ"ע איך היה מותר להכנס מפני הגשמים להר הבית?

שאלה זו נשאלה ב"כסא דוד" של החיד"א דף ל"ב בשם הרב 'בתי כהונה', והשיב שתי תשובות: א. רוב ישראל שבירושלים נמצאו ברחובות ירושלים ולא יכלו ללכת לביתם מפני הגשמים, ומשום כבוד הציבור ושעת הדחק הותר להם לעלות להר הבית מפני הגשמים. ב. מרוב הגשמים חשבו שהיה סכנה והלכו להר הבית להנצל שהוא גבוה, וגם שזכות המקום יגן עליהם. עכ"ל. ודבריו הובאו גם בשו"ת שיח יצחק סימן צ'. הרי שאם הולכים להר הבית, שקדושתו גדולה מבית הכנסת, כדי שזכות המקום תגן עליהם מותר, והוא מטעם שאין בזה לזלזל אלא אדרבה כבוד אנו מחלקים להר הבית בכך שבאים לחסות בזכותו, וכמו שנאמר (תהלים ל"ז, ה') 'כי יצפני בסכה ביום רעה'. וכך גם בענייננו, השיב הרב, הבורח לבית הכנסת למצוא בו מחסה בשל קדושתו היתירה אין בכך לזלזל.

ברם, כל זה נאמר רק כאשר אותו יהודי המנסה למצוא מחסה בבית הכנסת, שומר בתמידות על קדושת המקום, אינו משיח בו שיחה בטילה, אינו מתעסק בתוכו בדברי חולין, ואף מחזק את חבריו בעניינים אלה. אבל כאשר הבורח

מזלזל בדרך כלל בקדושת בית הכנסת, ורק כאשר נקלע לירי של ערבים, הוא מבקש לנצל את הקדושה הזו, עלול הסניגור ליהפך לקסיגור, רח"ל.

ואגב, נספר כאן את סיפור לנו אחד האברכים החשובים שקיבל על עצמו שלא לדבר בשום אופן בבית הכנסת. יהיה מה שיחיה. ויהי היום, ולאחר תפילת שחרית הזדמן לבית הכנסת ראש-ישיבה חשוב, שניגש אל מיועדו וביקש לשוחח עימו בדבר-מה. בהיותו חרד מאוד על עניין השיחה בבית הכנסת, סירב האברך לשוחח גם עם ראש הישיבה, בחוששו שהשיחה תיסחף לדברים שאינם מענייני תורה ותפילה, ורמז לו לצאת עימו החוצה, שם יוכל לדבר איתו. מיד לאחר מכן התבררה לו טעותו, והנושא שהועלה בשיחה היה כולו קודש. ראש הישיבה שהבין לנפשו של האברך, ניאוו לצאת מבית המדרש, אבל עוד בטרם החלו לשוחח שם, נישק את האברך על ראשו בחמימות יתירה, ואמר לו: "אם הטרחת אותי לצאת מבית המדרש, אות הוא שהקבלה שלך בעניין שמירת קדושתו של המקום היא חזקה במיוחד, ואני מברך אותך שתזכה בגן זה לכל מילי דמיטב". ורק כדי לשבר את האוון על גודל השכר הממתין למי שמונע עצמו משיחה בטילה בבית המדרש, כדאי לספר את ההמשך. רעייתו של האברך ההוא חלתה, והיה קיים חשד רציני למחלה מסוכנת. במשך חודשים ארוכים סבלה האשה יסורים איומים, והנה, מיד לאחר אותו אירוע חלפו כל הכאבים ועימם גם החשדות, וחיייהם של בני הזוג שבו למסלולם התקין.

הלזלזל בנושא השיחות בבית המדרש נובע, בין היתר, דווקא מתוך המצאותם של לומדי התורה - במשך שעות ארוכות מאוד - בין כתיב בית המדרש. ההרגשה שהם אכן 'נמצאים בבית', בביתם האמיתי, גורמת לזלזול-מה, ושלא בצדק. לבד מההלכות המפורשות על איסור השיחה בדברים בטלים בבית המדרש, צריך להבין שגדולה תהא השפעתו של בית-מקדש-המעט אם נשתמש בו אך ורק לדברי-קדושה. גם התפילה שנתפלל במקום השמור אצלנו רק לתורה ולתפילה, תגיע יותר מהר אל כסא הכבוד, תפרוץ ותבקיע מכשולים ומעקשי-דרך. רק בהרגל תלויים הדברים! וכשם שכל צבא מסודר אינו מניח לחייליו יום אחד ללא תרגילים מפרקים, המשברים לעיתים את עצמותיהם, כך גם באשר לשמירה על קדושת בית הכנסת - רק אם נרגיל את עצמנו בנו, ונעשה אימונים יומיומיים, נוכל לעמוד במשימה ולנצור את פינו ולשונו מכל שיחה בטילה בבית המדרש. ואז נמצא את המקום מוכשר גם לכל צרה שלא תבוא. עכ"ל.

יה"ר שזנכה כולנו להתחזק בשמירת קדושת בית הכנסת.

ביחורי הלכה

ג. וסיים החת"ס וז"ל נחזור להנ"ל נראה מהגאון ז"ל מדעסיק בחינוך ביהכ"נ בהאי ענינא נראה שביד ברבים הטוב (והמטיב) שהחיינו ודאי לא בירך, חזא שבימי דברי נראה לקמן סס"י רכ"ג, ועוד לא שייך שהחיינו ודאי שנושרף אבל הטוב (והמטיב) שייך, דאפילו אחרוני ביתר תיקנו כשניטנו לקבורה [תענית ל"א ע"א] ה"נ כשזכו לפאר בית אלקינו ולרומם חורבותיו יברכו - וכ"כ במ"ב בשם הלכות קטנות וחת"ס ועל כן קהל שבנו או קנו בית הכנסת יעמד שליח צבור ויאמר בקול רם הטוב והמטיב,

ד. אולם יש מאחרונים שס"ל כשם שאין מברך שהחיינו משום דמצוות לאו ליהנות ניתנו כמ"כ אין מברך הטוב והמטיב אף בירך פסקו של המ"ב נוהגים ויש לברך - ואנו שעומדים כעת בקניית ספסלים וסולחנות וסנדריים חדשים לכבוד בית אלקינו ובודאי שלא גרע לקונה כלים חדשים שמברך הטוב והמטיב ומתקיים בזה לשון החת"ס כשזכו לפאר בית אלקינו ולרומם חורבותיו יברכו. ה. והנה אף שיש שחששו לברך, הכא שאני, דהנה אע"פ שהכלל שברכת המצוות יצא מוציא ובברכת הנהנין רק מי שצריך לברכה מוציא והטעם כתבו הראשונים שכל זמן שלא נתחייב בברכה אי אפשר להוציא, אבל ברכת השבח שכבר נתחייב בברכה אע"פ שיצא מוציא וכ"כ במ"ב סימן ו' סק"י שיש"ץ יכול להוציא למי שצריך ברכת אשר יצר אף שהוא כבר בירך, ממילא כאן שיש לנו אחד שקנה בית אחד שבדאי שחייב בברכת הטוב ומטיב אפשר לאחרים להוציא.

ו. ויש לעורר את הציבור אף על מורא מקדש של בית הכנסת שלא ישיחו בו דברים בטלים ושלא לדבר בפלאפון בביהמ"ד ובודאי שיש להזהר שלא יצלצל המכשיר בתוך התפילה.

בעניין ברכת הטוב והמטיב על קניית ספסלים חדשים לביהכ"נ

מאת הגאון רבי ישראל אולמן שליט"א, רב ביהכ"נ משכונת יעקב ב"ב.

א. איתא בברכות נ"ט ב' מקשינן אהא דאיתא במתני' דעל הגשמים מברך הטוב והמטיב ומאיך גיסא איתא במתני' בנה בית חדש וקנה כלים חדשים אומר ברוך שהחיינו והגיענו לזמן הזה, ומשני הא דאית ליה שותפות בגויה הא דלית ליה שותפות בגויה והתניא קצרו של דבר על שלו הוא אומר ברוך שהחיינו וקיימנו ועל של חבירו אומר ברוך הטוב והמטיב, ופי' הראשונים דבגשמים שיש לו קרקע שיש לו שותפות בטובה זו מברך הטוב והמטיב אבל בבית שליט ליה שותפות בגויה דהוי רק שלו ע"ז קתני במתני' דמברך שהחיינו - וכן נפסק בשו"ע סימן רכ"ג ס"ג בנה בית חדש או קנה כלים חדשים וכו' מברך שהחיינו, ובס"ה קנה כלים שמשממשין בהם הוא ובני ביתו מברך הטוב והמטיב,

ב. כתב החת"ס בתשובה סימן קנ"ו דהביא בשם הא"ר דפסק כהמ"א בסימן רכ"ג סק"ה בקונה ספרים לא יברך שהחיינו דמצות לאו ליהנות ניתנו ומצוה דלא אתי מזמן [לזמן] אין מברכים שהחיינו, ומאיך גיסא בסימן רכ"א מייתי עובדא כשבנו בפראג בית הכנסת מייזלש אחר שנושרף דרש הוא ברבים ואמר ע"ד דרוש מאי דקשיא ל' בברכות וכו' ע"כ מוקי מתני' דברכת גשמים באית ל' שותף ודבית חדש בלית ל' שותף וסכינא חריפתא מפסקא מתניתין, ותיירץ עפ"י ש"ס סוטה מ"ד ע"א בנה נטע ארס וכו', א"כ בונה בית עדיין לא נשא אשה ולית ל' שותפות עמו ע"כ מברך שהחיינו, אבל שדה אפשר שכבר יש לו אשה אלא עתה נעצרו הגשמים ויש לו שותפות ע"כ מברך הטוב.

חיזוקים בבתי הכנסת

בית הכנסת 'קהילת מרומי שדה', רח' מרומי שדה 13, מודיעין עלית. (המשך)

כפי שהבאנו בשבוע שעבר, ביהכ"נ זה הינו אחד מבתי הכנסיות שכל כולו אומר כבוד בית ה', הן בבנינו המפואר (וכשגובה ביהמ"ד המרכזי הוא 9 מטר!) והן בשמירת בני הקהילה על קדושת בית הכנסת באופן מלא, וזאת ע"י החלטת בני הקהילה בכניסתם למבנה החדש **שבביהכ"נ ישמר בס"ד כל כללי וגדרי הלכות קדושת בית מקדש מעט' ללא הוראות היתר כלל**. בשערי בית הכנסת נפרש שלט ענק ובולט אשר תוכנו מורה על התחזקות כלל בני הקהילה בשמירת קדושת בית הכנסת. **וכשאחד מהחיזוקים הבולטים יסדו קבוצה גדולה וחשובה מבני הקהילה בחתמים על השתדלותם בכל כוחם שלא לשוח שיחת חולין בביהכ"נ כלל וכלל**.

הבאנו בשבוע שעבר שועד הקהילה הוציא חוברות לימוד עם פרטי ההלכות שנלמדו במסגרת אבות ובנים ובכך הושרש ידיעת ההלכה בקרב כלל בני הקהילה האבות והבנים. בהוצאת החוברת הושקע עמל ויגע רב בכדי להעמיד את ההלכות על בוריים [בתוך זמן קצר], ובדבר שלא היה ברור ד"י, הם נעזרו במר"ר הגרמ"מ לובין שליט"א. וכן בימי חול המועד עוררו רבנים ודרשנים לחדד את חשיבות שמירת קדושת בית הכנסת.

פיצד נהג?

חבר שלא נזהר עדין לדעת את ההלכה [לפנא] שהוא לא גר ב'מרומי שדה'... נגש אליך בבית הכנסת [כמוכן שלא בשעת התפלה ולא באמצע הקמנד] ומתחיל לשוח אתך שיחה לפנא אסור לדברה בבית הכנסת. פיצד תנהג באפן שהחבר לא יפגע חלילה!

הצעה:

אמר לו בעדינות: בקהילה שלנו מתחזקים בקבוצות בית הכנסת, ויתכן שהשיחה הזאת אסור לדבר בבית הכנסת, אבל אני מאד רוצה לדבר אתך, לכן בוא נצא ל"לובין" המרכזי (ההפך), ונשוחח שם בנחת ושלום. ואם יכול להתחמק בצורה אחרת, עדיף שיתחמק, ויכמו שכתב רבנו יונה בספר היראה זה לשלנו 'אם ישב אצלו בני אדם המדברים, יגיע שפתיו וידמה עצמו כמתפלל, ואל יתפאר לומר אני מדבר, כי כל המתפאר כמעט הוא נוטל את שפרכו'.

וכפי שציינו, בס"ד ההצלחה היתה גדולה בהרבה מהמסוער עד כדי כך שסיפר אחד מבני הקהילה שהתרגש עד כדי דמעות כשבשמחת תורה ראה שני אחים כבני שש ושלוש שיושבים על מדגות הארון-קודש, והילד בן השלוש נשק לאחיו בן השש, ענהו אחיו 'שכחת שאתה נמצא בבית הכנסת - הרי אסור לנשק בביהכ"נ'.

ברצוננו השבוע להביא קטעים מחוברת ההלכות הנלמדת ע"י בני הקהילה במסגרת 'אבות ובנים'.

כשבמוד הראשון של החוברת מופיעה המלצה לאבות החשובים:

כיון שהענין כולו חדש לילדים, ויש צורך בהפנמה איטית, מומלץ להפוך את הלימוד לחייתי, לא להתחשב בהספק אלא באיכות. לעודד את הילדים להביא דוגמאות נוספות משל עצמם, לדון יחדיו באופנים שונים ומצויים, ולפתוח יחד בדיון כיצד ניתן ליישם את ההנהגה הנכונה.

ואכן בס"ד זוכים בני הקהילה ללמוד וללמד לשמור ולעשות את כל דיני קדושה והנהגת בית הכנסת.

התחזקות בני הקהילה נהייתה לשם-דבר במודיעין עלית כשרבים מבני העיר מחזקים ומתחזקים בשמירת קדושת בית הכנסת, ואף מעתיקים בחכמה חיזוקים אלו לשאר בתי כנסיות העיר כולה, בשבוע שעבר סיפרו לנו מ'ועד הקהילה' שישנו ביקוש עצום לקבלת חוברת ההלכות שחובר על ידם בכדי להפיץ לעוד בתי כנסת.

יה"ר שנוזה תמיד כלל ישראל להתחזק תמיד בשמירת קדושת בית הכנסת יחד עם שאר קהילות הקודש ונוזה בע"ה לבנין בית המקדש בב"א.

הפלל בכל מה שמותר לעשות בבית כנסת הוא:

כל דבור או מעשה שדבורו או עשייתו בארמון המלך אינו נחשב כפולזל בקבוצת המלך וינאיתו.

מה נחשב כפולזל חס וחסלילה: על קד נלמד בפרקים הבאים.

כל הדברים האסורים, שנחשבים כפולזל, אסורים לעשות גם שלא בשעת התפלה. כי הבית הוא בית השם תמיד, בין בשעת התפלה ובין שלא בשעת התפלה.

קוראים כותבים

ויש להתחזק באמירת פרשת התמיד שהגמ' בתענית אומרת שהקב"ה אמר לאברהם אחרי החורבן יאמרו תמיד ויכפר על עוונותיהם, ונפסק בטוש"ע סי' מ"ח וזה זכות לגאולה השלימה בב"א.

*****

לכבוד הגליון המחזק מאור 'קדושת בתי מקדש מעט' יישר כח על כל מפעלכם. ברצוני לשלוח לכם דברי חיזוק שראיתי בשבוע שעבר בגליון מרן הגרמ"מ שטרנבוך שהביאו משמו, וז"ל בתר"ד:

וברצוני לעורר עוד אודות שמירת קדושת בתי כנסיות ובתי מדרשות הנצרך מאוד בעת הזאת, שכפי הידוע בחורבן הנורא בדור האחרון, כאשר הצורך הנאצי ימ"ש הכרית כשליש מהעם היהודי במדינות אירופה ה"ד.

התפלואו רבים במה זכו יהדות ספרד שבמדינותיהם לא הצליח הצורך הרשע ימ"ש לבצע את ממזל ולא שלט עליהם, ומה עוד שאע"פ שחיללי הצורך ימ"ש הגיעו לגבולות מצרים ומרוקו מ"מ לא שלחו משם יהודים לאושוויץ.

ושמעתי מפי הגאון רבי יעקב לנדא זצ"ל ששמע מוכ"ק האדמו"ר בעל ה"אמרי אמת" מגור זצ"ל, שכיון שהספרדים נוהרו מאוד בקדושת בית הכנסת שלא להשיח בו שיחת חולין, היה בכוח קדושת בתי כנסיות שלהם להגן עליהם מן הגזירה, והיא שעמדה להם שלא נשלחו לגיא צלמות לאושוויץ.

סיפור השבוע

לי מי היה אבא שלכם? מה הוא עשה בחייו? ענו לי בניו, אבא שלנו היה אדם פשוט, ירא שמים ושומר תורה ומצוות. אז סיפרתי להם את כל הסיפור, שחפרתי קבר בסמוך לקבר של אביכם, ולפתע התמוטט הקיר המפריד בין הקברים, וראיתי כי למרות שעברו שנים מפטירתו גופו נותר שלם, ולא שלטה בו רימה כלל! איך זכה לכך?

הבנים היו מופתעים ומרוגשים, ואמר, לא ידוע לנו על משהו מיוחד שעשה, אך **דבר אחד אני יודעים - אבינו מעולם לא דיבר בבית הכנסת בעת התפילה!!** כנראה בזכות שכיבד את בית הכנסת ואת התפילה, ולא שח דברים בטלים - הקב"ה כיבד את גופו שיישאר בשלמותו, ולא תשלט בו רימה ותולעה. (אמונה שלמה)

לעילוי נשמת מזכי הרבים הגה"צ רבי יהודה אריה בן רבי יעקב שכטר זצ"ל והגאון הגדול רבי עוזר בן רבי שלמה זלמן דחורי זצ"ל

יישר-כח לכל אלו שתרמו בעין יפה למען הרחבת הגליון, ישלם ה' כפעלם ויזכו בעד"ה לשנה טובה. עדיין מבקשים אנו מכל מי שנשארו ליבו לבוא ולשאת בהוצאת הגליון באופן קבוע ובאופן חד-פעמי, נא לפנות לטלפון 0527101970, 0527176420 בשעות בין הסדרים ניתן להנחיק לרפואה ויטשעה. לשליחת חומר ולקבלת הגליון: פקס: 15335748722

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת וירא תשפ"ד

”וְשִׁמְרוּ דֶּרֶךְ הָ” – תיקון הדעות והמידות

תוכן

א' – דרך המידות הטובות / א

ב' – דרך הדעות הנכונות / ג

ג' – יוצאים לדרך / ו

שומעים את המילים הללו מפי הבעל קורא! אם ה' חושב על אברהם, פירושו של דבר הוא, שבזכותו של אברהם הוא חושב גם עלינו, זרע אברהם. ולא מדובר בדברי דרוש או פלפול בפסוקים, אלא במסר ברור ומפורש, ולמעשה זה כתוב בכל מקום בתורה, שדעתו של ה' נתונה לאברהם וזרעו לעולמי עד.

אמנם השאלה הגדולה היא: למה? כיצד זכה אברהם אבינו לכך? והתשובה לכך כתובה גם היא בפסוק באופן מפורש: ”לִמְעַן אֲשֶׁר יִצְנֶה אֶת בְּנָיו וְאֶת בִּיתוֹ אַחֲרָיו וְשִׁמְרוּ דֶּרֶךְ הָ” לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט”. אז הנה לנו התשובה. מדוע בחר ה' באברהם? כי הוא ידע שאברהם לא יסתפק במדרגות הדעת שהוא קנה בעצמו, אלא יעביר אותם הלאה לדורות הבאים. ה' ראה את גודל מעלתו של אברהם, וידע שכל מה שהוא יתן לאברהם יבוא לידי תכלית. כל השקעה שישקיע בו, תצמיח תשואה נאה. אברהם הוא איש שידבק בנאמנותו לה' בכל תנאי ובכל מצב, והוא יעביר את תורתו הלאה לזרעו אחריו.

האמא המסורה

אולם לא רק את מעלת הנאמנות ראה ה' אצל אברהם. נאמנות היא מידה נפלאה, אולם בכלל ”לִמְעַן אֲשֶׁר יִצְנֶה” הוא, שאברהם ימסור את תורתו לזרעו בחריצות וביעילות, ויעשה ככל שביכולתו על מנת לוודא את הצלחתה של מסירה זו. כי לא מספיק **שנרצה** להעביר לילדינו את הערכים שלנו, אלא עלינו **להקדיש את חיינו** למען מטרה זו.

לדוגמא, אמא יהודיה שרואה שבנה מתקשה בלימוד הקריאה, מקדישה כל מאמץ כדי לסייע לו.

א' – דרך המידות הטובות

כי ידעתי

הרמב"ם כותב חידוש שלא היינו יודעים אותו מעצמנו. למען האמת, זהו חידוש כל כך גדול, עד שגם לאחר שהרמב"ם כותב זאת, עדיין קשה לנו לקבל את הדברים. לכן מומלץ להטות אוזן לדברים אלו, כי דברי הרמב"ם – אם נשכיל להבינם כראוי – הם מפתח גדול עבורנו לחיים טובים ומוצלחים.

הרמב"ם (פ"א מהלכות דעות ה"ז) מצטט פסוק מפרשת השבוע, פסוק שמסביר לנו מהי הסיבה שמחמתה בחר השי"ת באברהם להיות אביהם של האומה הישראלית: ”כִּי יִדְעָתִיו לִמְעַן אֲשֶׁר יִצְנֶה אֶת בְּנָיו וְאֶת בִּיתוֹ אַחֲרָיו וְשִׁמְרוּ דֶּרֶךְ הָ” (בראשית יח, טו).

מהו פירוש המילים ”כִּי יִדְעָתִיו”? האם הכוונה שה' מכיר את אברהם? הלא הקב"ה מכיר את כולם לפני ולפנים, הוא מכיר כל אדם, כל בעל חיים וכל חרק, כל עלה, דשא וכל מולקולה.

התשובה היא ש”כִּי יִדְעָתִיו” אין פירושה ”ידיעה” אלא ’דעת’, הווי אומר: ”דעתי ומחשבותי נתונות על אברהם באופן מיוחד” – אנחנו קוראים לזה ’השגחה פרטית’. ”יִדְעָתִיו” פירושו שמכאן ואילך, מחשבותיו של הקב"ה ממוקדות באברהם אבינו, לעד ולנצח נצחים.

איש נאמן

אין ספק שכולנו שמחים לשמוע את הדברים. ליבנו אמור לגאות בתחושת רוממות כאשר אנחנו

כפי שהיא נמסרה לנו מסיני. זוהי תופעה מיוחדת במינה! לא נעשה ולא ייעשה שום שינוי, ולו הקטן ביותר, בתורתנו הקדושה. אין שום אומה אחרת בעולם כולו שיכולה להתהדר במעלה מעין זו.

מכח מי?

וזה לא קרה סתם כך. הקב"ה ידע שהוא משקיע באדם שיכניס כוחות רבים כל כך במשימה זו של העברת הדרך המסורה לדור הבא, כדי שזו תוכל להמשיך ולעבור לעד ולנצח נצחים. גם בדור הזה, עם ישראל ממשיך לנוע הודות לאותה תנופה גדולה שסיפק לנו אברהם אבינו, ושממשיכה להשפיע על זרעו וזרע זרעו.

קצת קשה לנו לקבל את האמירה הזו. אנחנו בטוחים שאנחנו הולכים מכח הרצון הטוב שלנו, ולכל היותר מכח השפעתם של הורינו ורבותינו, אולם עלינו לדעת שגם הם התקדמו והלכו רק מכח תנופתו של אברהם. הוא הבעיר בליבו של יצחק את אש ההתלהבות בעוצמה כה גדולה, שהיא ממשיכה לבעור בליבו ותמשיך לבעור לעד.

קשה להבין כיצד אדם אחד היה מסוגל להגיע להישג כל כך גדול, אבל אברהם אבינו עשה זאת. ה' ראה את כוחו הגדול, את התמסרותו הגמורה לחינוך בניו בדרך ה', וידע שדרך זו תימשך לכל צאצאיו אחריו.

ברור לנו אפוא מהי אותה דרך ה' שמסר אברהם לצאצאיו - קיום תורת ה'. אנחנו רואים בעינינו את מימושו של הפסוק הזה. בין אם אתם גרים בבורו פארק, גייטסהד או ירושלים, אתם רואים זאת בעיניכם מכל עבר.

מידות טובות בעלמא?

אבל כאן מגיע הרמב"ם ומפרש את הפסוק בצורה מחודשת עד למאוד, וכותב חידוש שכמעט קשה לנו לקבל. בעסקו בענין המידות הטובות, כותב הרמב"ם כך: "...והם הדרך הבינונית שאנו חייבין ללכת בה. נקראת דרך זו דרך ה', והיא שלמד אברהם אבינו לבניו שנאמר 'כי ידעתיו למען אשר יצוה' וגו'". אתם שומעים? "דרך ה' לעשות צדקה ומשפט" פירושו ללכת בדרכי המידות הטובות. וזו הסיבה שמחמתה בחר ה' באברהם ובזרעו.

כמובן שקיום דרך התורה היא תנאי הכרחי, אין כל שאלה בענין, אולם הרמב"ם מחדש לנו כאן שזרעו של אברהם זכו לבחירה ואהבה מיוחדת של

יש אמהות מסורות, שמלבד עבודתן הרבה בניהול הבית וגידול הילדים, משקיעות שעות על גבי שעות בעזרה לבן או בת המתקשים בקריאה. כך גם אצל האבא. לאחר יום עבודה ארוך ומתיש במשרד, יום שטרם הגיע לסיומו, שהרי הוא צריך עוד להספיק לצאת למעריב וללימוד הקבוע, הוא יושב עם בנו ששובר את השיניים על סוגיא מאתגרת, ומסביר לו הענין עד תומו. זהו ה"למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה'" שאליו התכוון ה'.

אמנם בתורה לא כתוב בפירוש שאברהם אבינו ישב ולימד את יצחק, אבל מפסוק זה ניתן להבין שכך בדיוק הוא נהג. אברהם הקדיש חלק גדול מחייו כדי ללמד ולחנך את בנו. הוא השקיע בזה לא רק שעות, אלא ימים, שבועות, חודשים ושנים. והחינוך הגדול הזה לא הלך לריק, שכן הערכים שלימד אברהם את יצחק נספגו בו עד כדי כך שהוא העבירם הלאה לבנו, יעקב אבינו. חינוך זה עבר מיעקב לשנים עשרה בניו, ומהם לבניהם ולבני בניהם, ועד היום הזה אנחנו ממשיכים את שושלת החינוך הזו מכח אותה דחיפה ראשונה שנתן אברהם אבינו.

"דרך ה'" - מהי?

השאלה כעת היא: מה בדיוק לימד אברהם לבניו אחריו? מהי אותה "דרך ה'" שאותה ישמרו בניו אחריו, ושאותה ידע ה' שאברהם ימסור הלאה בנאמנות?

והנה, בעינינו, לכאורה אין כאן שאלה כלל וכלל. אנחנו מבינים בפשיטות שאברהם לימד את צאצאיו לקיים בדיוק את מה שה' ציווה עליהם לקיים. בין אם מדובר בשבע מצוות במי נח, ובין אם זה כולל את כל מצוות השכל - אברהם אבינו קיים אותן ולימד לבניו את כל המצוות שהשכל מחייב, וכל זה נכלל ב"ושמרו דרך ה'". מכח זה ידע ה' שכאשר יגיע הזמן למסור את התורה לבני בניו של אברהם, הם יקבלוה ויקיימוה בשלמות ובנאמנות.

ואכן, זה בדיוק מה שקרה. עד היום הזה, עם ה' מקיים את תורתו. איננו מדברים כעת על אותם שאבדו לעם ישראל, את הנידחים שהתבוללו בין הגויים. רבים הם אלו שהפרידו את עצמם מכלל ישראל, וחלק עדיין מנסים לעשות זאת, אולם תמיד היתה ותמיד תהיה אומה יהודית נאמנה המקיימת את התורה המסורה לנו ללא כל שינויים או 'התאמות'. אנחנו מקיימים את אותה התורה בדיוק

מצוותיה אינם חשובים יותר?" אף אני אענה כנגדכם: וכי הגר"א לא ידע עד כמה חשוב ללמוד את התורה ולקיים את מצוותיה? הלא ידוע שהגר"א עסק בתורה יום ולילה, ללא כל הפסקה. ועדיין, הנווט הגדול של ים התלמוד, שעסק כל חייו בהפלגה בין גלי הש"ס, קובע שקיום התורה תלוי במידות.

זהו אחד הדברים החשובים ביותר שהקב"ה דורש מאיתנו. זוהי "דרך ה'" שבה מצופים אנו לצעוד. זאת אומרת שיש לנו עבודה רבה. עלינו להתחיל לפסוע בדרך שתורפא את מידותינו. רובנו חולים, חלקנו חולים מאוד, וכעת מוטל עלינו ללמוד כיצד לרפא את עצמנו.

ב' - דרך הדעות הנכונות

חולי הנפש

כתב הרמב"ם (פ"ב מהלכות דעות ה"א): "חולי הגוף טועמים המר מתוק ומתוק מר, ויש מן החולים מי שמתאוה ותאב למאכלות שאינן ראויין לאכילה, כגון העפר והפחם, ושונא המאכלות הטובים כגון הפת והבשר, הכל לפי רב החולי. כך בני אדם שנפשותיהם חולות, מתאווים ואוהבים הדעות הרעות ושונאים הדרך הטובה ומתעצלים ללכת בה, והיא כבדה עליהם למאד לפי חלים. וכן ישעיהו אומר באנשים הללו (ישעיה ה, כ) 'הוֹי הָאֲמָרִים לָרַע טוֹב וְלַטּוֹב רָע, שְׁמִים חֲשֶׁךְ לְאוֹר וְאוֹר לְחֹשֶׁךְ, שְׁמִים מֵר לְמִתּוֹק וּמִתּוֹק לְמֵר'."

איננו מדברים כאן על כופרים שאינם מאמינים בתורה. איננו מדברים על ליברלים, אנשים שנהרסו על ידי מערכת ה'פאבליק סקול' (מעכת החינוך הממשלתית בארה"ב). אלו אינם קהל המאזינים של הרמב"ם. הרמב"ם לא מדבר לפרופסורים באוניברסיטה. הוא מדבר ליהודים שומרי תורה ומצוות, שבזמנו היוו את רוב מנין ובנין של כלל ישראל, יהודים המאמינים בתורה ומקיימים את מצוותיה. ובכל זאת, גם אצל שומרי התורה יש מי ש'נפשותיהם חולות', הווי אומר, מידותיהם מושחתות. גם הם עלולים להיות חולים בדעותיהם וברגשותיהם; ולא מדובר רק על מידות, אלא על הרבה מעבר לכך - דעות.

הבורא, בזכות הליכתם בדרך המידות הטובות! בלייקווד ובבורו פארק ובגייטסהד, מלבד שמירת כל התורה כולה, "דרך ה'" כוללת הליכה במעלה המסילה של המידות הטובות.

יש כאן אמירה גדולה וחשובה ביותר, בפרט לאור העובדה שאף אחד אינו רואה בענין הזה נושא שראוי לעסוק בו באריכות. קודם כל, כל אחד בטוח שהוא מושלם במידות טובות. אז נכון, אומר האדם לעצמו, אני טועה לפעמים, ואולי יש לי איזה חסרון אחד - חסרון אחד, לא חסרונות - אבל בסך הכל אני יהודי טוב ואין לי הרבה מה לתקן. זו הסיבה הראשונה שהנושא אינו תופס חשיבות רבה אצל רבים - כי כבר יש להם מידות טובות.

מידות בגויים

הסיבה השניה היא, שיהודים החיים בין הגויים - באמריקה, אנגליה, צרפת, אוסטרליה, קנדה וכן הלאה, השתכנעו שגם לגויים יש מידות טובות. הגויים נראים בעינינו אנשים די מהוגנים. גם הגוי ממנהטן מתלבש יפה ונודף ממנו ריח נעים. הוא אומר "תודה" ו"בבקשה". אה! איזו עדינות! מה מיוחד כל כך בזרעו של אברהם שהם שומרים את דרך ה' של מידות טובות?

מכאן נובע גודל חשיבותו של הנושא הזה, וגודל הנחיצות שנבין ונקבל את דברי הרמב"ם. זוהי אחת הידיעות החשובות ביותר בתורה כולה, שהדרך שמחמתה בחר ה' למקד את התעניינותו באברהם ובזרעו, היא דרך המידות הטובות.

"למה לו חיים?"

אך אל לנו להסיק מסקנות ולחשוב שאנחנו יודעים מה הפירוש 'מידות טובות'. זהו נושא בפני עצמו. אבל ראשית כל עלינו להחדיר לראש את החידוש הזה: הצלחתו של האדם בעולם הזה, שמחמתה יזכה להיבחר על ידי הבורא, ושעבודה מגיע לו שכר גדול של שמחה ואושר, היא העובדה שיש לו מידות טובות.

לא שמידות טובות היא אחת הדרישות החשובות של התורה, אלא שזוהי הדרישה **החשובה ביותר**. כך כותב הגר"א בספר אבן שלמה (א, ב): "עיקר חיות האדם הוא להתחזק תמיד בשבירת המידות, ואם לאו, **למה לו חיים**". כך כותב הגר"א!

שמא תשאלו: "האם עבודת המידות היא באמת הדבר החשוב מכל? האם לימוד התורה וקיום

שהוא אדם חשוב - ולא בגלל שהוא חקר ובדק את מעלותיהם של חבריו לעומת מעלותיו שלו. הוא מעולם לא עסק בכך, אלא הוא יודע באופן אינסטינקטיבי שהוא טוב יותר מאחרים. "שיקול הדעת שלי הוא ללא ספק הטוב ביותר. אמנם לפעמים קורה שאני טועה, אבל באופן כללי יש לי שכל ישר יותר מרוב בני האדם, ולכן מותר לי בהחלט לסמוך על שיקול דעתי". הוא באמת חושב כך. זו הדעה שלו.

דעות של פריצות

יש אנשים המורגלים בהתנהגות פרוצה, והולכים אחר כל מה שעניינם רואות. אל תחשבו שהם מצטערים על דעתם זו, אדרבה, הם רואים בדרך את הדרך הנכונה, ומתעבים את בעלי הדעה ההפוכה, אלו שמונעים את עצמם מתאוות ותענוגות כאלו ואחרות. הם בזים להם ומכנים אותם 'מרובעים', 'צדקניים' ו'בלתי טבעיים'. אליבא דאותם בעלי נפש חולה, להיות 'טבעי' פירושו לעשות ככל העולה על רוחך.

מה אפשר ללמוד מכאן? שבני אדם יכולים להיות כל כך חולים בדעותיהם, עד שהם רואים דברים באופן הפוך. כמובן שהם טוענים שאנחנו רואים את הדברים הפוך.

ככה זה בכל תחום. אם אתם רואים אדם שמרבה להתקוטט - דעו לכם שמאחורי התנהגותו מסתתרת דעה רעה - גאווה, וכן דעות אחרות. הנרגנות - הנטייה להתלונן על כל דבר - גם היא דעה. אנשים שמרבים להתאמלל ולהתלונן, עושים זאת משום שהם סבורים שזהו היחס הנכון אל החיים. בעיניהם, אדם אופטימי, שתמיד עליז ומרוצה, הוא אדם טיפשי ולא 'ריאלי'.

דעות של כעס

גם כך לגבי מידת הכעס. הכעסנים מעריצים את הכעס ובזים לבני אדם סבלניים וסובלניים. לדידם, הכעס והאלימות מראים על עוצמה וכת. זוהי הדרך הנכונה. גם אלו שכן חושבים לפעמים על כך שיתכן ודרך זו אינה נכונה, אינם מעלים בדעתם **עד כמה** היא אינה נכונה.

זהו שמלמד אותנו הרמב"ם, שכל מידותינו הרעות הן תולדות של הדעות הרעות שאליהן התרגלנו. כל מי שחולה במידותיו - ומי אינו חולה - חייב לרפא מתחילה את דעותיו, משום שמידותיו הרעות מושרשות בדעות רעות.

מידות ודעות

אסביר את הנקודה הזו, כי רוב האנשים אינם מבינים אותה. כידוע, הרמב"ם מדקדק עד מאוד בכל מילה שלו בספר 'היד החזקה'. אפילו שמות ה'חלקים', כלומר הנושאים השונים שאליהם מחולק ספרו, נבחרו על ידו בקפידה. והנה, החלק העוסק בחשיבותן של המידות הטובות נקרא 'הלכות דעות', ולא 'הלכות מידות'.

אצלנו, 'דעות' ו'מידות' הם שני דברים נפרדים. לדוגמא, אדם שמנסה לברר על מועמד אפשרי לשידוך עבור ביתו, הדבר הראשון שהוא בודק הוא, מה הן הדעות וההשקפות של הבחור. האם הוא ירא שמים ומדקדק במצוות? האם הוא בעל יחס נכון לגודל חשיבותו של לימוד התורה? האם התפילה חשובה בעיניו? האם הוא בעל מבט נכון על הנושא של להיות בעל טוב ולבנות בית של תורה? וכן הלאה.

לאחר מכן יש מערכת שניה של שאלות שצריך לשאול: איך המידות שלו? האם הוא קל לכעוס? ומה עם גאווה? הוא קמצן? וכו'. רואים אנו באופן ברור, שבנוסף לדעותיו של אדם, אנחנו מבררים גם על מידותיו. הסיבה לכך נעוצה בעובדה שאנחנו רואים את הדברים כשני נושאים נפרדים; יש את הנושא של הדעות, כלומר רעיונות ומושגים, וזה בכלל לא קשור למידות. יתכן אדם בעל השקפות נכונות ומידות רעות, וכן להיפך, יתכן שיהיו לו מידות טובות אבל השקפותיו עקומות; כך זה נתפס אצלנו. אולם הרמב"ם מכנה מידות בשם 'דעות'.

דעות יהירות

אם נאזין היטב לדברי הרמב"ם, נוכל להבין מבין השורות את דעתו ביחס למידות, לאופן שבו האדם מגיב כלפי אירועים ומצבים, לרגשותיו וחיי הפנימיים. אליבא דהרמב"ם, כל אלו הם בכלל הכותרת של 'דעות', משום שהרמב"ם הבין שמידות הן למעשה רעיונות המושרשים בשכלו של האדם.

פירושו של דבר הוא, שהסיבה שהאדם מגיב למצב מסוים באופן כזה ולא באופן אחר, נעוצה בעובדה שהוא רואה בתגובה זו את התגובה הנכונה, וסובר שכך ראוי להגיב. אילו באמת היינו מבינים בשכלנו שתגובה זו אינה נכונה, היה לנו הרבה יותר קל לעקור את מידותינו הרעות.

אתן לכם כמה דוגמאות על מנת שנוכל להבין טוב יותר את העניין. הנה לנו אדם שהורגל לחשוב

פוסט שהיתה בעלת טור בעיתון שעסק בכללי נימוסים והליכות. היו רבים שהוטעו על ידי הטורים שלה. הם התעניינו כל הזמן: "מה יש לאמילי פוסט לומר?"

מי היתה האמילי פוסט הזו? התשובה היא שהיא היתה גרושה. היא היתה אשה כל כך מרושעת, עד שבעלה עזב אותה לבסוף, והיא מעולם לא הצליחה להינשא שוב. אשה שהיתה סמל הכשלון, ישבה במשך שנים על גבי שנים וייעצה לשומעי לקחה כיצד להסתדר עם אחרים. אנחנו לא מאמינים בדברים כאלה.

דור של מומחים

ולכן עלינו להאזין לדבריו של הרמב"ם, המורה לנו מה היא תקנת חולי הנפשות: "ילכו אצל החכמים שהן רופאי הנפשות" 'חכמים' הכוונה לחכמי התורה. חכמי התורה - הם רופאי הנפשות.

אמנם, אין זה אומר שאפשר לגשת בנושא הזה לכל תלמיד חכם, כי בימינו, לא רבים הם החכמים שבקיאם בתחום הזה. כפי שניתן לראות בכל התחומים, שכיום מתחלקים לכמה וכמה תת תחומים, ולדוגמא, כיום, לכל ענף ברפואה יש מומחה משלו, כך גם, להבדיל, בחכמי התורה של היום קיימים כמה וכמה מומחים, כל אחד בתחומו. יש חכמים שבקיאם בהלכה, ויכולים לענות על שאלות בהלכה. יש אחרים שכוחם רב ב'לומדות', והם מוסרים שיעורים עמוקים בנשים-נזיקין, אבל רמת ידיעותיהם בהלכה פחותה. וגם אלו ששולטים הן בהלכה והן בלימוד השמעתתא, יתכן בהחלט שאינם מתמחים בלימוד דברי החכמים ופסוקי התנ"ך העוסקים בענייני מידות.

כיצד יתכן שמישהו יטען שהוא מבין במידות, אם הוא מעולם לא למד את ספר משלי כמו שצריך? משלי הוא ספר היסוד לעצות נכונות וחיי הצלחה, ומהווה את אחד המקורות המרכזיים לחיים של אושר בעולם הזה, ובכל זאת ישנם תלמידי חכמים וראשי ישיבות שיתכן ומעולם לא למדו את ספר משלי! לא רק משלי, כל ספרי התנ"ך מלאים בעצות טובות ומועילות; אלא שצריך לדעת איך ללמוד אותם.

עלינו להבין שבעלי מידות רעות הם באמת חולים בנפשם. אמנם לא במובן שהם לא מאוזנים ואינם מסוגלים לתפקד. למראית העין הם נראים נורמליים לחלוטין, ובמבט שטחי נראה שהם בריאים לגמרי, אולם האמת היא שהם חולים בדעותיהם, וזוהי מחלה חמורה ביותר.

ולכן, על מנת שנוכל לרפא את עצמנו מהדעות הרעות שמהן אנו סובלים, לא די לנו בעבודה מעשית. לא מספיק לחשוב על עצות ותחבולות כיצד לקנות מידות טובות. עלינו להבין מתחילה עד כמה הדעות הללו הן מחלה שיש צורך לרפאותה.

העצה

מהי באמת התרופה לאנשים אלו? את השאלה זו שואל הרמב"ם בשורה הבאה: "ומה היא תקנת חולי הנפשות?" מהי הרפואה? מה עליהם לעשות על מנת למצוא מזור למחלתם?

אז היום התשובה היא, שצריך ללכת לאיש מקצוע ולשלם לו סכומי עתק, רק כדי לקלקל עוד יותר את דעותינו! זאת עליכם לדעת, שאותו פסיכולוג שמנסה לרפא את נפשכם, הוא בעצמו סוגר את הקליניקה בשעה שתיים בצהריים, וממהר לתור שהוא קבע אצל הפסיכיאטר...

כמובן שיש יוצאים מן הכלל. יש פסיכולוגים שומרי תורה ומצוות, שחלקם אכן מנסים לעזור לאנשים על פי דרכי התורה. יתכן והוא יזרוק מדי פעם איזו מילה מקצועית, רק כדי לתת לכם הרגשה טובה, שלא תחשבו ששילמתם לו סתם, אבל לאחר מכן הוא יעניק לכם עצות מתוך פרקי אבות, ספרי המוסר, או משהו שהוא שמע מהראש ישיבה שלו. יש כאלו, לא הרבה, ולכן אי אפשר לשלול את כל הפסיכולוגים. יש יהודים שומרי תורה רבים, אפילו בני תורה, שעוסקים בתחום ויכולים לעזור לאנשים. אבל אל תשאלו אותי מי הם. עליכם לגשת לתלמיד חכם שמבין בתחום הזה, ואם הוא יורה לכם ללכת ולמי ללכת, אזי עליכם לשמוע בקולו.

טלי קורה מבין עיניך

אבל לרוץ סתם כך לפסיכולוג כדי לרפא את המידות, זהו בזבוז זמן. פעם היתה אשה בשם אמילי

מערכת תורת אביגדור זקוקים לעזרתכם.

לפרטים נא ליצור קשר

ey@torasavigdor.org | 02-9665295

יום, אולם אין ספק שרבים הם אלו שכועסים שלא כדין. זהו דבר שרבים סובלים ממנו.

מהי תקנתו של איש זה? מתחילה עליו ללמוד דעה חדשה. כשהוא הולך לחכמים - ויתכן שהחכם שאליו ילך יהיה המסילת ישרים או השערי תשובה - הוא מתחיל ללמוד דעה חדשה. הוא לומד שאין מה להתפאר בכעס; הכעס הוא דבר מאוס ומשוקץ.

מהו כעס?

כשהוא לומד בספרי המוסר ש"כל הכועס כאילו עובד עבודה זרה", הוא מתחיל להכניס לראש את הדעה הזו, שמבחינה מסוימת, כשהוא כועס זה כאילו שהוא עובד עבודה זרה. "כשאני כועס, אני לא 'בחור קשוח' כפי שחשבת. אני אדם בעל עקרונות שאינו מוכן לוותר על עקרונותיו. אני עובד עבודה זרה. זה מה שאני". אדם שעובד עבודה זרה פרק מעליו את נאמנותו לקב"ה, וכך גם מי שכועס, כי כשהוא כועס הוא אינו נתון תחת שלטון ה' אלא הוא עבד לכעס - לכל הפחות באותם רגעים של כעס.

כעת אני אומר מילים בעלמא, אבל ברגע שאדם מתחיל ללמוד באמת את העניינים הללו, להתבונן בהם ולחזור עליהם שוב ושוב, לאט לאט דעתו מתחילה להשתנות. הוא מתחיל לקנות מבט חדש - שמי שכועס הוא כמו אדם שמשותחוה לצלב ח"ו. איזה תיעוב! איזה חוסר נאמנות! זה נורא ואיום.

ברגע שיצליח האדם לעקור מקרבו את הדעה הישנה שלו כלפי הכעס, ולהכניס תחתיה דעה חדשה, דעה של תורה, כעת הוא מוכן להתחיל לקנות מידות טובות. עכשיו הוא יכול לעבוד על תיקון מידת הכעס, כי ברגע שהוא ירגיש את הכעס מבעבע בתוכו, הוא יפחד ממנו, הוא ייגעל ממנו, ויהיה לו קל יותר לכבש אותו.

גאוה מתועבת

כך הוא הדבר בכל המידות כולן. מדוע יש אנשים בעלי גאוה? משום שהם אינם מודעים לעובדה שגאוה היא מידה מכוערת. הם אולי מבינים שהיא מידה רעה, אך היא אינה **מכוערת** בעיניהם. אילו היה מבין את כיעורה האמיתי של הגאוה, הוא היה מתייחס אליה באופן שונה.

כפי שאדם לא היה מעז לצאת לרחוב כשבגדיו מטונפים בצואה - הוא לא היה מסוגל לכך, זה מדי מבייש עבורו, הרי שאם השחצן הזה ילמד את

לכן מדייק הרמב"ם לכתוב שצריכים חולי הנפש ללכת "אצל החכמים שהן **רופאי הנפשות**", כלומר לאותם חכמים שיכולים לרפא את מידותיהם. חכמים אלו ילמדו וידריכו אותם "עד שיחזירו לדרך הטובה".

דע לאן אתה הולך

אך כאן עלינו לשוב ולחדד את מה שהסברנו. אותה 'דרך טובה' שאליה יכולים אנו לחזור על ידי החכמים רופאי הנפשות, אין פירושה שכעת תיקנו את מידותינו, אלא שכעת השתכנענו מהי הדרך הנכונה והטובה עבורנו. זו המשימה הראשונה. לפני שנוכל לפסוע בדרך ה', דרך המידות הטובות, עלינו להחליט מה אנחנו בכלל מחפשים, כפי שכאשר רוצים לצאת למסע כלשהו, הדבר הראשון שעל האדם להחליט הוא, לאן הוא מעוניין להגיע.

נניח ואחד כזה עוצר מישהו ברחוב ושואל: "סליחה אדוני, התוכל בבקשה להדריך אותי כיצד להגיע לשם?"

"מה זאת אומרת 'לשם'? לאן אתה רוצה להגיע?"

"איני יודע!"

אינך יודע?! זה הדבר הראשון שאתה צריך לדעת - מהו היעד שלך. ברגע שתהיה לך בראש תשובה ברורה לשאלה "מה אני רוצה להיות?" אזי תוכל להתקדם לשלב הבא. אולם השלב הראשון הוא **לברר מהן מידות טובות**, ואחר כך אפשר לחשוב **כיצד** קונים אותן.

ג' - יוצאים לדרך

למעיישה

איני רוצה לייאש אתכם, ובוודאי שכל התקדמות קטנה מצידו של האדם היא דבר גדול ביותר, אולם אל תצפו שעבודה זו תהיה קלה. הרי כבר הסברנו שאי אפשר לתקן את המידות מבלי לשנות את הדעות, וכדי לשנות דעה דרושה עבודה רבה. גדולה אינה באה בקלות. אנחנו הרי מדברים כעת על הדרך שבגינה ה' בחר באברהם ובזרעו לעולמי עד, ואין ספק שדבר גדול עד כדי כך אי אפשר לקנותו בשמיעת שיחה אחת וגם לא מאה שיחות. זוהי עבודת חיים.

ניקח לדוגמא אדם כעסן. יש אנשים רבים שקלים לכעוס. זה לא אומר שהם 'מתפוצצים' מכעס בכל

איזהו אלוף?

אדם נרגן - מתלונן סדרתי, צריך ללמוד בספרים שילמדו אותו שמידה זו היא חולי הנפש. מחלה זו היא כל כך גרועה ומתועבת, שאפילו הקב"ה אינו מעוניין באדם כזה. כך מלמדים אותנו חכמינו ז"ל. הפסוק במשלי (טז, כח) אומר "וְנִרְגַּן מִפְּרִיד אֱלֹף". הפירוש של "אלוף" הוא "אוהב" (עי' רד"ק) - והנרגן מפריד מעל עצמו את אוהביו וידידיו. זוהי המציאות - אנשים אינם מחבבים אדם שמתלונן תמיד. בעל שמרבה לקטר ולהתלונן - אשתו לא תחבב אותו, ילדיו לא יחבבו אותו. אשה שמתלוננת, אמא שמתלוננת - לא יחבבו אותה. מעבידים אינם אוהבים עובדים שמתלוננים כל הזמן. אדם נרגן, עליו לדעת שהוא אינו פופולרי. אנשים לא אוהבים לשמוע תלונות. אף אחד אינו מחבב את הרוטנים.

אולם חכמינו (בתיקוני זוהר) לימדונו שהפסוק הזה כולל הרבה יותר מזה. חז"ל מפרשים ש"אין אלוף אלא הקב"ה" - הוי אומר, הנרגן מפריד את עצמו ומאבד לא רק את חבריו וידידיו, אלא גם את הידיד החשוב מכל - את השי"ת. לקב"ה נמאס ממך, והוא כבר לא מסוגל לסבול אותך. כל דבר שעליו אתה מתלונן, אתה בעצם מתלונן גם על הקב"ה!

אה, זו כבר דעה שונה לגמרי. "לא ידעתי. חשבתי שאני מתלונן רק על מזג האוויר. התלוננתי על השכן - זה הכל". אבל לא, זה לא נכון. עליך ללמוד דעה חדשה כאן בעולם הזה - תלונות ורטינות פירושם שלקב"ה נמאס ממך. ברגע שתלמד את זה, אתה מוכן להתחיל לעבוד על מידת הנרגנות והאומללות.

לעבודה!

זוהי תוכנית עבודה לכל המידות כולן. זוהי עבודת חיים, דרך ה', משום שאין גבול לדעותיו ומידותיו של האדם. אדם שהוא קמצן, צריך ללמוד מה יצר אצלו את הדעה הזו. אם הוא בעל פה גדול, עליו ללמוד גם את זה. אם הוא עצלן, מוטל עליו לשנות את הדעה שלו, ללמוד מה המשמעות של להיות עצלן, ומאידך מה המשמעות של להיות זריז.

לכן שולח אותנו הרמב"ם לחכמים שילמדו אותו את הדעות הנכונות ויחזירו אותו לדרך טובה; ב'פאבליק סקול' לא לומדים מידות טובות. אפילו בחיידרים ובישיבות, להבדיל, איני משוכנע שלומדים מידות טובות - אלא אם כן יש שם מישהו שלוקח על עצמו להסביר את העניינים הללו

הספרים הנכונים, הוא יבין שמי שמתגאה על אחרים, דומה הוא למי שיוצא לרחוב בבגדים מטונפים. "אוי ווי", הוא יאמר, "זה כבר סיפור אחר. זה מבייש. זה מגעיל".

עלינו להבין עד כמה מכוערת היא הגאווה. זוהי מידה מגוחכת וטיפשית. היא משוקצת ומאוסה. אולם רק על ידי חשיבה והתבוננות מרובה יוכל האדם לשנות את דעתו, ולהרגיש באמת עד כמה גרועה היא השחצנות, עד כמה מתועבת ונאלחת היא המידה להתגאות על בני אדם ולהביט עליהם בזלזול.

קניית הענווה

ברגע שהכנסת לראשך את הדעה הזו באמצעות שמיעה ל"חכמים שהן רופאי הנפשות", כעת אתה מוכן לכבוש את היעד - מידת הענווה. עסקת בלימוד אודות משמעותו של חולי הגאווה, ואט אט דעתך מתחילה להשתנות. כעת אתה מוכן להתחיל לעבוד על מידה זו; אינך חפץ במוח מזוהם ששופט אחרים בהינף יד. אינך מעוניין לבזוז לאחרים ולבקר אותם, ולכן אתה מוכן ומזומן לעבוד על מידת הענווה.

כעת תתחיל בעבודה חדשה - להכיר במעלותיהם של אחרים. גם אדם שיש לו חסרונות, בוודאי יש לו גם מעלות רבות. אין אדם שניתן להגדיר אותו באופן חד גווני וחד משמעי. האדם מורכב ממגוון רחב של מידות, וכעת שאתה מרגיש תחושת מיאוס ותיעוב כלפי שחצנותך, תוכל להקדיש זמן מדי יום לעבודה זו - לבחון ולהתבונן בתכונותיהם הטובות של אחרים.

האמת היא שעבודה זו קשה בתחילתה, שכן אתה נוהג כמו עיוור בכל הנוגע לתכונותיו של האחר, שהרי רק לך יש תכונות טובות! אתה מודע רק למעלות של עצמך. אולם אם תסכים לחשוב מעט, לאחר זמן מה תגלה שאינך הצדיק היחיד בעולם, וכי גם אצל אחרים יש מעלות גדולות. וכך, לאט לאט אתה מתחיל להשתוות להם. אולי אפילו תגיע למצב שבו תרגיש שיש רבים שעולים עליך במעלותיהם. כשתתחיל לבחון אנשים וללמוד את מעלותיהם, אתה תעמוד נדהם אל מול מעלותיהם הנפלאות, והגאווה תתחיל לזלוג ממך החוצה, טיפין טיפין.

כל אחד ואחד, ומי שאינו יוצא לדרך הזו של תיקון המידות - "למה לו חיים?" כמו שכותב הגר"א. לכך נועדו החיים - לתקן את מידותינו.

כל אחד ואחד יכול לשנות את טבעו מן הקצה אל הקצה. מדהים לראות איך אנשים משתנים. במהלך השנים, חבריך לא יכירו אותך, כי הפכת לאדם שונה לחלוטין. זה מה שהקב"ה מצפה מאברהם ומזרעו! להיות אומה של שומרי מצוות, שחייהם מתנהלים על פי העקרונות של דעות האמת ומידות טובות.

שבת שלום ומבורך!

בואו נהיה מעשיים

מתקנים את המידות

הקב"ה בחר באברהם משום שהוא ידע שאברהם ישריש את דרך המידות הטובות בזרעו אחריו, ומידות טובות נקנות באמצעות דעות טובות. השבוע נקדיש בלי נדר חמש דקות מדי יום ללימוד המוסר, תוך תקווה שבזה נשנה את דעותינו ואת מידותינו.

שאלה:

חז"ל לומדים מהנהגתו של אברהם אבינו ש"גדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני שכינה" (שבועות לה, ב). איך זה נוגע הלכה למעשה?

תשובה:

בדיוק כפי שזה היה נוגע לאברהם אבינו. הווי אומר, נניח ואתה עומד לצאת מהבית לתפילת מנחה, ובדיוק אז דופק על דלתך 'משולח' ומבקש נדבה. צריך להבין שהיהודי הזה מסתובב בין הבתים מאז הבוקר, ולכן מוטל עליך להציע לו להיכנס אליך הביתה ולאכול משהו; אבל זה אומר שאתה תצטרך להישאר שם כדי להגיש לו את האוכל ולדאוג לו, ופירושו של דבר שאתה תפסיד תפילה במנין. כאן עליך לפעול על פי דברי חז"ל הללו, שהדאגה לצרכיו של האורח חשובה יותר מתפילה במנין. כמובן, אם תספיק לקחת את האורח יחד אתך לבית הכנסת לאחר שיסיים לאכול, מה טוב.

לתלמידים. מי שיהדות אצלו מתבטאת רק בקיום המצוות, לחיות כמו יהודי שומר תורה ומצוות - זה מצוין; אשריכם! - אולם עליו לדעת שהסיכויים שהוא ישנה משהו ממידותיו שואפים לאפס.

לכן חובה על האדם להתחבר לחכמים ולספריהם. זו התשובה היחידה - ללמוד ספרי מוסר, שהם הספרים שמהם ניתן ללמוד עניינים אלו. צריך ללמוד מאמרי חז"ל העוסקים במידות, כמה וכמה פעמים, ולחזור עליהם לעצמנו שוב ושוב. ללמוד מסילת ישרים שוב ושוב. ללמוד שערי תשובה וחובות הלבבות.

אבל לא מספיק לקרוא את הספרים הללו. גם מי שלומד את המקורות הללו העוסקים בענייני המידות, אם הוא אינו עושה זאת מתוך ניסיון לראות את עצמו בתוך הספרים הללו, הרי שהוא יעבור על הדברים בבחינת "עינים להם ולא יראו", ולא תהיה להם כל השפעה עליו. אפשר לומר שהשלב הראשון בתיקון המידות הוא, להיות מודעים לכך שאנחנו חייבים לשנות את עצמנו, ושנחפש ונבקש דעות חדשות, תחת דעותינו הקודמות.

שינויים ברי קיימא

ומי שיחפש את הדעות הללו - ימצא אותם. מי שאינו מחפש אותם, יכול ללמוד את ספרי המוסר כולם מבלי שיבין מה בכלל כתוב שם. אולם מי שכן מבקש ומחפש, ספרי המוסר יחכימו אותו ויתנו לו עוד ועוד הכוונה כיצד למלא את שאיפתו לתקן את מידותיו. אם תלמדו את הספרים הנכונים, תכניסו לראשכם את הרעיונות הנכונים. אתם תקנו ערכים ודעות של אמת, ואז תוכלו להתגבר על כל אותם דברים שקנו שביתה בראשכם, רק משום שעד כה לא הבנתם כמה הם לא נכונים.

זו צריכה להיות המטרה של כל אחד ואחד מאיתנו - לעצב את מידותינו בצורה שאותה דורש ה' מזרעו של אברהם. זוהי משימת חיים, משימה שהיא חיונית ביותר עבור כולנו. אף אחד אינו יכול לפטור את עצמו מחובה זו. עבודת תיקון המידות מוטלת על

בעניני בריתא יקירא

ממשנתו של מרן אדמו"ר שליט"א

**מבית
עצמון
עצמון
מזוסדות דז'יקוב**

מי שעדיין לא התפלל שחרית של שבת האם יכול לברך לקדש ולברך בופה"ג ולהוציא המחוייב בקידוש

נחשב כאין לו עיקר מה"ח, וי"ו מבית הית שמואל ז"ל ס"ח סקנ"א, ולפי"ו אם נימא דחויב תפילה מדרבנן והאיסור לאכול קודם התפילה הוא איסור דרבנן, בזה לכונ"ע הוי איסור שאין לו עיקר מה"ח, והנה המשנה ברורה ז"ל בס' ק"ו הג"ל נקט לעיקר כהמב"ח ז"ל דחויב תפילה מדרבנן ובס"פ ז"ל נקט דחייב דאסור לאכול קודם התפילה הוי גמי איסור דרבנן, ומה שצ"ח מקורו לדברי הרמב"ם ז"ל נמי צ"ע דהרמב"ם ז"ל נטעמ"א אולי תפילה הוי חיוב תורה.

ועכ"פ מהא דס"ל להמ"ב ז"ל דגם טעימה בעלמא אסור יש להוציא דס"ל דאפי' בתי דרבנן שני לו עיקר מה"ח איכא איסור חצי שיעור, והנה מריש הוי אמינא להביא ראי' נפלאה בע"ה בדרך החידוש דאסור לאכול פחות מכזית קודם התפילה ובתוס' ב' הקדמות, [א] הנה יש לחקור האם סעודת שבת וי"ט בעי אכילת כזית כבדי אכילת פרס או לא, ונתעוררתי לזה מכאן הא דכ' הפמ"ג ז"ל דאסור ס"פ ר"ה א"א סק"א דמי שאכל מעט מעט והגיע לידי שביעה אע"פ דלא אכל כזית כבדי אכילת פרס חייב בהמ"ח מדאורייתא דהא נתיב שבעת וכו' לידי שביעה, ועי"ש, והתעוררתי להמנהג ברורה ז"ל להלכה בס"פ ר"ה סק"א.

ולפי"ו נראה בע"ה דשבעת דילפי' חיוב פת מדכתיב וקראת לשבת עונג נמי נימא הכי דכיון דשבעת דילפי' יצא ידי"ח אע"פ דלא אכל כזית כבדא"פ, והיינו דמי יאכל כזית כבדא"פ יוצא נמי ידי"ח שבת וי"ט, ולפי"ו ז"ל לענין בהמ"ח, אבל גם אם לא אכל כזית כבדא"פ מ"מ אם הגיע לידי שביעה יצא נמי ידי"ח, דשבעת הוי עונג, והנה הגמ"ל מהרש"א ז"ל בברכות מ"ט ס' הניא מדברי המוצל מאש ז"ל דחויב מקו' התוס' שם שהק' מאי נפקא מינה אי חייב משום וי"ט או משום סוכות ומלא' ה"ל דמשום סוכה חייב לאכול כזית כבדא"פ, ומשום וי"ט חייב מוכח דמי"ט חייב לאכול כזית כבדא"פ, דבשבת וי"ט בעי' כזית כבדא"פ, והביא הגמ"ל דכמה"ל נמי בעי' דוקא כבדא"פ, וכ' דא"כ מוכח דגם בשבת וי"ט בעי' כדא"פ, דאפי"ו ר"ה יכול לאכול סעודת וי"ט בלא שתייתיה בבהמ"ח כשיאכל וישהה יותר מכדא"פ, ועי"ש, ומינה דא"כ נסבור כהמ"ג ז"ל בשבת דחייב אפי' בלא אכילת פרס ממילא ליכא הוכחה בשבת וי"ט בעי' כזית כבדא"פ ושפיר י"ל בדרבנן.

[ב] הנה להסבירים דמותר לאכול פחות מכזית קודם התפילה הרי בהכרח משום דבעי' גריד אכילת וי"ט ז"ל המנח"ח ז"ל הג"ל דמה"ל טעימה מותר, ולפי"ו ה"ל דלא דמותר לאכול פחות פחות פחות אע"פ דבא לידי שביעה דהא בגריד אכילת בעי' דוקא כזית כבדא"פ, והשתא לפי"ו צ"ע אהא ד"ל חטור ז"ל בס' רפ"ח דקודם תפילת שחרית אי"ח חייב בקידוש דאניו יכול לאכול סעודה ובעי' קידוש במקום סעודה, ולהנ"ל תקישי א"י יכול לקיים בשופי סעודת שבת ולא יכשל באיסור אכילת קודם התפילה, דהא יכול לאכול פחות פחות מכזית וישהה יותר מכדא"פ ויבא לידי שביעה וסעודת שבת קיים בזה, ואיסור אכילת קודם התפילה לא עבר, אלא בעי' דאסור לאכול אפי' פחות מכזית קודם התפילה, והיא ראי' נפלאה בזה בדרך החידוש כי מסבירא נראה פשוט דלפי"ו אסור לבא לידי שביעה קודם התפילה.

והבננו מוכרח דלמה שפירשנו בע"ה לעיל דברי הנמוק"ז ז"ל דאע"פ דשרי לאכול פחות מכזית מ"מ אכילת ושהיה מצטרפים לכזית דבגדלות אכילת, א"כ פשיטא דכ"ש פחות פחות מכזית דאסור דאין לן גבחות גדולה וכו' כשלא ילדי שביעה, ועי"ו.

[ג] והנה ה"ל מקור דלון ולחצי נגד"ל לשנות מעט יין קודם התפילה דכיון דהוי כוס של ברכה ומוצה קעביד בשתייתו לא הוי גבחות, ומצינו סברא דומה

כיו"ד סי' צ"ח סק"ט, והפ"ח ז"ל שם סק"כ, אולם האחרונים ז"ל כ' להוכיח מדברי התוס' בחולין ל"ד ב' תו"ד"ה והשלשי דכ' דפסול הגוף לאכול אוכלים שמאים ליכא אלא בשיעור שלם דבמדיד דרבנן לא נאסר ח"ש אלא באיסור דאורייתא יעו"ש, והתו"ש ז"ל בס' ש"ו סק"ט נמי נקט דבדרבנן ליכא איסור ח"ש, יעו"ש.

והנה מהר"א אסאד ז"ל בחי"ד סי' ק"ע"ג כתב לחלק דוקא איסור דרבנן שיש לו עיקר מן התורה אסור גם ח"ש אבל איסור דרבנן שאין לו עיקר מה"ח מותר ח"ש וילפי' לה מהא דכ' הריב"ש ז"ל דטעמא דח"ש אסור במילי דרבנן היינו משום דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון, וא"כ הו' בגיטין ס"ה ריש ע"א אמרי' דבדרבנן שאין לו עיקר מה"ל לא אמרי' כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון, ובהו ביאר מהר"א ז"ל דברי התוס' בחולין הג"ל דגם התם הוי דבר שאין לו עיקר מה"ל.

והשתא לפי"ו ז"ל להרשב"א ז"ל דחויב תפילה דרבנן ומומילא האיסור לאכול קודם התפילה הוי איסור דרבנן א"כ נחשב כדבר שאין לו עיקר מה"ח, דלא ענינו איסור הדומה לו מדאורייתא, ולפי"ו שפיר יש לבאר דהא בפשיט"ל להח"ו והמנח"ח ז"ל דלית בי' איסור חצי שיעור, [אולם אם נימא דבעי' חצי איכא איסור לאכול קודם התפילה וכו' איסור תורה א"כ ה"ל איסור שיש לו עיקר מה"ח, דשפיר איסור הדומה לו מדאורייתא].

אמנם א"כ, י"ל דגם לדעת הרמב"ם ז"ל דחויב תפילה הוי חיוב מן התורה, מ"מ למאי דדייק המנח"ח ז"ל מדברי רבנן קמאי ז"ל דחייבין לאכול קודם התפילה הוי איסור דרבנן וכן דהיינו הפוסקים ז"ל, א"כ גם לפי"ו ה"ל נחשב כדבר שאין לו עיקר מה"ח, דלא ענינו איסור הדומה לו מדאורייתא.

ואני כיום אנו בע"ה בראי' בראי' נדחה ממילא הא דכתבתו לעיל, דגם לדעת הרמב"ם ז"ל מ"ג בחבורת בקשה אחת, ואדם שכבר הזכיר בקשה אחת הדר ה"ל חיוב דרבנן ושבו יח"ל מותר לאכול קודם התפילה, אמנם לדברינו ה"ל נחשב כדבר שאין לו עיקר מה"ח, דהא נחשב איסור דרבנן שיש לו עיקר מה"ח, דמצינו איסור הדומה לו והיינו קודם שהזכיר בקשה אחת.

ומדא"ל בע"ה להכי, נמצא דאם ננקוט דאכילת פחות מכזית מותר קודם התפילה א"כ ה"ה שתייה פחות מריביעה, ולפי"ו נגד"ל שפיר יכול לשנות מעט מכוס של ברכות הברית, דהא כוס של בריית אינו טעון שתיית רוב וסגי בטעימה בעלמא וכד' ה"ט ז"ל יור"ד סי' רס"ח סק"ט, יעו"ש.

ומצאתי מצי"א גדולה בח' הממוקי יוסף ז"ל לברכות י' ב' דכ' וז"ל "ונראה דאכילת כזית אסור אבל אכילת ושהיה הוא גבחות, ולא ידעתי לפרש דבריו ז"ל בהא דכ' 'אבל' אהיכא קאי, ונראה דכוונתו ז"ל דאכילת פחות מכזית וכן שתייה פחות מריביעה מותר, אבל אכילת ושהיה א"כ פחות ממשיעור ובצינור הוי שיעור שפיר אסור אע"פ דבכל איסורי תורה אכילת ושהיה אינם מצטרפים לכשיעור, וצ"ע."

והחזת יאיר ז"ל במקו"מ הג"ל נמי אסיק דפחות מכזית שרי, וגם לדברי המנח"ח ז"ל הג"ל הרי לדידן דקיי"ל כדעת הרמב"ם ז"ל, [וכתב המ"ג ז"ל סי' ק"ו סק"ד] התפילה דרבנן מותר לאכול פחות מכזית.

ובדולה מו"י להוכיח מדברי התו"ר ז"ל ב"א"ח סי' קס"ז סק"ד דכל איכא דח"ל חטוריו לשון טעימה היינו אפי' בפחות מכזית ולא יכשל דחטוריו חייב דוקא אכילת פשוט והוכיח לן מהא דאמרי' בברכות כ"ח ב' דס"ל יריב"ל דכיון שנתענו מן התנחל אסור לארס שיעורם כלום קודם שפליג, ולפי"ו מדבריות ב' א' איסור דאסור לאכול קודם תפילת ברכה דהיינו אכילת קבועה ולפי"ו א"ח מ"ח מכזית ה"ן ה"ן דמותר דאין זה אכילת פשוט.

אמנם המשנה ברורה ז"ל בס' פ"ט סק"כ נקט להלכה דאפי' פחות מכזית אסור וצ"ח לזה דברי הרמב"ם ז"ל הג"ל, והנה דבריו ז"ל פתחו"ש טובא, דהנה הרא"ה ז"ל בסוף פ"ב דקידושין דהמקדש אשה בחמץ דרבנן ושעות דרבנן חלו הקידושין דכיון דהוי תרי דרבנן ה"ו

בפרשטתו כתבה תורתנו הקדושה "וימל אברהם את יצחק בנו כאשר צוה אותו אלקים", ע"כ נכתבו בעי"ה ענין להלכה שנתעורר בברכות המילה ונוגע להרבה הלכות.

עובדא הוי בשבת שעברה פ"ר לך ק"ש שלאחר מנין ותקינו ביום השבת געדר בירת מילה, וחיבדו בברכות את אחד ממתפללי ביהמ"ד שעדיין לא התפלל, ובסתפקתי האם יכול אותו אחד לברך ברכת פרי הגפן או וילמא כיון דאכתי לא התפלל אינו יכול לברך ברכה זו, והנה בא"ח סי' תקנ"ט ס"ו ובינ"ח סי' רס"ה ס"ד כ' מרן המחבר ז"ל דהת"כ ושאר העניות דהמבורך אינו יכול לשנות מהכוס יברך בופה"ג וכיון לפטור את היולדת בברכות ויהי' תשעתה הכוס, [והא דמילא להוציא אפי' דהוי ברכת המילה והרי הוא לא נהנה כבר כ' וכו' ז"ל בכתובות בקורא אות כ"ל ענין ברכת בופה"ג של אירוסין דכיון דעיקר חיון לאו ליולדת מנין אלא בשום כבוד המשנה נחשב בברכת המנחת ויעו"ש] אמנם בס"א א"א לעשות כן היולדת וכל המשתתפים נמי אינם יכולים לשנות כלום דעדיין לא קידשו, וכל"ה ח"ה תועב דבא"ח צעקת יס' לברך בופה"ג וימלן לתועב לשנות ופסדאמ"ל בעי"ה ב' ב'.

ונראה בעי"ה לזון בזה בכמה פסיקות, [א] יש לזון האם מותר לו לברך בופה"ג ולשנות משום מהיין, דכיון דהוא קודם התפילה והוי' כ' מרן המחבר ז"ל בא"ח סי' פ"ט ס' דאסור לאכול ולשנות קודם התפילה, מיהו יש להסתפק האם אכילת קודם התפילה אסור אפי' בפחות מכזית או לא, [ובמ"ד דהוי נמי קודם קידושין אלא אסור עליו לשנות, וכיון דעדיין לא התפלל ואפי"ו לא חל ענין חובת קידושין לית לו בה דלא יתקין לקמן מדברי חטור ז"ל בא"ח סי' רפ"ט ומה"ל נהג ה"ה"ש ז"ל לשנות מים קודם תפילת שחרית, דשבת יעו"ש] בזה לקמן מה שציטטנו בע"ה כל הנצרך דק"ה.

ול' הרמב"ם ז"ל בפי' מלה תפילה ה"ד "אסור לו לאדם שיעורם כלום או שיעשה מלאכה מאחר שיעלה עמוד השדרה עד שיתפלל תפילת שחרית", ומוכח שיעלה דמותר פחות מכזית אסור, וכ' חת"ס ז"ל בזה בזה רמ"ח דמקרא דלא תאכלו על הים' ילפי' דאסור לאדם לשנות קודם שיתפלל.

והמנח"ח ז"ל שם העיר דכל' הש"ם בברכות י' ב' "ואמר רבי יוסי רביי' חנינא משום רבי אבהו דבן יעקב דכתיב לו תאכלו על הים' לא תאכלו קודם שיתפלל על דמזמ"ר, ומדוקט"ש לשון אכילת מוכח דמותר מכזית מותר, ומרן המחבר ז"ל בס' פ"ט ס' ה"ה לא תזכיר דאפי' טעימה אסור.

ואסיק המנח"ח ז"ל דתליא אי מצות תפילה דאורייתא או דרבנן, דלדעת הרמב"ם ז"ל [יש ה"ל תפילת] תפילה דאורייתא א"כ י"ל דהאיסור לאכול קודם תפילה תלמוד מקרא דלא תאכלו על הים' הוי איסור תורה, אבל לדעת הרמב"ם ז"ל [בפניה' מ"ע ה'] דכל חיוב תפילה הוי מדרבנן א"כ האיסור לאכול קודם התפילה נמי הוי דרבנן, והשתא להצד דהאיסור לאכול קודם התפילה הוי איסור תורה א"כ י"ל טעימה נמי אסור משום חצי שיעור, אבל להצד דחויב תפילה הוי מדרבנן י"ל טעימה מותר דליכא איסור חצי שיעור, ומצאתי דכ"כ הח"י ז"ל בפי' מקו"מ חיים על הש"ס ז"ל סי' פ"א אות י', [יש להשתקף לפי"ו בהפליה בעת צרה דה"ו הרמב"ם ז"ל מותר ודא דחוב תורה האם איסור אכילת קודם התפילה ואת"ל דאפי' י"ל דהוי איסור תורה].

ומצאתי דבריו ז"ל חרוב בע"ה לחדש, דגם אם ננקוט דחויב תפילה הוי תורה ונזימא דאסור לאכול קודם התפילה הוי איסור דאורייתא, מ"מ למאי דכ' המנ"ח ז"ל בס' ק"ו סק"ב דגם לדעת הרמב"ם ז"ל א"כ אדם שכבר הזכיר בקשה סתם בהרכות בקשה אחת, א"כ אדם שכבר הזכיר בקשה אחת הדר ה"ל חיוב דרבנן ושבו יח"ל מותר לאכול קודם התפילה.

והנה דבנטיק לחלק האיסור הוי איסור תורה או דרבנן, היינו בהכרח משום דס"ל בדאסיורי דרבנן ליכא איסור חצי שיעור, והנה הריב"ש ז"ל בס' רפ"ח ז"ל דגם באיסור דרבנן חצי שיעור אסור, וכ' ה"ט ז"ל

לזו בדברי הפר"ז ז"ל באו"ח פ"ט ס"ג דמש"כ מרן המהר"ר ז"ל שם לדקדוק רבואה מותר לאכול קודם התפילה היינו אפי' אם יכול לאכול אחר התפילה ואינו נצרך לאכול קודם התפילה דכיון דהוי לצורך רבואה ליכא גבחות, וא"כ נימא דה"ל שניה לצורך מצוה, וההתעוררות תשובה ז"ל באו"ח פ"ט ס"ז דן באחד שהגיע עלות השחר בפסח ולא הספיק לשנות כוס רביעי וכו' להתיר לשנות הכוס דכיון דעושה כן לשם מצוה בזה גופא מקבל עליו עול מלכות שמים, וכן מצינו בהצ"ח ז"ל ברש בברכות כ' דהא דשרי לכהנים לאכול תרומה קודם קריש"ש של ערבית היינו משום דאכלית תרומה היו מצוה כעבודת עבודה במקדש, ולפי"ז נימא דה"ל כוס של מילה דשרי.

מיהו נראה דאין להתיר מכח מצוה, והתוכחה לכך דאלי"כ אמאי אסור לקדש קודם התפילה ומשום דאסור באכילה ולא הוי קידוש במקום סעודה, ותיקשי נימא דמותר לו לאכול כיון דהוי סעודה מצוה דמצוה לסעוד בשבת, אלא אם נחלק דשאני סעודת שבת והמצוה היא ליהנות וזה אסור קודם התפילה משא"כ כוס של קידוש התמצוה אינה גוף השתיה אלא הקידוש אלא משום דגנאי לכוס של ברכה שלא ישתה וכדכ"ר רש"י ז"ל בעירובין מ' ב'.

וההתעוררות תשובה ז"ל הת"ל נמי לא סמך על סברא זו בלחוד אלא צירף לזה את ההתחלה בהיתר יעו"ש, וגם הצ"ח ז"ל הת"ל לא מייירא אלא לענין אכילה קודם קריש"ש ולפיכך להוכיח באכילה קודם שחרית דחומר טפי דא"ל הוא איסור תורה.

ג' הנה לדעת המ"ב ז"ל דאסור לו לשנות יין אפי' מעט קודם התפילה, יש להסתפק האם יכול נע"כ לברך בורה אחר והנפן ויכוין בזה להוציא את אלו שכבר התפללו וקידשו קידוש, ואע"כ המהר"ר עצמו אינו יודע בזה ידי קידוש דהא עדיין לא התפלל, מ"מ הא בקידוש איכא דינא דערבות, וגם בקידוש של יום וכפסה מרן המהר"ר ז"ל בס"י רע"ג ס"ד, וכפש שיצא מוציא"ה היא מצינו מחזיקין לצאת בקידוש יכול להוציא את חבירו שחייב בקידוש.

והנה יש לעורר בזה פסק גדול ולא מצאתי מי שיעורב בזה. דעת התוס' ביבמות י"ד א' ד"ה כג, כתבו בשם הירושלמי דבן ז"ל שנמצא בכרך ביום ט"ו באופן שלא תנחית בבורים דט"ו אינו יכול להוציא בקריאת מגילה את בן ז"ל דהוי אינו מחוייב בדבר יעו"ש, ומוכח דאע"כ חייב עיקר מצות פורים מ"מ כיון דהשתא אינו חייב בחיוב אינו מחוייב בדבר, (נמשך) גינת דרורים פתח"ל הגוי לו' הא"ח ח"א ס"א הובא חשב מור"ח תכני לו' שחובה בדברי יעו"ש ז"ל שיש צריכה דחבשי מלי על הירושלמי, ולדעת בבבלי מבי' כן עורר להוציא ביום חמורא דהמור"ח בפסוק פורים א"כ שחייב אינו מחוייב).

והשאל לפי"ז יש להסתפק ספק נפלא, ובהקדם דברי הטור ז"ל באו"ח ס' רפ"ט בשם אביו הרא"ש ז"ל דקדוש תפילת שחרית דשבת מותר לשנות רק בעמיק סעודה הגיע זמן חיוב קידוש דצריך לקדש רק במקום סעודה ואסור לסעוד קודם התפילה יעו"ש וכן פסק מרן המהר"ר ז"ל שם ס"א, ומדבריהם ז"ל נראה דאין זה איסור לכל גרידא אלא תקנת חז"ל לקדש בבקור הוי רק לאחר תפילה, ובפ"מ דאם עבר וקידש לא יצא ידי"ח וחייב לחזור ולקדש.

והשאל לפי"ז ה' מן הדין דאדם שעומד בשבת בבוקר קודם התפילה לא יכול להוציא את המחוייב בקידוש, כיון דבני ידי"ל לא מטי זמן חיובא קידוש וז"ל אינו מחוייב בדבר ודבריהם תנחית ביבמות ה"ל, וליכא למימר דהכא עדיף דעכ"פ עתיד להתחייב אח"כ בקידוש, לא ליתא דהא התם נגי מגילה הבן כרך נמי עתיד להתחייב אח"כ במגילה ועכ"ז אינו מוציא ידי"ח את הבן עיר.

או דלמא עכ"כ לא קאמרו התוס' אלא בב' מימי וכחאיא דמגילה דבן עיר אינו חייב ביום ט"ו וכן ידעו אינו חייב ביום י"ד, אבל נגי קידוש המהר"ר חייב נמי בקידוש היום, נהי דאכתי לא מטי זמן החיוב מ"מ כיון עתיד להתחייב היום שפיר נחשב מחוייב בדבר, דהא דאין דאין מחוייב זמן לבו ביום, והראינו לדבר הגני"ז ענינו בכתב וכו' ס"א אות ג' ד"ה המוסק ז"ל ודלהמור"ח דאין מחוייב זמן לבו ביום, נחשב אדם מחוייב בקרבן מחר בבקר יום ה"ד יעו"ש שחייבין כן וקבוצהם כ"ז א"מ ידענו לו פת קודם שיתא כיון ודכ"ה א"כ יוכל להקיש כ"ז דהוי אונן וה"ל המ"ב ז"ל בשו"ע העמיקים תימ"ל דמותר

לו לטמאות דאכתי לא מטי זמן חיוב הפסח קודם חצות, אלא בע"כ דכיון דאין מחו"ל לבו ביום נחשב כחייב כ"כ כבר פתחה, וז"ל דמחמת הא"י סברא דאין מחוסר זמן לא מותין אם יקדש לפני שחרית, היינו משום דסו"ס אכתי לא תנחית בזה, אבל לענין דהן סברא דנחשב כאינו מחוייב בדבר שפיר י"ל דכיון דאין מחוסר זמן לבו ביום נחשב כמחוייב בדבר.

ולכא למימר דהכא הוי מחוסר מעשה התפילה ואין זה רק מחוסר זמן, הא ליתא, דהא במגנחות ה' א' מצינו דגם מחוסר מעשה הוי בכלל אין מחו"ל לבו ביום יעו"ש, וכבר כ' האחרונים ז"ל לחלק דמחוסר מעשה שאינו בגוף הדבר הוי בכלל מחו"ל, וא"כ גז"ל דהמעשה אינו בגוף הקידוש אלא בדבר צדדי והיינו שצריך להתפלל כדי שיהי' זמן הראוי לקדוש וכוכה"ג שפיר הוי בכלל אין מחו"ל לבו ביום.

והנה הגרע"א ז"ל בגליון לשו"ע או"ח ס' רס"ז אות א' שנתקב באחד של קיבל עליו עדיין שבת האם יכול לקדש למי שכבר קיבל עליו בשבת, ודן דבר מדברי התוס' ביבמות ה"ל, וכ' דשמאי יש לחלק בין המקדש להביא עצמו לידי חיוב שיהיה לקבל עליו שבת והנהיג ב"ע לדינא, (והנה לדבריו ז"ל נמצא דבן עיר שנכנס לבקר בחבית ליל ט"ו ולא ח"י בדעתו לחיות בבקר לאחר עת"ש דט"ו, שפיר ויכל פקדות קריאה של לילה לבן ט"ו ודבריו דלית נמלך עתה לישאר בבקר עד אחר עת"ש דט"ו ולהתחייב במגילה וכו' דסמית המוסקים ז"ל לא משמע הכי, אפי' ונמלך טאני וכו').

אמנם כ"ז שייך ה"ל דהם לקבל שבת יכול באמירת כמה תיבות, אבל בגז"ל דבזמן שביבדוהו בברכות אין ביור די זמן להתפלל א"כ הדר"י דבריינו דנחשב כאינו מחוייב בדבר ולא יוכל להוציא את האחרים במצות קידוש, וליכא למימר דהם להחשיבו מחוייב בדבר בזה שתי' כידו קודם לכן להתפלל, דזה אינו, דא"כ גם בגזון דהתוס' ביבמות נמי נימא דה"ל בידו בן עיר ליתכנס לכרך בתחילת ליל ט"ו ולהתחייב כבן ט"ו, אלא בע"כ דעני' שיהי' יגיעו השתא להתחייב.

[ד] נל"ד בעני"ה סברא נכונה דשפיר יכול לברך כופ"ה ז"ל ולפטור את המחוייב בקידוש, ובהקדם יום הפר"ח ז"ל או"ח ס' תפ"ט ס"ב נמי ששכח לספור יום אחד ספירת העומר האם יכול לספור בברכה ויכוין בברכה להוציא את חבירו שאינו בקי משום ערבות, וכ' הפר"ח ז"ל דאינו יכול דהיינו כאינו מחוייב בדבר ורוב"ל, וכן מדברי הירושלמי שהקראו התוס' ביבמות ה"ל, אבל המ"ב ז"ל שם במ"ג ח"א הביא דברי הפר"ח ז"ל וכו' לדחות ארייתו מהתוס' ביבמות וז"ל (ומיהו י"ל דלא דמי לכן ע"ש שאין מוציא לבן כרך, שאין מחוייב מקרי, מה שאין כן זה מחוייב הוה אלא שפר ליל אחד, מכל מקום מחוייב מקרי במצוה הוה).

והנה המ"ב ז"ל צריך מאד ולא יבאר כונת דבריו ז"ל, וז"ל דוכותו ז"ל דשאני בן עיר שאינו חייב לכל פורים של החדר, אבל ספיה"ע ז"ל דלא ששכח יום אחד מ"מ חייב הוא במצוה זו אלא דשוב אין לו יכולת לקיימה ונחשב מחוייב בדבר.

ומעתה לפי"ז י"ל דה"ל בגז"ל, דהנה יל"ע באחד שבשגנו קידש קודם התפילה ואל סעודה האם יצא ידי קידוש כיון דהוי במקום סעודה, או דילמא כיון דליתא לו לסעוד קודם התפילה לא תיגנו חז"ל כלל חיוב קידוש קודם התפילה דלא הוי זמן סעודה וגם אם עבר וקידש וסעד לא יצא ידי"ח.

ונל"ד בע"ה ראי' נפלאה מהא דכ' המשנה ברורה ז"ל בס"י רפ"ט ביאור"ל ד"ה חובת, דמי שחתרו לו לאכול קודם התפילה לצורך רבואה חייב לקדש קודם אכילתו יעו"ש, ומוכח מדבריו ז"ל דבדאי שייך לקדש קודם התפילה והוי זמן הראוי לקדוש, ומעתה לפי"ז בהכרח דאדם בריא שאינו צריך לאכול קודם התפילה נמי הוי זמן הראוי לקדוש אלא דבמאד ע"כ דאכתי לי דאנו יכול לקיים מצות קידוש ח"ל דאנו יכול לסעוד, ודוחק לומר דלחולה תיגנו קידוש קודם התפילה ולבריא לא תיגנו, והשתא לפי"ז נראה ברורה דאם בשגנו קידש וסעד קודם התפילה שפיר יצא ידי"ח וא"ל לחוד ולקדש.

והא דכ' הטור ז"ל ה"ל שם דלא חל עליו חובת קידוש יש לבאר כונתו ז"ל, למע"ה הרב ז"ל בשו"ע שלו בס"י רע"א ס"ט דהא דאסור לטעום קידוש קידוש ובשאר מצוות מותר לטעום קידוש עשיית המצוה אינו משום בקידוש החמירו לטעום עדיק שצוותו היא בתחילת זמנם דבע"י שיקדש את השבת כנגיסתו וביציאתו יעו"ש, וצ"ע

לפי"ז דגם בקידוש יש יום אפי' דלא שייך דין סברא, ומוח"ס ס"ל באמת להראי"ד ז"ל בפ"ט משבט ה"י דבקידוש חייב לציא אימור עשימה קודם קידוש, מ"מ כל דהקדן וברן כעין דאורייתא מקורן.

ומעתה י"ל שייך היכא דרמיא עליו עתה חובת קידוש, אבל קודם התפילה דאנו יכול לסעוד נהי הוה זמן הראוי לקדוש מ"מ לא רמיא עליו חיוב לקדש קודם קריש"ש משום סעודה, ולפיכך כ"ל להרא"ש ז"ל דמותר לשנות ביום, דלא שייך בזה סברת השו"ע הרב ז"ל.

ומדאית' בע"ה להכ"י דגם קודם תפילה הוי זמן הראוי לקדוש, הנה לפי"ז שפיר ז"ל דגם לענין ערבות ח"ו נחשב כמחוייב בדבר, דמדחז"ל דאם עבר וקידש וסעד עלתה לו מה שקידש בהכרח דנחשב כמחוייב במצות קידוש, ואע"כ דעתה לא רמיא עליו חיוב לקדש, מ"מ גם עתה נחשב כמחוייב בגוף מצות הקידוש, ולא דמיא לדברי התוס' בכתובות כ"ו לדברי הפר"ח ז"ל כספיה"ע ז"ל, דהתם אל עליו חיוב המצוה כלל.

שו"ר דמה שהסתפקנו באדם שקידש בדיעבד קודם התפילה ואל האם יצא ידי"ח קידוש הנה לכא"י יש לפשוט וספק מדברי הרב"י יוסף ז"ל באו"ח ס' רפ"ז סק"ו, ושם הביא בשם השערי ישועה ז"ל דאם ירצה ויקדש קודם מוסף ויאלץ כוונת פת או מירוח ואחר מוסף יחזור ויקדש ונפיק אלא"כ דכ"ע יעו"ש, וכוונתו ז"ל שם לחוש לדעת מהרש"ל ז"ל דקודם מוסף לא הוי זמן קידוש יעו"ש.

והשאל לדברינו ה"ל צ"ע גם להסבורים דקודם מוסף לא מטי זמן חיוב קידוש, מ"מ כיון דקדוש ואלץ ודומצנינו לא יצא ידי"ח קידוש, ודבריינו דאם ירצה ויקדש ונפיק אלא"כ דאפי' בקידוש ואכל לא נפיק ידי"ח אפי' בדיעבד, ומינה דה"ל קודם שחרית דגם אם בשגנו עבר וקידש ואכל לא יצא ידי"ח אפי' בדיעבד.

מיהו ז"ל דלדעת השערי ישועה ז"ל ה"ה בחולה שצריך לאכול קודם התפילה לא קדש דלא חל עליו חובת קידוש וא"כ יאלץ בלא קידוש, וכל דבריו הוי רק למאי דהרע"י מה"ב ז"ל דחולה שצריך לאכול קודם התפילה חייב לקדש, וכנ"ל.

ויש להכריח כן מדבריו ז"ל, דהנה לדעת מהרש"ל ז"ל דקודם מוסף אינו יכול לקדש בהכרח דהוא דין בזמן החיוב דקודם מוסף אינו יכול להיחייב בקידוש, והתנח דאין יכול שחרית ז"ל לטעמא דאנו יכול לקדש היינו משום דאנו יכול לאכול, ובהו חז"ל דכתבתו דהאיסור אכילה לא משוי לי' אינו מחוייב בדבר וכדוהתכונה מחולה, אבל קודם מוסף וליכא אכילה אכילה, א"כ הא דא"ל לקדש קודם מוסף היינו משום דחז"ל לא תיגנו קידוש קודם מוסף, ולפי"ז פשיטא דחולתי לא מי שקדש בדיעבד חייב לחזור ולקדש, וממילא נחשב כאינו מחוייב בדבר.

והנה בגוף דברינו דמדחז"ל דאם עבר וקידש יצא ידי"ח בדיעבד מוכח דנחשב כמחוייב בדבר, יש להביא בע"ה ראי' גדולה ליסוד זה, דהנה אל לא נסכים לזה, ה"י מן הדין דאיש שרצה להוציא איש אחר או אשה בקריאת מגילה והוא עצמו אינו רוצה לציא בקריאתו זו אינו יכול לקרות להם קודם התפילה, דהא א"ל קודם התפילה חולתי קודם התפילה תדיר ושאני תדיר קודם תפילה הוי תדיר טפי ממגילה וכ"ש אם עדיין לא קרא קריש"ש דקריש"ש הוי דאורייתא, וא"כ נחשב עתה כאינו מחוייב בדבר, ובמילא נחשב כאינו מחוייב בקריאתו אינו יוצא יא אפשר אלא מדין ערבות.

והנה מרהיטת דברי המ"ב ז"ל באו"ח ס' תרצ"ב א"א סק"ה נראה דיוכל לקרות המגילה לנשים קודם שיכנסו בליהכנס"ל ויכוין שלא לצאת בזה יעו"ש, ומסתמית דבריו ז"ל נראה דמיייר קודם התפילה דהא מיייר התם קודם שיכנסו בליהכנס"ל, ומוכח דאע"כ דאכתי אינו יכול לקיים המצוה על שבתפלל מ"מ אין זה נחשב כאינו מחוייב עתה במגילה, והיינו כדברינו ה"ל דכיון דאם עבר וקרא קודם התפילה חולתי קודם התפילה יצא בדיעבד ידי חובתו נחשב כבר עתה כמחוייב בדבר.

שוב הראינו לדבר מהר"א פתח"ל ז"ל בתשו' ח"א לאברהם הא"ח ס"ב, וז"ל ונחשב כמחוייב ז"ל ונחשב כמחוייב מוציא את האשה ידי"ח קידוש אפי' דהאיש עדיין לא התפלל והתאיר שם מאד בנדר ערבות האם איש ערב לאשה, ועכ"כ א"ה מיהא פשיט"ל דלהצד דאיכא ערבות כ"י אנשים לנשים יכול להוציא אפי' דהוא לא קידש ולא חל עליו חובת קידוש, ולא אסיק אדעת' ה"ל להחשיבו כאינו מחוייב בדבר.

הגאון רבי אהרן דרייזין שליט"א ממונטריאול

בעמ"ס "חסד לאברהם"

פרשת וירא

ואקחה פת לחם וסעדו לכם אחר תעברו (יח, ה)¹

פירש"י: אחר תעברו. אחר כך תלכו.

והנה צ"ע בשביל מה צריך לפרט שלאחר אכילתם ילכו. ועוד הרי זה אינו מדרך ארץ לומר לאדם אכול ולך, וודאי אברהם עמוד החסד לא יאמר לאורח כך.²

ונראה לבאר עפ"י מה שכתב הרמב"ם בפרק י"ד מהלכות אבל (הלכה ו) הנכנס לבקר את החולה לא ישב לא על גבי מטה ולא על גבי כסא ולא על גבי ספסל ולא על גבי מקום גבוה ולא למעלה ממראשותיו אלא מתעטף ויושב למטה ממראשותיו ומבקש עליו רחמים ויוצא.³

וצריך להבין, לשם מה כתב הרמב"ם ויוצא, וכי ישאר שם לנצח, אלא על כרחך שפעמים היציאה מהחולה גם היא מהמצוה. והרמב"ם מגלה שהמבקר, עליו לשים לב ולהרגיש במצבו של החולה, שלפעמים אם מאריך בביקור מקשה עליו, ולכן יקצר בביקור ויתפלל עליו לרפואה שלימה, ויצא.⁴ וזהו שפרש"י אחר כך תלכו, כדי לא להכביד על החולה.

והנה מקור דברי הרמב"ם הוא מהגמרא שבת (יב:) תניא נמי הכי הנכנס לבקר את החולה לא ישב לא על גבי מטה ולא על גבי כסא אלא מתעטף ויושב לפניו מפני ששכינה למעלה מראשותיו של חולה שנאמר (תהלים מא, ד) ה' יסעדנו על ערש דוי. אך זה שכתב הרמב"ם ויוצא, לא מובא בגמרא. וצ"ע מקורו.

ועוד יש להעיר דהא הרמב"ם כבר כתב (הלכה ד) ומבקרין הרבה פעמים ביום וכל המוסיף משובח ובלבד שלא יטריחו, ובהלכה ה' כתב ואין מבקרין לא חולי מעיים ולא חולי העין ולא מחושי הראש מפני שהביקור קשה להן, וא"כ צ"ע מהו זה שהוסיף הרמב"ם (הלכה ו) ויוצא.⁵

שוב הראו לי הא דכתב הגאון הרב יעקב חיים סופר בספר זרע חיים על הל' ביקור חולים (סימן ב) שהביא מקור נוסף לדברי הרמב"ם מבריייתא דרבי אליעזר הגדול [שמיוחסת לתנא ר' אליעזר בן הורקניוס] הנקראת בשם אורחות חיים (סימן כא), שכך אמור שם, בני הוי זהיר לבקר את החולה כי המבקר מיקל חוליו וכו', והתפלל עליו וצא ואל תכביד עליו ושיבתך, כי די לו מכוונת חוליו. ולכך כתב הרמב"ם בהלכה ו' שוב ויוצא משום שרצה לכתוב כלשון הבריייתא.

ן הסעודה הזאת היא חשובה יותר כי היא כנגד עשה טוב שהוא בחינת אהבה.

ואל הבקר רץ אברהם ויקח בן בקר רך וטוב ויתן אל הנער וימהר לעשות אתו. (יח, ז)

פירש"י: בן בקר רך וטוב. ג' פרים היו כדי להאכילן ג' לשונות בחדל (כ"מ פו:).

החידושי הרי"ם היה מפליג לשבח נדיבותו של אברהם אבינו ע"ה, שכדי שיוכל ליתן לאורחים ג' לשונות בחדל, שחט ג' פרים.⁶ והנה במדרש תנחומא פרשת וירא (סימן ד) ישנה דעה ששחט ד' פרים, להכין ד' לשונות לאורחים. אמר הגה"ח ר' גד'ל אייזנר בשם האמרי אמת, דלכאורה קשה למי הכין את הרביעי, הרי היו רק ג' אורחים. ואמר שהרביעי היה בעבור אברהם אבינו בעצמו, שכאשר בעל הבית אוכל עם האורחים, הם חשים יותר בנוח.

ובזה יש להפליג בזהירותו של אברהם אבינו במצוה זו של הכנסת אורחים שעד כדי כך טרח לשחוט פר רביעי כדי שאורחיו ירגישו בנוח ויאכלו על הצד היותר טוב.

והוסיף ר' גד'ל, שיש לזה רמז במסכת פסחים (סד.) הואיל ואי מיקלעי ליה אורחים חזי ליה, השתא נמי חזי ליה. ולכאורה היו צריכים לומר חזי להו, אלא כאשר נותן בעה"ב לאורחים לאכול, יאכל אף הוא עמהם, ולכן נקט 'חזי ליה'.

וזה פירוש הפסוק במשלי (יג, כה) צדיק אוכל לשובע נפשו ובטן רשעים תחסר. הצדיק אוכל אף כשהוא שבע, כדי שהאורח יאכל בנוח, ובטן רשעים תחסר, הרשע כשהוא רעב ימנע מלאכול כדי שהאורח לא יאכל (מסילות גד עמ' קיח).

1. * נערך מחדש עם הוספות.

2. שוב מצאתי שכ"כ להקשות האלשיך הק' בספרו תורת משה ותיירץ שלפעמים אין האורח רוצה לבא משום שהוא נחפז ללכת לדרכו, לכך אמר להם אברהם אבינו שהוא לא יעכב אותם ואחרי הסעודה הם יכולים ללכת לדרכם.

3. הרה"ג ר' מרדכי אליהו סלושץ כתב לי שבספר חוט המשולש החדש (עמוד רמח) הביא שפעם בא הברון רוטשילד מו"ה ר' שמעון וואלף, לבקר את הכתב סופר, והכיר בו שהוא מעונה ביסורים, ולא רצה הברון להתעכב אצל הכת"ס זמן רב, ושאלו הכת"ס מדוע הוא משנה את טעמו לביקור. והשיב הברון דהנה במסכת בבא מציעא (ל:) ילפינן מצות ביקור חולים מהפסוק (שמות יח, כ) והודעת להם הדרך ילכו בה, ילכו זהו ביקור חולים, והיינו בקר את החולה וצא.

4. ואולי אפ"ל שאין כונת הרמב"ם שיצא אלא כונתו עפ"י מה דאיתא בשלה"ק מסכת פסחים (גר מצוה בעמוד החסד אות נו) ובאהבת חסד בחלק ג (פרק ג) בביאור מצות ביקור חולים דשלימות מצות ביקור חולים מתקיימת בג' דברים א. לראות צרכי החולה ב. לסעדו ולדבר על לבו ג. להתפלל עליו. וכונת הרמב"ם היא שאחר שהתפלל אז הוא יצא יד"ח מצות ביקור חולים, וא"כ כונתו היא שאז הוא יכול לצאת (ידידי הרה"ג ר' אליעזר משה צין).

5. נמסר ע"י הרה"ג ר' אברהם דוד מנדלבוים. ועי' ברמב"ן פסוק ז, שהגם שהיו בביתו שמונה עשר ושלש מאות איש והוא היה זקן מאד וחלש במילתו, לא עשה כל זה על ידי אחד ממשרתיו העומדים לפניו. עוד ראה רמב"ן פסוק ו' (בד"ה קמה סלת) בא"ד וז"ל, בבראשית רבה (מח, יב) פירשו שהיו שלש סאים לכל אחד. ולא ידענו למה ה'רבה בלחם כל כך לשלשה אנשים וכו', או שסעדו גדולי ביתו עמהם לכבודם, עכ"ל.

פירש"י: ויקח חמאה. ולחם לא הביא לפי שפירסה שרה נדה שחזר לה אורח כנשים אותו

היום ונטמאת העיסה.

כתיב בתהלים (סח, יט) עלית למרום שבית שבי לקחת מתנות ואיתא במדרש פליאה היינו בשכר דם נדה, והדברים סתומים. שמעתי ממז"ר הגאון ר' פנחס הירשפרונג, לפרש דברי המדרש דכשבא הקב"ה ליתן התורה לבני ישראל טענו מלאכי השרת תנה הודך על השמים וע"ז ענה להם הקב"ה שאינם ראויים לקבל את התורה שאכלתם בשר בחלב אצל אברהם כדכתיב ויקח חמאה וחלב וכן הבקר אשר עשה. וצ"ע הלא המלאכים אכלו חלב ואח"כ בשר וזה מותר ע"פ הדין, ועל כרחך צריך לומר דטענת הקב"ה היתה שאכלו בלא קינוח והדחה בין אכילת חלב לבשר. והקינוח הוא שיאכל פת כמבואר בשו"ע יו"ד (פס, ס"ב) ולחם לא היה במה לקנח, דאברהם לא הביא לחם כמ"ש רש"י לפי שפירסה שרה נדה, וא"כ שפיר מבוארים דברי המדרש שקבלנו התורה בשכר דם נדה.⁶

ויקמו משם האנשים וישקפו על פני סדם ואברהם הלך עמם לשלחם. וה' אמר המכסה אני וגו' (יה, טז-יז)

אברהם אבינו נעשה שותף בשליחות המלאכים

והעיר ידידי הרב שמואל שמעלקא קליין מדוע כתיב וה' אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עושה הול"ל ויאמר ה' המכסה וכו'. וביאר דהפשט הוא כמ"ש רש"י בכמה מקומות⁷ שה' כבר אמר.

ובכדי לבאר הענין יש להקדים במה דיש להקשות אהא דפרש"י (יה, ב) בד"ה והנה שלשה אנשים, אחד לבשר את שרה ואחד להפוך את סדום ואחד לרפאות את אברהם. וקשה טובא לאיזה צורך הגיע אל אברהם המלאך שהפך את סדום. ובזה י"ל שהקב"ה רצה שילוח אברהם את המלאך שנשלח להפוך את סדום שבה נעשה אברהם לבעל דבר בהשליחות⁸ ויפה כוחו להתפלל עבורם וכו"ל. ובזה מיושב הא דכתיב וה' אמר המכסה אני מאברהם פי' שה' כבר אמר והראה רצונו ית' כששלח את המלאך לבקר את אברהם.

וזהו ביאור הא דכ' רש"י לקמן (יט, א) בד"ה בערב וכי כ"כ שהו המלאכים מחברון לסדום אלא מלאכי רחמים היו וממתינים שמה יוכל אברהם ללמד עליהם סגוריא. ולכאורה ק' מדוע נקראים מלאכי רחמים אם באו להשחית את סדום, אלא הביאור הוא כמ"ש דכל תכלית ביקורם אצל אברהם היתה להיות מלאכי רחמים כדי שילמד עליהם סגוריא. והאופן הכי מעולה בכדי שאברהם ישפיע על שליחותם היה ללוותם בכדי שיהיה בעל דבר בהשליחות וזכותו וכוונתו ילכו עמם וכו"ל. וכן מבואר בכל הפרשה שהקב"ה רצה את תפלת אברהם והצלת סדום וכדמצינו במדרש⁹ וה' המטיר וגו' גפרית ואש, בתחילה מטר [ורק אח"כ] נעשה גפרית ואש. ולפי"ז יש כאן גדר חדש של לווין שאין זה לווין לצורך המתלוח אלא זהו לווין כדי שיהיה למלוה כח השפעה על המתלוח כדי שיוכל להשפיע על שליחותו.¹⁰

ועיין ריש הפרשה (יה, א) והוא יושב פתח האוהל כחום היום. ופרש"י ישב כתיב וכו' ואתה סימן הוא לבניך שעתיד אני להתייצב בעדת הדיינים והן יושבין שנאמר (תהלים פב, א) אלקים נצב בעדת אל. וצריך ביאור מה ענין זה לכאן, ולהנ"ל אתי שפיר דתחילת הדין של סדום היה כשנשלח המלאך אל אברהם וכדביארנו. ודין זה נמשך עד שגמר אברהם תפלתו, וכדכתיב (יה, לג) וילך ה' כאשר כילה לדבר אל אברהם ואברהם שב למקומו. ופרש"י כיון שנשתתק הסניגור הלך לו הדיין וכו', נסתלק הדיין נסתלק הסניגור והקטיגור מקטרג ולפיכך יבאו שני המלאכים סדומה להשחית.

וע"פ הנ"ל מבואר היטב עירוב הפרשיות בין ביקור המלאכים אצל אברהם אבינו, ותפלת אברהם על סדום דמשמעות הפסוקים (ע' יח, טו-כג) דהוי חד ענין אך הדברים סתומים מאוד. ולדברינו שפיר מבואר הא דהוי ביקור המלאכים אצל אברהם ותפלתו בחד פרשה.

ויאמר אל תשלח ידך אל הנער ואל תעש לו מאומה (כב, יב)

פירש"י: אל תשלח. לשחוט, אמר לו אם כן לחנם באתי לכאן, אעשה בו חבלה ואוציא

ממנו מעט דם. אמר לו, אל תעש לו מאומה, אל תעש בו מום.

ואמר מז"ר הגאון ר' יחיאל מיכל פיינשטיין הביאור בזה, דהנה הוקשה לאברהם דבתחילה אמר לו הקב"ה כי ביצחק יקרא לך זרע, ואחר כך אמר לו והעלהו שם לעולה, ועכשיו אומר לו אל תשלח ידך אל הנער. והיה סבור שאפשר לקיים שלשתן בזה שיוציא ממנו מעט דם מחיים ויזרקנו על גבי המזבח, ונמצא דקיים הציווי דהעלהו שם לעולה, וגם הציווי דאל תשלח ידך אל הנער שהכוונה שלא ישחטנו, ושפיר יתקיים גם מה שאמר לו כי ביצחק יקרא לך זרע, שהרי אינו שוחטו אלא מוציא ממנו מעט דם מחיים.

ואמר לו הקדוש ברוך הוא, אל תעש לו מאומה, רצה לומר אל תוציא ממנו דם מחיים, ואף על פי כן אין סתירה בדבריו של הקב"ה וכמבואר ברש"י (יב) שאמר הקב"ה לאברהם לא אמרתי לך שחטתו אלא העלהו אסקתה, העלהו על גבי המזבח, ואחתיה, ואח"כ הורי דהו. וא"כ מקיימים כל הפסוקים גם בלא שיוציא דם מיצחק.

6. ובפסוק יח כתיב רכב אלקים רבתיים אלפי שנאן ה' במ סיני בקדש ופירש"י אף כשנגלה רכב אלקים רבתיים של אלפי מלאכים וה' היה ביניהם בסיני בקדש אף שם, עלית אתה משה למרום ולקחת מתנות (התורה) מן העליונים לתת לבני אדם.

7. (פסיקתא רבתי פרשה כ"ה ס"פ עשר תעשר וכ"כ במדרש שוחר טוב ס"ח מובא בשטמ"ק בכורות אות ג') וז"ל הפסיקתא, כשבקש הקב"ה לכתוב אותם להם שנית לא היו המלאכים מניחים אותו אומר להם הקב"ה אתם הם שמקיימים את התורה, תינוק הגמול בישראל מקיימה יותר מכם, יוצא מביה"ס אם היו לו לאכול בשר וחלב אפשר לו לאכול בשר עד שירחץ ידו מן החלב (הוא גרסת הזרע אברהם).

8. ולפי"ז צ"ל דדעת המדרש פליאה דטענת הקב"ה לא היתה דוקא כדברי הפסיקתא רבתי והשטמ"ק שלא הדיחו ידיהם בין החלב לבשר אלא שלא קינחו את פיהם דלא היה להם במה לקנח.

9. בראשית (ד, א) והאדם ידע את חוה אשתו ופרש"י והאדם ידע כבר קודם הענין של מעלה קודם שחטא ונטרד מן גן עדן (עיי"ש בהכתב והקבלה שמאריך בהענין). וה' פקד את שרה (שם כא, א) ופרש"י שפקדה כבר קודם שריפא את אבימלך.

10. ולפי"ז מדויק מש"כ ואברהם הלך עמם לשלחם, דלכאורה הול"ל ללוותם, שהרי הם לא הלכו בשליחות אברהם לסדום. אלא כיון שאברהם נעשה לבעל דבר בשליחות א"כ שפיר דאמר לשלחם (הרב יצחק גרשון לב).

11. הו"ד ברש"י (יט, כד).

12. ולפי"ז אפשר ליישב מה שהביא בספר עמק ברכה בענין גמילת חסדים שבגופו בשם החזון איש, דאפשר דחיוב לוויה אינו אלא למי שהולך יחידי, ולפי"ז צ"ע מהו הלווי שעשה אברהם למלאכים הרי הם היו רבים. ולדברינו אתי שפיר דכאן היה ענין מיוחד כדי שאברהם יוכל להשפיע על שליחותם וא"כ זה שייך אפילו ברבים ההולכים.

ספרו נפלאותיך

עובדות ופנינים על התורה

יירא תשפ"ד

אין ישמעאל בפרשה

שמעתי להקשות הערה נכבדה, שבכל הפרשה לא מוזכר שמו של ישמעאל, אפי' שמדברים עליו הרבה פעמים הוא לא מוזכר בשמו, רק בשם הנער וצ"ע.

לנצל את ימים

"ואברהם ושרה זקנים באים בימים חדל להיות לשרה אורח כנשים" (יח יא).

שח רה"י הגר"מ דרוק שליט"א: בגמרא בבבא קמא (צז:) איתא 'איזהו מטבע של אברהם אבינו, זקן וזקינה מצד אחד ובחור ובתולה מצד אחר', ע"כ דברי הגמרא.

ואבי מורי הגאון ר' מרדכי זצ"ל היה נוהג לומר בדרך מליצה, כי בכל שאר התאוות, ישנם תאוות שמעסיקות רק את הצעירים, וישנם תאוות שמעסיקות רק את הזקנים, אמנם 'מטבע' שהוא כסף, הרי הוא תאוה השווה אצל כולם, ועל שום כן נקרא שמו 'מטבע', שכולם טובעין בו.

אמנם יתכן לבאר בזה שבאו חז"ל ללמד לאדם בזה את צורת והנהגת החיים, שרצו ללמד במטבע זה את האדם כיצד לנצל את החיים שלא ילכו לאבדון גדול, אשר בכל יום ויום האדם הולך ומזיקין עוד ועוד, ועל כן על האדם להסתכל על שני צידי המטבע, ולידע כי החיים עוברים, ומתחילה היה בחור אך לבסוף הוא נעשה זקן, והחיים חולפים במהירות. והיינו שטבע האדם לראות את עצמו בצעירותו שיש לו זמן רב עד שיזקין, והרי הוא יכול בינתיים לבלות ולחיות כרצונו, ולכן לימדונו חז"ל שעליו לנצל את הימים ולחזור בתשובה, שכן מהר מאד מתחלף המטבע מ'בחור ובתולה' ל'זקן וזקינה'.

לראות איך מתנהגים

[י"ח, ב'] "וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו וירא וירץ לקראתם מפתח האהל וישתחו ארצה".

וכתב רש"י בד"ה "הנה שלשה אנשים" וז"ל, "אחד לבשר את שרה, ואחד להפוך את סדום, ואחד לרפאות את אברהם שאין מלאך אחד עושה שני שליחויות".

שמעתי מאבי מורי זצ"ל ששמע ממרן הגאון ר' יחזקאל אברמסקי זצ"ל שהקשה מדוע המלאך שבא להפוך את סדום היה צריך לבא עם שני המלאכים הנוספים שהרי אין לו מה לעשות בבית אברהם? ותיירץ, שהמשחית של סדום נשלח לבית אברהם כדי להראות לו איך נראה בן אדם עם צלם אלקים, ואז יבין מדוע מגיע להם עונש שלא הלכו בדרך אברהם. (אש תמיד)

גדולה הכנסת אורחים

ב'. [י"ח, ג'] "ויאמר אדני אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבור מעל עבדך".

שח הרה"ג ר"א קופרמן שליט"א: וברש"י בד"ה "ויאמר וכו'" כתב בתו"ד וז"ל, "דבר אחר, קודש הוא והיה אומר להקב"ה להמתין לו עד שירץ ויכניס את האורחים וכו'".

ובמדרש הכא איתא כע"ז אך ביותר דז"ל המדרש, "הקדוש ברוך הוא אמר שלא יסלק שכנינו משם כדי שילך לקראת אורחים. מיכאן אתה למד שגדולה הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני שכניה".

הנה מו"ח הגה"צ ר' יצחק זילבר זצ"ל הביא שראה בספר אחד ברוסיה שהקשה גאון אחד מהי הראיה שגדולה הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני שכניה, והרי ת"ת ברור שהיא שקולה ככל המצוות ואפי' היא נדחית אפילו למצוה קלה שבקלות, וא"כ ה"ה הכא, יתכן שקבלת פני השכניה גדולה, אבל הכנסת אורחים היא מצווה שא"א לעשותה ע"י אחרים?

וביאר אותו גאון ביאור נפלא, שהנה דינא הוא [עי שו"ע או"ח סימן צ' סעיף י"ב] שאסור לרוץ מבית הכנסת ביציאתו מן התפילה כדי שלא יראה עליו כמשאוי, אבל אם הולך מתפילה לתורה שהוא דבר יותר גדול מותר לרוץ.

ויש לעיין מה הדין בהולך מתורה לתורה או מתפילה לתפילה, וכתב שם שהחצי הראשון ילך לאטו משום כבוד המצוה הראשונה, ומהחצי השני יתחיל לרוץ לכבוד המצוה החדשה.

והנה כאן מבואר בפסוק הראשון שאברהם ישב בפתח האהל ואם כן ברור שאם נכתב אח"כ שהוא רץ הכוונה ממקומו, וא"כ מדוע התורה חוות לכתוב וירץ לקראתם מפתח האהל אלא ללמדנו שהתחיל לרוץ מיד, וא"כ ע"כ שאורחים חשובים יותר מהקבלת פני שכניה. עוד שמעתי לבאר, [מהרב יעקב עקיבה שליט"א] יישוב נוסף נפלא שהרי אברהם אבינו היה חולה ופטור מכל המצוות, וכל מה שעשה הוא רק במשקל של חסידות ועניינים, ומזה שעזב את השכניה זה מראה שהעניין של אורחים גדול יותר.

לחבבה על בעלה

ז'. [י"ח, ט'] "ויאמרו לו איה שרה אשתך ויאמר הנה באהל". וכתב רש"י תוך ד"ה "ויאמרו אליו" וז"ל, "בבבא מציעא [פ"ז.] אומרים יודעים היו מלאכי השרת שרה אמנו היכן הייתה, אלא להודיע שצנועה הייתה כדי לחבבה על בעלה".

שח הרה"ג ר"א קופרמן שליט"א שמעתי מאבי מורי זצ"ל ששמע ממרן הגאון ר' יחזקאל אברמסקי זצ"ל שאמר שהנה ישנם החושבים שלחבבה על בעלה הוא דבר שצריך רק בתחילת החיים, ופה רואים שיש זוג שהבעל בן מאה והאשה בת תשעים ומ"מ גם זוג כזה יש אתה עניין של לחבבה על בעלה.

והנה זכורני שלפני שנים רבות באתי לבקר קרובי משפחה שלי שהוא ואשתו היו חולים סיעודיים, ואמר לי כשדמעות בעיניו דע לך ששנה כה טובה ביננו לא הייתה לנו מעולם, ואפשר ללמוד מזה כמה אפשר להתקדם ולבנות את הקשר בין בני הזוג במשך כל החיים.

נבואת בעל הערות דבש על מה שקרה בשמחת תורה

הראוני לדבר פלא ביערות דבש ח"א דרוש ה' וז"ל "ובאמת אצלינו בעו"ה קרה עצת בלעם שאמר לבלק איעצך אשר יעשה העם הזה לעמך באחרית הימים [במדבר כד. יד], והיינו אחרית יו"ט שהוא שמחת תורה, שאז בעו"ה השטן שולט ונעשית כמעט עצת בלעם בעו"ה, שיש בו תערובות אנשים ונשים בחורים ובתולות ירקדו כאילים ושעירים, ושועלים ירקדו שם, ונעשית בעו"ה פירצה גדולה, מאבדים כל טובה שזכו בימים נוראים כאלה, ווי היא עצת בלעם לעשות באחרית הימים, ומר ורע עלי הענין לעשות כן בגמר של תורה, אשר התורה חוגרת שק על דבר זה".

בכלות השבעה למרן ראש ישיבת עטרת ישראל הגאון רבי ברוך מרדכי אזרחי זצ"ל נלב"ע י"א חשון תשפ"ד

מרן רבי ברוך מרדכי אזרחי זצ"ל שהיה גיבור חיל, החל להחזיר להם מכות חזקות ביותר שגרמו לכל גופם להזדעזע. הם חשבו שהפוגרום יתנהל בקלות רבה ויהווה עבורם מעין טיול בוקר, ולא חלמו בחלומותיהם הגרועים שישנם בישיבה בחורים בעלי כח כה רב. גם יתר הבחורים החלו להחזיר להם. כל הכעס שהיה צבור בנו על הרוצחים הנאצים והליטאים יצא עליהם. כמובן, מהר מאד תפסנו את המקלות שהכנו, משום שהם כולם החזיקו מקלות. הם הוסיפו ואמרו שיש להם נשק. ע"כ מה שסיפר זקני זצ"ל בנוגע להגר"מ.

* עוד מספר זקני: היו גם וועדים של המשגיח הרב הגאון רבי מאיר חדש. רציני גם אני להיכנס לוועדים, כיוון שראיתי שהבחורים שמשותתפים בהם הינם הבחורים הטובים ביותר שבהמשך הפכו להיות גדולי ישראל, כמו הרב הגאון רבי ברוך מרדכי אזרחי, הרב הגאון רבי חיים צימבליסט ורבים נוספים. ניגשתי למשגיח, הרב הגאון רבי מאיר חדש, וביקשתי שיצרף אותי לוועד. תשובתו היתה: "אתה, עם ההתמדה שלך ועם הלימוד המשותף עם בן דודך, לא צריך שום וועד. עליך רק להתמיד בלימודך וכך תתעלה מיום ליום".

יומם ולילה

הנה ידוע לכל התמדתו יומם ולילה של מרן הגר"מ, שכמעט לא עלה על מיטה משבת לשבת.

ועובדא הוי בבחור מאחר הישיבות שהתחתן בית הארחה בבית וגן, ובסוף החתונה בשעה 1 בלילה לא מצאו את הכתובה ולא ידעו מה לעשות בשעה כזו שהרי אסור להם ליכנס כך הביתה ללא כתובה עד שעלו בדעתם לפנות לבית הגר"מ שמסתמא לומד בשעה זו, ואכן באו לביתו קרוב לשעה 2 בלילה, וקיבלם בסבר פנים יפות וכתב להם כתובה חדשה ושתי לחיים ושמן איתם טובא.

וסיפר לי ידיד רב"צ, ששנה אחת בהיה במחנה ביני תורה החליט שהוא בודק האם זה נכון שהגר"מ לא ישן, ועקב אחריו בכל שעות היממה לחדרו ואכן ראה שלא שכב במיטתו.

ושמעתי מתלמידו הרה"ג ר"י בן עמרם שפעם נסע איתו למסע גיוס כספים בחו"ל ושחזרו מיום שלם של התרוצצות הלכו לישון כולם חוץ מהגר"מ שנשאר ללמוד בכל כוחו. ונ"א נשאל מפני מה לא הולך לנוח במיטתו ענה בצחות לשנו שלי יש כלל הרומה את הרב יבוא אליו, ולכן עם המנוחה רוצה אותו שתבוא עלי ולא אני יבוא למיטה].

בשבעה על מרן הגר"מ

חלק מדברי מרן הג"ר ברוך מרדכי אזרחי ר"י עטרת ישראל בשבעה על מרן הגר"מ.

שח בנו הגאון רבי משה: אני זוכר שבא פעם לישיבה שלכם ודיבר על הגמ' בברכות ושאל הרבה שאלות עם ישוב אחד. ואמרו לו אחרי זה שאתם חמש שאלות שאל גם רבי ברוך מרדכי בדרישה לפני שהוא בא, והשיב יתכן ששאל אותם שאלות אבל בטוח שלא ענה אותן תירוץ...

רבי ב"מ: מרן היה מגיע למחנה בני תורה עם כל המרחק, הוא אמר אני צריך פרנסה, כך היה קורא לזיכוי הרבים שלו, צריך זכויות וזבשביל הפרנסה שלו היה טורח לבוא. פ"א היה בחור עם שער ארוך שהגיע למחנה, בחור רחוק קצת, וכל הזמן הסתכל חזק על מרן ואותו בחור היה לו התלבטות אם כן ללכת לישיבה קדושה או לא ואחרי שמרן הלך הוא החליט ללכת, סידרו לו ישיבה ואח"כ באתי למרן על ענין אחר והבאתי איתי את הבחור הזה, שימתין לא רחוק מהבית, שאולי יזדמן ויהיה אפשר להראות אותו למרן, ואכן לפתע שאל אותי מה עם הבחור עם השער הארוך? הוא הבחין בו, אמרתי לו הנה הוא פה בחוץ, והכנסתי אותו ומרן אמר זה לא יכול להיות, זה לא הוא, זה היה בחור אחר לגמרי כבר. העולם שבור, רוצים להחזיק בו במרן ז"ל עוד קצת. כשיצא הספר שלו על זבחים הוא אמר לי רק עכשיו התחלתי ללמוד את זה וכבר יצא הספר ב"ה, ובני הבית הזכירו לרב"מ כי מרן דיבר בשבח ספרו על זבחים.

* סיפר תלמיד מובהק ששאל את מרן הגר"מ בשנת תשע"ד האם דעתו כדעת הגר"מ לגמרי או שלמעשה חושב אחרת רק נוהג כדעת הגר"מ. ל. ענה לו הגר"מ מה זה מענין מה דעתי בכלל, יש דבר אחד לדור וזהו.

התנפלותן של מפלגות השמאל על ישיבת חברון

זקני רבי יצחק אלחנן גיברלטר זצ"ל היה ידיד נעורים של מרן הגר"מ. והיה מספר בלתי ידוע על הצלת הגר"מ את ישיבת חברון שכתב בספרו המפורסם "סור יסרני" ללא שם הגר"מ. ולאחר פטירתם נראה שניתן להביא את הסיפור במילואו. וכך מספר: לאחר קום המדינה ולאחר הסכם שביתת הנשק עם הערבים, החלו בני היהדות החרדית, בפרט ה'נטורי קרתא' בראשותו של הרב הצדיק רבי עמרם בלוי זצ"ל, להפגין ברחוב שטראוס למען השבת התחבורה בשבת באזור זה. הם עמדו על המדרכה הגובלת עם בתי וורשא וצעקו "שאבעס! שאבעס!" והמשרה היתה מפזרת אותם. בשלב מסוים החלה המשרה להכות אותם מכות רצח בעזרת אלות, ובגלל פיקוח נפש הם הפסיקו את ההפגנות. אולם, הילדים והנערים המשיכו להפגין ולצעוק. עובדה זו לא מצאה חן בעיני מפלגות השמאל. הם ראו שבכך השבת ישנם רק ילדים ונערים, והחליטו להתנפל על ישיבת חברון - שהיתה ממוקמת בקרבת מקום - בטענה שכביכול המפגינים ברחו לתוך הישיבה והיא מהווה נקודת מוצא להפגנות.

באותה תקופה כמה בירושלים ברית בין כמה קנאים שעשו את עבודתם בסודיות מוחלטת, כמובן בניגוד לדעת גדולי ישראל שלא ראו בעין יפה את מעשיהם. הם בדקו מי הם הנוסעים בשבת, ובמשך השבוע שרפו את מכוניותיהם כדי להפחיד את מחללי השבת ולמנוע מהם לעשות זאת שוב. בדרך כלשהי נודע להם שבשבת הבאה מתכננים מאות מבני הנוער העובד של השמאל להתנפל על ישיבת חברון ולערון בה פוגרום, הרס וחורבן. אחד מחברי הארגון הודיע לנו על התכנית והביא לנו מקלות כמו של המשרה כדי שנוכל להתגונן.

התקשיתי להאמין שלאחר הפוגרום שערנו הרוצחים הליטאים, האוקראינים ובעיקר הנאצים, ולאחר כל מה שעבר עלינו באירופה העקובה מדם, יקומו מפלגות השמאל ויעזו לעשות פוגרום בישיבת חברון בירושלים. הדבר הזכיר לי את פרעות תרפ"ט שנערכו בתלמיד ישיבת חברון בחברון.

למרות הפקפוק, החלטנו להכין את עצמנו. כמה בחורים הכינו על דעת עצמם אבנים ובקבוקי זכוכית על הגג, ותכננו לנפץם על ראשם של הפושעים. לא הסכמנו לתת את עצמנו לפוגרום. לא עברנו את כל הקשיים הגדולים בדרך ארצה כדי לקבל מכות רצח מהפושעים הללו. אי אפשר לתאר את הכעס והרוגז שחשנו כלפי נערי השמאל ומדריכיהם. יותר מכך, הרי לא היה לנו כל עסק עם ההפגנות בכך השבת! כל שאיפתנו היתה ללמוד עוד ועוד ולהספיק להשלים את החסר הגדול שנוצר במשך שש שנות הכיבוש הרוסי והגרמני. החלטנו ללמד אותם לקח שייזכר לדורות.

שמנו את המקלות על המיטות בחדרים והמשכנו לחשוב שדבר כזה לא יכול להתרחש כלל וכלל. עוד לא הכרנו את מפלגות השמאל שהיו מלאות שנאה ושטנה לכל מה שהדיף ריח של יהדות דתית חרדית. מלבד זאת, היינו סמוכים ובטוחים שהמשרה לא תתן לזה לקרות. לא ידענו שמדריכי הנוער העובד עדכנו את המשרה קודם לכן ובקשו שלא תתערב, והם כבר יעשו סדר וימנעו את ההפגנות בשבת. יהודים בעולם כולו מחכים להקמת המדינה היהודית הדמוקרטית הגדולה בעולם, ואילו כאן במדינה החדשה מתוכננות פרעות של יהודים ביהודים. היתכן?!

השבת כבר כמעט חלפה לה בשקט ובשלווה, אך לפתע, בעודנו יורדים מתפילת מנחה אחת, התמלא כל רחוב הישיבה במאות בחורים ונערים. לא הבנתי מנין הם השיגו כמות כה גדולה של נערים בירושלים, כנראה שהם הביאו את הנוער שלהם מכל הארץ. כאשר נפתחו דלתות הישיבה והתחלנו לצאת החוצה, קבלו את פנינו עשרות ברונים עם מקלות והחלו להתנפל עלינו ולהכות אותנו. הם לא הסתפקו בכך, אלא רצו להתפרץ לישיבה.

בין הראשונים שיצאו מהישיבה לאחר תפילת מנחה היה גם ראש הישיבה הגאון רבי משה חברוני. הוא היה בעל מראה מרשים, ואף הגויים רחשו כבוד לאישיותו. הוא פנה לבריונים ואמר להם שהישיבה נועדה ללימוד התורה ואין לה שום קשר עם ההפגנות בכך השבת. דבריו נפלו על אזניים ערלות, ובני הנוער המשיכו בהתנפלותם על תלמידי הישיבה.

קדושי שמך

בענין הנהרגים על קידוש ה'

מהגאון רבי צבי פלמן שליט"א

מתוך שיעור שנמסר בליל שבת פרשת נח בביהכ"ס 'נחלת משה'

[ויש להוכיח זאת דהנה הרמב"ם בהל' יסודי התורה (פ"ה ה"ד) וכל מי שנאמר בו יהרג ואל יעבור ונהרג ולא עבר, הרי זה קידש את השם, כדניאל, חנניה מישאל ועזריה, ורבי עקיבא וחבריו, ואלו הם הרוגי מלכות שאין מעלה על מעלתן וכו', ע"כ. ולא הזכיר הרמב"ם שם גם את הרוגי לוד בכללם, ולפרש"י שמפרש דהרוגי לוד היינו שמסרו עצמם על הצלת ישראל, הרי נתחדש כאן עוד ענין, דהמסור נפשו להצלת ישראל הוא בכלל הנהרגין על קידוש השם אע"פ שלא נהרג על קיום מצות הדת בדברים שנאמר בהם יהרג ואל יעבור, וא"כ היה להרמב"ם להזכיר חידוש זה ולמה השמיטו. אבל אם נפרש, דס"ל להרמב"ם כדברי הר"ן א"כ אין כאן חידוש מיוחד בדיני קידוש ה' ולכן שפיר לא הזכירו הרמב"ם].

הנהרגין בעל כרחם האם הם בכלל הנהרגין על קידוש השם

מיהו אכתי צ"ע, דהרמב"ם שם באגרת השמד דאיירי במעלת הנהרגים על קדושת השם כתב: כמו עשרה הרוגי מלכות וכו'. וכן בהמשך דבריו, כגון רבי עקיבא וחבריו כו'. וכ"כ הרמב"ם בהלכותיו שם: ורבי עקיבא וחבריו וכו'. ומבואר דכלל את ר"ע וחבריו דהם עשרה הרוגי מלכות, בכלל הנהרגים על קידוש השם, ותיקשי הא תינח רבי עקיבא, דאמר' במסכת ברכות (ס"א:): דנהרג בשעת הגזירה שגזרה מלכות הרשעה שלא יעסקו ישראל בתורה, ור"ע היה מקהיל קהלות ברבים עד שתפסוהו והוציאוהו להריגה ע"ש, א"כ נהרג על קידוש השם לפי שהיה שעת השמד ומסר נפשו על התורה. וכן רבי חנינא בן תרדיון אמרינן במסכת ע"ז (י"ח). דנהרג בשעה שגזרה מלכות רומי שלא יעסקו בתורה, והוא היה מקהיל קהלות ברבים וס"ת מונח לו בחיקו, וכשמצאוהו הביאוהו וכרכו בס"ת וכו' והרגוהו. וכן לגבי ר' יהודה בן בבא אמרינן במסכת סנהדרין (י"ד). דנהרג בשעת הגזירה שכל הסומך יהרג, והלך וסמך חמשה זקנים וכו', וכיון שהכירו אויביהם בהן הרגוהו ע"ש. אבל לגבי שאר אותן שהיו מעשרה הרוגי מלכות, לא מצאנו שנהרגו משום מסירת נפשם לקיום הדת, ואם נהרגו בעל כרחם ולא מחמת בחירתם שמסרו נפשם על קדושת השם, א"כ למה כללם הרמב"ם בכלל הנהרגים על קדושת השם. שמעינן מהכא, דכל מי שנהרג ע"י המלכות מצד יהדותו ונהרג בתורת יהודי, הרי הוא בכלל הנהרגין על קידוש השם, אכן מפשטות לשון הרמב"ם שם נראה, דמיירי באותן שמוסרים נפשם כדי שלא לעבור על הדת, וכמו שכתב "דכל שאמרו בו יהרג ואל יעבור ונהרג ולא עבר קדש את השם", ועל זה הביא הדוגמא של דניאל חנניה מישאל ועזריה ועשרה הרוגי מלכות וכו', וכתב והם הרוגי מלכות שאין מעלה על מעלתן לפי שנהרגו על קדושת השם, וא"כ משמע, דאף עשרה הרוגי מלכות הן בכלל אותן שמסרו נפשם על קדושת השם לקיום הדת, ולא שנהרגו על כרחם ע"י המלכות בכל ענין, וא"כ אין לנו ראייה מכאן דכל מי שנהרג מחמת יהדותו בגלל שהוא יהודי, אף אם לא מסר נפשו על ג' עבירות או שאר מסירות נפש לקיום הדת, הוא ג"כ בכלל הנהרגים על קיום השם.

ובשל"ה בתחלת שער האותיות כתב: ונראה בעיני מי שבא לידו קידוש השם ומקיים מצות עשה דונקדשתי בתוך בני ישראל אז קודם שיהרגוהו יברך בשמחה ב"א"י אמה' אשר קדשנו במצוותיו וצונו לקדש שמו ברבים", כדן הרבה מצוות עשה שמברכין על קיומן. וכתב דהברכה היא משום מצות עשה דונקדשתי, אבל אלו הקדושים והטהורים מישראל שמענים אותם כדי שיודה על דבר מה שיהיה היזק לישראל, (פי' אפי' מענים אותם עד מוות), אין לברך, דמצות "ונקדשתי" אינו אלא כשישמעאל רוצה להעבירו על דת מדתי התורה, או מדתי ישראל הנהוגים, אבל העינויים שאינם להעבירו על דת, רק כדי שיודה, אע"פ שקדוש יאמר לו, והוא מבני עליה כמו פפוס ולוליינוס במסכת תענית, זה אינו בכלל "ונקדשתי", אבל מכל מקום שכר האיש הזה רב ועצום, וקדוש יאמר לו, ובהיכלו כבוד אומר כולו, ע"כ.

ובספר שו"ת "מעמקים" מהרה"ג ר' אפרים אשרי מארה"ב (ח"ב סי' ד'), העיד דבשעה שהוציאו את רבי אלחנן וסרמן זצ"ל להריגה אמר רבנו אלחנן לבנו ר' נפתלי, כי הולכים הם עתה לקיים מצות קידוש השם, ועליהם לברך הברכה אקב"ו על קידוש השם כנוסח הברכה של השל"ה, ואמר שכך הורה ה"חפץ חיים" זצ"ל. ואני גם כן שמעתי מנכדו של החפץ חיים הגאון ר' יהושע לעווניסאן הי"ד שהיה גם כן בגיטו, שכך שמע מהחפץ חיים זצ"ל בהיותו ברוסיה בזמן המלחמה העולמית הראשונה, בעת שהשתוללו ברוסיה מחנות המרצחים של פעטליורה מאכנא ועוד שהרגו ביהודים, שיש לברך את הברכה כפי הנוסח של השל"ה. עכ"ל. [ובקובץ שיעורים בתחלת הספר, בתולדות שנכתב ע"י בנו רבי אלעזר שמחה וסרמן זצ"ל, הביא מעדותו של הרב אפרים אשרי הנ"ל שהיה עד ראייה ליציאתו להורג של רבנו הקדוש זצ"ל, ושם לא הביא ענין הברכה, אך במקור הספר של הרב אשרי מפורש ככל הנ"ל].

ולפ"ז סבר, דכל הנהרג בתורת יהודי, הוא בכלל הנהרגים על קידוש השם, ואף

כתיב (ויקרא כ"ב) וְלֹא תַחַלְלוּ אֶת שֵׁם קִדְשִׁי וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי ה' מְקַדְשְׁכֶם, הַמוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיּוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים אֲנִי ה'.

ובספרא (תורת כהנים שם פרשה ח' פרק ט') איתא, 'המוציא אתכם מארץ מצרים', על תנאי הוצאתי אתכם מארץ מצרים, על תנאי שתמסרו עצמכם לקדש את שמי, ע"כ. ובפרש"י עה"ת (שם) כתב: המוציא אתכם – על מנת כן. ע"כ. וכנראה כוונתו לדברי הספרא הנ"ל. ובחינוך מצוה רצ"ו כתב: שנצטוונו לקדש את השם, שנאמר "ונקדשתי בתוך בני ישראל", כלומר שנמסור נפשנו למות על קיום מצות הדת וכו', שורש מצוה זו ידוע, כי האדם לא נברא רק לעבוד בוראו, ומי שאינו מוסר גופו על עבודת אדוניו איננו עבד טוב וכו'. ומבואר דמצות ונקדשתי להיות נהרג על קדושת השם, היינו למסור נפשו וגופו על קיום מצות הדת, ובזה מתקדש שם שמים במה שמסור גופו ונפשו על מצות בוראו.

הרמב"ם באגרת השמד (במאמר קידוש ה') כתב, דע כי בכל מקום שאמרו בו חכמים ז"ל יהרג ואל יעבור, אם יהרג – כבר קדש את השם, ואם היה בעשרה מישראל כבר קדש את השם ברבים, כמו חנניה מישאל ועזריה, ודניאל, ועשרה הרוגי מלכות, ושבעת בני חנה, ושאר ישראל הנהרגים על קדושת השם, ובעדם נאמר (תהילים נ', ה') 'אספו לי חסידי כורת' בריתי עלי זבח', ואמרו חכמינו ז"ל (שה"ש רבה ב' ז') 'השבעתי אתכם בנות ירושלים' – השבעתי בדורות של שמד, 'בצבאות' – שעשו לי צביוני (רצוני) ועשיתי צביונם, 'או באילות השדה' – ששפכו דמם עלי כדם צבי ואיל, ועליהם הוא אומר (תהילים מ"ד כ"ג) 'כי עליך הורגנו כל היום', והאיש שיזכרוהו האל לעלות במעלה עליונה כזאת, כלומר שנהרג על קדושת השם, אפילו היו עוונותיו כמו ירבעם בן נבט וחבריו, הוא מעולם הבא, ואפילו לא היה תלמיד חכם, וכן אמרו (פסחים נ. ב"ב י'): מקום שהרוגי מלכות עומדים אין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתם (ומקשי בגמ' מאן נינהו, אילימא) כגון רבי עקיבא וחבריו, כל שכן דאיכא תורה ומעשים טובים, אלא הרוגי לוד, ע"כ. ומבואר דהרמב"ם מפרש, דהרוגי לוד שאמרו בגמ' שם שהם בכלל הרוגי מלכות שאין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתם, רשעים היו ואפ"ה כיון שנהרגו על קדושת השם זוכים לחיי עוה"ב, והם בכלל המעלה של הנהרגים על קדושת השם.

מיהו צ"ע שהרי הרמב"ם פירש, דהנהרגים על קדושת השם, היינו במקומות שאמרו בו חכמים יהרג ואל יעבור, ונהרג כדי שלא לעבור על הדת, אבל הרוגי לוד הרי לא נהרגו משום שמסרו נפשם על קיום מצות התורה בדברים שדינם "יהרג ואל יעבור", אלא מסיבה אחרת מסרו עצמן למיתה, כדאמרינן בפסחים (נ. ובב"ב י'): הרוגי מלכות אין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתן וכו' אלא הרוגי לוד, ופרש"י (שם) שני אחים היו שמסרו עצמן על ישראל, שהודו על עצמן הריגת בת מלך שהיו מטילין אותה על כל ישראל, וכ"כ רש"י במסכת תענית (יח:): בפירושו השני וז"ל: לוליינוס ופפוס אחיו, צדיקים גמורים היו וכו', והיינו דאמרינן בכל דוכתא הרוגי לוד אין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתן בגן עדן. ויש אומרים שנהרגו על בתו של מלך שנמצאת הרוגה ואמרו שהיהודים הרגוהו, וגזרו גזירה על שונאיהן של ישראל, ואמרו אנו הרגנוהו, והרג המלך לאלו בלוד, ע"כ. ולפ"ז הרי לא נהרגו על קדושת השם שלא לעבור על מצות התורה ומנהגיה וכו"ב, אלא ענין אחר היה בהם, שנהרגו בשביל הצלת ישראל, וא"כ תיקשי למה כללם הרמב"ם בכלל הנהרגים על קדושת השם.

מיהו בחידושי הר"ן בפסחים (שם) כתב, אמרו בהגדה, שלא רצו לשתות בכלי זכוכית צבועים, ובשעת השמד היה, והוי כערקתא דמסאנא, וכעין זה איתא בירושלמי שביעית (פ"ד ה"ב) ובסנהדרין (פ"ג ה"ה) דקאמר, אבל ברבים אפילו של מצוה קלה אל ישמע לו, כגון פפוס ולוליינוס אחיו, שנתנו להן מים בכלי זכוכית צבועה ולא קיבלו מהן. ובפני משה פירש, בכלי זכוכית צבועה שם עכו"ם בתוכה, ולא קבלו מהן וקדשו השם על זה, ע"כ. ומהר"א פולדא בשביעית פירש, שהוא חוק הגוים בימים ההם לשתות בכלי זכוכית צבועה, והוא כמו ארקתא דמסני בגמ' בסנהדרין, ולכן לא רצו לשתות ונהרגו על כך. והר"ש סיריליאו בשביעית (שם) פירש, שנתנו להם מים לשתות בכלי זכוכית צבועה אדום, והיה זה כדי שייבנו ישראל ששתו סתם יינם כדי להמיר דתם, ע"כ. ולפ"ז הנהו הרוגי לוד נמי נהרגו משום שמסרו נפשם על קיום הדת, ושפיר הוו בכלל אותן שנהרגו על קדושת השם.

ואפשר דהרמב"ם באגרת השמד שם נמי מפרש כן ולכן כללם בכלל הנהרגים על קידוש השם, והוכיח דנהרג על קידוש השם אפילו היו עוונותיו כמו ירבעם בן נבט נמי זוכה לעוה"ב ואין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתו, משום דסבירא ליה, דהרוגי לוד לא היה בהם תורה ומעש"ט, אלא רשעים היו, ואפ"ה כיון שמסרו נפשם על קדושת השם זכו למעלה העליונה של הנהרגים על קידוש השם. ודלא כרש"י שהרוגי לוד מסרו עצמם על הצלת ישראל ומ"מ זכו למעלה העליונה הזאת.

מברכים על כך. וכ"כ מרן הגרא"מ שך זצ"ל במכתבים ומאמרים (ח"ג עמוד כ"ה) וז"ל: הנהרג מאומות העולם רק בגלל שהוא יהודי, הרי זה נחשב נהרג על ק"ה שאמרו חז"ל עליהם שאין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתם, ע"כ. ומדברי השל"ה נראה, דאף שהם מהרוגי מלכות עכ"פ כל שנהרגים משום הצלת ישראל כמו פפוס וליליינוס שהם הרוגי לוד, ומעלתן גדולה מאד שאין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתן, וקדוש יאמר לו, מ"מ לאו בכלל הנהרגים על קידוש השם נינהו, ואין מברכים על כך הברכה על מ"ע של קידוש השם.

הנהרגין מתוך רשעותן

במסכת סנהדרין (מ"ז.) שקיל וטרי בגמ' בהרוגי ב"ד אם יש להם כפרה במיתתן, ורבא מחלק בין נהרג מתוך רשעו למת מתוך רשעו, דמת כי אורחיה לא הויה ליה כפרה, אבל נהרג מתוך רשעו, כיון דלאו כי אורחיה מיית הויה ליה כפרה, תדע דכתיב "מוזמור לאסף אלהים באו גוים בנחלתך טמאו את היכל קדשך" וגו' "נתנו את נבלת עבדיך מאכל לעוף השמים בשר חסידיך לחיתו ארץ", מאי עבדיך ומאי חסידיך, לאו חסידיך חסידיך ממש, עבדיך הנך דמחייבי דינא דמעיקרא, וכיון דאיסטול קרי ליה עבדיך.

ובאור זרוע הל' אבילות (סו"ס תכ"ח) הביא סוגיא דגמ' וכתב, הא למדת כו', נהרג מתוך רשעו בידי עכו"ם, הויה ליה כפרה כו' ומתאבלים עליו, וכ"כ בהגה' אשר"י במסכת מו"ק (פרק אין מגלחין סי' נ"ט) וז"ל: נהרג בידי נכרי מתוך רשעו, הויה ליה כפרה ומתאבלים עליו. וכ"כ הרמ"א ביו"ד (סי' ש"מ ס"ה) בשם יש אומרים. והש"ך (סק"ט) כתב דהעיקר שמתאבלין עליו, כדמסיק בסנהדרין דמומר שנהרג בידי עכו"ם, כיון דלא מיקטיל כדין הוה ליה מיתתו כפרה, וכן פסק ב"חכמת אדם" (סי' קנ"ב ס"ד). והרמ"א ביו"ד (סו"ס שע"ו) כתב, יש אומרים דמומר שנהרג ביד עובדי כוכבים, בניו אומרים עליו קדיש. וכתב הט"ז (בסק"ו) דאז יש לו כפרה ע"י ההריגה, אבל מת על מטתו לא, וחילוק זה של מת או נהרג, הוא תלמוד ערוך בפרק נגמר הדין ע"כ. וכ"כ הש"ך (ס"ק ט"ו) וכ"כ ה"חכמת אדם" (כלל קע"א סי"ב).

ובתשובות "חתם סופר" (יו"ד סי' של"ג) כתב, דסתם אדם הנהרג בידי עכו"ם רוצח האורב לדם, ודאי דאוקמיה ליה בחזקת צדקות וכשרות, וקדוש יאמר לו, ויקברוהו בקברות אבותיו לפי כבודו הראוי לו. ולא עוד, אלא דמסוגיא דסנהדרין הנ"ל, דמפרש קרא דכתיב "נתנו את נבלת עבדך מאכל לעוף השמים" דקאי על אותן שהיו רשעים ומתו מתוך רשעם, ואפ"ה כיון שמת בידי עכו"ם הוה להו כפרה וקרו ליה "עבדיך", ומת בב"ד נמי אי הוה מיתכפר תיכף במיתה, היו קוברים אותם מיד בקברי אבותם, ש"מ דהנהרג בידי עכו"ם דמתכפר לו מיד טרם צערי דקברי, דהרי אותם שהיו מאכל לעוף השמים לא חזו צערי דקברי ובטרם נתנו לעוף השמים כבר קרו להו "עבדיך" כדמשמע קראי, שמעינן מהכא, דתיכף משנקטלו קרי להו עבדיך ונתכפר להם, וא"כ ראוי ומחויב לקוברם בקבר אבותיהם לפי כבודם, עכ"ד.

ומבואר דישראל הנהרג על ידי עכו"ם, אף באותן שלא מסרו נפשם על קדושת השם, ואפילו אם מתו מתוך רשעם, מ"מ נתכפר להם במיתתן וקרויים "עבדיך", ומתאבלים עליהם, ואומרים קדיש, ואף נקברים בקברי אבותם, ובסתם ישראל הנהרג בידי עכו"ם כתב החת"ס, דאוקמיה בחזקת צדקות וכשרות "וקדוש יאמר לו", ובנהרג מתוך רשעו על ידי עכו"ם כתב, דאיקרי "עבדיך" ונתכפר לו, ולא הזכיר גם בזה תואר ד"קדוש יאמר לו", ומ"מ בכלל "עבדיך" הוא משום דנתכפר לו.

והשל"ה הנ"ל כתב, דאותן הקדושים והטהורים מישראל שמענים אותם כדי שיודו על דבר שיהיה היזק לישראל, אף דאין בזה קיום מצות "ונקדשת", (פי' אף במתו מתוך העינויים הללו), וכשיטתו, מ"מ "קדוש יאמר לו" והיינו לפי שהם מסרו נפשם למען ישראל, ולכך הם בכלל הרוגי מלכות כהרוגי לוד, אבל ישראל הנהרג מתוך רשעו בידי עכו"ם מצינו דמיקרי "עבדיך" משום דנתכפר לו, אבל לא נזכר בהם תואר זה ד"קדוש יאמר לו", והחת"ס הזכיר תואר זה אף על סתם אדם הנהרג בידי עכו"ם רוצח האורב לדם, דאוקמיה בחזקת צדקות וכשרות ו"קדוש יאמר לו", ולאו דוקא בגוונא דאיירי השל"ה במוסר נפשו להצלת ישראל, אבל בישראל הנהרג מתוך רשעו אף דמתכפר לו מיד בהריגתו, ולהחת"ס אף קוברין אותו בקבר אבותיו לפי כבודו, מ"מ לא מצינו בו תואר ד"קדוש יאמר לו" משום כך.

וחילוק זה בין נהרג מתוך צדקו לנהרג מתוך רשעו לענין תואר ד"קדוש יאמר לו", כן נראה ג"כ מדברי שו"ת מהר"ח אור זרוע (סי' י"ד) שכתב בשם זקנו בעל ה"אור זרוע" אדם שעבר עבירה שיש בה חיוב מיתה, ונהרג בידי גוים מתוך רשעו, הוה ליה כפרה ומתאבלין עליו וכו' ומעתה כ"ש מי שנהרג מתוך צדקו בידי גוים, כגון אלו הקדושים שנהרגו בידי גוים על קידוש הב"ה ונתקדשו על יחוד שמו יתברך, שמתאבלין עליהם וכו', הרי דבנהרג מתוך צדקו, קרי להו קדושים, אבל בנהרג מתוך רשעו כתב דהוה ליה כפרה ומתאבלין עליו, ולא הזכיר בו תואר זה דקדוש.

אכן בשו"ת מהרי"ל (סי' ע"ב אות ג') כתב וז"ל: ומה שכתבת בהני דנהרגו מתוך רשען דמיקרי קדוש וחסיד, אה"נ קרא כתיב "נתנו נבלת עבדיך" וגו' ומוקמינן בהני דנהרגים מתוך רשען, וכל ישראל קדושים הם, ע"כ. ומבואר דאף בנהרג מתוך רשעו קרי ליה קדוש וחסיד. ואף דגוף התשובה שם איירי באותן נשי בני אושטרייך שהיו שביות על שמד להמיר דתן, ומקצתן עמדו בנסיון ונהרגו,

ובהנהו כתב דמיקרי קדוש וחסיד, מ"מ מדהביא עלה ראייה מקרא ד"נתנו נבלת עבדיך" וגו' דאיירי ברשעים שנהרגו בזמן חורבן הבית ע"י גויים מתוך רשען וקרי להו עבדיך, ומדמי לה אהדדי, ש"מ דס"ל דכל ישראל הנהרג ע"י עכו"ם מחמת יהדותו ונתכפר לו ומקרי עבדיך, הכי נמי דמיקרי קדוש.

והנה בישראל המוסר נפשו על קדושת השם, כתב גם בשו"ת "תרומת הדשן" (סי' רמ"א) דקדוש איקרי, ע"ש וז"ל: אבל העומד בנסיון ומוסר נפשו על קדושת השם קדוש איקרי וכ"ש צנוע, עכ"ל. וכ"כ הב"ח ביו"ד (ר"ס קנ"ז) והש"ך (שם בסק"א) בשם הגהת סמ"ק. והשל"ה הוסיף וכתב תואר זה אף באותן המוסרים נפשם להצלת ישראל, ובחתם סופר" נראה, דאף כל אדם שהוא בחזקת כשרות ונהרג ע"י עכו"ם האורב לדם, נמי "קדוש יאמר לו", אבל לא בנהרג מתוך רשעו, דאף דנתכפר לו, ומיקרי עבדיך, מ"מ אין לו תואר זה דקדוש, ומדברי מהרי"ל בתשובה נראה דס"ל, דכל ישראל הנהרג ע"י גוי, אפילו אם נהרג מתוך רשעו, כיון דמתכפר לו במיתתו ומיקרי עבדיך כמבואר בגמ', נחשב גם הוא בכלל תואר זה דקדוש.

הנהרגין בשמחת תורה תשפ"ד

לפ"ז אותן שנהרגו במלחמה הנוכחית שהחלה ביום שמחת תורה אף אותן שנהרגו מתוך רשען והיו רשעים בחייהם, מ"מ כיון דלאו כי אורחיה מיית דלאו ב"ד הרגוהו אלא עובדי כוכבים קטלוהו, הוה להו כפרה במיתתן אף אי לא הוו בכלל הנהרגים על ק"ה, והם בכלל עבדיך, ומתאבלים עליהם, ואומרים עליהם קדיש, וה"חתם סופר" כתב, דלכך אף נקברים בקברי אבותם לפי כבודם. והכשרים שבהם שנהרגו מתוך צדקם כתב החת"ס שם, ד"קדוש יאמר לו", ובמהרי"ל משמע שכולהו מיקרי קדוש.

מיהו מעלה זו של מקדשי השם והרוגי מלכות דאין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתן, מצינו זה באותן שנהרגו על ק"ה שלא לעבור על דת, ולפרש"י גבי הרוגי לוד, נאמרה מעלה עליונה זו גם על אותן שמסרו נפשם להצלת ישראל, אף שלא נהרגו על קידוש השם שלא לעבור על הדת, ולפ"ז אותן הנלחמים עם הרוצחים בעת המלחמה, ונכנסים לסכנה גדולה על חייהם, אם כונתם באמות היא להיות מוכנים למסור נפשם בעבור הצלת ישראל, אפשר דדינם כהרוגי לוד לפרש"י.

[ושמעתי מרב באחד מערי ישראל, שהיו רבים מבני עירו צעירים שנהרגו בעונם ביום שמחת תורה, ונתבקש לנסח מודעות אבל, וכתב הנרצחים בקיצור ימים ושנים ה' ינקום דמם, ולא כתב שמתו על ק"ה ואף לא הזכיר תואר "הקדושים", דבנהרגו בעונם בידי עכו"ם נראה עכ"פ דעת רוב הפוסקים דאין עליהם תואר קדוש, ומ"מ הא מיהת דנתכפר להם במיתתן והם בכלל עבדיך, כמפורש בגמ', והחתם סופר כתב דלכך אף קוברים אותם בקברי ישראל וכן"ל].

ושמעתי מהגאון רבי ישראל גואלמן שליט"א שסיפר, כי בין ההרוגים בשמחת תורה היה בחור מקהילתם, וכשנודע שהוא בין ההרוגים היה זה ביום ג' בלילה וכשהגיע לנחם את אביו סיפר האב, כי ביום ב' כבר הרחר בלבו מה מצב הבן, כי לא שמע עליו כלום, ובלילה בחלום התגלה אליו בנו, וסיפר לו שהוא נרצח, ועמד ממולו עם גמרא פתוחה העשויה מכסף, ואמר לו, אבא אל תדאג עלי, אני נמצא במקום טוב, אין לך מה לדאוג. למחרת כשקם משינתו חשב שזהו חלום שבא לו מהרהורי לבו ביום שחשב אז על מצבו של הבן, וביום ג' בצהרים ישן שנית, ועוד הפעם נתגלה אליו בנו, וא"ל אבא אל תדאג, אני נמצא במקום טוב, והכל בזכותכם אבא ואמא שאתם הכלתם אותי, (כלומר סבלתם אותי עם כל הצער שהיה לכם, וניסיתם לקרב אותי ולא זרקתם אותי מהבית מרוב כעס על מעשי), ובפרט אמא שהכילה אותי מאד, וזה חיזק אותי שלא בעטתי. אחר כך בלילה קיבל הודעה שבנו הוא בין הנרצחים, והיה רגוע כששמע זאת, כי ידע שהחלום הוא אמיתי, ע"כ. ובדאי יסוד הדבר הוא, מחמת הכפרה שהיה לו בזה שנהרג בידי הגוים כבן ישראל,

ויש שהעירו עוד, עפ"ד המהרש"א בחידושי אגדות בזבחים (קט"ז): שכתב בהא דאמר בגמ' שם, דשני בני אהרן מתו להקדיש שמו של הקב"ה, דכתיב "ונקדש בכבודי" ודרשין במכובדי, דהיינו משום שאומרים הבריות אם בצדיקים כך ברשעים על אחת כמה וכמה, ע"ש. ולפ"ז נמצא, כי יש אופנים שנהרגים בעל כרחם, ומ"מ נתקדש שמו ית' בעולם על ידי זה, ואפשר דאף אלו הם בכלל הנהרגים על קידוה"ש, כיון דנתקדש שמו ית' ע"י מיתתן. וא"כ באותה רציחה נוראה שהיתה ביום שמחת תורה, שכידוע ראו הכל השגחת השי"ת מופלאה, שהגן בסתר כנפיו כל מקומות התורה שהיו באותו מקום, והרוצחים הארורים עברו על ידם ממש וכאילו נסמית עיניהם מראות, וכן ישובים שומרי שבת שהיו שם לא נכנסו לשם האוייבים אף שעברו על ידם, ואותם הישובים ובתי כנסיות ומקומות התורה היו רשומים במפות שבידיהם, ובל זאת לא נגעו בהם לרעה,וגם עצם אופן המלחמה היה בזה פלא גדול מאת ה', כי היו שם גדרות משומרים מאד, ומן השמים הוסיף מעיני כל האחראים והמומחים במה שקרה שם, ונכנסו האויבים כבתוך שלהם וגברה ידם והיה זה לפלא גדול, וראו הכל כי יד ההשגחה העליונה בדבר, ואין זה מקרה ממקרי העולם, ואין זה מנהגו של עולם כלל, וכיון שנתקדש שם ה' בעולם על ידי הנרצחים הי"ד, אפשר דגם זה סגי להחשיבם כנהרגו על קידוש השם, שהרי בהריגתן נתקדש ש"ש בעולם.

בועז שמאלה....

תאר לעצמך, חייל העומד לשמור על אחד הקיבוצים, ותוך כדי לחימה אל מול חוליית מחבלים, הוא מחליט שהוא צריך דחוף לצאת להפסקת קפה. מה יקרה לו? ומה יקרה לקיבוץ?

תאר לעצמך, פרופסור בעל שם עולמי, בעיצומו של ניתוח לב פתוח, ניתוח חרום להצלת חיים, הוא עוצר לרגע ומגיב לצ'אט שהוא קיבל ברגע זה מחבר. מה יקרה למנותח? ומה אתה חושב על הפרופסור?

תאר לעצמך את נח בתיבה, בחוץ מבול, העולם כולו מלא במים ואש, והוא סגור בתוך התיבה יחד עם בעלי חיים ואשפה רבה, והוא מחליט לפתוח את דלת התיבה רק לכמה דקות, לנשום קצת אוויר. מה יקרה לתיבה? ומה אתה חושב על נח?

תאר לעצמך שאתה בחור ישיבה, אברך, בעל בית, באמצע הלימוד, באמצע התפילה, מחליט שאתה חייב לצאת לסיגריה, חייב להקשיב לקווי נייעס, להגיב לצ'אט שקיבלת. מה יקרה לך? ומה יקרה למקום שאתה שומר עליו במעשיך? בתורתך?

תאר לעצמך שאתה שומר תורה ומצוות, ואתה מחליט לרגע לצאת להפסקה, לצאת לבילוי, לצפות בסרט, לטוס לחו"ל לנופש, לעשות דברים שאינם מתאימים לבני התורה, יראי אלוקים. מה יקרה לך, ומה יקרה לתיבה שאתה נמצא בתוכה?

האם אתה מבין את הקשר בין כל האמור לעיל, או שיש לך הרבה סברות מדוע יש לחלק בין השלשה דברים ראשונים שהוצגו לעיל, לשני הדברים שהובאו באחרונה?

האם אתה מאמין שאתה חייל הנמצא ממש עכשיו בשדה הקרב, מלחמת היצר הרע והטוב, מלחמת החיים, והינך שומר על כל עם ישראל בזכויותיך?

האם אתה מאמין שאתה נמצא ממש עכשיו בתוך תיבת נח ובחוץ מבול של מים ואש וכל יציאה, כל פתיחת דלת שאתה עושה אל העולם הפתוח, פירושה טביעה, התאבדות?

האם אתה לא מפחד שיום אחד תגיע לפני בורא העולם, לעולם האמת, ושם יגידו לך 'אתה תלך שמאלה'... לגיהנום ח"ו... אני? למה? ואז ישיבו לך 'כי רצחת'.. ועל רצח הולכים שמאלה!!!

אני רצחתי? כנראה שיש כאן איזו טעות? ואתה תתפלא, הרי הייתי בחור ישיבה, אברך, בעל בית, מילאתי סדרים, הקשבתי לשיעורי תורה, השתתפי בדף היומי, התפללתי שלש פעמים בכל יום, בחיים שלי לא פגעתי באף אדם, לא בחברותא, לא בשכן, ואף לא באשתי היקרה, ואפילו לא בילדים שלי, אז למה אומרים שרצחתי?

נכון, אתה צודק,

לא רצחת אף אדם! אתה צודק,

אבל **רצחת את עצמך!** שמעת?

אתה שומע, מבין, **רצחת את עצמך!** יכולת להיות גדול יותר, יכול להיות במקום גבוה יותר, ירא שמים יותר,

ופשעת, זלזלת, הקלת, התקררת,

לקחת הפסקות גדולות בשעת קרב ובכך רצחת את עצמך...

כך היה חוזר ומשנן הגאון הגדול רבי ברוך מרדכי אזרחי זצ"ל באזני שומעי לקחו, את המסר החד והחזק הזה – זכור: תחשוב טוב טוב על כל פעולה שאתה עושה, האם אתה לא רוצה את המקום בו אתה יכול להיות, האם אתה נשאר לעמוד על מקומך זמן רב – בו בזמן שיכולת להתקדם, להתעלות, לגמור מסכת, לגרוס ש"ס, למלא את הסדרים, להתפלל בכוונה..

בפרט בימים אלו, שאנו כולנו יחד עם כל עם ישראל, נמצאים בימי מלחמה, ואנחנו צריכים הרבה זכויות, ולעילוי נשמתו של מרן ראש הישיבה הגאון הגדול רבי ברוך מרדכי אזרחי זצ"ל, נקבל על עצמנו לחשוב, להתבונן, לבקר את מעשינו, האם אנחנו לא מדשדשים יותר מידי זמן באותה משבצת, באותו מקום, נשארים על עומדנו, על מקומנו, מעדיפים להישאר באזור הנוחיות שלנו?

הגיע הזמן לשמוע את הבת קול האומרת לנו 'לך לך', תתקדם, תמשיך, תעצים, תמלא את הזמן, אל תפתח דלת אל המבול שבחוץ, אל תקרר את עצמך בכל מיני בילויים ריקניים, תהא גאה בעמלך, בצדקותך, ביראתך – או אז נזכה כולנו לשמירה יתירה, לשמירה אדוקה, ותזכה אתה לשמוע 'ימינה'... **לגן עדן...**

כניסת שבת ב"ב 4:27

יציאת שבת ב"ב 5:26

פרשת וירא

גיליון 74

שנה ב'

תשפ"ד

משלחן גבוה

חידושי תורה באגדה ובהלכה
מהרב הגאון ר' אלעזר יועץ קופל זצ"ל

פרשת וירא

מדור חדש: עניני חינוך בראי הפרשה

יסוד החינוך - דוגמא אישית

בפרשתנו הקב"ה משבח את אברהם אבינו "כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו, ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט" (יח, 18) [ובמשך חכמה כתב שזהו המקור למצוות חינוך]

ולא מצינו מה ציוה אברהם אבינו ומה אמר, אלא י"ל ע"ד דרוש שבאמת הוא לא ציוה אלא עשה. והמעשים שעשה, הדרך שבה הוא הלך, שימשו כדוגמא אישית לבניו וביתו אחריו. וכך מדויק בפסוק, לא כתוב למען אשר יצוה... לשמור דרך ה' אלא "ושמרו דרך ה'", כי עיקר החינוך אינו מה שהאב מצווה את בניו לשמור דרך ה', אלא מה שמתחנכים מעצמם ע"י שרואים הנהגת אביהם.

והנה רש"י פירש על "יוקח נא מעט מים" שהיה ע"י שליח, ולכן הקב"ה שילח לבניו ע"י שליח. והעירו, הרי בפשטות משמע שהשליח היה ישמעאל כדי לחנכו במצוות (ע"י רש"י בפס' ז'), א"כ מה התביעה על אברהם אבינו?

אלא שהחינוך הטוב ביותר זה כשהבן רואה את האב שעושה בעצמו את המצוה ברצון ובשמחה, וזו היתה התביעה. "עיקר החינוך - דוגמא אישית. אין אנו יכולים לחנך את הילד לברך ברכות, לאמרום בקול רם מילה במילה, בשעה שאינו רואה זאת אצל ההורים. כאשר ההורה מברך בקול ובמתינות, ואינו ממלמל בחטף אזי גם הילד ילמד לברך וכך בכל המצוות. כשילד רואה שמקבלים כל אדם, הבא לביתו, בסבר פנים יפות, אזי גם הוא ילמד לקדם כל אדם בסבר פנים יפות. כשילד שומע שההורים מתבטאים בזלזול כלפי זולתם - הילד שומע וקולט, ואין להתפלל, אם הילד יתנהג כך - יתייחס לסביבתו בזלזול, אם ההורים מתבטאים בשפה יפה, בודאי יש לזה השפעה חיובית על הילד" (מסילות חיים בחינוך להגה"צ ר"ח פרידלנדר זצ"ל).

כששאלו את מרן הסטייפלער זצ"ל איך לחנך את הבנים, השיב אני לא מבין בחינוך ואיני יודע איך לחנך, אבל דבר אחד אני יודע: אם אתה לומד טוב, מתפלל טוב, ואתה דוגמא אישית, אז ודאי תצליח.

בה' וחזרה לגילולי בית אביה, כי אדם המאמין בהקב"ה אינו חש תועה. והנה, כאשר הגיעה הרכבת לתחנה הבאה, ירדו שניהם והתברר להם כי זו עיירה של גוים. בכל זאת, לאחר ששאלו והתענינו, התברר להם שיש יהודי אחד המתגורר במקום. מיד הלכו לביתו ונקשו בדלת. כשפתח היהודי את הדלת וראה את שני היהודים העומדים לפניו - פרץ מיד בבכי מדובר התרגשות. הוא היה בטוח, כי זה או אברהם אבינו או אליהו הנביא...

היהודי לא ידע מה לעשות באורחים הבלתי צפויים שנזדמנו לו. הוא קרא להם בשמחה למחר ולהיכנס, ושח לפניהם את הקורות אותו: לפני שבוע נולד לו בן, והיום הוא השמיני וכל היום הוא מתפלל ובוכה לה' שיזמן לו משהו שימול את הילד, והשוחט שבא עם רבי מרדכי היה גם מזהל. הוא מל את הילד ור' מרדכי היה הסנדק, וכמובן נשארו באכסניא הזו למשך כל השבת.

כאשר נפרדו לשלום מבעל הבית ויצאו משם, אמר רבי מרדכי לשוחט: רואה אתה, יהודי לא "תועה"...

ארבע פתחים בחופה כדי שזכור להכניס אורחים

"והוא יושב פתח האהל"

הרמ"א (אבהע"ז סימן נ"ה) כתב שהמנהג לעשות חופה תחת כיפת השמים עם יריעה פרוסה על ארבע כלונסאות, פרוץ מארבע רוחות. ביאר ה"עזר מקודש" (שם) שהטעם בזה, להורות לבני הזוג הנישאים שכעת בונים את ביתם, לקבל עליהם שיהיה ביתם פתוח לרווחה כביתו של אברהם אבינו, שהיה פתוח לארבע רוחות העולם.

כשאין 'יראת אלוקים' יש לחשוש מפני 'והרגוני'

"ויאמר אברהם רק אין יראת אלוקים במקום הזה והרגוני על דבר אשתי"

כאשר ביקר מרן הגר"א וסרמן זצ"ל בברלין בשנת תרצ"ז, הפציר בו הגאון בעל ה"שריד אש" לשאת דברי מוסר בפני תלמידי הסמינר החרדי מוסדו של הגאון רבי עזריאל הילדסהימר זצ"ל.

במהלך שיחתו הבהיר את התנגדותו ללימודי ההשכלה הברלינאית. והביא את הפסוק "רק אין יראת אלוקים במקום הזה והרגוני" ושאל מה הכוונה בשלילה הכפולה "רק אין"? והשיב: אברהם אבינו ראה בארץ פלישתים בגרר, דברים רבים יפים. היה שם תרבות, אומנות מפותחת ושכלולים טכנולוגיים של הקידמה. אבל רק דבר אחד נעדר מהמקום: יראת אלוקים! ובמקום שאין יראת שמים, יש לחשוש מפני "והרגוני". במקום שאין יראת שמים הרגשות האנושיים קהים. וכאן הוסיף רבי אלחנן משפט "כאן בברלין כיון שאין מורא שמים עליה, הארץ עלולה להפוך למאורת רוצחים..."

הרב פינחס ביברפלד שנח שם העיד וכתב: "דברי צדיק הדור פגעו אז ברגשותי. הרהרתי: בא גאון וצדיק מארץ מזרח אירופית ומבקש לבשר לנו שכאן בארץ "התרבות הנאורה" ירצחו בנ"א באופן שרירותי. כיצד יתכן דבר כזה? הלא במדינת חוק הדברים אמורים? אלא שעינו של הגאון והצדיק הזקן ראתה הרחק לכמה שנים בעתיד הקרוב, יותר מאשר עיני הצעירות... כאשר אמר לנו כן היה... ההיסטוריון חוקר את העבר, החכם הנביא מגלה כבר בהווה את שרשי העתיד" (אור אלחנן).

יהודי אף פעם לא 'תועה' בדרך

"ותלך ותתע" ופרש"י שחזרה לגילולי בית אביה.

רבי שלום שבדרון זצ"ל סיפר (שאל אביך ויגדך ח"ב) כי רבי מרדכי פוגרמנסקי נסע פעם ברכבת, כשלידו בקרון הרכבת ישב עוד יהודי, שהיה שוחט ומוהל. השניים החלו להחליף דברים ביניהם ועד מהרה התפתחה שיחה קולחת ביניהם שריתקה את שניהם. כה שקעו בשיחה, עד שלא שמו לב בכלל שהרכבת כבר עברה את התחנה שבה היו אמורים לרדת. לפתע הביט השוחט מבעד לחלון וראה מה שקרה. הדבר היה ביום שישי, ועד מהרה היה מובן גם לו וגם לרבי מרדכי, כי כבר לא יוכלו להגיע למחוז חפצם לקראת שבת. התחיל השוחט לדאוג: מה יהיה בשבת? היכן נתאכסן? איפה נאכל?

רבי מרדכי הרגיע אותו מיד ואמר לו: יהודי אף פעם לא "תועה בדרך"! ענין המקום שהוא צריך להיות בו - הוא השגחה פרטית, והביא ראיה ממה שכתב רש"י בפרשתנו "ותלך ותתע", ופרש"י "חזרה לגילולי בית אביה" (פרקי דר"א), ויש להבין מדוע הוציאו מפשוטו של מקרא שטעתה בדרך? (עי' שפ"ח שהביא ג"כ מהתרגום ע"פ "ויהי כאשר התעו אותי" שהיו ע"ז) אלא משום שרק גוי יכול לחוש נאבד, אך יהודי לעולם לא יכול לחוש "ותתע", יהודי יודע נאמנה שהקב"ה תמיד איתו והיכן שהוא נמצא שם מקומו בו הוא צריך להימצא כעת, לכן אם כתבה התורה על הגר "ותתע", ראו בזה חז"ל סימן, שאיבדה את אמונתה

פרשת וירא

אכילה קודם סעודת שבת

סעודת ליל שבת

א. אסרו חכמים לקבוע סעודה גדולה בערב שבת מפני כמה טעמים : א. כדי שיכנס לשבת כשהוא תאב לאכול (פ"ע או"ח סי' רמט ס"ג). ב. שמא מתוך טרדתו בסעודה לא יתעסק בצורכי שבת כראוי (מ"צ סס סק"י). ג. נראה כמזלזל בכבוד השבת שעושה ערב שבת שוה לשבת (זיאוור הלכה ד"ה מפני נסס הפמ"ג). **ב.** סעודה שזמנה בערב שבת כגון ברית מילה [אפילו אינה ביום השמיני], פדיון הבן, סעודת פורים, סעודת סיום מסכת [שסיים היום ללמדה], מותר לעשותה בערב שבת, ולכתחילה מצוה להקדימה בשחרית מפני כבוד השבת (מ"צ סס ס"ק יג-יג). סעודה שעושים בעת כתיבת התנאים אינה סעודת מצוה ואסור לעשותה בערב שבת, אך מה שרגילים בעת סגירת השידוך להביא מיני מזונות מותר משום שאין זה נקרא סעודה (מ"צ סס סק"ט).

סעודת יום שבת

א. סעודה שהוא רגיל בה בחול מותר לאכלה בערב שבת כל היום, אבל מצוה להימנע מלקבוע סעודה זו מתשע שעות ולמעלה [בקץ כשלש וחצי שעות קודם השקיעה], ואם התחיל באכילתו אינו צריך להפסיק (מ"צ סס ס"ק טז). ובימות החורף בזמן שהימים קצרים מצוה להימנע מלקבוע מסעודה זו אפילו קודם תשע שעות, אם הוא משער בנפשו שעל ידי זה לא יהיה תאב לאכול בלילה (מ"צ סס ס"ק יז). **ב.** לאכול מעט כדי להשקיט רעבונו מותר אפילו מתשע שעות ולמעלה (זיה"ל סס ד"ה מלקטע). והחזון איש היה נוהג (ארחות צנינו ח"א עמ' קא) שלא לאכול פת ואפילו תבשיל בערב שבת לאחר זמן מנחה גדולה, אלא פירות בלבד.

סעודה שלישית

א. כתב הביאור הלכה (סי' רמט ד"ה מוהר) יש אומרים שאין לאכול מיני מזונות לפני סעודת שבת, מפני שעיקר המצוה היא בסעודת פת, וצריך לאכול סעודה זו לתאבון, ואחרי אכילת מזונות שוב אינו תאב לאכילה, ויש מתירים לאכול מזונות קודם הסעודה, שהרי גם מה שאוכל עכשיו הוא עונג שבת. והוסיף שנהגו העולם להקל לאכול מיני מזונות בשחרית לאחר הקידוש קודם הסעודה. **ב.** אנשי מעשה מחמירים על עצמם לא לאכול מזונות קודם הסעודה, ולכולי עלמא נכון להדר שלא למלא כרסו משאר אכילות קודם סעודת הפת (זיה"ל סס).

♦ דופק חיינו רק את ♦

- בין יתר מפעלותיו העצומים של מרן ראש הישיבה הגרב"מ אזורחי זצוק"ל, נתייחד לה מקום של כבוד ל"חבורת קדשים". חבורה זו נתייסדה במעונו בחורף שנת תשס"ג, ומאז - קרוב לעשרים ואחת שנה, נמסרה תמידין כסדרן עד לחודש תמוז תשפ"ג, סמוך לאשפוזו בביה"ח. על השומעים נמנו בחורים ואברכים מצויינים מהכולל שע"י ישיבת "עטרת ישראל", ובחורים מייסבות "כנסת ישראל - חברון" ו"קול תורה", ובהמשך נתווספו עליהם בחורים מייסבת "נתיבות חכמה - וולפסון". (במשך השנים נתייסדו עוד חבורה באידיש, וחבורה נוספת בלה"ק שנמסרה בקריית הישיבה ב"מודיעין עילית"). מאות רבות של בני עלייה זכו במרוצת השנים לרכוש ממנו קנייני נצח, בדרכי קניינה של תורה. חבורה זו היתה יקרה מאד בעיניו, ודחה מפניה גם סידור קידושין לתלמידי ישיבתו. כן טרח הרבה להשתתף בשמחת אירוסיו ונישואיו בני החבורה. מהשיעורים שנמסרו בה נדפסו עד כה שני כרכים של "שיעורי ברכת מרדכי - זבחים" על שני פרקים ראשונים, וכרכים נוספים נמצאים בשלבי עריכה. כמי אשר זכה להשתתף בחבורה זו מראשיתה, נתבקשתי להעלות על הכתב, מעט מאשר ראו עינינו אצל מרן רבנו זצוק"ל, והנני תפילה שאזכה להעביר הדברים כצורתם.
- ההרגשה במחיצתו של רבנו היתה, כי הוא חי באטמוספירה אחרת, בה לא היה מקום לשום דבר מהבלי העולם, ולחשבונות הרבים שביקשו להם בני אדם.
- לא היה לו בעולמו כי אם תורה לבד.
- על מסירת השיעור הקפיד גם בימים של קושי ומכאוב, וגם כשנתייסר לעיתים מזיהום שהיה תוקף אותו ברגלו, היה מוסר את השיעור תוך שרגלו מונחת בהגבהה.
- כמה פעמים אושפז בביה"ח, ומהן שהגיע לשערי מוות ר"ל, ולא היה גבול לשמחתו והודאתו לבורא עולם, כאשר שב למשמרתו באמירת השיעורים.
- גם בשנה האחרונה, כשנפטרה רעייתו הרבנית על פניו ביום ג' טבת תשפ"ג, אחר ימי השבעה חזר לאמירת השיעורים כסדר כבראשונה, ואמר כי אם חז"ל קבעו שבעה ימים לאבל ואח"כ ימי השלושים, הרי שכך היא המידה, ולאחריהם יש להמשיך.
- בחודשים האחרונים לחייו סבל הרבה מיסורי גוף שאפפוהו, ומנעו ממנו את שינתו, ועם כל זה נתגבר כארי למסור את השיעור. פעם אחת התבטא לנוכח קושיא שמצאה חן בעיניו כי "זה מה שמחייה אותי", והיה נראה בחוש כי התורה היא עבורו סם החיים כפשוטו.
- את שקיעותו בלימוד קשה לתאר, אי אפשר היה להכנס לחדרו בכל עת ובכל שעה בלא למצאו רכון על ערימת ספרים, שקוע לחלוטין.
- מצוי מאד היה אצלו, שביקש קודם השיעור שיכינו עבורו כוס תה, אולם לאחר שזו הוגשה לפניו, והוא כבר צלל לדברי הגמרא, נשתכחה זו ממנו, ונותרה מיותמת על השולחן.
- בהכנת השיעור השקיע שעות מרובות. היה מתבטא הרבה, כי על הבנת עניין פלוני יגע כמה ימים ולילות. לעיתים היה אומר כי לילה שלם עמל בעניין זה, ולא היה בזה מן הגוזמא.
- גם היה רגיל לומר שאין לילך שבי אחר ברק החידוש, אם אין הוא מכון כראוי לאמיתה של תורה.
- לא אחת היה אומר, בשובו מטיסות ארוכות מעבר לים (בהן העידו הנלוים אליו כי לא עצם עין במשך כל הטיסה), כי ענין זה נתחדש לו בגובה עשרת אלפים ק"מ, וכי היה שווה להקיף את כדור הארץ כמה פעמים כדי להגיע להבנת העניין.
- צורת מסירת השיעור היתה כ"בלאט שיעור" (שיעור על הדף), מתחילה היה קורא את דברי הגמ' כשאצבעו מונחת במקום הנלמד, ואח"כ פירש"י ותוס', ולא הניח דבר קטן כגדול מלבארו.
- ידוע ומפורסם כי רבנו היה חד בדרא בהסברה ובהרצאת והגדרת דברי תורתו. והיה מפשט ומטעים סוגיות חמורות שבש"ס בכושר הסברתו.
- אמנם רבות טרח ויגע שיובנו הדברים היטב על ידי השומעים, והיה רגיל הרבה לומר, כי "אם אין הדברים שאמרתי לכם

ברורים ובהירים עד הסוף, הרי שלא אמרתי כלום, כי דבר שאינו נהיר וברור אינו כלום".

- כשאירע ושמע אחרי החבורה כי דבריו לא הובנו במילואם ע"י אי מי, היה חוזר בשיעור שאח"כ לבאר הדברים מיסודם.
- הביטוי הרווח "התורה היתה משוש חייו", קרם אצלו עור וגידים, הוא חי כל קושיא ותירוץ, הערה ותוספת הבנה, כאילו חייו תלויים בהם.
- לא ניתן היה להשאיר אדיש לנוכח קושיא שהקשה, סברא מחודשת, או גדר שנתגלו לו בהבנת הדברים.
- היה מעמיד קושי בהבנת הסוגיא או בדברי הרמב"ם, ומשנמצא היסוד להבנת הדברים, היה קופץ משמחה.
- לעיתים היה אומר, "אני רואה שלא הבנתם אותי היטב, כי אם הייתם מבינים - הייתם קופצים מהמקום".
- פעמים היה אומר, "ראו את פלוני איך שענינו בורקות, הוא הבין מה שדיברנו".
- הרבה מיסודות הדברים בשיעורו, היו מה שזכה לשמוע ממרן הגר"ז זצ"ל, מפיו או מפני בניו ותלמידיו.
- דברים הרבה זכה להרצות בעצמו קמיה מרן הגר"ז זצ"ל, ומהם שזכה להסכמה ממנו על אמיתותם.
- שמועות רבות אחרות שמע ממנו מפני בניו ותלמידיו, ומהם ששמעם ביום שנמסרו ע"י מרן הגר"ז ע"י אחד השומעים.
- קשר איתן היה לו מימי עלומיו עם בנו של מרן הגר"ז הג"ר משולם דוד זצ"ל, עמו למד בחברותא, והוא היה כלשונו "אוקיינוס של דעת" באוצרות דברי תורתו של אביו, ואצלו בירר הרבה דברים שנסתפקו לו מהשמועות שנאמרו או נדפסו משמיה דהגר"ז.
- מלבדו, היה למרן ראש הישיבה זצ"ל קשר אמיץ בימי חורפו עם הג"ר דוד פינקל זצ"ל, שהיה מבני ביתו דמרן הגר"ז, ושמועות הרבה שמע ממנו משמיה דהגר"ז.
- רגיל היה לשזור בשיעור עובדות והנהגות מאשר ראו עיניו אצל גדולי הדור הקודם, אשר זכה ליצוק מים על ידיהם, כמרנן הגר"ז והגרא"ז מלצר זצ"ל.
- כשם שהיה אומן הדיבור כך היה אומן הסיפור, והיה נוטל את שומעיו שנות דור לאחור, וכאילו מעמידם בחדרו של מרן הגר"ז או במעונו של הגרא"ז מלצר ורבים אחרים.
- ההרגשה במחיצתו היתה של חיבור לדורות קודמים, והיה מתרפק בגעגועים על זכרונותיו ממצוקי ארץ שבצילם חסה.
- התייחסותו לבני החבורה היתה להפליא. הרבה לשבח כל קושיא או תירוץ הגון בשם אומרו. וגם כשאירע והקשה אי מי דבר שלא כעניין היה אומר "בטח אתה מתכוין להקשות כך וכך", והיה עושה מטעמים מקושייתו כדי שלא לביישו.
- כסדר היה מעורר, לראות את הדברים שהביא במקורם. וכך היה הוא עצמו נוהג, להביא את כל הספרים שמדבריהם הביא בשיעור, ואם אירע ושכח מי מהם, קם ממקומו להביאם מחדרו.
- עיתים היה שוזר דברי מוסר בשיעורו, והרבה נשמע ממנו שבדור הזה רבו מאד לומדי התורה ב"ה, אך ירידה גדולה ישנה ב"ליגען און לערנען" (-להיות מונח ושקוע בלימוד), והיה מעורר שאי אפשר לצמוח אם לא שקועים בלימוד, ומרן ראש הישיבה זצ"ל עצמו היה דוגמא לזה. איך היה מוטרד כפשוטו מקושיא שלא מצא את פתרונה, ושםח עד מאד בפתרונה, ולא תפס אצלו כלום ממה שלא קשור בתורה.
- היה דורש מכל שומעיו לנצל את כישוריהם וכוחותיהם הם שניחנו בהם ממעל לצורך עלייתם. והיה נאה דורש ונאה מקיים, כי הגם שניחן בכשרונות עצומים, היו כל ימיו מסכת אחת של יגיעה, ותוספת קנין שלימות.
- דומה כי אין מתאים מלסיים יריעה זו, במה ששמעתי מאחד מגדולי תלמידיו, כי המילים שכתב הוא עצמו כהמנון לתנועת "בני תורה" שייסד, מבטאות יותר מכל את מהותו הוא.

נפש וגוף את חובקת	תורה, אנו בנים לך	"בני תורה אנחנו
דופק חיינו רק את.	ברית בינינו כרותה	בנים לכל דבר.
אל תוך תוכנו חודרת	כל עוד אנו חוסים בך	תורה את הורתנו
חיים נוסעת לעד.	אין אנו בני תמותה".	ולנו את משמר.

תנצב"ה

תודתנו להרב משה ש. תלמידו חביבו של מרן רבנו זצ"ל על מסירת הדברים

מרן הגאון רבי ברוך מרדכי אזרחי זצוקללה

מאת מ. ברנר

היהדות הנאמנה לכל שדרותיה בארה"ק ובכל תפוצות ישראל, התעטפה באבל ויגון קודר, בבכי ויתמות, עם הסתלקותו לשמי רום של מרן ראש ישיבת עטרת ישראל וזקן ראשי הישיבות שהעמיד עולם מופלא של תורה ומוסר, פאר ישראל והדרו, אביר הרועים שלא פסק פומיה מגירסא כל ימיו והתענג על זיו אמריה ושעשועיה, מרן הגאון רבי ברוך מרדכי אזרחי זצוק"ל, ראש ישיבת עטרת ישראל כיוכל שנים וזקן חברי מועצת גדולי התורה, שחש ברע בליל שב"ק פנחס, ומאז נלקח לבית החולים, וכל העת נערכו תפילות רבות להחלמתו השלימה, עד שנדם לבו בפתע פתאום, והשיב את נשמתו הזכה והטהורה ליוצרה ועלה בסערה השמימה, לדאבון ולמגינת לב כל בית ישראל, ובמרכזם רבבות תלמידיו שהיו דבוקים בו כל ימיהם, ושומעי לקחו ותופסי תורתו ואורחותיו הרבים ברחבי הארץ והעולם כולו, בהיותו תל תלפיות ומאיר נתיבתם של עמך בית ישראל במשך שנות דור, שנסתלק בשם טוב בשנתו הצ"ה.

בימים האחרונים נחלש מרן, ועם זאת גם בארבעת החודשים מאז אושפז בבית החולים הדסה עין כרם, עקב קושי נשימה חריף, הוא התחזק מעת לעת וניסה להמשיך בחוק לימודיו ותורותיו הרבים משאת ליבו כמימים ימימה, והתגעגע רבות למסירת השיעורים מהם מסר נפשו לא להחסירם דבר יום ביומו, ומאז נודע כי מרן אינו חש בטוב, נפוצה השמועה לכל היכלי התורה והישיבות אודות מצבו, ומאז נישאו תפילות וזעקות רבות להחלמתו, ואף נערכו חיזוקים רבים בכל עולם התורה, הישיבות והכוללים שנשאם על ליבו כל ימיו, הזעקות התגברו מכל עבר, ובהיכלי התורה העתירו בצקון שיח בבקשה ובתחנונים לפני בורא העולם, שיחוס על הדור כולו במיוחדת בעת תקופה קשה שכזו, ויקיים בנו חכמי ישראל וימנע את סילוקו של האי צדיקא ופרישא מופת הדור והדרו, אשר לאור תורתו והנהגתו צועד כל בית ישראל בדור האחרון, ובהיכל ישיבתו עטרת ישראל במודיעין עילית בכו ההמונים בפרקי תהלים לקרוע שערי שמים, עד שהגיעה תוך כדי אמירתם הבשורה הנוראה על סילוקו, והחלו להישמע פרצי בכי נוראים, ומאות החלו ממריים בבכי בקולות וזעקות שבר, על השמועה כי לפתע נדם לבו באחת, וכך הוא נסתלק בפתע פתאום לעולם שכולו טוב, למגינת לב בני המשפחה הקרובה ותלמידיו המובה-קים שסבבו את מקומו וקוראים בזעקה "שמע ישראל", "ד' הוא הא-לוקים" ופסוקי הייחוד בבכיות עצומות.

עם התקבל הבשורה הנוראה, זעקות השבר שנשמעו מכל עבר בבית החולים הדסה בירושלים ובהיכל הישיבה במודיעין עילית ומחוץ למעונו ברח' קאסוטו בירושלים, היו נוראיות, הכל חשו לפתע כמה האיש על העדה מאחרוני ממלכת ההוד וההדר של סלבודקה בתפארתה, שליבו היה פתוח כאולם לרבבות בני ישראל מהארץ והגולה ששיחרו לפתחו לקבל הימנו דבר תורה והוראה, וליהנות מזיו תורתו והדרכתיו בכל נושא וענין, וכשחזו כי ניצחו אראלים את המצוקים ונשבה ארון הקודש, ונשמת רבינו הגדול, גאון ישראל ושקדנו הגדול, פאר ומופת הדור ותפארתו, מרן זצוק"ל עלתה בסערה השמימה, התחושה היתה נוראה כמה יתומים היינו ואין אב.

בתוך שעה קלה פשטה הידיעה המרה בכל תפוצות ישראל בארץ ובגולה, והכתה בהלם את המוני בית ישראל בכלל ותלמידיו בפרט. ליד הבית הגדול בירושלים, בסביבתו הרביץ תורה כל ימיו, כמקום תל תלפיות שממנו יצאה תורה והוראה בדור האחרון ברח' קאסוטו בירושלים ובד בבד בהיכל הישיבה במודיעין עילית בתקופה האחרונה, החלו להתקבץ רבים שזעקו והתאבלו על סילוקו של עטרת תפארתם בסערה, וליד מיטתו נאמרו פרקי תהלים ואמירת ויהי נועם בקולות דמע ובכי בלתי פוסקים, כשזעקות השבר והבכי נשמעים באיזור כולו.

וכך תמו להם למעלה מתשעים שנות גדלות אמיתית ונדירה בתורה ויראה, שמבית זה יצאה תורה והוראה לאורחות כלל ישראל ובמיוחד בעולם התורה והישיבות והכוללים, כשהוא עומד בשער לבסס ולהורות את הדרך אשר ילכו בה במערכות היהדות הנאמנה, בהיותו ממנחילי הדעת והרוממות הטהורה ומנחה דרכה במלחמות קדשי ישראל במסורת הדורות כל השנים, וממשיך דרכם של רבותינו מנהיגי הדור עוד מימי מרן הרב מבריסק זצוקללה"ה ועד ימינו אנו.

זריחת אורו של עולם

אורו הגדול של רבינו מרן ראש הישיבה זצוקללה"ה, זרח בט"ו באדר תרפ"ט, כבנו הבכור של אביו הג"ר ישראל זצ"ל, שהיה מגדולי חניכי ישיבת סלבודקה המעטירה, ומאוחר יותר תלמידו הקרוב של מרן הגר"א קוטלר זצוק"ל בישיבת קלצק, ולימים התבקש על ידו לבסס את החינוך השרשי בירושלים וכיהן כרו"מ ת"ת שילה, ובד בבד ליסוע לארצות הגולה לסייע לחינוך העצמאי שהיה בבת עינו של רבו, ולאמו הצדקנית מרת הינדא מלכה ע"ה בתו של הגאון רבי ברוך שלאם זצ"ל, מגדולי חניכי הת"ת בקעלם, ונכדו של רבי אורי דוד אפריון זצ"ל, רבה של זאגר ומחבר ספר 'אפריון דוד', הוא כיהן כרב קהילה נודעת בליטא, ועם מאורעות מלחמת העולם היגרו חלק ניכר מבני קהילתו לדרום אפריקה, להקים בה את קהילתם היהודית מחדש, והוא שראה בעוניים נאות להגיע אליהם לסייע בביסוס הקהילה בראשיתה, וגלה בגפו לדרום אפריקה, כשרעייתו וחלק מבנותיו עלו באותם ימים לארץ הקודש לבדן, וכשנודע לו כי בתו מרת הינדא מלכה ע"ה עומדת להינשא לבעלה הג"ר ישראל אזרחי, הוא נסע לנמל התעופה בדרום אפריקה, בדרכו לארה"ק ליטול בה חלק, ובדרכו נהרג בתאונת דרכים קשה במיטב שנותיו, ונקבר בכאב ויגון בקהילה המקומית ביוהנסבורג. בבית גדול של אהבת תורה אין קץ, עבודת ד' ומידות מופלאות, הוא גדל והתחנך ביסודות איתנים שניבטו את האילן הגדול כמי שהתורה חקוקה בליבו כל ימיו, ומידותיו המופלאות היו לפלא בעיני כל רואיו כל ימיו.

בהכנסו לבריתו של אאע"ה, הוא נקרא ע"ש סבו רבי ברוך שלאם זצ"ל, ו'מרדכי' ע"ש מרדכי הצדיק מכיון שנולד ביום הפורים, לימים סיפר על מקור השראתו הגדולה ממנו, שכבר לפני למעלה ממאה שנה, ליהודים בעיירות ליטא הגיעה השמועה על ארץ הזהב והיהלומים דרום אפריקה שמתעשרים שם כביכול בין לילה. עשרות משפחות שקצו בעוני ובתלאות שפקדו אותם החליטו להגר לדרום אפריקה. הם היו יהודים יראים ושלמים ושמרו על האידישקייט גם בגלות דרום אפריקה. היה יהודי אחד שגם בדרום אפריקה מעולם לא הפסיד תפילה בציבור, וכששב לקעלם אמרו שרבי דניאל מובשוביץ הי"ד מפחד ממנו וכוחו היה שהוא זהיר בתפילה בציבור, והוא רבי ברוך זצ"ל. סיבה נוספת היתה לגלות בני אותה עיירה תושבי העיירה הליטאית השקטה הסמוכה לקעלם היו יהודים יגיעי כפיים שקבעו עתים לתורה ועמלו לפרנסתם בנוצות הפוך. כשהמסחר בנוצות התפתח, עברו רבים מתושבי העיירה להתגורר בדרום אפריקה הרחוקה שם גדלו הרבה בנות היענה שהיו הבסיס למסחרם. רב העיירה הסמוכה לקעלם היה הגאון הצדיק רבי ברוך שלאם זצ"ל והיה משפיע ממוסרו בתלמוד תורה דקלם כשאר בשרו של מרן הסבא רבי שמחה זיסל זצוק"ל. אחיינו של מרן רבי אליהו לאפיאן זצוק"ל דלה מזכרוננו כי אביו

לקחו בילדותו בקלם להתברך אצל רבי ברוך שלום שהיה נקרא 'איש קדוש' בקעלם. רבי ברוך דאג מאד מעתידים הרוחני של צאן מר-
עיתו והחליט לעזוב את בני משפחתו, את עיירתו ואת התלמוד תורה דקלם, ובמסירות נפש נסע בשנת תרס"ג לארץ לא זרועה אחרי בני
קהילתו לדרום אפריקה, שם התישב בעיר אודסהורן שנקראה בימים ההם 'ירושלים של אפריקה', ועשרים וארבע שנים כיהן שם החסיד
רבי ברוך ברבנות. משפחה גדולה היתה לו לרבי ברוך, והם נשארו בקעלם עם הרבנית ע"ה. תקופה קצרה אחרי שאבי המשפחה רבי ברוך
נסע לעיירה בקצה דרום אפריקה נסעה הרבנית ואחת עשרה בנותיה לעיה"ק ירושלים שם גרה הרבנית עד סוף ימיה. בתו הגדולה אגב,
נישאה לראב"ד ירושלים הגאון רבי פנחס עפשטיין זצוק"ל, ובכתבי חידושי תורתו של רבי פנחס מובא משא ומתן בהלכה שהתכתב עם
חותנו בתכתובת מירושלים לאודסהורן, וניכרת עוצם תורתו של הסבא על שמו הוא נקרא.

בהיות הסבא רבי ברוך זצ"ל בן שבעים בשנת תרפ"ז, בתו הצעירה הינדא מלכה ע"ה שעלתה עם אמה לירושלים עמדה להינשא לתלמיד
ישיבת 'כנסת ישראל' בחברון רבי ישראל אזרחי זצ"ל בארץ הקדש, שהיה מבחירי הישיבה, רבי ברוך התעתד להגיע לחתונה ולפגוש את
בני משפחתו בירושלים, ובפסח שני תרפ"ז יצא לדרך, רכב לקחו לשדה התעופה ביוהנסבורג, ובאמצע הדרך היתה תאונת דרכים ל"ע
ורבי ברוך נהרג במקום. לבני המשפחה היה הדבר תעלומה במשך שנים רבות, היכן הוא קבור, ולפני שנים ספורות גילה מרן זצוק"ל שהוא
נקבר בעיירתו אודסהורן.

מראשית כזאת הודעת

כבר בילדותו נחון מרן זצוק"ל בכוחות נדירים, הן באהבת וחשקת התורה שהיתה משוש ליבו כל ימיו, והן באישיותו הקורנת שהשפיע
עה על כל סובביו כל ימיו, בצעירותו עברה המשפחה לגור בירושלים, ובילדותו התחנך בת"ת יבנה, שריכזה באותם ימים את בני העליה
מירושלים, והוא כילד מחונן התבלט עד מהרה בכשרונותיו הנדירים ובמרצו הרב לגדול ולצמוח בתורה ועומק עיונה בלי גבול, ומעט
קודם הגיעו למצוות, כבר שם פעמיו לעבר הישיבה הגדולה כנסת ישראל חברון, שם רכש את יסודות תורתו לכל ימי חייו. לימים סיפר,
שבאותם שנים הם התגוררו בשכנות לבית מרן פוסק הדור הגר"ש אלישיב זצוק"ל, והיה מספר, שבעת שאמו ע"ה היתה מאכילה אותו
כילד קט, היתה אומרת לו ומדרבנת אותו - "שיגדל להיות מתמיד כמו הבן של ההומלער רב", אביו של מרן הגר"ש זצוק"ל שנודע באותם
ימים בגודל התמדתו.

כבר בילדותו נודע כאחד מהילדים העילויים שבירושלים, שחכמתו קרנה על כל סובביו, עד שגדולי ירושלים היו משתעשעים עמו בד-
ברי תורה. אז זכה לקרבה מיוחדת ממרן הגאון רבי אייזיק שר זצוק"ל ראש ישיבת סלבודקה, שראה בו בן טיפוחיו והשקיע רבות בגידולו
לתורה ויראה. באותה תקופה התקרב אף למרן הרב מבריסק זצוק"ל שקרבו למאוד, ואף דן עמו לא אחת בעומקה של סוגיא, כשראש
הישיבה זכה להיכנס ולשמוע ממנו שיעורים כבר בצעירותו. מאז החשיב ראש הישיבה את הרב מבריסק זצ"ל לרבו, בדרך הלימוד וההע-
מקה בעיקר בסדר קדשים. תלמידי הרב מספרים שאף הובא התבקש לא אחת ללמוד עם בנו הגרמ"ד הלוי סאלאוויצ'יק זצוק"ל, עמו
היה נועד רבות בסדר קדשים, והיה מיוחד כל ימיו.

את עיקר מקרה אחד מיני רבים היה רגיל לספר אחיו שילבחס"א הגאון הגדול רבי יצחק שליט"א, שבאחד הימים הגיע אחד ממרביצי
התורה הקרובים לאביהם לביתם, היה זה בתקופה שאביהם היה חולה בשחפת, והאמא הצדקנית ע"ה נטלה על עצמה עול הבית, ומשראה
את העניות ששררה בביתם, כשהרגילות היתה אצל אמם לחמם סירים עם מים בלבד, רק כדי להראות להם שמבשלים דבר מה, אך העניות
שררה היתה נוראה, והוא הרהיב עוז ושאל באירוניה, שבהיות ובנם ברוך מרדכי כבר גדל והיה כמעט לאיש, אולי מן הראוי שייצא מעט
לסייע בפרנסת הבית, כדי להביא פת לחם לפיותיהם של ההורים והילדים הרכים המשוועים למחיה כל שהיא לפיהם, האמא הצדקנית
מרת הינדא מלכה ע"ה ששמעה זאת מקצה החדר, התערבה בשיחתם שלא כהרגלה, ואמרה שגם אם אצטרך לצאת לבתי הרחוב באיזור
מגוריה לנקות חדרי מדרגות, ואף בבתי השכנים, כדי להשיג מעט מעות למחיה לילדיי, לא אבטל ולו רגע אחד של תורה מבני הגדול
שחשקה נפשו לצמוח ולגדול אך בתורה ועומק לימודה, והוא יצמח לגדול בתורה.

רעייתו הרבנית אזרחי ע"ה, ששמעה את דבר הסיפור מבעלה, הוסיפה ואמרה לימים, שכעבור זמן לא רב, הזדמנה לרופא שינים בירו-
שלים לצורך טיפול שהוזמן מראש, ובהעלותה את מדרגות הבנין, הבחינה לפתע ברבנית אזרחי ע"ה שהכירה עוד לפני שנעשו מחותנים,
שוטפת את מדרגות הבנין למחייתה, והבינה כי לבטח לא תשמח לראות שהיא חוזה בכך, וויתרה על התור אצל הרופא ושבה לביתה שלא
לביישה, והיא מעידה שאכן דיבוריה של האם לא היו מליצת דבר, אלא עובדה מוגמרת, שהבחינה במו עיניה, וזה היה החינוך לאהבת
התורה שניקן בביתם הגדול של הוריו מינקות.

לאחר מכן הוא התחנך בישיבת תפארת צבי, ועם הגיעו למצוות הוא כבר נכנס ללמוד בישיבת כנסת ישראל חברון, שם נודע כאחד
מטובי תלמידיה בשל כך התחבב מאד על כל רבותיו ראשי הישיבה זצ"ל, שראו בו כלי מחזיק ברכה וכי עתידו מובטח כאחד מגדולי מר-
ביצי התורה. הוא התקרב רבות לראש הישיבה מרן הגר"א כהן זצוק"ל, ואף זכה ללמוד בחברותא זמן רב עם ראש הישיבה הגר"מ חברוני
זצוק"ל, ובעיקר התאבק בניצוחה של תורה עם גידולי שעשועיה של הישיבה כהגר"ב זולטי זצוק"ל, הגר"ד שוורצמן זצוק"ל ועוד, והיה
סמל ומופת ליגיעת התוססה מחד, ולשמחת התורה בעומק עיונו ולמדנותו המופלגת מאידך.

בצילו של המשגיח

כבר בהיותו בישיבה התקרב רבות למרן המשגיח הגר"מ חדש זצוק"ל, ושפע ממנו רבות בכל מכמני העליה, הן ביראת הרוממות ובחכמ-
תו המאירה, והוא נשא אותו כנשא האומן את היונק, והשפיע עליו מהודו והדרו רבות, עד שבהיות כבן כ"ד, הוא נלקח על ידו לשמש כחתן
בבית מרן המשגיח הגאון הצדיק רבי מאיר חדש זצוק"ל, כשנישא לבתו הגדולה הרבנית שולמית ע"ה.

הוא המשיך ללמוד בישיבת חברון, וכעבור תקופה קצרה כבר החל למסור שיעורים בישיבת חברון, בה החל את מסכת הרבצת התורה
המיוחדת שלו, כמו כן החל למסור שיעורים שבועיים לבני הקיבוץ בישיבת 'כנסת חזקיהו' שבכפר חסידים. מסירת שיעורים זו נמשכה
כשתים עשרה שנה, כשראש הישיבה מוסר את השיעורים במקביל למסירת שיעוריו תמידין כסדרן בישיבת חברון, במהלך השנים היה
מצטט ראש הישיבה בדרשותיו, ממוסריו של מרן המשגיח דכפר חסידים הגה"צ רבי אליהו לאפיאן זצוק"ל, אותם זכה לשמוע מפיו בת-
קופת כהונתו בכפר חסידים.

הרבנית ע"ה שהייתה מחנכת דגולה והעמידה דורות של תלמידות, עמדה לאורך כל השנים לימין בעלה ראש הישיבה בכל מפעלות
חייו, הן בהרבצת התורה ובהקמת הישיבה, ייסוד וניהול מחנה בני תורה ועוד, ולאורך השנים מסרה את נפשה למען הרבצת התורה של

בעלה כשהיא מסירה מעליו מעול הבית. עד שבג' טבת תשפ"ג, לאחר חולי ויסורים רבים נפטרה על פניו לבית עולמה. אחד ממפעלותיה הגדולים של הרבנית שולמית ע"ה, הוא הספר המונומנטלי שכתבה אודות אביה, מרן המשגיח הגה"צ רבי מאיר חדש זצוק"ל, 'הגביע שעלה על גדותיו', לא מדובר בספר ביוגרפיה בלבד, אלא זהו ספר לימוד לכל דבר וענין, שכן בין שורותיו שזרה סבתא לקחי חיים ומוסר מתורתו של אביה הגדול, ובעלה סייעה לה רבות בהבאת מוסריו והליכותיו, בכך סייעה להעברת והנחלת משנת המוסר הסלבודקאית של מרן המשגיח זצוק"ל לדורות. בהלווייתה נפרד ממנה ראש הישיבה בקול בוכים, ובהספד מרטיט לב חזר ואמר שהוא אינו ראוי לדבר על הרבנית ולמנות את מעלותיה, ולכן הוא יכול לדבר רק בשם התלמידים והמשפחה, ואז הכריז בקול בוכים: 'שולמית, אין אמא מושלמת ממך, אין אשה מושלמת ממך, אין סבתא מושלמת ממך, אין אחות מושלמת ממך... תלמידי הישיבה הם תלמידיך, והם אוהבים מאד מאד, ואני רוצה להודות לך על החינוך שחינכת אותם', והוסיף ודיבר על השלמות של רעייתו הגדולה, שסייעה בעדו כל ימיו להגות בתורה והרבצתה באין מפריע.

מסכת הרבצת התורה

כל מי שהכיר ולו במעט את אורחותיו של ראש הישיבה, ידע כי אין לו בעולמו דבר מלבד התורה הקדושה ומשום ליבו היה רק ביגיעתה, מגיל צעיר הוא מעולם לא הלך לנום את שנתו במיטתו, מלבד בערב שבת לכבד שבת המלכה, והיה מתנמנם על מקומו בין לימוד לשיעור, והוא ראה חשיבות רבה בהנחלת תורתו העצומה לרבים בכל מקצועותיה, וכך מלבד שיעוריו הבהירים בישיבה הקדושה לשומעי לקחו הרבים כל ימיו, היו מתכנסים בקביעות במעונו קדרים קדרים, מי לשמיעת חבורות בקדשים, מי בספר הרמב"ן עה"ת, ומי בקצוה"ח או ש"ש, ובמשך שנים רבות ראה בהרבצת התורה את עיקר כוחו ושליחותו.

באותם ימים של ראשית הרבצת התורה, הוא ראה כי במדרשות רבות לומדים בני תשחורת שכל עתידם מונח לפנייהם לצמוח להיות תלמידי חכמים ראויים או לאו, והוא החל למסור נפשו על כך להביאם לבית המדרש, הוא סבב במדרשות השונות, ובכוחו הריטורי הייחודי שהיה שובה כל אוזן יהודית באשר היא, היה מראה להם ניוחיה ועוצמתה ומתיקוניה של התורה, וכעבור שיחה או שיעור שכזה, בדרך קבע היו לא מעט נערים שהיו שבים עמו ללמוד בהיכל ישיבת חברון בה הריבץ תורה לאלפים.

סיפור ייחודי סיפרה לימים הרבנית ע"ה, שבאותם שנים היתה הפעילות מביאה אף בחורים רבים לנסות ולהציל צעירים רבים להכניסם לעולמה של תורה, והמשגיח התחבט אם הדבר אכן דוחה לימוד תורה בעצמו, התלמידים שראו את התלבטות רבם, היו מהם מספר בחורים שהיו מקורבים למרן החזון איש זצוק"ל, והם פנו אליו בשאלה זו מה עדיף - הצלת נפשות או לימוד תורה. את הפתק ובו התשובה בכתב ידו הניחו במקום שהמשגיח אמר היה להיתקל בו. לימים סיפר לתלמידיו 'ראיתי שמונח שם פתק מלבני כזה, מסוג הפתקים שמרן החזון איש רגיל היה לשלוח, ראיתי כי הבחורים רוצים שאראה מה כתוב שם, עשיתי להם טובה ניגשתי ושאלתי מה זה, הראו לי את הפתק שבו כתב מרן החזון איש - הצלת נפשות עדיף מתלמוד תורה. 'הסברתי להם, שאם אני הייתי נשאל בדרך שנשאל החזון איש, גם אני הייתי משיב כך, שהרי זוהי הלכה פסוקה, אבל בגלל כל הסיבות שהסברתי בישיבה בנתונים שלה, הרי השאלה היא לא זו, ובכלל צריך לזכור שהפוסקים בכל ישיבה הם אלה העומדים בראשה. כשנשאל שוב מרן החזון איש על כך, וסיפרו את אשר אירע, הוא ענה 'נכון הדבר, אני עניתי באמת לשאלה כפי שנשאלה ולא יותר, ובישיבת חברון יש את המשגיח והוא הפוסק שם'.

ראש הישיבה זצוק"ל היה בדעה, כי יש למצוא בדחיפות את הדרך כיצד להביא אל ספסלי הישיבה את הצעירים הדתיים הרחוקים מעור לם הישיבות, זאת משני טעמים, שחבל על הנוער של המוסדות החינוכיים, במיוחד הרציניים והנבונים שבהם, אשר לימוד תורה בישיבה בכוחו לרומם אותם להיות מגדולי הדור הבא, וגם שיציאה לצבא ללא בסיס מינימלי של לימוד כלשהו בישיבה, ימוטט אף את המטען הדתי המועט שנטלו עמם, וכך בשנת תשי"ז הגיע למדרשיית נועם בפרדס חנה כדי לתת שיחה לבוגרים העומדים לסיים כתה י"ב, בתום השיחה תקפו אותו התלמידים בשאלות נוקבות, וכך הפך המפגש למערכת של התנחלויות, דיונים והתלבטויות השקפתיות ותורניות כאחד, שנמשכה לאורך כל הלילה עד עלות השחר, ובאותו בוקר הודיעו ארבעה עשר בחורים על החלטתם לצאת ללמוד בישיבה. היתה זו הפעם הראשונה בתולדות המדרשיה שקבוצה כה גדולה יוצאת לישיבה, ורובם לישיבת חברון, לימים רבה של רעננה רבי יצחק פרץ שליט"א אחד מהקבוצה, אמר כי עברו היתה זו הצלת נפשות אמיתית תרתי משמע.

לימים סיפר הגר"י פרץ שליט"א, שלכתחילה תכננו לצאת לישיבה לשנה אחת בלבד, וכדי לבטח את עצמם חתמו כולם בלשכת הגיוס על הבטחה שיתגייסו בתום שנת הלימודים, לאחר שנה הקבוצה רובה ככולה שלמה לישיבת חברון לא הסכימו לוותר על שיעוריו המתוקים והבהירים של ראש הישיבה זצוק"ל, מלבד זאת שטיפל בקליטתם ובבעיותיהם, והם במשך שנה זו התחזקו בכל שטחי הלימוד והמוסר, ובסיומה ביקשו רובם להמשיך הלאה בישיבה, אך כאן עמדה להם לרועץ אותה חתימה שחסמה בפני עצמם את הדרך. כל המאמצים והלחצים לא הועילו, ואפילו הקשרים שהפעיל ראש הישיבה לקבל דחייה לפחות עבור הנחושים שביניהם רבי יצחק פרץ ורבי אהרן לפידות עלו בתוהו, והצבא דחה על הסף כל פנייה שהיא. משנקראו להתייצב לגיוס יצא ללוותם ראש הישיבה זצוק"ל, ולאחר שנפרדו ממנו בדמעות, החליט לפתע רבי יצחק פרץ לעשות צעד חסר סיכויים, להיכנס ולבקש שוב דחייה, וכעבור דקות הוא התפרץ לפתע מהחדר והחל מחבק את רבו ראש הישיבה זצוק"ל בהתרגשות, בעודו ממתיין לו בפרוזדור, ואמר בקול נרגש 'קבלתי דחייה, כשעניתי לפקיד שאני מרוקאי, הוא לפתע חתם על מסמך הדחייה, ומיד יצאתי לכל יתחרט, ושמעתיני אומר, אז שיהיה גם מרוקאי אחד שחי על חשבון המדינה... הסתובבתי ואמרתי לו 'אז שיהיה גם מרוקאי אחד שהמדינה חיה על חשבון'.

כך הגיעו קבוצות שונות ממקומות שונים, וחלק מהם שהגיעו לישיבת חברון עשו זאת בהשפעת שהייה בישיבה במשך חודש אלול, בצאתם חזרה למדרשיה נטלו עמם את המטען הגדול שרכשו באותו חודש אלול, ובחלקם אף שמרו על קשר עם רבם בישיבה רבי ברוך מרדכי אזרחי זצוק"ל לאורך כל השנה, ובסיומה יצאו לישיבות. רוב התלמידים המשיכו ללמוד בישיבה, וחלקם אף בכולל, ומתוכם יצאו מחנכים גדולים וידועים בישראל, ואלו היו כטיפה מן הים מאלפי התלמידים בבתי הספר התיכוניים והמדרשות שבכל השנים התקרבו לחיקה של הישיבה בזכות ראש הישיבה זצוק"ל.

באותם ימים התחבט ראש הישיבה זצוק"ל, איך מקרבים את הנערים הללו לעולמה של ישיבה, והגה את הרעיון של הפגשת שני העור למות תחת חסות של גדולי תורה ומחנכים, באופן שהחלק המרכזי במפגש יהיה המחנה הישיבתי, במפגש כזה אמורים תלמידי התיכון להכיר מקרוב את תלמידי הישיבות ופנימיותם הקורנת ואת חכמתם. לרעיון זה הוא קיבל את הסכמתו של מרן המשגיח, וכינס גרעין של בחורים מהישיבה שנתפסו לרעיון, ויחד החלו בפעולה שנתית, העצרת הראשונה של תלמידי הישיבה נערכה עם בחורי הנוער מטובי התיכונים והישיבות גם יחד, באולם הענק של מדרשיית נועם, והם האזינו בקשב רב לנואמים בדריכות, וגרמו לרבים מבני הנוער להתפעל מעוצמתה של תורה ולומדיה, וכאן החל הסיפור הנודע שראש הישיבה משתמש בו מידי שנה במחנות אלו, הקרוי 'יצחק אלחנן שמאלה'.

המתאר את הרגע בו גאונה של קובנא מרן הגרי"א ספקטור צוק"ל כמעט ונשאב לעולם העשיה, ובשמים לאחר מוע"ש רצו להראות לו את ספריו הכבירים ותורתו העצומה שיכל ללמוד לו היה נכנס לעולמה של תורה, ומראים לו את הדרך שמאל שלא לשערי גן עדן, אבל הוא ניצל כי בחר בדרך האמת. את הסיפור היה מספר ראש הישיבה במוצאי השבת האחרונה של הקעמפ' קודם עזיבתם, כשהוא מספר זאת בהתלהבות וברגש גדול, לעורר את לב השומעים לנצל את כישרונותיהם לעמל ולשקידת התורה. כך כמה בשנת תשכ"ד תנועת 'בני תורה' הנודעת, שפועלת עד היום הזה מידי שנה, ומצליחה להביא תחת כנפיה אלפים להיכנס לעולמה של ישיבה. בעשרות שנות פעילותה סחפה התנועה תלמידים רבים שעברו ללמוד בישיבות ליטאיות. כמידי בין הזמנים מקיימת התנועה מחנות קיץ משותפים למאות תלמידי ישיבות ליטאיות וישיבות תיכוניות, כשאת מעמד פתיחת המחנות מפארים גדולי ישראל בהם השתתף רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגר"א"ל שטיינמן צוק"ל שהופיע במעמדות הפתיחה מספר פעמים, ואף נשא דברים בחשיבות התנועה ופעילותה ובחשיבות מייסדה.

שיעוריו הכבירים והבהירים של ראש הישיבה צוק"ל בישיבה הינם פרוסים עלי סדרת ספריו הנודעת 'ברכת מרדכי', והם ידועים אצל כל תופשי התורה, בעומקת למדנותם, חריפותם ושנינותם, ובעיקר במתיקותה של התורה, להאחיבה בלי גבול על הלומדים בכל מקומות מושבותיהם, כך נכרכו בראש הישיבה אלפי תלמידיו שנשאבו להיות תלמידיו הקרובים, עמו נועצו בכל הליכותיהם אף לאחר נישואיהם לכל ימי חייהם.

לצד שיעוריו הבהירים, היה מגיע רבות לגדולי התורה בירושלים, והיה דן עמיהם רבות בעומקי הסוגיות שהרחיבו את ליבו כל ימיו, כך היה מקושר עם מרן הגר"א"ל מלצר צוק"ל מרן הרב מבריסק צוק"ל, גדולי ורבני ירושלים ועוד רבים, ובהמשך בשנת תשל"ד אף עמד בראשות כולל 'יד מאיר' בעיר העתיקה, בו למדו בצילו אברכים חשובים רבים, שלמדו לאורו והתעצמו בתורתו לעלייתם.

בשנים תש"ך-תש"ל כמה תנועה מבורכת בישראל ה'תנועה להפצת תורה' - תל"ת, בראשות הגאון רבי אליעזר קוגל זצ"ל, ששמה לה למטרה להקים כוללים ביישובי העולים, האברכים בעצם שהותם שם על משפחותיהם, יביאו לשוב משב רוח רענן של תורה ויהדות בשיעורים ושיחות שימסרו, מי שנטל על עצמו לרומם את המפעל היה חותנו מרן הגר"מ חזק"ל צוק"ל, שבכינוס הראשון הביא עמו את חתנו ראש הישיבה צוק"ל, באומרו שהוא בכוחותיו יוכל להשפיע רבות על עולם המעשה בהיקף מיוחד. ואכן אודות לפעילות המיוחדת הוקמו כוללים רבים, והוא טרח והגיע לכל מקום שבו הוקם הכולל מהצפון ועד הדרום לרומם ולהדיר כח לומדיה.

עטרת ישראל תפארתם

בחורף תשל"ו חלה אביו של ראש הישיבה הגר"ר ישראל זצ"ל וסבל יסורים קשים, ואז התגלה עוד יותר מתמיד שיעור קומתו הרוחנית, הוא שפע דברי תורה ומוסר חידושים ורעיונות גדולים זרמו מפיו ללא הרף. כל המבקרים אותו נמצאו מתעשרים במטען רוחני גדול, לא אחד אמר לנו, עתה אנו רואים יותר מתמיד מניין ירשו הבנים את כשרונותיהם, עליהם התבטא אחד מבניו, שאם ניטול כח הדיבור והעוצמה של כל הילדים יחד, זה היה בבואה של האבא הגדול. הוא הספיק עוד ללוות את שלבי ההתלבטויות והמאמצים בדרך להקמת הישיבה בטרם הכריעה אותו המחלה.

למחרת חג הפסח נתבקש רבי ישראל זצ"ל לישיבה של מעלה, וכך נוסדה הישיבה בר"ח אייר תשל"ו ביום בו קמו מהשבעה. כשעלו כולם ובראשם מחותנו מרן המשגיח רבי מאיר חדש צוק"ל להר הזיתים, גם התלמידים החדשים הצטרפו אליהם. יחד עמם עלו מי שהתמנה לר"מ הראשון בישיבה הגאון רבי ישראל מאיר ווייס שליט"א כיום ראש ישיבת נחלת הלויים וחתנו של מרן הגר"ח שמואלביץ צוק"ל.

בדברים שנשא ראש הישיבה צוק"ל ליד קברו של אביו, הודיע ברבים על הקמת ישיבת 'עטרת ישראל' על שם אביו, ואמר את מה שנאמר על חזקיהו המלך 'וכבוד עשו לו במותו', ופירשו חז"ל מלמד שהושיבו ישיבה על קברו, והשם שניתן לה 'עטרת ישראל' בכך אנו רוצים לקיים ישיבה על קברו ממש.

כמשגיח הישיבה כיהן חמיו מרן הגה"צ רבי מאיר הלוי חדש צוק"ל שהמשיך לכהן במקביל לכך כמשגיח בישיבת חברון, כשלאחר מכן התמנה המשגיח הגה"צ רבי חיים וואלקין צוק"ל שהשכנע נתמלא יום פקודתו, לשמש כמשגיח בישיבה, כשביניהם שררו קשרי ידידות והערצה הדדיים. בישיבה כיהנו כרמ"ם שלימים נודעו כגדולי ראשי הישיבות בהם הגאון הגדול רבי דוד כהן שליט"א והגאונים רמ"מ פרבשטיין שליט"א ראשי ישיבת חברון, הגר"א סילבר שליט"א ראש ישיבת דרך חכמה, חתנו הגר"א וינר שליט"א ראש הישיבה הגדולה קרית יובל, והגר"י לנדא שליט"א כיום ראש ישיבת היכל יצחק, ועוד.

הישיבה שכנה במשך שנים רבות בשכירות ברחוב קאסוטו שבבית וגן עד לשנת תשע"ט, והיותה מגדלור לתורה שהשפיע על כל מרחבי השכונה, והיה זה מחזה מרהיב עין לראות את ראש הישיבה יוצא מידי יום מביתו הסמוך לישיבה למסור את שיעוריו הבהירים ושיחותיו הייחודיות, שהיו תל תלפיות לצמיחת אלפי תלמידיו בכל שנות הישיבה.

לבקשת רבני העיר מודיעין עילית עברה הישיבה בשנת תשע"ט למשכנה החדש בקרית הישיבה בעיר. כשהישיבה עוברת פריחה מחו"דשת כשלהיכלה המרווח מתווספים המוני תלמידים חדשים, כשבמקביל לכך אלפי תושבי העיר זוכים גם הם לשתות מבארו של ראש הישיבה צוק"ל.

במשך עשרות שנים, כמידי ליל שבת, היה נוהג ראש הישיבה למסור 'חבורה' מיוחדת בביתו שברחוב קאסוטו, אליה היו נוהרים אברכים ובחורים מכל הישיבות הגדולות ברחבי ירושלים, כשבשבתות מיוחדות כגון בחודשי אלול ובשבתות חנוכה וזכור, כמו גם בשבת פרשת וישלח, היה מתקיים כמעין 'טיש', כשראש הישיבה היה מלהיב את הנאספים בשירי רגש שהיו נשמעים בכל האזור. בליל ט' באב היה מוסר ראש הישיבה צוק"ל את מאמר החורבן המסורתי אליו היו נוהרים אלפים רבים והשיחה הייתה מועברת בשידור חי לעשרות מוקדי, ובד בבד היה מדברנא דאומתיה, שהיה האיש לפני המחנה להלהיב במוסריו הרבים את הצעירים לצמוח בדרכי אבותינו בכל מכמני העליה.

כל ימיו דיבר ועורר במעלת הישיבה כתיבת נח של דורינו, בהביאו דברי חכמינו על הפסוק 'ומשה יקח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה', שמשה רבנו התרחק י"ב מיל מהמחנה. וכי אכפת לנו היכן עשה משה רבנו את השיכון שלו? ומאידך גיסא, למה באמת משה רבנו קבע את מקומו מחוץ למחנה? האם הוא רצה שקט? וכי נתנו לו שקט מחוץ למחנה? והביא דברי הגמרא בברכות, שכשנכנסו רבותינו ל'כרם שביבנה' - שעמדה בזכותו של אותו חוזה גדול, בעל התעוזה ובעל המעוף העצום שביקש מהקיסר של רומי: 'תן לי יבנה וחכמיה', והוא ידע ש'יבנה וחכמיה' זה כאילו שהוא ביקש להציל את כל כלל ישראל ואת תורת ישראל. הוא ידע והכיר ש'יבנה וחכמיה', אשר בעיניו של קיסר רומי, נראה כמינימלי ופחות מזה. אבל בדעתו המעופית של רבי יוחנן, 'יבנה וחכמיה' כולל את כל כלל ישראל במימדיו המתקדמים

ביותר, עם עתידו הבטוח והחזוני ביותר. הוא, הענק הזה, ידע והכיר, כי כשם שאין 'בנה' בלי 'חכמיה', כך אין 'חכמיה' ללא 'בנה'. כשרבי יוחנן הוציא מפיו הקדוש 'בנה', הוא התכוון ליצירת מקום נצחיותו של ישראל, מקום צמיחתו וגדילתו. זו היתה, לדעתו של רבי יוחנן, הצלת נצחיות כבירותו של כלל ישראל. וכשבאו לפתוח את הישיבה בכרם שביבנה, היה זה מעין מעמד של חנוכת הבית. אני מתאר לעצמי שאילו היו תלויות שם כרזות, לבטח היתה כרזה גדולה שקראה - 'תן לי בנה וחכמיה'.

זכורני ששמעתי ממרן הגר"ח שמואלביץ זצוק"ל שסיפר, כי בהיותו ילד קטן, נסע לדודו מרן הגאון רבי אברהם יפהן זצוק"ל שהיה ראש הישיבות של נוברדרוק והתגורר בביאליסטוק. הוא ביקש מדודו שיקח אותו עמו אל הישיבה שהיתה מהגדולות והמרכזיות שברשת ישיבות בית יוסף - נוברדרוק. כשהגיעו לישיבה, ביקש הילד הקטן מדודו שיראה לו מיהו הבחור הטוב ביותר בישיבה. הראה לו על בחור פלוני ואמר לו: הוא המתמיד הכי גדול בישיבה. אמר לו הילד, לא שאלתי מי המתמיד הכי גדול, שאלתי מי הבחור הכי טוב. שוב הראה לו על בחור פלוני ואמר לו שהוא הבחור הכשרוני ביותר בישיבה. אמר לו הילד, אני שאלתי מי הכי טוב ולא מי הכי בעל כשרון. אז הראה לו על בחור פלוני ואמר לו: הוא - הבחור הכי טוב בישיבה! אתה יודע מדוע, פנה הדוד הגדול אל חיימ'ל הקטן? מדוע, שאל. מפני שהוא ה'מבקש' הגדול ביותר בישיבה... מי זה, מה שמו - יעקב קניבסקי - השיב. לימים מרן הקהלות יעקב זצוק"ל. כך נראה ה'מבקש'. כך צמח, וכך גדל והיה... הוא ה'מבקש' הכי גדול בישיבה. מבקש זה לא רק היכי תמצאי לקבל. זו מטרה לעצמה. משה רבינו חיפש היכי תמצאי לעשות את כולם למבקשים, והוא לא מצא אלא הרחקה של י"ב מיל מחוץ למחנה. משה היה סבור שההליכה לקראת אותו מקום היא תהפוך אותם למבקשי ד'.

בכס ההנהגה

מלבד זאת שימש ראש הישיבה זצוק"ל כחבר נשיאות מפעל הש"ס ואף היה קרוב מאד לועד הישיבות ועוד, ובכ"ז באב תשע"ב צורף ראש הישיבה לכהן כחבר למועצת גדולי התורה של תנועת 'דגל התורה' יחד עם שמונה חברים נוספים. כשראש הישיבה משמש כאחד מנושאי דברה של היהדות החרדית, בכל העצרות והכינוסים בראשות גדולי ישראל זצ"ל ושי"חט"א. לכולם זכור נאומו של ראש הישיבה במערכת הבחירות לעיריית ירושלים בשנת תשע"ד באולמי תמיר, כשכובד ראש הישיבה לשאת דברים בנוכחות ראש הישיבה מרן הגרא"ל שטיינמן זצוק"ל, ומשפתח ראש הישיבה את דבריו קרא לציבור לעמוד על רגליו, ולברך יחד עמו בקול גדול על מרן הגרא"ל שטיינמן, "ברוך אתה... שחלק מחכמתו ליראיו".

מאז, בכל אסיפות מועצת גדולי התורה, ובכינוסי היסוד של תנועתה, היה ראש הישיבה זצוק"ל תל תלפיות להביא את דבר היהדות הנאמנה בכל מפעלותיה, הוא היטיב לבטא בכישוריו הייחודיים את מסורת הדורות בכל דרכי העליה, ועמד כחומה בצורה כנגד הרוחות הזרות שאיימו ומאיימים על עולם התורה, הן במסגרת ממלכתית, והן בעצת היצר הרע, כשדברותיו נישאו בכלן מקום ופעלו את פעלם בצורה מיוחדת שאין לה אח ורע, והכל ראו כמה הדברים שיצאו מליבו הטהור חדרו לליבותיהם של רבבות שומעיו בכל מקומות מושבותיו.

כן ביתו היה פתוח כאולם לכל מי שרק ביקש לקבל עצת אמת, או טללי נוחם בשעתו הקשה, או דרכי יושר בהליכותיו בחינוך ובהשקפה, וראש הישיבה במסירות נפש קיבל כל אחד בבת עין ונהג בהם בחביבות יתירה, שהותירה בהם רושם עז שלא ימחה לעולמים.

דרשותיו המלהיבות בכל כינוסי התורה היו לשם דבר, כך שיעוריו הרבים בימי שבתות ומועדים בכל תפוצות ישראל, ואלפים נהרו לשמוע זאת כל העת. פעם ציטט בגילוי לב, ששמע בשם הגר"א ביאליסטוצקי זצוק"ל, 'הכרתי שניים שהיו גם הדברנים הגדולים ביותר וגם השתקנים הגדולים ביותר, והיתה זו שתיקה של 'שווייגען' בבחינת וידום אהרן, הלא הם הסבא מסלבודקה ותלמידו הגר"מ חדש זצוק"ל', ואני מתקנא בהם.

פנימיותו היתה כולה אמת, היטיב לבטא זאת פעם באחד מאמרותיו הנודעות, אודות הנאמר בשיר השירים 'מי זאת עולה מן המדבר, מקושרת מור ולבונה', והוא הקשה איך ניתן לצמוח ולהתעלות מן המדבר ללא כל תנאים בסיסיים לצמיחה. וביאר שהביטוי של 'מן המדבר' הוא נטול השפעה חיצונית, אלא מתוך השורש והמקור, וזו היתה מעלתו של רבי אלעזר ב"ר שמעון בר יוחאי שישב במערה, אכל מן החרוב, שתה מן בבחינת מן המדבר, ומהמדבר הזה ועסק בתורה בניתוק מושלם, והוא המעיין עלה כוחו וריחו כמור ולבונה, וזו דמותו של האדם השלם, שעושה את הנצרך מפנימיותו כי יודע להיות עבד אמיני לקונו כל ימיו ועושה רצונו בלבד, ללא השפעות זרות של רוחות התרבות וההשכלה מן הרחוב הפרוץ.

כך הוא גידל עדרים עדרים בהדרגה סלבודקה הנודעת, והיה מיטיב אורחותיהם ומדבר על ליבם בבחינת מלאך האומר להם גדל, והוא היטיב לבטא בכל נושא את ההגדרות הייחודיות שהיטיבו עם השומעים להבין דקותם בכל ענין.

זו הסיבה שהוא נענה לכל קריאה שבקדושה, וכשהחל מערכת הקירוב בברית המועצות של אותם ימים, ניאות ליסוע לרוסיה ובמשך שעות סבב בעיירות ונסע עמהם לעיירות האזור, תוך שהוא במשך שעות נושא מהודם והדרם של כל גדולי הדורות, להראות לצעירים יופיה של תורה והלכה ודעת, וכך עשה גם במחוזות אבותיו כשהיה נוסע ברגש לציונם של קדמוניו, וברגש רב היה נושא מתורתם ומורסריהם, להפליא ממש. באמצעות קולו המיוחד היה נושא משאות חיזוק רבים בכל רחבי ארץ ישראל ובעולם כולו, כשבכל מקום ומקום המונים היו שותים בצמא את דבריו. גם בעתות חולשה לא ויתר ראש הישיבה והיה מכתת רגליו לחיזוקה של תורה, והיה ניכר עליו כי מיד עם פתיחת דבריו היה מדבר כנער צעיר, כשדברי התורה היו נוסכים בו כוחות מחודשים ורעננים, וחדרו לליבות שומעיהם הרבים.

ברכת התורה - ברכת מרדכי

מלבד עוצם יגיעתו בתורה, ראש הישיבה זצוק"ל נודע בכתיבתו הרהוטה, כשהיה מעלה כל דבר מלימודו בכל מקצוע וענין על הכתב, ודאג לערוך ולעבור על הדברים שוב ושוב, להוציא מתחת ידיו סולת נקיה, ואף דאג להוציאם לאור עולם לבקשת הרבים שציפו להיכלל על תלמידיו הרבים לכל הפחות מפי הכתב.

ואכן לסדרת ספריו הנודעת 'ברכת מרדכי' יצא מוניתין רב בכל תפוצות ישראל בארץ ובגולה, כעשרים כרכים יצאו על סדרת הש"ס כולל מסכתות קדשים, ואף סידרה שלמה על התורה ה"כ, ועוד סידרה על המוסר ה"כ, ושפתותיו דובבות בפיות רבבות המעיינים והוגים בתורתו ומשתעשעים על עוצם תורתו הנשגבה, ונועם מוסריותו המיוחדת.

הדרה של מורשת סלבודקה

נדמה הוא, כי ראש הישיבה נותר כאחד משרידיה האחרונים של מורשת סלבודקה המעטירה בשיא תפארתה, וכשנתבקש פעם ע"י כותב השורות להגדיר אחת ולתמיד מהי סלבודקה בהתנהלות הישיבה, ביקש לענות באמצעות הארה שדלה בדברי המדרש תנחומא. על המקרא בפרשת שופטים - 'שופטים ושופרים תתן לך בכל שעריך', במדרש תנחומא נאמר שזהו שאמר שלמה המלך - 'לך אל הנמלה עצל, ראה דרכיה וחכם, אשר אין לה קצין שוטר ומושל, תכין בקיץ לחמה, אגפה בקציר מאכלה'. ומבאר המדרש - מה ראה שלמה ללמד לעצל מן הנמלה, רבנן אמרי הנמלה הזו שלשה בתים יש לה, ואינה כונסת בעליון מפני הדלף, ולא בתחתון מפני הטינה, אלא באמצעי, ואינה חיה אלא ששה חדשים, למה, שמי שאין לו גידים ועצמות אינו חי אלא ששה חדשים. מאכלה אינה אלא חטה ומחצה, והיא הולכת ומכנסת בקיץ כל שמוצאה חטין ושעורין ועדשים. שואל המדרש, שאם כל חיה אינה אלא חטה ומחצה, מפני מה היא כונסת את אלו, אלא שאמרה, שמא יגזור עלי הקב"ה חיים ויהיה לי מוכן לאכול. אמר רשב"י מעשה היה ומצאו בבור שלה שלש מאות כור מה שמכנסת מן הקיץ לחורף, לפיכך אמר שלמה 'לך אל נמלה עצל ראה דרכיה וחכם', אף אתם התקינו לכם מצוות מן העוה"ז לעוה"ב. ולזה הוצרכו למינוי השופרים ושופטים שיורו לעשות כן.

מעודי תמהתי בדברי המדרש הללו, מהו ששולח אותנו שלמה המלך ללמוד מהנמלה, והרי אין אנו נמלים כפי שאין אנו נמרים, ויכולים לטרוף ולהתנהל כמותם, ומה שייך ללמוד מהנמלה שטבעה היא זריזות, ובנו הרי לא קיים טבע זה. וביותר, מה שלמדו קל וחומר, שאם הנמלה עושה זאת למרות שאין לה קצין ומושל, קל וחומר אנו שיש לנו מושלים חייבים לעשות כן. והרי מה דומה הנידון לראיה, הנמלה שאין לה מושל וקצין, בהכרח עושה זאת כי זוהי טבעה, וודאי שטבעה מחייבה לעשות כן. אך אנו שאין זה הטבע שלנו, מדוע שנעשה זאת כמותה. אך הביאור בכך מופלא ממש, אם נדקדק בדברי שלמה המלך הוא מדגיש לנו באומרו - 'לך אל הנמלה עצל', מה ענין כל פעולותיה אלו שייכים לעצלות דווקא, וכי רק עצלות יש בה בנמלה, הלא מלאה היא בפקחות ובעוד מדות טובות ומתקנות, שהרי במפורש גילו לנו חז"ל כי אוגרת היא אוצרות חנם למשאלה שתחיה עוד שנים ארוכות מכפי שיש לה, ומה תועלת יש בכל זריזותה זו. בהכרח מה שלמדו אותנו כאן חז"ל הוא בעצם שני דברים, כי חכמתה של הנמלה טבועה בעצם מהותה - זהו טבעה, אין לנמלה לא כשרונות, לא מוח חושב ולא לב מבין, אין נמלה חכמה יותר או חכמה פחות. זוהי מהותה של הנמלה, כשם שיש בה את עצם מציאותה, יש בה אף זאת שהיא יודעת להבחין ולתור אחר מחסן אמצעי ב'בית' בן שלוש קומות. והדבר השני שמלמדים אותו חז"ל הוא, כי מעצם טבעה של הנמלה הוא שהיא בטוחה בחייה הארוכים, היא משוכנעת כי עליה להכין שלוש מאות כור חטים, וכל זה טבעי, ענין של מהות, כשם שחוש הריח שלה מבחין בגזל, כך כל הווייתו שואפת ומקווה לחיים ארוכים. שלמה המלך ביקש להדגיש לנו, כי בקרבנו טבועים הכוחות להגיע לתכלית השלמות, להיות כאותה נמלה היודעת להוציא מטבעה את המקסימום הנפצל.

על האדם מוטל להפוך ערכים אלו לטבעיים. לענין של מהות. וכשהמהות היא כזאת, אין מקום לעצלות. שכן מקורה של העצלות היא בכך שחסרה ההכרה בחיוניות המעש והפועל, וכאשר המדובר הוא בענין של חיים, לא יתכן להתעצל. ללמדך כי הנצח הוא מעצם טבעם של החיים, שכן מהות החיים - מהות של נצח, ואם לא קיימת השאיפה לחיי נצח, משמע שגם חיי השעה אינם מיושמים. וללמדנו מהי שאיפה, שכן השאיפה היא היא מהות החיים, הנמלה שואפת לחיות ולחיות, וכשהיא חיה, לא יתכן כי ישלטה בה רגשות של חדלון, יצור שקיימים בו רגשות של חדלון, משמע שאינו 'חי' אף לא חיי שעה.

זוהי אמנות החינוך שלימדנו מרן הסבא מסלבודקה זצוק"ל, להחדיר בבן הישיבה כי בקרבו 'טבועים' כל הכוחות לצמוח ולגדול לעו-למות טמירין בשלמות, ומה שמוטל עליו הוא, להוציא את הטבע מקרבו אל הפועל, ובהיות כי אדם כי יולד פרא אדם, על האדם לעמול להכיר בקרבו את הטבעים הטבועים בו ולנצלם לחיות!!! יתרה מכך, הרי לא ניתן לחיות ללא קצין או שופט, אלא שמהנמלה למדנו כי הקצין והשופט טבוע אף הוא בקרבו, אשר אין לו קצין חיצוני המפקח על פעולותיו, אלא הוא קיים בקרבו. זהו שביקש מאתנו שלמה המלך, שיידע האדם כי בקרבו קיים הקצין והשופט, שיוכל להורות לו מהי הדרך הראויה לגדול בתכלית השלמות, וכל שנצרך ממנו הוא לגלות את הטבעים ולפתחם בכל כוחותיו, ולזהות את הקצין והשופט בקרבו שינחה אותו כיצד היא הדרך לעשות זאת. זהו בתקציר סוד משנתו של מרן האלטער מסלבודקה זצוק"ל, לא שיחיה האדם בלי משמעת, אלא שהמשמעת הפנימית והעצמית שטבועה בקרבו היא זו שתוביל אותו לפתח את הטבעים היסודיים המונחים בקרבו בקביעות.

וכשדובר על גדלות האדם הזדעק, 'וכי חושבים אתם כי גדלות האדם מתורגמת לכובע יפה ועניבה מהוקצעת?! 'גדלות האדם' זהו להכיר את הגדלות העצומה השוכנת בליבו של כל אחד ואחד, זוהי הסיבה שנטע בקרבו מוח ולב שיש בהם היכולת לדעת ולהבין הכל, ומשנתו היא שיידע האדם למשול בעצמו לנצל את האופי והכשרונות והמדות שיש בקרבו, להעפיל עמהם בסולם הגבהות עדי שלימותו. אצל כל אדם טבועים כל הטבעים, וכל אדם צריך ליצור לעצמו את השימוש בטבעיו אלו הטמונים בקרבו, ולזהות את השר והשופט שבקרבו שמורה לו כיצד לשמור על יצוריו, ולכלכל את צעדיו בתבונה. וזאת לדעת, כי לא ניתן לחיות בלי קצין ושופט, אך הצורה הטובה ביותר היא כשה נעשה על ידי האדם עצמו בטבעיו שלו. ככל שהאדם ישקיע עצמו להתקרב לבוראו על ידי ניצול כוחות בחיי התורה להופכה לחיי עולם בעבורו, כך התורה במקביל לא תעזוב אותו ותסייע עמו במילוי כל בקשותיו להתעלות ולגדול לאילנה רבירה.

כחניך הדרה של סלבודקה, היה אף ליבו של ראש הישיבה זצוק"ל פתוח כאולם לכל דך ונצרך, הוא היה גומל חסד של אמת בגוף ובנפש, והיה נושא עליו עול הרבים, ובוכה עם שבורי הלב, ושמח בשמחותיהם של המוני תלמידיו ומוקירי זכרו.

ויהי בנסוע הארון

בעשור האחרון לחייו, מצב בריאותו של ראש הישיבה, ידע עליות ומורדות, כשבמספר מקרים אף היה קרוב לשערי מוות, ותפילות רבות נישאו לרפואתו בהיכלי התורה. בשב"ק פנחס סבל ראש הישיבה זצוק"ל מקוצר נשימה והובהל בדחיפות לבית החולים, ואז החלו תפילות רבות להחלמתו, וכבפעמים קודמות כשהיה לא אחת מוטל בסכנה גלויה, קיוו והתפללו כל עמך בית ישראל וציפו לישועתו השלימה, אך משמים נגזירה הגזירה, ובשעת בוקר לפתע נדם לבו, ומאמצי ההחיה שנעשו בשעה 8.10 בבוקר לא העלו פרי, בני המשפחה ותלמידי הקרובים שסבבו את מיטתו קרעו שערי שמים בזעקותיהם, אך משמים הגזירה הגזירה ונציחו האראלים את המצוקים, והוא נלקח לעולם שכולו טוב ביום סילוקה של רחל אמינו שאת קיברה היה פוקד רבות באומרו שהיא נטמנה בדרך להתפלל על ישועת הכלל והפרט.

ראש הישיבה זצוק"ל הותיר אחריו דור ישרים מבורך, אחיו הגאון הגדול רבי יצחק שליט"א, ורבי אורי שליט"א בנו וחתניו רבנן, המ-כהנים כבוד כמרביצי תורה ויראה, בנו יחידו הגאון רבי בן ציון שליט"א רו"מ ישיבת עטרת ישראל. וחתניו הגאונים: רבי אריאל וילנסקי שליט"א ראש ישיבת 'אש התלמוד' בהר נוף, רבי יהושע קנל שליט"א משגיח ישיבת 'עטרת ישראל' לצעירים, רבי ישעיהו הדר גלזמן שליט"א רו"מ בישיבת עטרת ישראל, רבי אהרן וינר שליט"א ראש ישיבת חכמת שלמה בית וגן, ורבה של הקהילה התורנית בקריית יובל, ודור ישרים מבורך של צאצאים רבים הממשיכים את דרכו המיוחדת והמופלאה.

ואנשי מג"ב, בחלקם בכירים, ומציגים את שאלותיהם-הם - ועוד ועוד.
חזק חזק ונתחזק.

סיפורי השגחה מרטיטים

כבר מתחילת המערכה היה ברור שהפעם תהיה אפשרות ברורה להציץ בשכרם של שומרי המצוות, ובמיוחד מצוות השבת (והשמירה) ■ הסיפורים שהמחישו את ההשגחה הפרטית שליוותה את שומרי המצוות, היו ממש מסמרי-שיער, ואלמלא שמענו את הדברים ממש מ'גיבורי המעשה', אי אפשר היה להאמין שזה מה שקרה בשטח ■ מסע מרטיט משומר השבת היחיד ב'נר עוז', דרך עדותם של אנשי קיבוץ 'זיקים' שאמרו שלדעתם מי שהציל את הישוב היתה הכנסת ספר התורה, עד עמיחי שידלר מ'כרם שלום' שזכה לביקור מרגש של מרן הגר"י זילברשטיין, ונער הבר-מצוה מ'נחל עוז' שכל משפחתו נרצחה, והדבר היחיד שביקש היה שיביאו לו את זוג התפילין שנשאר בבית משפחתו השרוף, ועוד...

זה התחיל בטפופים הראשונים שהחלו להגיע על כך שלמרות שהמחבלים הארורים שרטטו מפות ותכננו להגיע גם לשובים הדתיים בעוטף עזה, כמו סעד ואלומים, פטיש וימיני, שוקדה וזמרת, ועוד, במציאות - הם לא הצליחו לחדור לשם. או בגלל שהשער היה סגור, בשל קדושת השבת, או בגלל סיבה אחרת.

אבל הטפופים הפכו לדיווחים שוטפים, שהגיעו כבר בצרורות, וסיפרו את סיפורם של שומרי השבת בכל אתר ואתר, שניצלו בנסים הכי-גלויים שאפשר, ולא הותירו כל ספק, עד שגם הרחוקים משמירת מצוות האמינו באמונה שלימה שיש אלוקים בשמים, המשלם שכר טוב ליראיו. היו אלו שעות קידוש-השם מן הגדולות ביותר.

וזו גם חובתנו בשעה זו; להסתכל סביבנו, ולראות האם מאן-דהו זקוק לעידוד ותמיכה, לעזרה ולסיוע בכל תחום שהוא. גם חיוך קטן הנראה על פנינו, עשוי להאיר את הדרך לאדם קשה-יום, שאינו מסוגל להתגבר לבדו על הפחדים המכרסמים בלב.

יתירה מזאת; כדאי לשים לב לכך שאם אנחנו מהלכים בפנים מחויכות ושמחות, ולבנו רחב לזולתנו, הרי שהשכנים והחברים מביטים בנו ומתחזקים ומתעודדים מעצם המראה שלנו, ואומרים לעצמם 'אם הוא יכול להיות שמח ושלו, מדוע שאנחנו לא נוכל להיות כאלה'.

כי יש אדם שמטבעו הוא אמיץ יותר, וחבירו ניחון דווקא ברכות-לבב. ואם האחד משים את ליבו אל רעהו, נמצאת החברה כולה מעודדת, ומכוונת את ליבה אל ה' אלוקי ישראל.

הרבנים וההוראות

אלא שעד שנדבר על התושבים ברמת אלחנן, כדאי להציץ ולפקוח-עין על רבנינו ומורינו, מורי-דרכנו ומאירי-נתיבתנו, ההולכים בראש המחנה ומנווטים את הדרך לקהל-הקדוש.

מרנן הגאונים המרא דאתרא רבי יצחק זילברשטיין, רבי מסעוד בן שמעון ורבי יהודה סילמן - נחשבים כיום מהרבנים המבוקשים ביותר להוראות בעת-חרום. והמדובר הן בהוראות פרטיות, לאיש ולמשפחתו, והן בהוראות ציבוריות וכלליות.

צריכים רק לצפות בתורים הארוכים המשתרכים אצל הרבנים שליט"א, כדי להבין את המצוקות והשאלות המקננות בלב. האחד הוא חתן שבא לשאול האם לעשות מסיבת אירוסין (והגר"י זילברשטיין מציע לעשות אירוע מצומצם, רק לבני המשפחה); השני בא לספר שהתקשר אליו אדם שהיה ג'אירוע' בשמחת תורה, וניצל, ושאל האם לברך 'הגומל' (והרב השיב כמובן בחיוב); השלישי מעיד על אשתו שנאחזה בהיסטריה כיון שמרפסת הבית שלהם פתוחה, ושאל האם להתקין תריס (והרב השיב בנוסח הקבוע שלו שבבני ברק לא יקרה שום דבר); ומאידך מגיעים חיילים וקצינים, שוטרים

ניר עוז - אמוץ אמר כבר וידוי ושמע ישראל

כך למשל היה סיפורו של אמוץ בזר מקיבוץ 'ניר עוז', במועצה האזורית אשכול, שכנס של קיבוצי נירים ועין השלושה, הנושקים לקו-הגבול עם עזה. בניר עוז נרצחו כ-80 איש, מתוך 400 חברי הקיבוץ, ו-55 נחטפו לעזה, רח"ל. אי אפשר לתאר את עוצמת ההרס והחורבן שנראו בחוצות הישוב, עד כדי כך שניר עוז היה אחד הקיבוצים שהצבא החליט לפותחו בפני כתבי התקשורת הזרה מחו"ל, כדי שיראו בעצמם את הזוועות שחוללו שם המחבלים.

אמוץ חזר בתשובה שלימה, והוא בין שומרי-השבת היחידים בקיבוץ, וכפי עדותו של אחד מבכירי העסקנים ביישוב תפרח, הוא גם משתתף בשיעורי תורה רבים. כשהחלה ההתקפה הסתתרו הוא ורעייתו וילדיהם בחדר המג"ד, והמחבלים הגיעו לדירה 4 פעמים, ניסו לפרוץ ולא הצליחו. בשלב מסוים הסתיר את ילדיו בכמה ארונות במג"ד, וכשהיה נראה שהמחבלים מצליחים כבר לפרוץ את הדלת, הוא אמר וידוי ושמע ישראל!

כל בני המשפחה ניצלו בנסי-נסיים, כששכנים המתגוררים מסביב נרצחו ונלקחו בשבי, רח"ל.

זיקים - כל הנפגעים היו מחוץ לישוב

אחד הנסים הגדולים התרחשו בקיבוץ זיקים, הסמוך לחוף הים, והמחבלים ניסו אינספור פעמים לחדור אליו גם מכיוון הים, וגם מהיבשה, ולא הצליחו. אמנם היו הרוגים מחוץ לישוב, אבל אל תוך תחומי זיקים לא הצליחו לחדור

בהכנסת ספר התורה בקיבוץ זיקים

ספינות חיל הים בשמירה ליד חוף זיקים

ילדי הגן בקיבוץ זיקים עם ספר התורה

בשום אופן. חברי הקיבוץ עצמם תולים את הנסים שאירעו להם בספר תורה שהוכנס לא מזמן לבית הכנסת בקיבוץ, ובזכות התפילות ההמוניות שהיו בימי הדין, כאשר מבנה בית הכנסת לא הכיל את המתפללים הרבים, והנהלת הקיבוץ הוסיפה שטח נוסף לרווחתם.

כיתת הכוננות בקיבוץ פעלה בגבורה רבה, וזכותם כשליחי-ההצלה תעמוד להם, אבל צריך לזכור שכתות כוננות ומלחמת הגנה בחירוף נפש היו בכל ישובי העוטף, ורק בזיקים ניצלו כולם.

לקיבוץ זה יש 3 דרכי הגעה: ביבשה, באוויר ובים. זו הסיבה שבעשור האחרון ניסו שוב ושוב מחבלים מהקומנדו הימי של החמאס לחדור לקיבוץ ולמחנה הצבאי שלידו. בחסדי ד', הם נכשלו פעם אחר פעם.

בהכוונתו של מרן הגאון רבי יצחק זילברשטיין, הוכנס ספר תורה לבית הכנסת בזיקים, והרב שליט"א בירך אז שספר התורה והקריאה בו בכל שבת - תשמור ותגן על חברי הישוב מכל צרה. וכך אכן היה.

הכנסת הספר גרמה לחיזוקים שונים בקיבוץ זיקים, כשרבים הגיעו להתפלל בשבתות, החלו לשמור כשרות, נערים לפני בר-מצוה ביקשו ללמוד כיצד מתפללים ולהתכונן היטב ליום חגם, ועוד. ביו"כ הוקם אוהל ענק לרווחת המתפללים.

בבוקר שמחת תורה, עם חדירתם של אלפי מרצחים לישובים רבים בעוטף, ניסו לחדור גם לקיבוץ זה. וקראו זה פלא; מסביב לגדרות הקיבוץ נרצחו רבים, הושחתו ונשרפו בתים. אבל בין גדרות הקיבוץ לא אירע דבר. המרצחים המתועבים נהרגו במרחק 30 מטרים מבית הכנסת, שהיווה מיסוך על-טבעי וְהָגָן על הקיבוץ.

כרם שלום - 'אני רוצה לפגוש את הרב זילברשטיין'...

אירוע מרגש, ואפשר לומר גם נדיר, התקיים באחת ממחלקות בית החולים 'תל השומר', עם הגעתו של מרן הגאון רבי יצחק זילברשטיין לבקר את אחד הפצועים שאושפז במחלקה, וסיפורו מהווה גם הוא את אחד הנסים הגדולים במלחמה זו.

קיבוץ כרם שלום שוכן בגבול מצרים, והיה אחד ממוקדי ההתפרצות הבולטים של המחבלים ביום שמחת תורה.

מרן הגר"י זילברשטיין בביקור אצל עמיחי שינדלר ב'תל השומר'

והם התפכחו לראות ולדעת שאין כה' אלוקינו, ומי שתולה את בטחונו באלוהי-נכר, ובמנהיגי האומות, סופו לנחול אכזבות.

כך יצא להיווכח פעמים רבות מאז תחילת המערכה בגילוי כבוד אלוקים, כאשר אנשים שאיבדו את הכל, ולפעמים גם את כל משפחתם, הפתיעו את סובביהם וקרוביהם כשאמרו שהדבר שהכי אכפת להם עכשיו הוא לקיים מצוות.

הרב מוטי בוקצ'ין, מבכירי ארגון 'זק"א', ומי שהשקיע ימים ולילות לאיתור הגופות והנעדרים והשתדל מאוד, יחד עם חבריו, בהבאתם לקבר ישראל, מספר לנו על פנייה חריגה שקיבל מסבו של הנער אריאל זוהר מקיבוץ 'נחל עוז'. הסבא, המתגורר בראש"צ, מספר על הירצחם של אביו ואימו של אריאל, ושתי בנותיהם. רק הנער, שהיה צריך להיכנס למצוות כשבו לאחר שמחת תורה, שרד את התופת. ביתם בקיבוץ נחל עוז נחרב לגמרי ואף היה למאכלת-אש.

החומה, ומאחוריה במרחק מטרים העיר עזה

הסבא ביקש מאנשי 'זק"א' להיכנס שנית לקיבוץ, להסכנה העצומה שהיתה כרוכה בדבר, ולנסות להציל מתוך החורבות את... זוג התפילין שהעביר לנכדו לקראת יום הבר-מצוה שלו. היו אלה תפילין שהונחו גם על ידי סבו של הסבא, ושרדו גם את השואה, 'ולכן העברתי אותם לנכדי אריאל', סיפר הסבא בדמעות.

הרב בוקצ'ין מספר שגורמי הצבא התירו להם להיכנס לשטח ל-6 דקות בלבד. עמדנו בקשר עם בני המשפחה שהדריכו אותנו היכן התפילין צריכים להיות. ואכן הצלחנו למצוא אותם, הוצאנום במהירות מהבית החרב, ונמלטנו מהאזור בעור-שינינו. מנחל עוז נסענו מיד לראשון לציון, שם המתינו לנו בכליון-עיניים הסבא והנכד היתום, ומסרנו להם את התפילין - כשכל הנוכחים פורצים בבכי נסער, ובמשך דקות ארוכות אינם מצליחים להירגע. והוא שאמרנו: ילד יתום, המגיע מבית שאינו שומר-מצוות, ואיבד את הכל, ומה הוא רוצה ברגע זה? - רק את התפילין. ראה אלוקים והביטה.

ידוע גם על אשה קשישה המתגוררת בקיבוץ זה, שהסתגרה בממ"ד ושהתה שם במשך 16 שעות, תוך שהיא מונעת מהמחבלים להיכנס, וכשנשאלה מה עשתה שם כל הזמן, השיבה: זעקתי לאלוקים את התפילות שאני זוכרת מימי ילדותי. מודה אני, שמע ישראל, והבטחתי שמעתה ואילך אשמור מצוות - - עד שהגיעו המחבלים ושחררו.

יניני - ההסכמה בין שומרי-השבת לאלה שעדיין לא

הסיפורים על הישובים שומרי השבת התפרסמו דיים, אבל מה שקרה בישוב 'יניני', לא כל-כך. מחציתו של ישוב זה שומרת-שבת, והמחצית השניה עדיין לא. לפני כמה חודשים פנו שומרי השבת לעמיתיהם, וביקשו לנעול את שער-הישוב, כדי למנוע ככל האפשר נסיעה בתוך המושב. ההסכמה ניתנה והשער ננעל.

וביום השבת ושמחת תורה, הגיעו המחבלים אל שער הישוב, ומצאוהו נעול. ניסו וניסו, ולא הצליחו, והלכו כלעומת שבאו.

'יניני' ניצל מטבח.

בקיבוץ, שמרבית אוכלוסייתו עדיין אינה שומרת שבת, הוקם בית כנסת, ומתגוררים בו כיום כמה משפחות של אנשים יראי-שמים. עמיחי שינדלר, גבאי בית הכנסת, קם בבוקרו של יום שמחת תורה, לאחר ההקפות שנערכו בלילה, והיה בדרכו לפתוח את בית הכנסת. בשעה 6.30, עם הישמע האזעקות וקולות הירי של המחבלים, חזר לממ"ד, ונסגר שם, הוא ורעייתו ו-6 ילדיהם.

המחבלים ניסו לפרוץ לממ"ד, ולא הצליחו, והיה זה נס הצלה מובהק, מפני שרבים מחבריו נפגעו. בשלב מסוים הצמידו המחבלים מטען חבלה אל הדלת. מהדף ההתפוצצות התרסקה יד שמאלו של עמיחי, וביד ימינו נקטעו כמה אצבעות. חברי כיתת הכוננות הצליחו בס"ד להגיע למקום, והרגו את המחבלים. עמיחי איבד את ההכרה, הועבר ע"י כיתת הכוננות למוזכירות הישוב, ומשם, רק לקראת ערב, הוסע 'לתל השומר', כשהוא מורדם ומונשם.

רק לאחר כמה ימים התעורר מתרדמתו, וגם זה היה נס גדול. כששאלו אותו מה הוא רוצה לעשות כדבר ראשון לאחר התעוררותו, השיב 'להניח תפילין דרבינו תם... ואחר-כך - להיפגש עם הרב זילברשטיין'...

הרב פנחס בלום מכולל 'בית דוד' העביר את הדבר לרב שליט"א, והועלה רעיון שהרב בעצמו ייסע 'לתל השומר' להביא לו את התפילין. יצוין שהפצוץ ומשפחתו קשורים אל מרן הרב מזה שנים, הן באמצעות השיעורים הקבועים שהם מאזינים להם, והן ע"י הספרים של הרב. אפילו את ה'חלאקה' של אחד הילדים, עשו אצל הרב ברמת אלחנן.

למרות הקושי הרב שהיה כרוך בכך, הסכים הרב להגיע 'לתל השומר'. וכך הגיע המרא דאתרא, יחד עם חתנו הרב אליעזר רוט, ומנכ"ל 'אילת השחר' הרב שלמה רענן, למיטתו של עמיחי, ושהה שם שעה ארוכה, במהלכה עודד את הפצוץ ואת משפחתו בדברי חיזוק ואמונה.

הפצוץ סיפר לרב על החיזוקים בענייני השבת הנעשים בישוב כרם שלום, והרב פתח בשירת 'אם אשמרה שבת, אל-ישמרני', כשכל הקהל מסביב, וגם הצוות הרפואי, מצטרף לשירה ולריקוד.

במהלך הביקור נשמעה אזעקה, ומרן שליט"א אמר שלדעתו כל עוד אנחנו יושבים ליד עמיחי אין מה לחשוש, ולא צריך ללכת למרחב מוגן. אבל הצוות הרפואי טען שמדובר בהוראה של השלטונות, ואין הם יכולים להפר אותה, ולכן גם הרב ומלווי קמו ופנו אל המרחב המוגן.

שדרות - המעלית נתקעה עם המחבל בתוכה

המחבלים, שבתחילת המערכה השתלטו על העיר שדרות, ועשו בה כבשלהם, הגיעו לבנין של 10 קומות שהיה מאוכלס לחלוטין, ועלו ב...מעלית לקומה ה-10, ומשם התכוונו להשתלט גם אל הקומות התחתונות, ולבצע הרג וחורבן.

רצה השי"ת שבאותן שניות שעלו במעלית נפל טיל במקום, וכתוצאה מכך נגרמה הפסקת חשמל, והמחבלים נתקעו במעלית זמן ממושך, עד שהגיעו החיילים והרגום.

נחל עוז - הנער שמשפחתו נרצחה, ביקש תפילין

כגודל הזוועה והחורבן, כך גודל ההתקרבות לאלוקים המורגשת גם אצל אחינו בני ישראל, שלא זכו עד היום לשמור תורה ומצוות. הגחלת שהיתה כבויה בליבם, הובערה לפתע,

הוראות לשעת חירום

הקב"ה אינו מעוניין שנכנס לפאניקה ולפחד, אלא שנירא מלפניו ולא נגרום לחילול שמו הגדול ■ ומה אמר מרן הגרמ"ש שפירא זצ"ל ליבדל לחיים מרן הגר"י זילברשטיין במלחמת המפרץ?

נגרום לחילול השם, וכפי שדרש המשגיח רבי לייב חסמן זצ"ל בישיבת חברון, בשנה האחרונה לחייו, לפני התקיעות, בשם החפץ חיים, שסיפר שהקיסר של רוסיה יצא פעם לבקר את ממלכתו, ובכל מקום ערכו לו קבלת פנים מפוארת וחגיגות. קבלת הפנים הראשונה היתה בעיר המלוכה פטרבורג, והאירוע שם נחגג בהדר ובפאר שאין כמותו, כיאה וכיאות לעיר מלוכה.

האירוע השני היה במוסקבה, וגם שם היה אירוע מכובד, אבל פחות מפטרבורג. וכך היה הולך מעיר לעיר, ובכל מקום קיבלו את פניו וכיבדוהו לפי ערכם. באחד הכפרים הנדחים, התגוררו כפריים פשוטים, שכמעט ולא ידעו מהמושג 'קיסר'. מנהגם היה, שכאשר הגיע אדם זר לכפר, היו זורקים עליו אבנים... ראש הכפר פחד מאוד שכאשר יגיע הקיסר, הם ישליכו גם עליו אבנים... לפני בואו של האורח, הזעיק ראש הכפר את הכפריים והודיע להם על כך שצריך להגיע לכפרם אורח חשוב מאוד, והוא הקיסר של רוסיה, והוא לא אורח גילי, ובבקשה מכם - "אל תורקו עליו אבנים"!

התווכח עם הנהג על פרוטות

כשהביא החפץ חיים את הסיפור הזה, בכה מאוד, ואמר שבדורות הקודמים עשו לשכינה קבלת פנים חשובה וחגיגת, אבל יתכן שמאתנו דורשים בסך הכל לא לזרוק אבנים, בבחינת "אך בה' אל תמרוד".

המשגיח ר' לייב דיבר אז בהתרגשות עצומה, ובכה ארוכות, והסביר שראש הכפר דרש מהאיכרים דבר אחד: שידעו עם מי יש להם עסק, עם "מלך".

ותלמיד חכמים נצטוו במיוחד שלא להתנהג בצורה שתשפיל את כבודם ואת כבוד המלך ברוך הוא. אחד מגדולי התורה סיפר לי שנשע במונית, והתבייש לראות אברך אחד המתווכח עם הנהג על כמה אגורות, שלפי דעתו היו מגיעות לו. אין אנו משימים עצמנו עתה כדיינים לקבוע עם מי היה הצדק באותו וויכוח, אבל עצם העובדה שהנהג הוא נאלץ להתווכח עם תלמיד חכם על סכומי כסף כה פעוטים, הוא חילול השם, והשפלת כבודו של הת"ח.

והראיה, שהנהג - שהתרגז מאוד על אותו תלמיד חכם המתעקש על כמה אגורות - הטיח מפיו באותה הזדמנות דברי-בוז נגד כל היקר והקדוש לנו!

באבות דרבי נתן (פרק כ"ט), נאמר: 'איסי בן יהודה אומר, מפני מה תלמידי חכמים מתים בלא זמן? - לא מפני שמנאפין, ולא מפני שגוזלין - אלא מפני שהן בוזין בעצמם!' וב'בנין יהושע' מסביר את הדברים, שהמדובר בחילול השם שנעשה על ידי הת"ח, ו'הן בוזין בעצמן על ידי חילול השם, והיינו שכל חבריהם בושים משמועתם, ובני עלי יוכיחו שנענשו על חילול השם שהיו בוזים בעצמם נגד העם במעשיהם'.

זה המקום להביא את דברי רש"י במסכת שבת (דף ק"ד עמוד א') על הגמרא 'כל תלמיד חכם שנמצא רבב על בגדו, חייב מיתה, שנאמר כל משנאי אהבו מות אל תקרי משנאי

קולות המלחמה מרעידים את לב העם היושב בציון. איש אינו יודע מה יילד יום, אבל דבר אחד צריכים אנחנו לידע, להודיע ולהיודע, שיש לנו על מי לסמוך ועל מי לבטוח. "בן ה' חסיתי". ומי שבוטח באלוקים, יכול לקחת מהתקופה הזו רק את ה'מעלות' שבה, והיינו את היראה האמיתית מהשם יתברך, וזה בדיוק מה שהש"ת רוצה מאתנו בעת הזו, שנירא ממנו, ונדע שהוא הבעל-הבית היחיד בעולם, ואין מי מבלעדיו.

על הפסוק בתהלים (כ"ה ב') "אלוקי בן בטחת", אומר הילקוט שמעוני (תהלים תש"ב), משל לאדם אחד שתפסוהו שודדים ורצו לקחתו בשבי, להכותו, ולגזול ממנו את כל רכושו. אמר להם האיש ההוא, 'הניחוני, בן-ביתו של מלך אני'.

מספר המדרש, שכיון ששמעו כן, הניחוהו לנפשו. למחרת בבוקר, הביאוהו אל המלך, ואמרו לו 'בן-ביתך מצאנו אמש'. אבל, מה לעשות, המלך לא הכירו... "אמר לו המלך, והיאך אתה בן-ביתי? אמר לו, בבקשה ממך, איני בן-ביתך, אלא בן בטחתי, שאלמלא אמרתי כן היו מכין אותי.

"אמר המלך, בשביל שבטח בי - הניחוהו. כך דוד אמר, אלוקי בן בטחתי, בשביל שבטחתי בך, אל יעלצו אויבי לי, ולא אני לעצמי כל כך, אלא גם כל קוץ לא יבושר".

נמצאנו למדים ממדרש זה, שמעצם העובדה שהאדם בוטח בהש"ת, ניתנת לו הזכות להינצל ולהימלט מכל אויביו. ולכן, בשעה זו, כאשר אויביו קמים עלינו, ומבקשים להכות בנו, רח"ל, אל נא אחיי נירא ונפחד. לא. לא זו העת לפחד מהם, מהמחבלים ההם, אלא נקיים את 'ויראת מאלוקיך', ונבטח בו, וזה גופא תהיה עבורנו הזכות הגדולה ביותר להינצל מאימת החרב המונפת על ארץ ישראל. לפחד מהאויבים - לא ולא; לפחד מהקב"ה - בודאי ובודאי!

יש כמה דרכים להקיץ את האדם

כאשר אדם מתעלף, יש כמה דרכים להקיצו. הראשונה שבהן, המיידית, היא שמזליפים עליו טיפות מים; אם זה לא עוזר, מניחים לו חומר עם ריח חריף באפו, כדי שיתעורר מהריח; אם גם זה לא מעוררו מעלפנונו, מבצעים לו עיסוי לב, וכשגם זה עדיין לא פועל את הפעולה הרצויה, נותנים לו מכות חשמל.

כך גם קורה הדבר אצלנו, שכאשר אין אנו שומעים את האזהרות של הש"ת, ולא מתייחסים אליהן בצורה הראויה, אין ברירה אלא להניף את החרב, רח"ל, ולהחריד את לב העם.

אבל, דוקא בעת מלחמה, הקב"ה אינו רוצה שלבנו יתמלא פחד למשמע השמועות הלא-טובות. לא זו היא הכוונה, שכן דוקא על עת כזו אנחנו מצווים (דברים, כ' ג') "שמע ישראל אתם קרבים היום למלחמה על איביכם, אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו מפניהם". אבל הקב"ה רוצה שנפחד ממנו, שנירא מלפניו, ונשפר את דרכינו ונשוב אליו באמת ובלב שלם. ולפחות שלא נזרוק אבנים! דהיינו, שלא

על הפסוק בסוף פרשת יתרו (שמות, פרק כ' פרק כ"ב) כי חרבך הנפת עליה ותחללה", אומר רש"י: "שהמזבח נברא להאריך ימיו של אדם והברזל נברא לקצר", וכו', "ועוד שהמזבח מטיל שלום בין ישראל לאביהם שבשמים לפיכך לא יבוא עליו כורת ומחבל. והרי דברים קל וחומר ומה אבנים שאינן רואות ולא שומעות ולא מדברות, ע"י שמטילות שלום אמרה תורה לא תניף עליהם ברזל, המטיל שלום בין איש לאשתו בין משפחה למשפחה בין אדם לחבירו, על אחת כמה וכמה שלא תבואהו פורענות".

הרי לנו מרשם בדוק כיצד להנצל ממחבלים. להטיל שלום בין איש לאשתו, בין משפחה למשפחה ובין אדם לחבירו.

נכנסנו אל מרן הגרמ"ש שפירא

אחת ממעלותיה הגדולות של ארץ ישראל נעוצה בבטחון שהיא מקנה ליושביה החרדים לדבר ה'. זכורנו, אמר הרב מרא דאתרא, שכל פעם שנכנסנו במלחמת המפרץ אל גדולי התורה, מרן הגרמ"ש שפירא זצ"ל, ויבדלו לחיים מרן הגרא"ל שטינמן והגר"ח קניבסקי, והצגנו בפניהם שאלות של יהודים שביקשו לדעת האם לעזוב את הארץ בעת הזו, תשובתם היתה נחרצת לשלילה.

אין מקום יותר בטוח מארץ ישראל, פסקו. כאשר נסענו למעונו של הגרמ"ש שפירא בבאר יעקב, הצטרף אלינו תלמיד חכם אחד תושב אנגליה, כדי לשאול את ראש הישיבה האם לחזור לארצו. השיב לו ראש הישיבה כהאי לישנא: 'אולי באנגליה יש פחד; כאן בארץ ישראל לא צריך לפחד, ובהר ציון תהיה פליטה'. מה שאנחנו צריכים לעשות בימים אלה הוא להימנע מעיסוקים ב'חדשות', ולמקד את עשייתנו בהתקדמות אל השם יתברך, בשיפור המעשים - והכל מתוך יישוב הדעת.

שיעור הדף היומי 7 דפים ב-5 ימים

עם תחילת הלימוד של
סדר נזיקין
ומסכת בבא קמא

ביום ראשון כ"א חשוון

כדאי לדעת על השיעור המיוחד-במינו
המתקיים בבית המדרש 'נחלת משה'
ברחוב הרב מלצר 36

בין השעות 2-3 בצהריים

השיעור נמסר בצורה ברורה
ונעימה, בבהירות ובשפה
קליטה לכל בר-בי-רב
ניתן להאזין לשיעור גם
במערכת 'קול-הלשון',
בטלפון: 0733-718434

הערבים בטבריה ביקשו לעשות טבח ביהודים, ולאחר שהתכנסו האמהות בבית המדרש ובכו יומם ולילה, ברחו הערבים

מה עושים כשהמלך כועס? - מחפשים את הידידים שלו, ובאמצעותם מנסים לרצות אותו. והידידים של השלי"ת הן בנות ישראל, הממתינות לבעלהן כשהזרועות מבית המדרש, ומלבישות ומכינות את הילדים בנחת ובשמחה, כדי שילכו ללמוד תורה בחיידר [כמבואר במסכת יומא דף ע"ז עמוד א'] ולכן אנחנו מבקשים מהם שתתפללנה טוב על עם ישראל השרוי בצרה גדולה.

למדתי אמונה מהנשים האמהות הטברייניות. היה זה כאשר הערבים באיזור ביקשו לעשות טבח ביהודים, ולא היה לאן לברוח, וממי לבקש שימליץ טוב עלינו. החליטו האמהות היהודיות לבוא אל בית המדרש, ולבכות יומם ולילה! וכשהגיעה העת שנועדה לביצוע הטבח, רח"ל, ברחו כל הערבים. סיפור זה ידוע בקרב זקני טבריה, המספרים אותו מדור לדור בסילוחין.

למדנו מכאן ש'התותחים' הכבדים שהבריחו והפחידו את הערבים, היו הידידים של הקב"ה, האמהות היהודיות, שיש להן כוח רב להשפיע אצל הרבש"ע, ובזכות תפילותיהן נמנע הטבח.

אלא משנאי'. ומסביר רש"י ש'רבב' הוא 'שומן וחלב'. ובד"ה 'חייב מיתה': 'שצריך להיות חשוב והגון לכבוד תורתו'.

והדברים מדברים בעד עצמם. 'חשוב והגון לכבוד תורתו'. שיחשיב הת"ח את עצמו ואת תורתו, ולא יתבזה בעיני הבריות. ובד"ה 'משנאי' אומר רש"י 'שממאסין עצמן בעיני הבריות, והבריות אומרים אי להם ללומדי התורה שהם מאוסים ומגונים, נמצא זה משנאי את התורה'.

נספר כאן שרופא מפורסם המשתתף אצלנו בשיעור רופאים, אמר לי פעם שלמרות שאינו מתגורר בבני ברק, את הדגים שלו לכבוד שבת, הוא מקפיד לקנות דוקא בחנות בני-ברקית, והיא החנות של משפחת אירנשטיין ברחוב ירושלים. הרופא הסביר את עצמו ואמר שלאחר כל קניה הוא שם לב שהמוכרים בחנות ההיא מוסיפים לו על המשקל, דהיינו שאם הזמין 2 ק"ג דגים, הם מניחים לו בשקית מעט יותר, וכך בכל פעם ופעם. הדבר הזה, אמר הרופא, מחמם את ליבי, ומוכיח את יושרם והגינותם של בעלי החנות, ולכן אני קונה דוקא אצלם.

כמו כן אמרו לי פעם אנשים אמידים שבביתם עובדת בת מסמינר 'אור החיים', ודיברו מאוד בשקפה, שכן הבחינו שכאשר היא באה בשעה 10, היא מציינת בזמני העבודה שלה שהגיעה ב-10.05, וכשמסיימת את עבודתה ב-4, היא מציינת שסיימה ב-3.55, וכך בכל פעם ופעם.

כמו כן היא אינה מדברת בטלפון בעת העבודה, ואינה מבזבזת את זמנה לדיק. 'ולכן, אמרו לי האנשים הללו, אנחנו מעריכים מאוד את יושרה, ולא נחליפה בעובדת אחרת'. זה נקרא קידוש השם. וזה גם מה שאנחנו צריכים לעשות בעת הזו. להתחזק בענין קידוש שם שמים, ולא לגרום חלילה את ההיפך. ובעיקר, להמתין לקידוש שמו הגדול בעולם כולו. לחכות ולצפות לכך בכליון עיניים.

להטיל שלום בין איש לאשתו

כאשר העם היהודי נתון בפחד מפני אימת המציקים והמחבלים, הבה נשמע מה מיעצת לנו תורתנו הקדושה בשאלה כיצד להכרית כורת ומחבל מכרם בית ישראל.

כאשר נשמעת אזעקה, וקולה פולח את הלבבות, כל אדם אשר יראת ה' בלבבו רוצה להתחזק בדבר-מה. 90 השניות, בהן עושה הטיל את דרכו מהמשגרים של אויבנו בעזה עד לארץ ישראל, הן עיתוי מתאים לקיום מצוות הקשורות לעתות מלחמה בהן אנחנו מצויים.

דא עקא, שכאשר נשמע הקול המבעית, העולה-ויורד, גם מנוחת הדעת עולה ויורדת... ולא תמיד מצליחים 'לתפוס את הראש' ולחשוב על מה שצריך לחשוב. רבינו מרן הגאון המרא דאתרא רבי יצחק זילברשטיין שליט"א, חבר מועצת גדולי

התורה, ניסח - יחד עם אברכי הכולל שלו בחולון, 'בית דוד' - את המצוות דאורייתא שאפשר לקיים עם הישמע האזעקה. ואלו הן המצוות:

א. להכניס בלבבו שהכל מאתו יתברך שמו, ולכל כדור יש כתובת ויבטח רק בה'

כמו שכתב בשערי תשובה לרבינו יונה (שער ג' אות ל"ב) 'כי תצא למלחמה על אויבך וראית סוס ורכב עם רב ממך, לא תירא מהם (דברים, כ' א'). הוזהרנו בזה, שאם יראה האדם כי צרה קרובה, תהיה ישועת ה' בלבבו ויבטח עליה, כענין שנאמר (תהלים, פ"ה י') "אך קרוב ליראיו ישעו", וכן כתוב (ישעיה, נ"א י"ב) "מי את ותיראי מאנוש ימות".

ב. ברגעי האזעקה יש לומר פרק תהלים, ולהתפלל שהטיל לא יפגע באף יהודי, ויצליחו ליירט אותו

בתפילה זו מקיים מצוה עשה דאורייתא. וכמו שכתב הרמב"ן (השגות לספר המצוות מצוה ה') ש-מה שדרשו חז"ל בתענית (ב' א') על הפסוק 'ולעבדו בכל לבבכם' איזו היא עבודה שהיא בלב הוי אומר זו תפלה. מצות עשה זו נאמרה על הזמן שהאדם בעת צרה, שאז יש עליו מצוה להתפלל להקב"ה שיושיעו מהצרה.

ג. להרהר בתשובה

וכמו שכתב הרמב"ם (תעניות, פ"א הל' א-ג) 'מצות עשה מן התורה לזעוק ולהריע בחצוצרות על כל צרה שתבוא על הצבור, ודבר זה מדרכי התשובה הוא שבזמן שתבוא צרה ויזעקו עליה ויריעו, ידעו הכל שבגלל

רבינו מרן הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א בשעת האזעקה אפשר לקיים 6 מצוות דאורייתא

מה לעשות ב-90 השניות שבהן עושה הטיל את דרכו, רח"ל, מרצועת עזה?

מעשיהם הרעים הורע להן, ככתוב 'עונותיכם הטו וגו'', וזה הוא שיגרום להם להסיר הצרה מעליהם. אבל אם לא יזעקו ולא יריעו, אלא יאמרו דבר זה ממנהג העולם אירע לנו, וצרה זו נקרה נקרת, הרי זו דרך אכזריות, וגורמת להם להדבק במעשיהם הרעים, ותוסיף הצרה צרות אחרות, הוא שכתוב בתורה 'והלכתם עמי בקרי והלכתי עמכם בחמת קרי', כלומר כשאביא עליכם צרה כדי שתשובו, אם תאמרו שהוא קרי [מקרה] אוסיף לכם חמת אותו קרי'.

ד. לאחר שהטיל יורט, או שנפל בשטח פתוח ולא הזיק כלום, יש

מצות עשה, להודות להקב"ה על חסדיו המרובים

כמו שכתב בשאלות (פרשת וישלח, שאלתא כ"ו) 'דמייבין רבית ישראל לאודויי ולשבוחי קמי שמיא בעידנא דמתרחיש להו ניסא', דכתיב 'הללו את ה' כל גוים שבחוהו כל האומים כי גבר עלינו חסדו', אטו משום דגבר עלינו חסדו, 'הללו את ה' כל גוים'? אלא הכי קאמר הללו את ה' כל גוים מה דעביד עימכון, וכל שכן אנן דגבר עלינו חסדו.

והוסיף שם ב'העמק שאלה' שהוא מצות עשה דאורייתא, ולמדו זאת מקל וחומר מהשירה שאמרו בני ישראל לאחר שיצאו מעברות לחירות, ומה מעברות לחירות, אמרינן שירה, ממוות לחיים לא כל שכן, והוא קל וחומר גמור, שהוא דאורייתא, ועיקר השירה היא מיד לאחר שהנס התרחש. ואמנם דעת החת"ס (יו"ד סימן רלג) שגם בשנה שלאחר מכן, יש מצוה דאורייתא לעשות זכר לנס, ופרטי הזכרון הם דרבנן.

ה. לפתוח את הדלת לאלה שמחפשים מחסה

אם אדם נקלע לאזעקה בהיותו ברחוב, במקומות של פחד, והוא מחפש מחסה בתוך מבנה, ופותחים לו את הדלת, מקיימים בכך עוד מצווה של 'לא תעמוד על דם רעך', וגם מצוות הכנסת אורחים.

ו. מצוות ונשמרתם מאוד לנפשותיכם

ואין מה להאריך כמובן במצוות 'ונשמרתם מאוד לנפשותיכם', שכאשר אדם שומר על עצמו ומזיקים, ועושה כפי ההוראות, הוא מקיים את המצווה הנ"ל.

וארטים לפרשת השבוע

יח א.ב. וירא אליו ה' באלוני ממרא וכו' והוא **יושב פתח האהל, וכו'** ו**ירא צדקא**תם **מפתח האהל**. ותימא למא צריך להאכיר עז פנע נוספת שהוא היה בפתח האהל, והיה אנו כבר יודעים שהוא יושב בפתח האוהל, אי"כ ממילא הוא רץ מאותו הפתח וי"ל דאיתא בגמ' שאסור לרוץ ולברוח ממצוה כדי שלא יראה כתינוק הבורח מבית הספר. ומאידך, איתא שלדבר מצווה שרינן לרוץ אפילו בשבת. אי"כ יש לדון מה הדין כשיצא ממצווה למצווה אחרת האם שרינן לרוץ כפי ששרינן לרוץ למצווה ואפילו בשבת או לא, וצ"ל שתלוי, אם המצווה השנייה יותר חשובה, אז יכול לרוץ, ואם היא פחות חשובה אז ריוץ רק מחצי הדרך. וכאן כתוב בחז"ל שבאנו לומר שמצוות הכנסת אורחים יותר חשובה אף מהקבלת פני השכינה, שהרי הקב"ה ביקר אותו באותו היום. והתורה פני לומר שמותר לו לרוץ ממצוות המילה והשכינה, בשביל הכנסת אורחים, ולכך כתבתו וירץ **מפתח** האהל - דהיינו כל הדרך.

יח ב. והנה שלשה אנשים נגבים עליו. וברש"י והוא ע"פ הגמ' שלושה מלאכים: הראשון, לבשר את שרה. השני, להפוך את סדום. והשלישי, לרפא את אברהם. ומקשה הגמ' איך אמרינן אחד להפוך את סדום הרי כתוב ויבואו **המלאכים** סדומה, משמע ששני מלאכים נשלחו להפוך את סדום ולא רק אחד? מתרצת הגמ' שבאמת באו לסדום שני מלאכים, אחד בא להפוך את סדום, והשני בא להציל את לוט, והוא אותו אחד שריפא את אברהם, (ובשפתי חכמים כתב שאין כאן את הבעיה שאין מלאך אחד עושה ב' תלחיות כי זה עניין אחד). ולכאורה קשה אז למה לא נכתב מראש אחד לרפא את אברהם ולהציל את לוט, כדי למנוע את הקושיה הנ"ל? וי"ל, אומר החידושי הרי"ם, דאיתא ביבמות עו: ששאלו בירא אצל דואג האם דוד ראוי למלוכה, אי"ל דואג עד שאתה שואל על מלוכה שתשאל אם הוא בכלל ראוי לבוא בקהל כי הוא נולד מרות המואביה, וא"ל אבנר שאין בעייה, משום שכל סיבת האיסור להכניס עמוני ומואבי לקהל ה' היא משום שנאמר "על אשר לא קידמו אתכם בלחם ובמים", אבל הדין הוא עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית, משום שעל הנשים אין תביעה שלא קידמו בלחם ובמים משום שאין דרכן לקדם, דכל כבודה בת מלך פנימה, כדחזינו אצל שרה דכתבי בה **הנה באהל**. ודוברים נאים ביותר, הדטעם שהקבי"ה הציל את לוט, איתא בב"ק, כי ידע שתצא ממנו רות המואביה, ולפי"ז בתחילה כשבאו המלאכים עדיין לא היה ברור שעמונית ומואבית מותרות, כי עדיין לא למדנו שכל כבודה בת מלך פנימה, שהרי אז נלמד רק אחרי שראינו ששרה לא יצאה אלא היתה באוהל ולימדה אותנו שכל כבודה בת מלך פנימה, וממילא בשעה שנשלחו המלאכים לא היה נצרך מלאך להציל את לוט משום שבתוה שעה עוד לא התחדש שהעמונית והמואבית שייצאו ממנו יהיו מותרות לבוא בקהל. ורק אחרי ששרה חידשה את ההלכה שאשה אין דרכה לצאת משום כל כבודה רק אז התברר שדרשינן מואבי ולא מואבית וכי סיבה להטיל על המלאך שלחיות להציל את לוט כדי שתצא ממנו רות.

יח ד. יוקח נא מעט מים, ובב"מ פו. אברהם חשב שהם ערבים, אי"ל וכי לערבים חשבתנו כבר יצא ממך ישמעאל, משמע שבגלל שיצא ממנו ישמעאל לא היה צריך לחשוב שהם ערבים, וקשה מה הקשר בין שיצא ממנו ישמעאל לזה שהם לא ערבים? וי"ל ע"פ הגמ' בב"ב רודף צדקה ימצא חיים. חד אמר ימצא בניס דצדיקים, וח"א ימצא אורחים מהוגנים, וזה מה שאמרו לאברהם היה אתה רודף צדקה וחסד ובניס דצדיקים אין לך כי יצא ממך ישמעאל, אצל צדקה צריך לזכות לקבל אורחים הגונים ואין חשבתנו לערבים.

שם. פלא גדול על אברהם איבנו, כזו מסירות נפש להכנסת אורחים, יהודי בן תשעים ושלש, יום שלישי למילה - הוא שוחט שלושה עגלים שיהיה להם תלע לשרון וחרדל. לא היה אז פריזר וזה היה כחוס היום, או שהכל הולך לאיבוד או שצריך לגמור את הכל באותו יום, כזו נדיבות וכוז מסירות נפש, ופתאום כשהו מגיע למים הוא נהיה 'קמץ' - יקח נא מעט מים, מה קרה כאן? למה רק מעט מים? שתי תשובות בדבר, ידוע שר' ישראל סלנטר התארח פעם באיזה בית, והוא נטל טיטלת ידיים עם רביעית מים בצמצום, שאלו אותו: ר' ישראל, אתם כזה חסיד, כתוב שיש מעלה גדולה לטיול ידיים בשפע מים, ויש בזה סגולה לעשירות, למה אתה נוטל כל כך בצמצום? אמר להם ר' ישראל: הכל נכון, יש מעלה גדולה מאוד, אבל את כל המצוות האלה אני עושה רק על חשבוני, לא על חשבון אחרים, פה יש לאמנה שואבת מים, שהיא צריכה ללכת בקור לקחת את המים, על חשבונה אני לא יכול להיות צדיק? זה אמר ר' ישראל! בן בקר רק טוב - אברהם איבנו לקח בעצמו, ולכן הוא נהג בשיא הנדיבות ושחט שלושה עגלים שיהיה לשרון בתרדל לכל אחד, אבל 'יקח נא מעט מים' - **היה על ידי שליח**, זה לא חכמה להיות צדיק! פה הוא אומר 'מעט מים'! זה פשט אחד על דרך המוסר. ועל דרך הפשט אפשר לומר, בשביל מה הוא הביא את המים? לרחוץ את הרגלים! אם הוא היה מביא להם הרבה מים, איזה דרך ארץ זה לבוא לאורחים ולהגיד להם קחו ככה טוונות של מים, אתם כל כך מלאכים, אתם צריכים לנקות את עצמכם חזק! ולכן הוא אמר 'מעט מים' מעט מים זה כבוד לאורחים. רבי אליהו דיסקין.

יח ה. ואקחה פת לחם וסעזו לבכם. יש להקשות למה נכתב ואקחה ולא ואתנה כי הרי הוא נותן? וי"ל שאברהם כיבדם ואמר אני לא נותן לכם אתם לוקח כי נתניה לאדם חשוב

נקרא לקיחה, וכמו שמצאנו ויקחו לו תרומה ולא ויתנו כי נתניה לאדם חשוב נקרא לקיחה, וזה הרגשה מרוממת בהכנסת אורחים. אהל משה.

יח ה. ואקחה פת לחם וסעזו לבכם. יש לעיין כיצד הותר לאברהם להזמין את האנשים לביתו מאחר ונידמו כערבים והרי ביו"ט אסור לאדם לזמן אצלו גויים, כמו שדרשו חז"ל לכס ולא לנכרים, והרי מעשה זה היה ביו"ט ראשון של פסח ואברהם שמר את כל התורה? וי"ל דהנה מצנינו בפסחים שאם עבר ובישל ביו"ט לצורך חול אם זה ראוי לאכילה בו ביום לאורחים יהודים פטור משום הואיל וחזי לאורחים ונמצא שלא בישל לבטלה. והקשו שם התוס' לפי סברה זו כל אדם שעושה מלאכה בשבת יהיה פטור משום הואיל ושירי לחולה שיש בו סכנה? ותירצו בתוס' שכיוון שלא מצוי חולים הנמצאים בסכנת חיים לכך ל"ל הואיל. והנה בבית אברהם באותו הזמן כל לילדי ביתו נימולו אתו אז היה מצוי שם הרבה חולים וממילא אין מניעה לבשל גם עבור ריבוי גויים כי יש הואיל וחזי לחולה שיש בו סכנה. ולפי"ז גם יתורץ מה הטעם אברהם לא הביא לאורחים לחם כמו שאמר בתחילה ואקחה פת לחם כיוון ששרה פירשה נידה כמבואר ברש"י, ויש להקשות הא האורחים היו גויים ומה אכפת לנו לטמאות אותם. ולפי הנ"ל יובן כיוון שכל מה שהותר לבשל לאורחים הוא משום הואיל דחזי לישראל אז כשהו לא טהור אסור. חת"ס.

יח ו. וימחר אברהם ויאמר מהרי של שאים קמח סלת. הגמ' בב"מ פז מסבירה את הסתירה שכתוב גם קמח וגם סולת, ומתורצת הגמ' שהאשה צרה עיניה באורחים, ומבא בחז"ל ששרה אמרה סלת ואברהם אמר קמח, (אמנם יש גירסה הפוכה, אבל השאלה היא על הגירסה הזאת) ולפי"ז קשה הרי שרה רצתה סולת שזה יותר עשיר, ומניין שענייה צרה באורחים? מיישב האוסטרווצאא ע"ש המדרש, שדבר זה ארע בתג הפסח, והנה השו"ע או"ח תנ"ג ד. פוסק שמותר לקחת קמח מהשוק לאפות מצה, וכותב שם החק יעקב שכל ההיתר הוא קמח רגיל אבל סולת אסור כיוון שזה שולק לחמץ גמור. והנה אם יקח סולת שזה חמץ גמור ויבטל את החמץ אז המצורא דבביטול סגי, ויכול לעשות עוגות ע"י גוי ולא יכניס זאת לרשותו אלא יתן זאת ישר לערבים (מלאכים) שבאו אצלו, אך יתכן שיש כאן איסור הנאה כיוון שנחנה מהחמץ, אך מכיוון שהוא מקיים מצוות הכנסת אורחים ומצוות לאו להנותן ניתנו ממילא הוא לא נהנה, אולם אברהם איבנו היתה לו הנאה מקבלת אורחים כי היתה לו עיין טובה ולא רק מצווה אי"כ אסור לו לתת לאורחים סולת כי טובה ונהנה מחמץ, אבל שרה שענייה צרה באורחים יכולה לתת סולת כי היא לא נהנית כלל, ומכאן שהציעה סולת סימן שענייה צרה באורחים, ויש לה רק מצווה בלבד.

יח ח. ויקח חמאה וחלב וכן הבקר, והוא עומד עליהם תחת העץ ויבטלו. לכאורה מה העניין שלו לעמוד עליהם להסתכל איך הם אוכלים הא אמרו חז"ל האוכל אצל חבירו מתבייש מלהביט בפניו, ואי"כ זה לא ראוי שכך יעשה. וי"ל שכיוון שהביא לפניהם חלב וכן בקר, (היינו בשר וחלב) באותו השולחן, וזה אסור שמא יבוא אלכלס יחד, לכן עמד עליהם להיות שומר ואז שרי. **עוד י"ל**, אומר הדעת זקנים מבגלי הערסופות, שכיוון שזה היה בחוץ כחוס היום, וזה לא היה מתחת עץ, והיה להם שמש, אז הוא עמד להצל עליהם **תחת** דהיינו **במקום** העץ.

יח ח. ויקח חמאה וחלב וכן הבקר אשר עשה ויתן לפנייהם. איתא בב"מ פז ולחם לא הביא, למדו ששרה פירשה נדה ונטמאה העישה, ואברהם ובני ביתו אוכלים חולין בטהרה היו. ויש לקדקד א. מנל שפרשה נדה ונטמאה בשעת העישה, אולי נטמאה אחר האפיה שהיה כבר לחם, ועו"ק למה לא הביא אברהם את הלחם לערבים שלא אכלו בטהרה? ויש ליישב בה' הקושיות אחת בחברתה. דהנה מבואר בבב"ב כא. מה שהותר מלמכת אוכל נפש ביו"ט הוא רק לישראל, דכתיב לכם, ואסור לאפות לעכו"ם. והנה מעשה זה של אברהם היה ביו"ט של פסח וההיתר לאפות היה רק בשביל ישראל, ולכן לא הביא לחם לערבים, ואם נטמאה כשהיה לחם אז שרי ליה להביא לערבים ומהו לא הביא לערבים סימן שנטמא כשהיה עישה. רבי יונתן איבשיץ.

יח י. ושרה שומעת פתח האהל והוא אחריה. מובא בחז"ל (בר"ר מח) והוא אחריה הכוונה לישמעאל. וי"ל שבהו יתורץ למה שרה צחקת היפלא מה' דבר, הא היא הייתה נביאה ויתר מאשרם: וי"ל שבגלל שהיה ישמעאל על ידה היא פחדה שישם את עינו הרעה בה ועי"ז היא חיללה תפיל עוברת, ועי"ז צחקת כדי שיעקבכ כשישמע הדברים. ולכן כשנשאלה להלן למה זה צחקת שרה, היא ענתה לא צחקתי כי יראה כי פחדה שישמעאל ישם עליו עין רעה. ועי"ז ענה לה הקב"ה לא כי צחקת, שבכ"א היה לך לסמוך על דברי הנביא אל לחוש. ובהו ניהא מה שמובא במגילה ט. שהיו זקנים כותבים לתלמי המלך ותצחק שרה בקרוביה כי זה היה כל סיבת צחקת משום שישמעאל שקרא קרוביה. מגיד יוסף. **ויש להעיר** דהנה עילוי זו י מובא שאברהם צחק ואמר הלבן מאה שנה יוולד, ולמה לא נטען על אברהם להם זה צחק אברהם? וי"ל שהתורה שמע זאת מהקב"ה ומבואר ברמב"ם (יסודי התורה י ד) שהבטחה של הקב"ה יכולה להתבטל אם חוטאים, אבל הבטחת נביא לא בטלה לעולם, לכן הקפידא היתה רק על שרה. משך חכמה.

יח יז. המכסה אני מאברהם אשר אני עושה. רש"י אומר אני נתתי לו את הארץ הזאת וחמש כרכין אלו המכסה אני

פרשת וירא תשפ"ד

מאברהם אהבי את אשר אני עושה. המהרש"ם אומר שהטעם שרש"י הוסיף את הפרטים האלו שנתן לו את הארץ וכו', ולא הספיק לו הטעם הפשוט שהוא אהבה אותו וכמשמעות הפסוקים, י"ל שהגמ' אומרת שאברהם קנה את הארץ בהילוך דהיינו עי"י קום התהלך בה, ולא עי"י הקניינים הנצרכים, והטעם איתא בגמ' ב"ב ק. משום שהוא חביב לפני הקב"ה. אי"כ מובן למה רש"י הוסיף שנתן לו את הארץ וחמש כרכין כי משם רואים את חביבותו לפני הקב"ה, וזה הטעם שהקב"ה אמר המכסה, כי רואים שחביב הוא לפניו ולכן הוא לא מכסה.

יח כא. ארדה נא ואראה הכצעקתה. אומר רש"י למד לדיינים שלא יפסקו דיני נפשות אלא בראיה. והוא תימה גדולה הא סמכינן על עדים ולא בעינן דיינים? וי"ל, אומר המג"א בספרו שמן ששון, דמבואר בסנהדרין פ"א מי שנתחייב ב' מיתות נידון בחמורה ומשמע שנידון בחמורה גם אם החמורה היא השנייה, והקשו התוס' איך שייך נידון בבי' מיתות הרי העדות השנייה היא עדות שא"א להזימה, כי גברא קטילא בעי למקטיל! ותירצו התוס' דאיייר סדום שראו הדיינים. ולפי"ז מיושב הטיב, דהנה במשפט סדום נאמר, זעקת סדום ועמורה כי רבה וחטאתם כי כבדה מאוד, משמע שהיו להם חטאים קלים בתחילה עד שכבדו מאוד, וכאן נענשו על החמורים, אף שעל החטאים הראשונים כבר התחייבו וכנ"ל.

כא א. וה' פקד את שרה. ובמדרש בראשית רבה נג. דהטעם הוא משום דכתיב בסוטה ואם לא נטמאה ונזרעה זרע. וקשה אם זה הטעם אז למה היה לא נפקדה אחרי הסיפור עם פרעה בפרשה הקודמת שהיה אותו הדבר בדיוק? וי"ל דאיתא בגמ' פרק כסיוי הדם שבזכות שאמר אברהם ואנכי עפר ואפר זכה לעפר סוטה ומה היא הזכות שם, ונזרעה זרע. והאמירה הזאת ואנכי עפר נאמרה בפרשתנו, כלומר אחרי הסיפור עם פרעה, וממילא רק כעת התחדש שמו תנפקד אם לא נטמאה. **עוד יובן** לפי המדרש הנ"ל מה הטעם כתוב וה' פקד את שרה כאשר אמר. מה זה **אמר** הרי בשום נבואה לא מוזכר לשון זה, ולנ"ל י"ל כאשר אמר - ונזרעה זרע.

כא ט - י. ותרא שרה את בן הגר המצרית מצחק. ותאמר גרש את האמה הזאת ואת בנה כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני יצחק. יש להקשות מה הוסיפה שרה כי לא יירש אלא בלא"ה הוא משיחו לעי"י (רש"י) וזה טעם לברשו. וי"ל, אומר הקהלת משה, דמבואר בקידושין פ: עה"פ "כי יסייתך אחיך בן אמד" וכן בן אב לא משיח: ומתרתא שם הגמ' שבן אב זה פשוט ולשמעלו כי יש לו נגיעות כי הוא לא רוצה שיתרשח יחד עמו לכן הוא מסייתך לעבור עבירות וי"ל שונא אותך אבל בן אמד אין לו שום נגיעות. והנה מבואר בחז"ל (מובא באור החיים כאן יא ולעיל טז ה) שישמעאל לא יורש את אברהם למרות שהוא בן אב כי היא הייתה שפחת מילוג לאברהם, ולכן אמרה שרה אם הוא לא יורש יש טעם שיצחק ישמע לו כי אין לו נגיעות לכן גרש אותו.

כב ו - ח. ויקח אברהם את עצי העוולה וישם על יצחק בנו ויקח בידו את האש והמאכלת וילכו שניהם יחדיו וכו' ויאמר אברהם אלוקים יראה לו השם לעולה בני וילכו שניהם יחדיו. בפסוק הראשון פרש"י אברהם שהיה יודע בדבר שהולך לשחוט את בנו היה הולך ברצון ובשמחה כיצחק שלא היה יודע דבר, ועל הפסוק השני פרש"י ואעפ"י שהבין שחולך להישחט הלכו יחדיו בלב שלם. ותימה מנין לרש"י שאברהם הלך בשמחה כמו יצחק, וכן בפסוק השני מנין ששניהם הלכו בשמחה אולי שניהם היו בעצבות? וי"ל ע"פ כתובות סב שפעם הלכו גוי ויהודי ביחד ויהודי הלך מהר עד שהגוי לא השיגו, מה עשה הגוי הוא הזכיר ליהודי את חורבן ביהמ"ק והיהודי נאנו והתחיל ללכת יותר לאט. אך עדיין הגוי לא הצליח ללכת כמותו, אמר לו הגוי הלא כתוב אנחה שוברת חצי גופו של אדם ואין עדיין אתה הולך מהר? ענה היהודי שכו"ז הוא בשמועה חדשה וזה שמועה ישנה לכן לא הוואט הלך קצב הפסיעות שלי. ואי"כ יוצא שאדם שמח הולך מהר, אדם ששומע בשורה רעה שהיא ישנה הולך קצת לאט ואדם ששומע בשורה רעה פעם ראשונה הולך ממש לאט. ולפי"ז מבואר הכל היטב, כי בפסוק הראשון שכתוב וילכו שניהם יחדיו איך יצחק עדיין לא ידע כלל והלך בשמחה ואברהם הלך עמו יחד סימן שגם אברהם הלך בשמחה, ובפסוק השני שנודע ליצחק אי"א לומר שרק אחד הצטער דאי"כ הוא לא יוכל ללכת בקצב של השני וכתוב יחדיו, ואי"א לומר ששניהם היו בעצבות כי ליצחק לא שמועה חדשה ואמור ללכת יותר בעצבות, ואם הלכו יחדיו סימן שהלכו בשמחה. שלל רב.

כב ט. ויעקד את יצחק בנו. הסיבה שעקד אותו, אומר המהר"ל דיסקין כי הקב"ה ציווה אותו להעלות את יצחק לעולה, ואיתא בגמ' שחי נושא את עצמו ולא חייבים עליו בהוצאה בשבת, ורק אם הוא כפות אז אמרינן שאין הוא נושא את עצמו, לכן היה צריך אברהם לכפות אותו כדי לקיים את המצווה של והעלחו לעולה דבלא"ה זה לא נקרא שהוא העלה אותו.

כב יג. נאחו בסבך בקרנו. הטעם שהוא הסתבך בסבך כ"ל משום שהיה אז יום כיפור ואסור בציד לכן הוצרך לכך. פרדס יוסף.

מאמרי מוסר וסיפורים מענייני הפרשה

הכנסת אורחים בזמננו: אברהם אבינו מסר נפשו עבור אורחים. היה זה ביום השלישי למילתו כשהיה כאוב מאוד, הוא שלח את משמשו אלעזר לחפש לו אורחים אך הקב"ה ריחם עליו והוציא חמה מנרתיקו כדי שלא יימצאו אורחים ואכן לא נמצאו, אך אברהם לא התייאש, יצא ממיתת חוליו והוצה לחפש לו אורחים. אז הושקב"ה ראה שהוא כ"כ רוצה הוא זימן לו מלאכים, ואז כשהגיעו האורחים הוא עזב את הבשנה לקבל את האורחים, וכנגד כל מעשה קטן שעשה אברהם הוא זכה לדורות הבאים. כתב הח"ח באהבת חסד שמי שמזדמן לו אורחים קודם תפילה ואין מי שישתר אותם כראוי יוותר על תפילה בציבור ובהשכמה והוא ע"פ הגמ' בשבת. והתירו להאכיל דמאי ולטרוח באופן האסור בשבת כמו לפנות ארבע וחמש קופות, כי המצווה הזאת היא גדולה מאוד, וכן הבעה"ב לא צריך להתנהג בחומרותיו כשיש לו אורחים כמו שמצינו אצל אברהם שלא המתין הזמן המלא בין בשר לחלב. **ומעשה אבות סימן לבנים** ובודאי מי שיש לו הזדמנות להכניס אורחים וזכה לדברים הרבה וגדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכניה, ומצינו הרבה שזכו לבנים טובים בזכות הוריהם שהיו ידועים במצוות הכנסת אורחים, ובכד הקמה כתב שזאת סגולה לבנים כמו שמצינו שבביקור של האורחים המלאכים אברהם ושרה התבשרו על לידת יצחק...

ויש שחושבים שבזמננו אין כ"כ את המצווה הזאת של הכנסת אורחים. צריך לדעת שזאת מצווה שנוגעת מאוד בזמננו ובפרט כעת שאחינו יושבי הדרום והפזון נסים מבינים מפני סכנת המלחמה מי שמזדמנת לו אפשרות להכניס אורחים שיחזר אחרי זה. כמובן צריך שהיה בהסכמת הבני בית וכו'. והדבר להכניס אורחים היא לפנע אותם באוכל ושתיה ביד רחבה ורחומה. **והדרך שזה מדמנץ בזמננו היא רבה מאוד**, כמו למשל שיש שמחה בשכונה ויש שצריכים להגיע ואתה יכול לארח מי מבני המשפחה שמגיע, וכן בחגים ושבחות ויחידות יש רבים שבאים להיות במחיצת רב לשבתות והם זקוקים נושאות למשיהו שיהיה אותם, ובפרט מי שנוהג לתת את זירתו בקלות יש בזה הכנסת אורחים ענקית מאוד, וכן כשיש איזה גיס צעיר או משפחה שהורים גרים רחוק, ואין כ"כ אפשרות להגיע הרבה להורים או בחור מבני המשפחה שלומד בישיבה קרובה אליך, והרבה פעמים הוא נצרך לאווירה ביתית ובפרט בשבתות שהבחר מרגיש הרבה פעמים את החסר של הבית, וכן יש לפעמים איזה קרובת משפחה או שכנה שילדה או עברה איזה טיפול רפואי קרובת מתמוטט כשיש את כל הילדים, ואפשר בקלות בשבת לארח את הילדים אם זה לסעודות או לשניה, וכן אחרי שבת האמא מצליחה יותר לטפל בילדים יותר טוב, וכן הרבה פעמים יש זוגות צעירים שעשו את הדרך הארוכה לעולמה של תורה ואין להם בית לראות איך ההנהגה הראויה לעשות סעודה, וביקור בשבת אצל משפחה זה נותן להם גם הזדרכה וגם עוצמת ענקית, ובחול"ל מאוד בכל המדינות עניין גדול זה של בני הכנסת אורחים עבור ראשי ישיבות רבנים ופשוטי עם. רבי אהרן מבעלז היה אומר שלקחת אדם סטרמפ ברכב זה מצוות הכנסת אורחים גדולה שזוכה על ידה לכל הדברים הגדולים. **מצוות לווי** שזאמר שכל מי שאינו מלווה כאילו שופך דמים לא נאמר בזמננו, לא כיום רק צריך ללוות ד"א כי היום אין סכנות בדרכים. וכשנאמר שלי היה חתן הוא הגיע לבקר בבית חמוי רבי חיים קניבסקי ולאחר שיעא מהבית כעבור עשר דקות רץ אחריו רבי חיים כשהוא מתנשף ומתנשם ואומר לו לא לויתי אותך ד"א, אתה רוצה שאני אהיה שופך דמים? ותמיד כשהרבנית ע"ה היתה נוסעת חוץ לעיר הוא הקפיד מאוד ללוות אותה במדרגות ד"א, וכן כעבוד היה כוחו במותניו היה מלווה אורחים שהגיעו אליו ד"א. ג"א כשנסעתי בפעם הראשונה לישיבה הוא ליווה אותי עד המדרגות ועד שנעלמתי מעיניו הוא התבונן בי, כי מצוות לווייה היא חלק מהכנסת אורחים להראות לאדם שאני לא מחפש להתפטר ממנו אלא אני מעוניין הלאה להישאר במחיצתו. כי הדרך להכניס אורחים היא לתור אחריהם ולקבלם בחביבה רבה מאוד. **וראינו בדורות האחרונים** כמה גדולי ישראל הקפידו והקדישו ממנם וגופם עבור המצווה החשובה הזאת. החפץ חיים באהבת חסד כותב שכשמזדמנת מצוות הכנסת אורחים לך האדם ואין מי שישעסע עמכם, עליו לבטל תורה בשביל עניין זה. נביא מי סיפורים בעניין זה של הכנסת אורחים ע"י גדולי הדורות.

בביל ראש השנה היה רגיל ה'דברי שמואל' מסלונים להיכנס לחדרו לאחר התפילה שם עשה הכנה לקידוש ועריכת השולחן לפני ד'. שנה אחת כשיצא אורחים מתפילה ליל ראש השנה מבית מדרשו לפני שנכנס לחדרו הכניס פנה לשמשו רבי ישראל זלמן ואמר לו כי הוא עומד להיכנס בעוד זמן קצר לעריכת השולחן. מיד השמש התעביר את הידיעה לחסידים שהתרגלו תמיד להמתין הרבה זמן לעריכת השולחן. כולם מהירו ובאו ולא הבינו מדוע הרבי השנה ממהר ואינו מסתגר בחדרו כבכל שנה. רק מאוחר יותר התברר כשהרבי יצא מבית מדרשו הוא ראה שני ילדים קטנים מדברים. האחד ילד לאב עני שאומר לאכול בטיש, והוא אומר בכאב לילד השני שהוא רעב כבר מאד וזה מציק לו. הילד השני ניסה להרגיע אותו ואמר שעוד מעט תקבל אוכל בטיש. אך הילד העני ענה 'אבל הרבי ניכנס לטיש בשעה מאוחרת ואני רעב מאד. ברגע ששמע ה'דברי שמואל' את דברי הילד העני מיד ויתר על הכנותיו הנשגבות, הפך את לוח הזמנים ומיהר להשיע את רעבון

הילד. **גם כאשר עושים את מצוות הכנסת אורחים תלוי איך עושים זאת**, הדרגה הגדולה היא לעשות את המצווה ולתת לשני הרגשה טובה **פעם הגיע** אורח לביתו של רבי שמואל פרנקל ממדאר. הוא ארח אותו בכבוד גדול, כשיר הלילה הוא טרח בעצמו להציע לו את מיטתו, ואפילו עלה לעליית הגג כדי להוריד משם כריות ונחות לאורח. הצטער האורח על הטיחה של הרב ואמר: למה שהרבי יטרח הרבה אני יכול לעלות בעצמי להביא את הכריות. ענה לו הרב: האם גם מחר בבוקר אתה תוכל להניח תפילין במקומי?!

סיפור מיוחד ומרגש היה עם נער בשם אריה לייב הוא היה בן לעניים מליטא, הוא רצה מאוד ללכת ללמוד בישיבת גרודנא. כשהגיע היום הורה נתנו בידו מעט לחם ומים ואמרו לו: ילדנו היקר, לך לדרךך ויהי רצון שתתקבל לישיבה, תצליח ותגדל בתורה ומהשמים יצליחו דרכיך. ספך אין לנו לתת לך אך הישיבה נמצאת במרחק הליכה של שבע ימים בלבד, היותר חן הסנטות בדרך. וכן ליוו אותו הוריו עד היציאה מהעיירה. אריה לייב הלך בדרך הארוכה והקשה, אוכל השיג קצת בדרך ובלילות היה יושב בבתי כנסיות או סתם באמצע הדרך. הדרך היתה יותר מסוכנת ממה שהוא חשב וגם לקחה הרבה יותר זמן. לאחר ימים וילדות קשים מנשוא הגיע אריה לייב לישיבה כשהוא עייף ורעב מאד, הוא ידע את הדפים מצוין קיווה בכל ליבו שיעבור את המבחן בהצלחה ויוכל ללמוד בישיבה הקדושה. השעה היתה שעת ערב, בחורי הישיבה כיוונו אותו לביתו של ראש הישיבה הגאון ר' שמעון שקאפ. אריה לייב דפק בדלת במתן ותפילה. הדלת נפתחה מיד ובפתח ראש הישיבה, הוא קיבל אותו בחביבות והכניס לביתו. כששמע שהוא רוצה להתקבל לישיבה אמר לו אם כך רוצה אני לשאול אותך שתי שאלות. הבחור קיווה בכל ליבו שיידיע לענות, הרי הוא למד המון שיהיה בקיא ויידע נכון. ואז ר' שמעון שקופ פתח: שאלה ראשונה היא אכלת לאחורנה ארוחה חמה? אריה לייב נדהם מהשאלה, לקח לו כמה רגעים ואז ענה שכבר עברו כמה ימים שלא אכל. מיד קם ר' שמעון מכיסאו ואמר לבחור שהוא לא מומחה בשיושאל אבל הרבנית לא נמצאת בבית א' הוא יאלץ להסתפק במה שהוא יודע להכין. וכך ניגש גדול הדור בגיל שבעים למטבח והוא בעצמו מכין ארוחת ערב ומגיש אותה לפני הבחור. כשיסיים דאג למלאות את צלחתו שוב. אחר כך פנה גדול הדור ואמר עכשיו ניגש לשאלה השניה. ואז חשב אריה לייב שמתחיל המבחן האמיתי שהוא התכוון אליו ולמד רבות בשבילו, אך להפתעתו הוא שומע את ראש הישיבה שואל אותו מתי נישנת במיטה לאחורנה? ... הבחור ענה שאינו זוכר רמזוהי, רבי שמעון שקאפ פנה לחדרו, סידר שם מיטה נוחה וכרית ובא להזמין את הבחור להיכנס לחדר השניה ומבקש ממנו שיישך לנוח מקשיי הדרך. אריה לייב ראה שאינו יכול להתנגד לשינה טובה. אריה ניכנס למיטה שאחר כך התברר שהייתה זו מיטתו של ראש הישיבה בעצמו! וכך הבחור בעיפותו הרבה נדע עד הבוקר. למחרת אמר ראש הישיבה לבחור ערבת בהצלחה את המבחן – התקבלת לישיבה! סיפר הבחור ששנים רבות אחרי זה עברו עליו צרות רבות והשוואה האימומה שבה איבד את משפחתו והיו עוד נסיונות קשים, ומה שמר על יהדותו בתוך כל הקשיים? הוי אלה שתי השאלות של מבחן הקבלה ליישבת גרודנא...

כאשר רבי אברהם גנחובסקי תושב שנה ראשונה לנישואין, נשאל על ידי רבי שמריהו גריינימן שבהיותו נופתח באותה שנה תשכ"ב מוסד בשם 'בית נאמן' לבנות שעלו ממרוקו, ובכדי להצילן מציונות עליות הנוער, ויש כמה בנות שלא נמצא להם מקום בפנימיה, האם הוא וידע על מקום שאפשר לשכן אותם? אמר לו רבי אברהם גנחובסקי זצ"ל שהוא יתייעץ עם רעייתו ויחזיר תשובה. לאחר ששאל את רעייתו, חזר ואמר, שיש להם חמש מיטות אורחים, והאמת הייתה שהיה להם בבית רק שתי מיטות בחדר שינה, והלך רבי אברהם גנחובסקי לגמ"ח מיטות ברחוב ימיון, ולקח משם שלוש מיטות מתקפלות, וכמו כן נתנו הרב והרבנית את שתי המיטות שלהם מחדר השניה, והם עצמם ישנו על שמיות פוך על הרצפה. כך עשו משך כמה שבועות, עד שמצאו לבנות משכן לשחות בו. אך דא עקא, שחשש רבי אברהם זצ"ל, שמאחר שאמם הייתה גרילה לבקר אצלם פעם בשבוע, ולא היה יום קבוע, וידע שזה לא יגרום לאמו נחת רוח, שתדע בשענה ראשונה הם ישינים על גבי שמיות על הרצפה, על כן היו טורחים רבי אברהם והרבנית מדי יום ביומם, לסדר בעצמם את המיטות ולהכניסם לחדר שינה, ולסדר הכל באופן שלא יורגש השינוי שנעשה לקראת האורחים, ולא ביקשו מהאורחות אפילו בקשה קטנה זו לסייעם בדבר זה. **רבי לייב שמנן** המגשים על ישיבת חברון בעל אור ייה, סעד פעם בביל שבת על שולחנו של החפץ חיים. והנה תמה לראות, שבבואם מבית הכנסת אחרי התפילה לא אמר החפץ חיים 'שלום עליכם' כנהוג, אלא מיד קידש על היין ובעז לחם משנה ואכלו את הדגים. לאחר אכילת הדגים החל החפץ חיים לומר שלום עליכם. לאחר הסעודה שאר לב לייב את החפץ חיים מה ראה לשנות מהמנהג המקובל? השיב לו החפץ חיים בחיוך, הרי אתה בודאי היה רעב, ורציתי שישעוד קודם את לבו, אבל המלאכים אינם רעבים ויכולים לחכות.

כתב בספר תוכחת חיים (לרבי חיים פאלאגי' פרשת וירא) וז"ל: מעשה בתלמיד חכם אחד כשר וירא ה' פעם אחת בו אורח בתוך ביתו בוכה בקול מר, שלא היה לו מקום ללון, ואע"ג שלא היה תלמיד חכם זה האורח, נכמרו רחמיו וקבלו בתוך ביתו בסבר פנים יפות. והיה שכרו, שארע

באותם הימים, שהיתה שריפה סמוך לביתו ממש, ולא היה אפשרות שינצל ביתו בדרך הטבע, עד שהבעל הבית התיישב מביתו, כי ראה כי אין עוזר ואין תומך, ומן השמים ריחמו עליו, וניצל הבית משריפת אש, וזה בזכות מצוות הכנסת אורחים שעשה עם האורח. ועוד נס שהיה לו, בין פורים לפסח, היתה מנפה בעיר ואירע לו נס שלא נשמע בתוך בני ביתו שום דבר ומגפה, כדי שיהיה שקט ושלא בביתו כל ימי החג. ומספר רבי חיים פאלאגי ועיני ראו ולא זר, בכמה אנשים אשר עניניהם צרה והם רעי עין באורחים, שאירעו להם כמה עניינים ומקרים רעים בתוך ביתם, עד שהוצרכו להחזיר ביתם ולצאת, ה' יצילנו.

מעשי החסד הנפלאים והמהדמים של רבי יעקב יוסף הרמן היו ניכרים לעין כל. אדם שהיה נכנס לביתו בשעות הצהריים היה מגלה כי הבית נחפך למעין מסעדה, עניים מסכנים ומקבצי נדבות ואנשים אשר לא השיגה ידם לאכול, מסובים ליד השולחן כאשר ארוחה חמה מוגשת להם בפנים מוארות בידי הרבנית. ומסופר שאברהם ושרה נעלו אצלו בחלום בשביל להציל את בנם מפרעות תרפ"ט ואכן הצילו אותו משם. **בספר 'הכל לאדון כל'** מספרת בנו של רבי יעקב יוסף הרמן ק"ו, אחיני יצחק מאיר קאופמן סיפר לי, שיום אחד נסע במונית מאשדוד לירושלים, עם הרב הגר, אחד מדייניו של אשדוד, שמשמעו שיצחק מאיר הוא נכדו של ר' יעקב יוסף הרמן, אמר לו ברוצני לשפר לך מעשה אודות סבך שהייתי עד לו לפני שנים רבות בהיותו צעיר, מעשה שלעולם לא אשכחנו. דודך ר' נחום דוד בנו של רבי יעקב הרמן קנה לך לסבך קופסה (מעיל) מחוויית היטב ויקרה מאוד, הוא לבש אותה פעם ראשונה בשבת. סבך נהג לחלק את הטשולנט ולהגיעו בעצמו לאורחים. אחד מהאורחים היה מופרע בפנשו, משהיה סבך את צלחת הטשולנט החם לפניו, הוא לקח את הצלחת הגדולה, ושפך על תוכנה על הקפטה החדשה של סבך, בצעקו ואיני אוהב זאת!!! תזהמה אחזה באורחים, דודך שאף הוא ישב בשולחן היה המום, האורח נחרד ממה שעולל, קפץ מן הכסא וגמלט מהבית בריצה. מבלי לקנה אפילו את הטשולנט החם והסמיד מעל הקפטה החדשה, פתח סבך ברדיפה אחרי, בתוך דקות חזר כשהוא מחזיק את האורח בידו ומרגיעו, אתן לך צלחת אחרת שיוטלט, ואתה בודאי שאתה, אמר ברוחב לב. **בביתו של רבי שלום שבדרון** בשכונת שערי חסד בירושלים התאכסנו כל קשרי היום שנזרקו ממקומות אחרים, היו שם אימות, אומללות, אנשים חולים שהחברה קצה בהם, יהודים עם מחלות בדיקות, וכולם יחד באו להתארח אצל ר' שלום וזוגתו הרבנית בדירתם בת השני חדרים. בתקופה ההיא מספר בנו ר' יצחק שבדרון שרר פחד נורא ממחלת שיתוק הילדים, שהיתה גם מחלה קשה ואימומה וגם מדבקת, שנגיפה עברו מילד לילד, ורבים חללים הפלה. מבטל לדירה שעלו התגוררה משפחה נוספת, ששנים מילדיה חלו במחלה הנוראה וקבלו שיתוק, כל השכנים בסביבה הרחיקו את ילדיהם מהבית ההוא, אך לבד מצעם ההרגשה של נידוי מהשכנים, היתה שרייה אם המשפחה בפחד נורא שמא גם הילד השלישי ידבק במחלה. מה עשו ר' שלום וזוגתו, עלו לדירת המשפחה בקומה העליונה, וביקשו מעקרת הבית שתשלח את שני ילדיה החולים לביתנו, האשה שנדהמה מההצעה שאלה את אמם אם היא אינה פוחדת על ילדיה? והורי השיבו בביטחון גמור ששומר מצוה לא ידע דבר רע. וכמעט שחבריהו אותה להעבירם לביתנו, הקב"ה עזר, מסיים הבן, ואף אחד מאתם לא נדבק בגנפי המחלה.

אחד המיוחדים בבני פרשבורג, היה הרב רבי יום טוב הכהן זאהן, צדיק ומופלג היה במידת החסד. סיפר בנו רבי אברהם, אבא עשה חיל בעסקיו והיה עשיר גדול הנהנה ברחבות כמנהג העשירים עם משרתים ששמו על נקיון הבית יסודי וקפדני. מנהג הכנסת אורחים בפרשבורג בסעודות שבת, האורחים עמדו ליד פתח בית הכנסת כל אחד לקח לו אורח לסעודת שבת, ויש שלקחו עמם שני אורחים, כבוננו תחילה השתדל אבי לצאת אחרון מבית הכנסת משבעלי הבתים בחור באורחים הנראים סביר ויהי לבושים נקי ומסודר, אך אלו שהמראה החיצוני שלהם היה מכוער ולבושם היה קרוע ומלוכלך נשארו בבית הכנסת מאין דורש, את כל אלה הזמין אבי לביתו ולקחם לסעוד על שולחנו. בין האורחים נמצאו כאלה שמטרוות הדרך נתכלכלו מאד, עד שנדף מהם ריח רע, ויש שהיו מלאי כינים וקשקשים. לאחר הסעודה נאלצו המשרתים הגויים לנקות את הכסאות המפוראים מהלכלכו שהביאו עמם האורחים, ותוך כדי כך התרעמו למה מכניסים הביתה אנשים כאלה? אך אמי הצדקנית לא התרעמה על כך, מעולם לא שמעתי שהשלה את אבי למה בחר בעניים אלו, אדורה היא הרגישה בצערם כיכדה אותם ודברה על ליבם לחזקם לבל יפלו ברוחם. הגיעו ימי האופל, הגרמנים האורחים הגיעו לפרשבורג, אבי עבר ממחנה עבודה אחד לשני, עד שהגיע למחנה מאושהאוזן, הוא נותר בחיים. ימים ושנים סיפר על הנסים שארעו לו. אחד הפלאים שסיפר, כידוע האנשים במחנות היו מלאי כינים ופשפשים, לא היה אדם שנמלט משמאלו ומאחוריו, שכבו וישבו אנשים מלאים בכינים, אך הוא לא נפגע ממכה זו. באחת השניות אמר אבא שהוא תולה זאת במידה כנגד מידה, על שהכניס לביתו אורחים כמו שהם, אף אם היו על בגדיהם ושערותיהם כינים ופשפשים, לכן זכה שהם לא שלטו בו והיה נקי לגמרי (ברית אברהם הכהן). מתוך דברי חז"ל לרבי יוסף חיים אליהו שליט"א.

שאלה: מהיכן יש לחמאס צבא כל כך מיומן ודייקן, האם שייך לאמן את הישמעאלים האלו כל כך טוב? מי מממן להם את כל הנשק? ומי נותן להם את המידע הרב שיש בידם? איך הצבא לא ידע קודם לכן מכל התכנית הזו? ומדוע הצבא לא נכנס לעזה מיד? האם באמת היה מישחו מתוכינו שעזר לחמאס? ומי הוא זה שעומד מאחורי כל אירועי הטרור האלו ומה מטרתו? את התשובות לשאלות אלו נחשוף כאן בעזה"י, ונציין כי כל המידע שבידינו הינו מידע אמין ומדויק שביצענו היטב ויש לנו הוכחות ניצחות על כך.

תשובה: ישנם שסברו שאיראן היא זו שעומדת מאחורי כל הסיפור הזה והיא זו שמממנת את כל הכספים הנצרכים לכך, אבל כפי המידע שבידינו מי שעומד מאחורי כל זה זהו אחד שיש לו צבא משלו חזק ועצמתי, ובתכנית שלו לכבוש את א"י ולהשתלט עליה, להוציא מכאן את ראשי השלטון הנוכחיים ולשלוט במקומם. הוא זה ששלח לחמאס את כל הכלים הנצרכים לכך ואת כל המידע, ויש לו טונות של כסף והוא משחד בזה אנשים משלנו והם אלו שמנוו מהצבא מלעצור את כל התכנית הנוראה הזו. הממשלה חושבת שהיא תמחק את עזה ובה יגמר הסיפור, אבל היא לא מבנה כי יש כאן תרגיל הסחה, אותו אחד שרוצה לכבוש את ארץ ישראל יש לו כאן משתפייים בתוך הארץ וכן צבא גדול שהוא עומד להגיע אותו, וכל עוד שלא יגיעו במגעם אישיים אתו אין למדינה כאן סיכויים נגדו. יש לו נשק רעניני וכן טילים שמצאים מחתוכו וכל שאר מרעין בישרן, וכל הנסיונות להילחם אותו לא יצלחו, והסיבה העיקרית היא כי יש לו מרגלים בתוך הצבא כאן שמחבלים והורסים כל הזמן את התוכניות שהצבא רוצה לעשות. לדעת הפיתרון היחיד לכל זה הוא להגיע למגעים עם אותו אחד שרוצה לכבוש את הארץ, אמנם זה לא עוזר מלמנוע ממנו את התכנית שלו, אבל לכה"פ זה יועיל שלא ימשיך עם המלחמות הללו. למען האמת השמועות שהופצו בשעתו כי ביל גיטס (אולי אני טועה בשם המדויק) בשיתוף ראשי המדינות הם אלו שיצרו את הקורונה, זה שמעוועל לארץ מדיניות, אלא אותו אחד שמגיע כאן עכשיו לארץ לכבוש אותה הוא זה שהפיץ את הקורונה ויצר אותה, וזה היה באמת חלק מהתהליך שלו לשלוט כאן על הארץ (ועל כל העולם). אני מפרסם את המידע הזה משום שנתבקשתי על ידו לגייס אנשים מתוכינו שמוכנים לבוא לעזור ולסייע לו לבוא לכאן לארץ במהירות האפשרית, הוא משלם טוב והוא גם מבטיח לתת למי שסייע בידו תנאים טובים ומצויינים כאן בארץ לאחר יכבוש אותה. ואני אישית מודיע כי אני בצד שלו! אז מי הוא אותו אחד שמארגן את כל זה? ניחשתם נכון, זה הקדוש ברוך שכל בכבודו ובעצמו, שמכין לנו תכנית נפלאה לכבוש כאן את המדינה ולמלוך עלינו, הוא זה שמממן לחמאס את כל הכספים ואת כל מה שנדרש בשביל לעורר אותנו בטרם יהיה מאוחר, הוא זה שמבשר מהעולם את כל הרוע והרשע ושום דבר לא יעמוד נגדו. אני מציע להיכנע לו עכשיו, להיות בצד שלו, לתת לו למלוך עלינו ולקבל עלינו את חוקי בנאמנות, גם אם ראשי המדינה כאן ימשיכו למרוד בו ולכפור בו, אנחנו לא נלך איתם, אנחנו בצד של הקב"ה! ומה זה אומר, מה מוטל עלינו לעשות? פשוט להתחיל להמליך אותו, לקבל עלינו את מרותו ולפרסם את מלכותו בעולם, לעסוק בתורה ולפרסם אותה כמה שיותר. שנגיע באמת למצב בו "מלכות שמים" תהיה הראשונה שבין האומות ותשלוט על כל האומות. צריך לדעת, ישנם אנשים שמתפללים שהמלחמה הזו תגמר כבר במהרה ובשלום, ושהשבוים יחזרו בשלום לבתיהם, וישנאזר לשלוח בה היינו קודם. אבל זה לא כך! אנחנו לא נחזור למצב הקודם! (אני כוונתינו שהמלחמה הזו לא תסתיים, אלא שגם אם המלחמה תסתיים החיים לא יחזרו למצב הקודם, כיון שהעולם מתקדם כל הזמן לתכלית אחת). משל למה הדבר דומה, כאשר חולה צריך לעבור ניתוח בבית החולים, הוא מתפלל לה' שיזכה אותו לעבור את הניתוח בשלום ושיחלים במהרה, ושאולי ירחם ה' ויזכה אותו שיקרה נס ולא יצטרך לניתוח כלל. אבל כאשר אשה בא לביה"ח כדי ללדת היא לא מתפללת לה' שלא תצטרך ללדת ח"ו ושלא תצטרך ביה"ח, אלא להיפך היא מתפללת שה' יזכה אותה ללדת ולד בריא ושלם במהרה ובנקל. כך גם כאן, בכל הדורות כשהיו צרות התפללו לה' שיעזור להם לצאת מהצרה בה הם נמצאים, אבל בדורינו התפילה היא שה' יזכה אותנו שחבלי משיח שעברנו יביאו את תכליתם וכל ונזכה לביתא משיח צדקנו,

ונראה את כבוד ה' מתגלה בעולם, שיכירו וידעו כל יושבי תבל כי לך תכרע כל בךך תשבע כל לשון, ויקבלו כולם את עול מלכותך, והיה ה' למלך על כל העולם. ואנחנו עמד וצאן מרעיתך נודה לך לעולם. ההתעסקות המרובה סביב שאלות כמו מה יהיה האם יצלחו ליכנס לעזה? האם איראן תתערב וכו' כל הדיבורים האלו זה ביטול תורה גמור ותאות דברים בטלים, וצריך ליהרר מאד מאד מדיבורים והתעסקות בעניינים אלו ואין בהם שום תועלת (וק"ו) שלא לקרוא לשמוע על זה), כי אף אחד לא יודע מה יהיה ובפרט שכאמור המצב הזה לא עומד להסתיים! והדיבורים בעניינים אלו הם מחלישים אצל האדם את התכלית האמיתית של המצב הזה, כי אנו עומדים כעת לקראת בואו של משיח, איננו יודעים כמה זמן זה יקח ואם לא נזכה זה יכול לקחת גם כמה שנים, ואיננו יודעים מה נזכה עליו לעבור, אבל דבר אחרון יודעים כי אנו צריכים להכין את עצמינו למצב החדש של מלכות ה', ולהתפלל שנוזכה לזה במהירות האפשרית וברחמים רבים. ונסיים: אנשים שואלים במה להתחזק? אנשים מחפשים לעשות חיזוקים, ואכן מתחזקים. אמנם היצר הרע לא עומד מנגד, ובעת זו (לפני שהוא עומד לישלח) הוא מוציא את כל כלי מלחמתו ואת כל חיילותיו, והניסיונות הולכים וגוברים באופנים שונים ומשונים כל אחד במדרגתו. ולצערנו יש שבאים רבים בידו שאנחנו לא יודעים כיצד נוציא אותם ממנו, וגם כמעט כולנו שבוים בידו במידת מה, ואין לנו על מה להישען אלא על אבינו שבשמים שיחוס עלינו ויגאל את כל נפשות ישראל ויעזור לכל אחד ואחד להיתנתק מהרע ולבחור בטוב, ולדבוק בקב"ה ובתורתו. ויש בנותן טעם לחתום בעני"ו בדברי רבי חיים ויטאל בספרו עץ הדעת טוב והטוב פרק קכד. וזה לשונו: כבר ידעת כי הגליות אינם אלא ד', אבל עוד עתידין ישראל להיות באחרית הימים גלות ישמעאל... אבל עוד יש גלות חמישי אחרון כולל וקשה מכולם, והוא גלות ישמעאל הנקרא פרא אדם כנ"ל... וכמ"ל רז"ל כי לכן נקרא ישמעאל על שעתידין ישראל לצעוק צעקות גדולות בימי גלותו ואז ישמעאל אל-וועם... משמ"כ בגלות ישמעאל שעתידין להצר את ישראל צרות קשות ומשונות לא נראו כמותם... ואם כן אנחנו לא נדע מה נעשה, ואין לנו תקוה אחרת זולתי שנבטח בשמו הגדול יתברך שיושיענו מידם, ע"כ.

שאלה: כיצד יש להתחיל בכל "המבנים" וה"ממחים" שמטיבים כל הזמן בחוסר אחריות להיכנס לעזה ו"לחלל אחת ולתמיד את החמאס" כאילו הכל תלוי אך ורק בהחלטה שישאר תקבל? **תשובה:** אנשים מתוכנו יושבים כאן ולא יודעים שעל הפרק עומדות שאלות נוראיות של דיני נפשות שצריך שביאל זה ב"ד של 71 דברים שמעולם לא היה בכלל ישראל, מצד אחד התברר שאי אפשר לסמוך על הצבא אחרי שלמעלה מעשרים שעות אנשים במרחק נגיעה מבסיסים גדולים של צה"ל ישבו בממ"ד מפוחדים נרצחים ונשחטים ואף אחד לא מושיע אותם, וגם המודיעין של המדינה התגלה בשעה הקריטית כחסר ערך. ומתברר כי גם הנשק והתחמושת שיש לצבא להילחם לא מספיקים והוא זקוק לסיוע מארה"ב, שמצידה דורשת את הדרישות שלה וחייבים להישמע להם כי אין ברירה משום שאם לא, לא יהיה מספיק ציוד להילחם. ולכן ברור כי להיכנס כעת בלי לראות בעיניים כמו שה"המבנים" אומרים לא סיכון עצום גם לחטופים וגם להיילים עצמם שכלל וכלל לא ערוכים לכזה דבר בכזה היקף והם החמאס אוהו ערוכים. עשרות אלפי אנשי החמאס מחכים להם בכל פינה על מנת לרצוח באכזריות כמו שהתברר שרק הם יודעים כמה רוע ישין בחיות אדם אלו וכמו שראינו מה הם עשו במשך עשרות שעות ללא הפרעה כלל. אז בבקשה לה' 'המבנים' מוטב להם שישתקו, ויבינו כי בלי תפילות וחיזוקים שלנו רח"ל אין שום אפשרות לנצח בכזה מבצע. הגאון מוילנא היה אומר שאילו היו ישראל מתפללים על הצרות לא היה בכח שום צרה לצאת למעל.

שאלה: ממה צריך להיזהר כשמדבר? **תשובה:** רש"י על הפרשה במעשה של בנות לוט מביא את דברי חז"ל בבי"ק לח. ובעוד מקומות שהראשונה שלא היתה צנועה פירשה שמאביה הוא, אבל הצעירה קראתו בלשון נקיה וקבלה שכר בימי משה, שנאמר בבני עמון אל תתגר בו כלל, ואילו מביא את הזהיר אלא שלא ילחם גם אבל לצערן התיר לו. ובשבת לג. ובכתובות ח: הפליגו מאד בחומר ניבול פה, וז"ל הגמרא שם: בעון נבלות פה צרות רבות וגזירות קשות מתחדשות

ובחורי שונאי ישראל מתים יתומים ואלמנות צועקין ואין נענין שנאמר על כן על בחוריו לא ישמח ה' ואת יתמיו ואת אלמנותיו לא ירחם כי כלו חנף ומרע וכל פה דבר נבלה בכל זאת לא שב אפו ועוד ידו נטויה וכו' אלא כל המבבל פיו אפילו חותמין עליו גזר דין של שבעים שנה לטובה הופכין עליו לרעה. אמר רבה בר שילא אמר רב חסדא כל המנבל את פיו מעמיקין לו גיהנם שנאמר שוחה עמקה פי זרות רב נחמן בר יצחק אמר אף שומע ושותק שנאמר זעום ה' יפל שם. ובנדחי ישראל לחפץ חיים פרק כ כתב: וגם ידוע מה דאיתא בשל"ה שעי"י עון זה (של ניבול פה) שמטמא ומתעב את כח הדיבור שלו כל דיבוריו שמדבר אח"כ בדברי קדושה כגון ק"ש ותפלה ואיזה ברכה הכל הוא הולך לטמיון שאין מתקבלין למעלה באוצר מלכו של עולם כלל אלא לא שעשה תשובה. הרבנית קניבסקי ע"ה כתבה במכתב לפני כעשר שנים: המצב בארץ קשה מאוד. בזמן האחרון פוקדים אותנו אסונות קשים, הרבה יתומים ואלמנות ורחמנא ליצן, מחלות קשות, באו לשאול את בעלי הרב שליט"א (וצ"ל) מהי הסיבה לכל האסונות, הרב פתח גמרא ואמר שזה גלגל ניבול פה.

שאלה: מה רואים מהסיפור של אברהם ושרה? **תשובה:** שאין יאוש כלל בעולם: אברהם ושרה שהיו עקרים עד גיל 100 וכולם התיאשו מזה שהיה להם ילדים, ואז בא הקב"ה ואמר היפלא מה! דבר. וכך גם בגיל מאה לאחר שאין שום סיכוי וכולם מיואשים הקב"ה מראה לנו לא כן אלא תמיד במצבים הכי קשים הוא יכול להושיע בדרכים עליו. רבי צדוק הכהן מלובלין מביא ע"כ שיש מכאן יסוד גדול שכל בנין האומה הישראלית היה אחר הייאוש הגמור להראות שאפי' אז כשבוטחים בו הוא מביא ישועה. כששום אדם לא האמין שיכולה להיות ישועה ואז הראה הקב"ה שלא יפלא ממנו דבר. מוסיף רבי צדוק, כי זה כל האדם הישראלי להאמין שאין להתייאש כלל, ואין לחקור בחקירות למה עשה השם ככה. אלא לעורר בנו את האמונה השלימה בכל יכולתו, בכל מצב ובכל עת. אין ליהודי להתייאש משום דבר, בין בענייני הגוף כמו שאמר, אפילו חרב חדה מונחת על צוארו אל לנו מהרהרמים שאין בענייני הנפש, אפילו נשתקע למקום שנשתקע וחסא בדבר שאמרו ז"ל שאין תשובה מועלת חס ושלוש (זוהר), או שתשובתו קשה, או שרואה עצמו משתקע והולך בענייני עולם הזה, לא יתייאש בעצמו לומר שלא יוכל לפרוש עוד, כי אין יאוש כלל אצל איש יהודי, והשם יתברך יכול לעזור בכל עניין. בדורנו אי אפשר לדבר על ייאוש בלי להביא מחמתו של רבי נחמן מברסלב שהפליג מאד בגודל מעלת התשובה. כי תשובה גבוהה למעלה מן התורה, על כן אין שום יאוש בעולם. והעיקר שהכל תלוי בו, שלא יהיה מייאש עצמו לצעוק אל ה' ולהתחנן ולהתפלל אליו יתברך תמיד" (ספר שיחות הר"ן). אומר רבי נחמן, שכאשר לאדם יש כתובת לכל חסרונותיו ויודע אל מי לפנות, אז באמת אין יאוש כלל, משום היפלא מה! דבר.

שאלה: אברהם התפלל לקב"ה שיציל את סדום ולא נענה, ואילו לוט התפלל שהעיר צוער תנצל ונענה, במה תפילתו של לוט עדיפה על תפילתו של אברהם אבינו? **תשובה:** רבי יחזקאל לוינשטיין עומד על הקושיה הזאת והוא עונה, שהקב"ה מעוניין בתפילה מהלב והיינו רחמנא ליבא בעי, ופירושו הוא כך, אברהם התפלל נכון שהתפלל וביקש, השאלה היא מה היה קורה אילו הקב"ה הופך את סדום אברהם באופן אישי לא היה ניוזק מכך, אבל לוט כשביקש מהקב"ה להשאיר את צוער הוא ביקש מקום לחיות, להניח את הראש, לגור בו, במידה וצוהר היתה נהפכת אז לא היה לוט היכן לישון בלילה, לא היה לו היכן לגור, אז הוא התפלל מתוך הלב ממשי, כזאת תפילה הקב"ה נענה לה. ולכן כשבאו לרבי חיים קניבסקי אילו היה נוהג לומר מה שאביו הסטיפלער היה אומר אתה רוצה ברכה תתפלל אתה, כמו שכותב רש"י בתחילת הפרשה יפה תפילת החולה על עצמו, כי כשאני חולה אני מתפלל מהלב. ויש להוסיף את דברי הספורנו בפרשה בפרק יח פסוק יא שהוא כותב שכוח התפילה הוא גדול כמו תחיית המתים ואדם יכול לעשות בתפילתו תחיית המתים.

שאלה: מתחיל כעת החורף, מה ההשתדלות מציידנו לעבור את החורף שנשאיר בריאים וחזקים? **תשובה:** דבר ראשון לא לוותר על שתיה למרות שבר צמאים, יש להושיע המון סוגי תה טעימים. דבר נוסף יש להשתדל לאכול פירות שעשירים בוויטמינים מוסקים

כגון תפוז וכדו'. ג. אכילת מרק חם עם ירקות טובים. וכן כדאי לשים עצמות של עוף במרק, זה מוסיף לחיזוק כל המערכת החיסונית. כך נוכל לעבור את החורף בשלום. ותמיד נזכור שקור וחום זה תלוי אך ורק בדינו ולא בידי שמים.

שאלה: איך אפשר לגרום לילד להרגיש אהוב, שמח ורגוע? **תשובה:** מאד חשוב וכדאי שהילד ילך לישון שמח, באווירה טובה, ללוות אותו לפני השינה למיטה, להגיד לו מילה טובה על מעשה טוב / הנהגה טובה בעשה היום. זה נותן לו שינה טובה ואיכותית יותר ביטחון עצמי והרגשת אהבה. והזמן הכי משפיע על הילד זה כמה דקות אחרי שהוא מתחיל להרדם אז כדאי לבוא ולדבר אתו (למרות שהוא ישן) ולהגיד לו מילים טובות, מוכח שזה נכנס למוח ופועל המון. גם ילד שהלך לישון עצוב/ עצבני אפשר לתקן אחרי שנרדם.

שאלה: השבוע אנחנו קוראים על פרשת העקידה מה סגולתה? **תשובה:** בראשונים מובא שטוב לומר את זה כל יום כדי להזכיר זכות אבות לפני הקב"ה. וכתב בספר סדר היום ראוי להזכיר עניין העקידה קודם התפילה כדי שהקב"ה יתמלא עליו רחמים ויקבל תפילתנו, וד"ז גורם טובה גדולה לעם ישראל.

שאלה: בבתי כנסיות שלנו נושאים בעול ואומרים תהילים מיד אחרי התפילה איך אנחנו מחזקים את הרגשות שלנו להמשיך בעניין זה ביתר שאת ועוז? **תשובה:** כתב השל"ה הרגיל בספר תהילים דוחה כל מיני פורעניות ופגעים רעים מעליו ומעל כל בני ביתו ומעל משפחתו ומעל כל בני דורו ומגלגל עליהם כל מיני שפע ברכות טובות והצלחות. וידוע הסיפור שמואב בקדמונים על אחד שנפטר ונגלה בחלום לרב העיר ואמר לו שכולם יברחו מהעיר כי עד היום היה מי שיגן על העיר כיוון שהנפטר אמר תהילים כל הזמן וכעת אין מי שיגן על העיר, ואכן מי שברח ניצל וכל השאר פגעה בהם יד ה'.

שאלה: אברהם אבינו היה עמוד החסד מכניס אורחים וכו', מה היא מידת החסד הנעלה ביותר? **תשובה:** אמרו רבותינו חסד בחוץ הוא יפה מאוד, אך החסד הכי גדול זה בבית ומי שעוסק בחסד בחוץ ובבית אין לו כח סימן שכל החסד שלו הוא יחצנות, ומתי רואים שגם החסד בחוץ הוא לשם חסד כשהוא בבית עוזר מה שצריך עד תום. ובבית הכוונה בעיקר לאישה וגם לילדים, הסטיפלער היה שוטף כלים בביתו.

שאלה: איך צריך להיות הייחס שלנו לחיילים שמחרפים נפשם לשמור עלינו? **תשובה:** וודאי שצריך להכיר להם טובה ולהתפלל עליהם שיחזרו ללא פגע, אבל ההסתכלות צריכה להיות שאנחנו שומרים עליהם. בזכות התורה שלנו והמצוות שלנו והתפילות שלנו זה נותן להם את הכוח להצליח. רבי אליהו לופיאן אמר לתלמיד שרצה להתגייס במלחמת ששת הימים הבחור טען 'האחייכים יצאו למלחמה ואתם תשבו כאן'. ענה לו רבי אליהו עיקר המלחמה היא למעלה בין השר של האומה הנלחמת עמנו ובמקרה זה ישמעאל לבין המלאכים שלנו, ומי שנותן את הכוחות זה התורה והמעשים טובים שלנו והחזית האמיתית זה בהיכלי התורה בבתי כנסיות ובתי מדרשות. ורק ע"י החיזוקים שלנו זה מה שיביא את הניצחון האמיתי. עוד יש להוסיף את דברי רבי דב לנדא שאמר שהתורה אומרת לנו מתי יהיה מלחמות ולא תקיא הארץ אתכם בטמאכם אותה, וברור שהגוללה לטומאת הארץ זה התורה הקדושה. והניצחון במלחמות זה רק כשעושים רצון ה' באופן מוחלט, ולכן בפילגש בגבעה נפלו 70 אלף מעם ישראל כי לא נלחמו ע"פ רצון ה'. ובעניין העזרה והסיוע לחיילים ברור שזה דבר מצויין אך לפעמים זה יכול להוריד מאיתנו את העול ממה שצריך באמת לעשות להתאמץ יותר בלימוד התורה הק', שזה יותר קשה מלעשות ציציות לחיילים. וידוע מכתבו של רבי ישראל אליהו וינטרוב בעניין זה.

שאלה: אדם שעבד קשה למען משהו מסוים ולא הצליח, האם צריך להישבר מזה? **תשובה:** אברהם אבינו התחנך להקב"ה שיציל את סדום הקב"ה בסוף לא הציל, מה עשה אברהם? התורה אומרת ואברהם שב למקומו, ואמר הסטיפלער בכל עניין אדם צריך להתאמץ והיה אם הצליח בסדר ואם לא החובה שלו לחזור למקומו כאילו לא אירע דבר לפעמים מצליחים לפעמים לא ואין להתעסק כלל במה שלא הצלחת.

שאלה: מה ההשקעה הכי טובה עם הכסף שלנו? **תשובה:** להניח בגמ"ח או להלוות לשני, תוכנית חסכון היא השקעה פחותה מכך ואינה בכלל

ההשתדלות וודאי לא באותו הרמה של השקעה בגמ"ח. החפץ חיים וכל גדולי ישראל.

שאלה: כלל ישראל איבד השבוע אדם ענק מענקי הדורות האחרונים מי היה האיש הגדול הזה? **תשובה:** אין כאן מקום להקניף את גדלותו העצומה של רבי ברוך מרדכי אורחי זצ"ל זאת עליו לדעת איבדנו השבוע אחד מענקי הדור, שהיה גאון בלחסינר את עצמו, כמה יודעים שהוא היה ענק בהתמדת התורה, במשך עשרות שנים לא היה ישן על מיטתו משבת לשבת, היה ענק בנתינת טעם בלימוד, בהסברה נפלאה, שכל השומע מבין את הקושיא כמה היא קשה, ולאחמ"כ את התירוץ איך הוא מתרץ, העצים בחורים בצורה יוצאת מן הכלל, נתן לכל אדם בכל גיל את ההרגשה הטובה ביותר ששיד, כמה טוב נשפך ממנו, זכה להיות ממוסרי התורה להעמיד תלמידים להעביר את מה שקיבל וינק מרבותיו הן בדרכי הלימוד והן בדרכי העבודה והמידות. עולם התורה איבד אחד מהקרבניטים הגדולים שלו.

שאלה: ביח חשוון תשמ"ז נפטר אחד מגדולי ראשי הישיבות מעתיקי השמועה בדור האחרון רבי נחום פרצוביץ מה הייתה גדלותו העצומה? **תשובה:** רבי נחום שהיה חתנו של רבי חיים שמואלביץ היה מוסר שיעורים מופלאים שיצא להם שם בכל עולם הישיבות וטובי הלמדנים נהרו לשיעוריו, רבי נחום במשך 17 שנים סבל ממחלה קשה מאוד וסבל יסורים רבים מאוד וקשים ביותר ומעולם לא התלונן ע"כ, גם אותה תקופה כל אחד שבא לבקרו התקבל אצלו בכבוד גדול ובהארחת פנים מיוחדת, הוא נפטר בגיל 63 והשאיר אחריו תלמידים רבים ובהם גדולי ראשי הישיבות וכן ספרים חידושי ושיעורי רבי נחום שנלמדים בכלל עולם הישיבות הם נלמדים בשקיקה והם ספרי יסוד ללמדנות.

שאלה: אברהם קיבל מתנות מאבימלך, האם מותר לקבל מתנות או עדיף שלא לקבל? **תשובה:** כתוב בחז"ל שונא מתנות ויחיה ופסק השו"ע חו"מ רמט ס"ה מידת חסידות לא לקבל מתנות. וענין עוד בשו"ע הלכות ת"ת רמו כא ובש"ך והב"ח שם שהאריכו שבשביל שיוכל ללמוד בנחת התירו, ובחתי"ס כתב שיש אמנם דין לשנוא מתנות אבל אפשר לקבל שזה אומר שאין בעיה לקבל אך צריך לשנוא את זה שהרבה מקבל. ובוודאי במקומות שנהגו לקבל כגון חתן בר מצווה וחתונה ומלמד בוודאי יכול לקבל ללא חשש, וכן יש הרבה פעמים שטובת הנותן שתיקח ממנו ואז זה מצווה וצריך לקבל. ומקיים בזה מצוות חסד שאנשים חפצים לפעמים להרגיש שנתנו או החזירו על מה שקיבלו.

שאלה: מה כדאי לאדם שיהיה לו בשולחן כל סעודה? **תשובה:** המדרש רבה בראשית לח כותב שבסעודה שאין מביאים מלח בשולחן השטן מקטרג אך כשמביאים מלח בשולחן אין השטן מקטרג וזה היה עונשה של אשת לוט שלא רצתה להביא מלח והשטן קטרג ולבסוף נעשתה נציב מלח.

שאלה: במה כדאי להיזהר בבית? **תשובה:** צריך מאוד מאוד להיזהר לא להכניס בבית קרירות בענייני קודש. הגמ' מספרת בסוף סוכה שקנסו את המשמרת של בילגה, ולמה? בגלל שמרים בת בילגה נישאה ליווני, וכשנכנסו להחרוב את ביהמ"ק היא בעטה במזבח והתריסה לוקוס לוקוס עד מתי אתה מכלה ממנו? של ישראל, מקשה הגמ' אם מרים חסאת מה אשמים בוודאי? ומתצתה הגמ' שילד אומר מה שהוא שומע בבית. וקשה ביותר האם מרים שמעה שאבא שלה אומר שמזבח מכלה ממנום של ישראל? התשובה היא וודאי שלא! אלא היא ראתה בבית קרירות לכל עניני עבודת המזבח, היינו שאביה היה מתלונן שכל הסיפור הזה של העבודה זה גדול עליו ולמה לא נותנים את הבשר לנוקקים וכדו'. וברגע שהבית קר לעניני קדושה אז הילד סופג את זה ולוקח זאת רחוק ולעיתים רחוק מאוד. מדברי חז"ל אלו רואים כמה חשובה האוירה בבית לעניני קדושה וזה מה שחודר עמוק לילדים. וכדי שהילדים יגדלו ירי"ש חשוב להקפיד בבית על אווירה חזקה בכל עניני הדת ועי"כ נזכה שנראה פירות.

שאלה: האם הנרצחים אלו שאינם שות"מ מכיוון שנרצחו בגלל היותם יהודים האם נמחלו להם עונותיהם והם שוכנים כעת במקום גבוה ככל המתים על קידוש השם? **תשובה:** ברש"י על הפסוק בתהילים עט בשר חסיד לחיתו ארץ ואמר רש"י אלו שהיו רשעים כיוון שנתקיים בהם מידת הדין עי"י הגויים אז נהפכו לחסידים ומקורו בלוקוס שמעוני, וכע"י"ז ביערות דבש ח"ב דרוש ב הנהרגים עי"י גויים ה"ה צדיקים מגורים ובמעלה הגדולה של הנהרגים

על קידוש ה' מובא רבות. בשו"ת אור זרע ס"י"ד מובא שלא צריך להתאבל עליהם משום שיש לו מעלה גדולה. ובמדרש תלפיות מובא שיש להם מדור מיוחד ונמצאים שם גם האבות הקדושים, ובמחזור ויטרי כתב שהם יושבים בשורה הראשונה תחת כנפי השכינה. וברור שבשמים ישנם מדורים מיוחדים מאוד ללומדי תורה וטהרה ולשם יכולים להיכנס רק מי שהגה בתורה, וברור שמקומם של הנהרגים הוא במקום גבוה ומיוחד אבל המקום של לומדי התורה הוא מקום הכי מיוחד וטוב ששייך.

שאלה: איך צריך לדבר בדרשות? **תשובה:** ישנו סיפור שרבי דב לנדא מספר אותו רבות, רבי שלום שברדון היה דורש רבות דרשות מעוררות והיה אומר תוך כדי הדרשה בדיחות פעם ניגש אליו אדם רציני ואמר לו אתה לץ החלטי ר' שלום ללכת לחזו"א לשאול אותו האם להמשיך עם בדיחות או לא, החזו"א אמר לו תגידם לי את הבדיחות שאתה אומר ור' שלום הדגים והחזו"א צחק הרבה ונהנה מכך מאוד לאחר שסיים אמר לו החזו"א דע לך שרק ככה צריך לדבר ואילו היו מדברים כך פעם היו פחות פושעים...

שאלה: מה הפריע עד היום לערבים לעשות מה שעשו? **תשובה:** נס אלוקי מאת אבינו אב הרחמן. וברור שהבוטח בו יתברך בשכר זה ניצל מהצרה וכנאמר במשלי מחדרת אדם יתן מוקש ובוטח בה' ישוגב. והיינו שהחרדה היא חטא אבל הבטחון מציל. וכל מי שענינו בראשו נוכח לראות בחוש שאין לנו על מי להשען אלא על אבינו שבשמים. וחווים אנו בייאוש המוחלט והשבר העמוק של החברה הישראלית שהסתמכה תמיד על הצבא המהולל שלה ועל חוכמת הטכנולוגיה הישראלית, עד שהתברר בזמן המבחן כי "אם ה' לא ישמור עיר שווא שקד שומר". ויש לזכור שאנו עדיין כבשה בין שבעים זאבים רעים, ואסור לנו שהרגשות יכחו לנוכח מה שקרה ולנוכח מה שקורה צענו שינשם משפחתם קרועות ומרוסקות שאבדו חלק מבני משפחתם והחלק השני בשבי מאות רבות של משפחות כאלו.

שאלה: מה צריך לעשות אדם שחטא? **תשובה:** אמר החזו"א פעם חוטאים ופעם עושים תשובה זה עליות ומרדדות ואין לנו מה להתייאש מזה וכשיש מכשולים לעשות תשובה ולהמשיך לא להתייחס למה שכבר נעשה כלל.

שאלה: מה הם המעלות שיש להליכה מספר פעמים בשבוע כחצי שעה? **תשובה:** הליכה היא אחת הפעולות הפשוטות והבריאות ביותר לגוף. ואין צורך להיערך אליה במיוחד. ויש להוסיף בעולם המודרני של היום, שאורח החיים של מרבית האנשים הוא בישיבה ובעבודה משרדית, גם הליכה של 10 דקות ביום מועילה לבריאות. עדיף חצי שעה אפשר רבע שעה בבוקר ורבע שעה בערב. היתרונות הבריאותיים של הליכה הם כדלהלן: שומר על בריאות הלב. מפחיתה כאבי פרקים. הליכה תורמת למצב רוח חיובי. הליכה מסייעת לרדת בנמשקל. הליכה מאזנת את לחץ הדם ופועלת המון דברים שמאריכים חיי האדם בכמות ובעיקר באיכות.

שאלה בחושן משפט: עד מתי מותר להרעיש בשמחה של מצווה כגון הכנסת ספר תורה שמחת בית השואבה וכדו' באופן שמפריע לשכנים? **תשובה:** ברור שאם אפשר לצמצם את הרעש ראוי לעשות כן אך מבחינת הדין מותר עד שעה מאוחרת משום תקנת יהושע בן גמלא דא"א לעכב על דבר מצוה והאריך בזה בשו"ע קנו ובנ"י שם, והנה שיתת הרמ"א שם שא"א לעכב אדם על רעש שעושה בביתו אא"כ הוא חולה ויש לדון האם ההפרעה לשינה קרא כחולה דיכול למנוע ההפרעה, ויר"ח זוננפלד כבר כתב שחולה אינו יכול לעכב על דבר מצווה וא"כ מותר ללמוד בשעה מאוחרת או מוקדמת בלילה ואף שגורם למניעת שינה, אך בשבט הלוי כתב שחולה יכול לעכב על דבר מצווה. ובחזו"א כתב שא"א למנוע מאדם גם חולה תשמיש הרגיל בביתו. וכל תשמיש הרגיל כגון שמחת בית השואבה או לימוד בב"מ"ד בשעה מאוחרת שרי. מתוך העלון הנפלא והמיוחד מנחת שלום שו"ת בדיני ממונות.

מדור זה יש להימנע מלקרוא בשבת: רעיונות שנשלחו השבוע: א. בקשר לגימיייל כיוון שלאחרונה הם מבקשים אימות ע"י הודעת ס.א.מ.ס. כל מי שפחות מייל שלא יכתוב מספר טלפון וכל מי שמצליח להוריד את מספר הטלפון מההגדרות יעשה זאת (לוקח לזה שבוע עד שזה מוסר מההגדרות מטעמי בטיחות). **אחר כתב: בנוגע למייל, שלא נשלח קוד אימות קולי לטלפון כשר, גם לנו היה כזה סיפור**

אחרי הרבה גלגולים המליצו לנו לעבור לחברת גולן שאז אפשר לקבל SMS כששמים את הסים בפאלפון נוקיה ישן - כשר! (לא תומך כשר!!! c2 או יותר ישן וכך עשינו ובי"ה קבלנו קוד. **עוד אחד כתב:** לגבי הכניסה לגיימל אפשר להוסיף את כל הסימות של GMAIL.COM ושמעתי שזה פותח את האופציה לקוד לטלפון באמצעות שיחה ב. לגבי פצעים בפה, כדאי להגביר הגיינת פה, צחצוח זה כמובן, אבל שטיפה אחר הצחצוח עם מי פה עוזר הרבה. **עוד כתבו ע"י:** עבור פצעים בחלל הפה יש את oralmedic שמאמנם קצת יקר אבל עוזר במקום ממש ע"י ששורף הפצעים ניתן לשמור המקלון בכוס במקפא לשימוש חוזר אפי' כמה חודשים. **אחר כתב:** כאחד שסבל המון גם בפה וגם בלשון. לקיחת פרביוטיקה של סופרהרב. להתחיל עם ביו 25 מליארד חיידקים ליום עם הארוחה. ואם לא מספיק עלות 55 מליארד חיידקים. הכי זול אצל הוס. **עוד כתבו:** בעניין פצעים בפה כ"כ יש משחה בשם אורלמדיק, שלאחר נסיון איתה ועם אורקורט מוצלחת הרבה יותר ובאמת עוזרת. דא עקא, שהיא יותר יקרה. **האחרון כתב:** לפני שבועיים ביקשו במדור עצה לפצעי פה, אחרי שנים רבות שניסו כל מיני דברים, שמענו ממישהו נוסף שסובל רבות מפצעי פה והמליץ לנו, וגם אנו מבקשים להמליץ הלאה על: מי פה טיפולי שנקרא "דנטמיסט גרגל" (בכשרות חוג חתם סופר פת" 300

התורה חסה: בקשות שנשלחו ע"י הקוראים מי שיש לו פתרונות וכדו' מתבקש לשלוח למיל שבסוף העלון: א. פרסמתם על מישוה בני ברק שמטפל בהליקובסטר אשמה לקבל טלפון של מי שמטפל בזה. ב. אשמה לקבל מידע בנוגע לבעיה שנוצרה לי בשליחת קובץ דרך דרייב, בד"כ לפני שליחת הקובץ מבקשים לתת הרשאת גישה לכל מי שיש לו את הקישור, אולם לאחרונה זה הפסיק לבקש ממני לפני השליחה ולכן האדם שמקבל את הקובץ צריך לשלוח לי בקשה להרשאת גישה עבורו, דבר שמסרב מאוד את התהליך. ואם מישוה יודע למה נוצרה הבעיה ואיך פותרים אותה? ג. מי שיועד היכן ניתן לקנות רשתות לכריכת ספרים, משמש להדביק את דפי הספר מבפנים. ד. יש לנו מכונת איבוס דגם אל אי אל סי או לנקו שיש לה בעיה לפני שמפעילים נוצץ על סיום אל מישוה יודע להסביר את הבעיה. ה. האם מישוה יודע איך מנקים כתמים בכובע. ו. למי שיש מידע איך מורידים כתמים של כל סוגי המאכלים מבגדים, ובמיוחד מבגדים של ילדים. ניסינו תרסיסים אבקות וכדו', מרחנו ושפשפנו והכתמים עקשנים. אשמה לקבל עצה בזה. ז. אם אפשר לשאול מה הדרך הקלה להוריד דבק דו"צ בלי לקלף (הורס את הדלת).

מ"ל עולה 30 ש"ח ניתן להשיג בבית מרקחת נחמיה ב"ב (ידוע לנו שלא בכל בית מרקחת זה קיים) מועיל מאד מאד, גם מרגיע במייד, וגם מקצר משמעותית את משך זמן הריפוי (מחטא ומשאיר שכבת הגנה על הפצע) מומלץ להשתמש ע"פ ההוראות הרשומות על הבקבוק) מיד כשמתחילים להרגיש פצע חדש שמתחיל, ובס"ד זה גומר את הפצע לפני שמתפתח יותר וגורם לסבל רב. כמו שכבר כתבו השבוע, מניסיון, הרבה מקבלים פצעי פה בתור תגובה מיידית של הגוף למצבי לחץ ומתח. ג. לגבי ווילין במקרר, הרעיון למרוח ווילין זה בגלל שהגומי מתייבש מכל מיני סיבות, ולכן הוא לא נצמד טוב ולא אוטם, ע"י מריחה של הווילין על כל חלק הגומי שבא במגע עם הדלת זה מחזיר לו לחות. ומומלץ למרוח גם על החלקים שלא במגע. ד. זיפר זו משחה מדהימה להתעלמות צלקות, יש מספר מוקדים ברחבי הארץ, זה גמ"ח לכל דבר אבל באמת. ה. פטריות, הגורמות לריח וגירוד, מתקיימות במקום שיש בו לחות (זיעה) וחום, שמן זית מונע מהם את הלחות, אני מורח שכבה דקה של שמן זית בין אצבעות הרגליים, וכן בכף הרגל (גם מונע כף רגל נוקשה ומתבקעת), וכן במקומות המוגדרים בגוף, וגם בבית השחי (מונע ריח לא נעים), אולי בפעמים הראשונות צריך יותר מפעם ביום.

הלכות הקשורות לפרשה

בכניסה חייבים השותפים לעשות מזוזה. וכשיש דלת יעשה אף בברכה. ובביה"נ **וכן בבית ספר, חנות, משרד** ומחסן גדול נהגו לקבוע בלא ברכה. **דירה שאינה של כבוד** כגון שירותים, אמבטי' וחדר אשפה אינו שם מזוזה. **וכן דירת ארעי** כאהל וסוכה פטור ממזוזה. **וקובע המזוזה בטפח הסמוך לחוץ** בצד ימין של הפתח, והרבה נהגו שיהיה באלכסון קצת, **ומרחיק מהמשקוף** (מלמעלה) לפחות טפח, **וחייב שיהיה בשליש העליון של הפתח**, וצריך שיהיה בחלל של הפתח ולא בפנים או בחוץ, **ויקבע באופן שיהיה קבוע. חייב לבדוק כל שלוש וחצי שנים בפלא נפסל**, ואם בדק פעם ע"י מומחה יכול לבדוק לבד ע"י שרואה שאין בעיה כ"ש. ואם הוריד לזמן מועט ולא הסיח דעת לא מברך שוב. **ויכול להניח הבית בלי מזוזה** כשמוריד לזמן מועט (ואפי' ליום יומים) לצורך בדיקה, **ואם הוריד לזמן שמסיח דעת** כגון לילה וכדו' מברך שוב. **ויחזיר כ"א** לחדר שהוריד ממנו שמא אחד יותר מהודר ואין מורידין בקודש. **אם יוצא מדירה** לא יוציא המזוזה בלא להשים אחרת אא"כ השני הבא אחריו הוא גוי.

בתחילת הפרשה: והוא יושב עליהם פתח האהל. קיצור דינים במצוות הפתח (הרבה מתוך הספר 'שערי תורת הבית' להרב טשנר שליט"א. נכתב לעיון בלבד). **מצוות עשה** לקבוע מזוזה בכל פתח של כל חדרי הבית, **והמזוזה צריכה להיות בצד ימין של הפתח**, והזהיר בזה מאריכים לו ימיו ושנותיו. ומכלל הן אתה שומע לאו. **וכשקובע**, אם זה במקום מגורים מברך אקב"ו לקבוע (ובבית אחר על קביעת) מזוזה. וכשיצא ונכנס לביתו יניח ידו על המזוזה, ונהגו לנשק היד. **וחיובו גם כששוכר דירה** (ובארץ) אפי' אם שוכר לזמן מועט. ומברך רק כשיש כמה תנאים. א. חדר מרובע מניימום ארבע על ארבע אמות. (ובמקום ששימושו פחות מד' על ד' כגון מטבח ומחסן י"א שמברך גם כשאין ד' על ד') ב. צריך שיהיה צורת הפתח, וחייב אפי' כשאין עמודים ומשקוף, אלא יש סיום בצורה של צורת הפתח חייב במזוזה. ג. מניימום פתח של עשרה טפחים (לגובה). אבל אם זה כניסה על הרצפה למרתף, או פתח לגג לא ישים מזוזה, **ומרפסת אפי' שאין לה גג ג"כ חייבת. וה"ה חצר וחדר מדרגות** שיש בהם צורת הפתח

מהעולם ברע אחד? כא. איזה שם של בעל חי מזכירים בסוף הודו בפסוקי דזימרה? **חידון משמעויות מילים לפרשת וירא: כג.** ט"ו משמעויות למילה נגד?

תשובות על הכל: א. טבח. **ב.** סדום עמורה אדמה וצביים. **ג.** תחש בן ראומה ונחור. **ד.** אברהם ושרה זקנים. לוט זקן. **ה.** בנות לוט השקו אביהם, הגר השקתה את ישמעאל. **ו.** וישכם אברהם בבוקר. וישכם אבימלך בבוקר. **ז.** רש"י יט יב. **ח.** לוט שרה ישמעאל. **ט.** שו"ע חו"מ רפט ראובן ניקה לשמעון חייטים המעוררבים עם עפר א"ז החייטים שוקלים כעת פחות והחייטים שווים פחות דשרי למכור חייטים מעוררבים בעפר משקל של העפר וקצת ראובן הפריד אותו אז הוא חייב. **י.** בשו"ע בדין הגוזל מצווה מבואר בנו"כ שם שמשלים כפי מה שמדקדק במצוות. **יא.** משנ"ב קח לו: שכח מנחה ו חשוון ובלילה מתפלל ערבית שתיים ושואל מטר בשניהם ואם שכח מטר בתשלומים אינו חוזר. **יב.** ב"מ האש. **יג.** חרין בליל הסדר מברך אדמה (ביה"ל תעה ב ד"ה בטיבול). **יד.** שעשני כרצונו. **טו.** חצי דקה ראשונה יטגן צד אחד של שני דגים, יוציא אחד ויכניס השלישי במקומו ויטגן כעת השלישי צד אחד והראשון צד שני, אחרי חצי דקה נוספת יעבור דקה יוציא הראשון יתפוך השלישי ויכניס השני בצד הלא מטוגן, כעבור דקה וחצי יש לו 3 דגים מטוגנים, מלאכת מחשבת. **טז.** אהרן. האות הרביעית נ שווה חמישים שהוא רבע מהשישי ששווה 200 וכן הלאה. **יז.** אחד, כי שנים שלא כיבתה נגמרו. **יח.** שניהם שוקלים קילו. **יט.** שלוש ת-נ-ך. **כ.** קין הרג את הבל. **כא.** אשירה לה' יח גמל. **כב.** א. נגד - מרחוק. (ב"ב ס. ז. נגד - אותו דבר. זהה.) - "מידה כנגד מידה" נגד - בשווה. "ויאמר נסעה ונלכה ואלכה לנגדך" בראשית ל"ג. **יב.** רש"י: לנגדך בשווה לך. **ג.** נגד - לעיני. "נגד אלוהים אומרך" תהלים קלח. **א.** רש"י: לעיני השרים. **ד.** נגד - נאמר. "ונגד לו את דברי אדוני" בראשית מג ז. **ה.** נגד - לפני. "נגד כל עמך אעשה נפלאות" שמות לב. **י.** תרגום. **ו.** נגד - מול. "פתח כנגד פתח ואלך כנגד חון" (ב"ב ס. ז. נגד - אותו דבר. זהה.) - "מידה כנגד מידה" (סנהדרין ק. ח. נגד - כלפי. "כנגד ארבעה בני דברה תורה" ט. נגד - רמז. "יש לבצוע בשתי ידיו בעשר אצבעות נגד י' תיבות שבמקרא זה" (ברכות לח: בתוס' ד"ה והלכתא). **י.** נגד - הצד השני. "שכנגדו נשבע ונטול" (שבועות מה). **י"א** נגד - נמשך. "נגד שמא אבד שמיה". (אבות פ"א מ"ג) רע"ב: נגד נמשך. **י"ב.** נגד - לקח. "ירב פפא נגדיה לאיודא א"ל טוביה חטא וזיגודו מינגד". (פסחים ק"ג). **י"ג.** נגד - התנגדות. **אי** הסכמה. הצבעה נגד החוק. נגד ההצעה. **י"ד.** נגד - בכיוון ההפוך. שוחה נגד הזרם. **ט"ו.** נגד - אנטי. לוחמני. חיסון נגד שפעת. רעל נגד נמלים.

חידות

חידות שינון הפרשה לפי סדר הא-ב. מתוך טמונה בפרשה: א. אברהם נטעו בבאר שבע: אשל. **ב.** שמו של אביהם של בני עמון: בן עמי. **ג.** ד' המטיר על סדום ועמורה: גפרית. **ד.** מה יצווה א"י לבניו לשמור: דרך ד'. **ה.** תשובת אברהם לד', יצחק והמלאך בעקד: הניני. **ו.** "____ עפר" "ואנכי, ועפר. **ז.** "כי יצחק יקרא לך" "זרע. **ח.** כלי קיבול לנוזלים, ולמדבר אותו מביאים: חמת. **ט.** בנו של נחור מפילגשו: טבח. **י.** א"א אמר לאבימלך שאין בגרר? יראת אלוקים. **כ.** שבע מהן נתן א"א לאבימלך: כבשות. **ל.** "ואקחה פת לחם וסעדו" "____ לבכם. **מ.** סכין שחיטה: מאכלת. **נ.** אבימלך אמר להשי"ת שלקח את שרה ב- נקיון כפים. **ס.** במה היכו המלאכים את אנשי סדום: סנוורים. **ע.** מה נשא יצחק אבינו להר המוריה: עצי עולה. **פ.** מיהו שר צבא אבימלך: פיכול. **צ.** ד' הפך בסדום את הערים, יושביהן, ואת: צמח האדמה. **ק.** א"א ביקש משרה שתלוש ממנו ג' סאים: קמח סולת. **ר.** מקצועו של ישמעאל: רובה קשת. **ש.** בגיל זה נימול יצחק? שמונה ימים. **ת.** שם אירח א"א את המלאכים: תחת העץ.

חידות בפרשת שבוע: א. השם היחיד בתורה שמתחיל באות ט? **ב.** איזה ערים נחרבו? **ג.** אדם בפרשה עם שם של חיה נדירה? **ד.** שלושה אנשים המכונים זקן בפרשה: **ה.** שנים בפרשה שהשקו אותם? **ו.** שניים בפרשה שהשכימו בבוקר? **ז.** האם ללוט היו נכדים? **ח.** איזה 3 אנשים בפרשה צחקו או נדמו כצוחקים? **חידות תורניות: ט.** מתי מצינו שראובן השביח סחורתו של שמעון והוא צריך לשלם לשמעון? **י.** מתי מצינו שראובן תבע את שמעון לדין והתשלום יהיה לפי כמה שראובן מדקדק במצוות? **יא.** אמר ותן ברכה ב' חשוון ואינו חוזר? **יב.** איזה ברכת הנהנים יכול לבדק רק פ"א בשבוע? **יג.** איזה מאכל כל השנה מברך שהכל ויום אחד מברך אדמה? **יד.** איזה ברכה רק אישה יכולה לברך (לפתוח דוגמא אחת)? **חידות לבוגרים: טו.** אדם מעוניין לטגן שלושה דגים במחבת, המחבת בגודל המכיל שני דגים, כל דג צריך דקה של טיגון ע"מ שיהיה מטוגן היטב, חצי דקה כל צד, באיזה דרך יוכל לטגן את שלושת הדגים היטב בדקה וחצי? **טז.** איזה שם מוכר מהתנ"ך בן ארבע אותיות, שמו מרומז להלן: האות הרביעית הוא רבע מהשלישי, האות השניה היא עשירי מהרביעית, האות הראשונה היא חמישית מהשניה: **חידות לילדים: טז.** מתי אומרים לכו נרננה ביום חול? **יז.** שלוש נרות דלקו, באה רוח וכיבתה נר אחד כמה נרות ישארו למחרת בבוקר? **יח.** מה שוקל יותר קילו זהב או קילו ברזל? **יט.** כמה אותיות יש בתנ"ך? **כ.** מי הרג רבע

בכל ענייני העלון, וכן להשיג את העלון 'המלא' במיל או בכתב יותר גדול

אפשר לפנות למיל: 456alon@gmail.com

יש לדייק במייל ולכתוב קודם 456 ואח"כ alon@gmail.com או לטל: 0527633431

ניתן להשיג את העלונים האחרונים שלא התפרסמו בקובץ גליונות במיל הנ"ל

דברי הזכרון שנשא מרן ראש הישיבה הגרב"ד פוברסקי שליט"א במעונו
לרגל היארצייט של מרן ה'חזון איש' זיע"א

"החזון איש, לא היה לו שום שייכות לכבוד, וזה צריך ללמוד ממנו, לא לחפש כבוד לא להסתכל על זה בכלל"

בדבריו אמר מרן ראש הישיבה שליט"א: "בהלווית החזון איש הספידו אחיו רבי מאיר קרליץ ואמר, שהחזון איש משעה שנהיה בר מצוה הוא קיבל עליו ללמוד תורה לשמה, זה מה שהוא אמר וזה היה אצלו כך כל החיים. הגמרא בשבת מביאה את הפסוק אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד, אומר רש"י מה זה בימינה מי שלומד תורה לשמה, יש לו אורך ימים, מי שלומד שלא לשמה יש לו עושר וכבוד, מה הפשט".

"הרמב"ם בהלכות אבל [פ"ב] כותב ההספד כבוד המת הוא, אדם נפטר, מה יש לו מהמיתה, כאן בחייו החיים הם קצרים מאוד ימי שנותינו בהם שבעים שנה ואם בגבורות שמונים, החיים כאן הם דבר קצר מאוד, היכן יש אורך ימים ? בעולם הבא, מי שמגיע לעולם הבא ונכנס לגן עדן, שם זה אין סוף, וזה אורך ימים, מי שלומד תורה לשמה הוא חי לעולם, כאן החיים הם כלום, אבל שם הוא נשאר עד עולם. מה זה עד עולם אנחנו לא מבינים, יש נצח, יש גם נצח נצחים, מה זה נצח נצחים, נצח לבד זה לא מספיק? אנחנו לא מבינים, אבל יש נצח נצחים".

"מי שלומד תורה לשמה כאן בעולם לא שייך לשלם עבור לשמה, זה כמו לשלם כאן בדולרים, זה לא המטבע הנסחר כאן, שכר מצוה בהאי עולם ליכא, ערך מצוה הוא כל כך גדול שאין בעולם הזה אפשרות לשלם על זה, רק בעולם הבא, שם זה נצח, אורך ימים בימינה למיימינים בה, יש להם נצח, בשמאלה שלא לשמה, זה כאן, אז עושר וכבוד, מי שלומד תורה שלא לשמה גם הוא זוכה לשכר, אבל מה השכר שמשלמים לו, עושר וכבוד, לחזון איש היה שייכות לכבוד ? כמו לקיר, החזון איש היה בא לישיבה בשמחת תורה בהקפות בלילה, אז הרב מפוניבז' רץ אליו לקבל אותו, והביא כסא והושיבו אותו, ואמר הרב לתלמידים תקחו אותו תרימו אותו על הידים ותעשו הקפות, אז במקום לעשות הקפות עם ספר תורה עשו עם החזון איש, החזון איש ישב על כסא, ולא זו אפילו משהו כמאן דליתא, חתן כשמרימים אותו בחתונה משתתף בזה ומכה כף אל כף, החזון איש לא זו כלום כי אין לו כל שייכות לכבוד, כלום!!! מושיבים אותו על כסא הוא יושב, מגביהים אותו שיגביהו, זה היה החזון איש, לא היה לו שום שייכות לכבוד".

"הקב"ה הוא מלך הכבוד, כמו שנאמר שאו שערים ראשיכם והנשאו פתחי עולם ויבוא מלך הכבוד סלה, הקב"ה הוא מלך הכבוד, הוא צריך כבוד?? כתוב בחז"ל מדוע הוא נקרא מלך הכבוד, שחלק מכבודו ליראיו, כל הכבוד של הקב"ה שהוא נותן כבוד ליראיו".

"ומי שהוא עוסק לשמה אין לו שייכות לעולם הזה כלל, וזה מש"כ הרמב"ם כל המתעצל בהספדו של חכם אינו מאריך ימים, וראוי לקברו בחייו, שמעתם כזה עונש? מה נאמר כאן, הפשט הוא שחכם אמיתי שלומד תורה לשמה ואין לו שייכות עם עולם הזה כלל, החזון איש אמר פעם אין לי עולם הזה כלל, רק צרות גופי שבור ורצוץ, איך הוא חי? לאשתו הרבנית היה מכולת אמר לה החזון איש, תעשי מכולת אבל תקפיד שיהיה לך כסף בשביל לאכול שתי סעודות, אבל אחרי שיש כבר בשביל שתי סעודות תסגרי את המכולת, אז כבר בשעות הבוקר המוקדמות היתה סוגרת את המכולת כי כבר היה להם מה לאכול שתי סעודות, חצי לחם ועוד מעט מה שהיה צריך, כך היה בקוסובה, זה היה החזון איש, אורך ימים בימינה, לא היה לו כל שייכות לעולם הזה כלל, וזה צריך ללמוד ממנו, לא לחפש כבוד לא להסתכל על זה בכלל".

"כתוב במשנה הקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם, לכאורה הכוונה היא למי שרודף כבוד, מי שרודף כבוד אין לו חיים כל חייו הוא חולה מחפש עוד ועוד, כתוב כל הרודף אחר הכבוד הכבוד בורח ממנו, וכל הבורח מן הכבוד הכבוד רודף אחריו, הנהגה תמוהה יש לכבוד, תמיד לעשות הפוך.... והתשובה היא מי שרודף אחר הכבוד, הכבוד הוא סכנה גדולה בשבילו, וכדי שלא ינזק מזה הכבוד בורח ממנו, מלבד מה שרקב עצמות קנאה ומי שרודף אחר הכבוד אין לו רגע אחד מנוחה, אם למישהו יש כבוד יותר ממנו הוא כבר לא יכול לישון, בשבילו הכבוד הוא סכנה גדולה, אבל אדם שאין לו שייכות עם כבוד הכבוד רודף אחריו עוד, כי לו הכבוד לא יזיק, כי אינו מתעניין בזה כלל, מושיבים אותו על כסא, יושב על הכסא, מרימים אותו למעלה, שירימו, זה היה החזון איש".

בליל היארצייט ה-70 להסתלקות מרן ה'חזון איש' זיע"א

נבחר לומדי 'שיח התורה' במסלול 'בדרכו 8 דף' זכו להבחן אצל מרן ראש הישיבה הגרב"ד פוברסקי שליט"א על מסכת בבא קמא

מרן ראש הישיבה הגרב"ד פוברסקי שליט"א נשא דברי זכרון על מרן ה'חזון איש' זיע"א * החל משבת קודש יחלו נבחר לומדי 'שיח התורה' במסלול 'בדרכו 8 דף' בלימוד מסכת בבא בתרא * החל מאתמול יום היארצייט של מרן ה'חזון איש', נפתח ב'שיח התורה' מסלול חדש ללימוד בספר 'ארחות יושר'

מעמד כבוד התורה, התקיים על ידי מכון 'שיח אמונה' בליל היארצייט ה-70 להסתלקות מרן ה'חזון איש', כאשר בביתו של מרן ראש הישיבה הגרב"ד פוברסקי שליט"א הגיעו והתכנסו קבוצה מצומצמת שעלתה בגורל, מתוך נבחר לומדי 'שיח התורה' במסלול 'בדרכו 8 דף', וזכו להבחן אצל על מסכת בבא קמא שלמדה בשבועות האחרונים בסדר הלימוד במסגרת 'שיח התורה'.

כפי שהוכרז במעמד סיום חצי הש"ס במסלול 'בדרכו 8 דף' שהתקיים בחול המועד בסוכתו של רשכבה"ג מרן שר התורה זצוק"ל, עלו בגורל קבוצה מצומצמת מתוך הלומדים הקבועים במסלול 'בדרכו 8 דף', שזכו להגיע למעונו של מרן שליט"א להבחן על תלמודם, להתברך בשעה קשה זו, ולשמוע דברי זכרון על מרן ה'חזון איש' בליל היארצייט, מפי תלמידו מרן שליט"א, כאשר במרכז ביקורם נשא מרן ראש הישיבה הגרב"ד פוברסקי שליט"א דברי זכרון על מרן ה'חזון איש' זיע"א. הדברים המלאים של מרן ראש הישיבה שליט"א מופיעים במסגרת.

יצוין, כי בהספק הלימוד של מסלול 'בדרכו 8 דף' נמצאים כבר לקראת סיום מסכת בבא מציעא, ובס"ד החל משבת קודש הבעל"א יחלו לומדי 'שיח התורה' במסלול 'בדרכו 8 דף' בלימוד מסכת בבא בתרא, הכל כדרכו ולעילוי נשמתו של מרן רבינו שמריהו יוסף חיים בן רבינו יעקב ישראל.

כמו כן, נמשך החיזוק בעת צרה ללימוד בכל סדרי 'שיח התורה' ובפרט במסלול 'ארחות יושר' ספר המוסר של רשכבה"ג מרן שר התורה זצוק"ל, כאשר החל מאתמול יום היארצייט של ה'חזון איש', יום שני ט"ו חשון תענית בה"ב, נפתח ב'שיח התורה' שנוסד ע"י מכון 'שיח אמונה', מחזור חדש ללימוד ספר 'ארחות יושר'.

כל הלומדים הנבחרים בסיום הלימוד במערכת הטלפונית של 'שיח התורה' או בעמדות 'נדרים פלוס' נכנסים לעשרות ההגרלות היומיות המתקיימות בקביעות ע"י שיח התורה, ובכך ממריצים את הלומדים לשמור על הקביעות בלימוד סדרי הלימוד השונים.

ניתן להרשם ולהצטרף לסדרי 'שיח התורה' בטלמסר של מכון 'שיח אמונה' 03-308-5000 בשלוחת 'שיח התורה' שלוחה 2, וכן בעמדות 'נדרים פלוס' בכפתור 'שיח התורה'.

נבחר לומדי 'שיח התורה' בבחינה השבוע במעונו של מרן ראש הישיבה הגרב"ד פוברסקי שליט"א

עשו עבודך את ה"עבודה"!

לך נותר לקדוּא – להקדיא – וליישם..

חדש!

במלאכת מחשבת שזורים תורתם ודעתם של חכמי ישראל לאורך הדורות מהם נארגו מאמרים מאירים. לכל פרשה נבחר נושא אחד בעבודת השם, אשר הקורא ימצא בו היקף מדהים ונדיר של חכמה דעת ומוסר והנהגותיהם של גדולי ישראל.

לראותם

לראות את גדולי ישראל

עלון מס. 146 | פר' וידא תשפ"ד | יו"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות" | k.gilyonot@gmail.com

עצדת מרכזית במלאות שבעים שנה להסתלקותו של מרן החזון איש זי"ע
בהשתתפות אחרוני תלמידיו מרן גאון ישראל הגר"ד לנדו זמרון הגר"מ גרינמן בבית המדרש לדרמן

שמוחת אידוסי נגנת מרן ראש הישיבה הגר"ד פוברסקי שליט"א
נכדת התנו ראש הישיבה הגר"פ ברמן ור"י ארחות תורה
הגר"י קלרמן עם נכד הגאון רבי בנימין גרבוז

מרן ראש הישיבה הגר"ד פוברסקי שליט"א בניהוס אכלים
בבית משפחת מרן ראש הישיבה הגר"מ מזרחי בידושלים

מרן פוסה"ד הגר"מ שטרנבוך בהבדלה

מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א
מספיד במסע ההלוויה בהיכל הישיבה במודיען עילית

מראות ממעמד סיום מסכת סוכה של מאה אברכים בכולל יודעי תורתך ב"ב
במסגרת מפעל 'שינון הש"ס' לע"ג מוך ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין זצוק"ל

ביום השנה להסתלקותו של מוך ה'חזון איש' זיע"א, התקיים שיעור לעילוי נשמתו לאחר תפילת ותיקין,
במנין שבבית מוך זצוק"ל, ע"י הגר"י קניבסקי שליט"א כמנהג אביו מוך שר התורה זצוק"ל

מוך הגר"א פולין שליט"א ראש ישיבת תפוח בהספד על מוך ראש
הישיבה הגר"מ אדרהי זצוק"ל בביהמ"ד הגר"א רמת בית שמש א'

מוך ראש הישיבה הגר"ד פוברסקי שליט"א בניהום אבלים
אצל הגר"א ישראל שליט"א ר"י בישיבת אור ישראל

מעמד סיום הש"ס שנלמד ע"י אברכי הכולל "זכר יצחק" במשך י"ב חודש לע"נ הרבנית מרת שושנה ב"ר שמאל ז"ל אשת מייסד הכולל הגרא"י דרשוביץ זצ"ל

ראש הישיבה הגאון

רבי שרגא שטיינמן שליט"א

הגה"צ רבי שמעון גלאי

שליט"א

דו"מ הכולל

הרב יקותיאל דרשוביץ שליט"א

הגאון רבי חיים פריץ ברמן שליט"א

מראשי ישיבת פוניבז'

ברוך דוב פוברסקי

ישיבת פוניבז' בני ברק

בס"ד י"א מרחשון תשפ"ד לפ"ק

לאברכים היקרים תלמידי כולל 'זכר יצחק' שליט"א

שמחתי לשמוע מראש הכולל הרב רבי יקותיאל דרשוביץ שליט"א כי זכיתם יחדיו לסיים את הש"ס לע"נ אמו הרבנית שושנה ע"ה אשת מייסד וראש הכולל הגאון רבי אלתר יצחק דרשוביץ זצ"ל. זכות גדולה היא לנפטר ששטרפו כל בני החבורה לסיים את הש"ס לעילוי נשמתה, ושמחתכם שמחה של מצוה היא ועדיין סמוכים אנו ליום שמחת תורה בו שמחים כל ישראל בסיום תורה שבכתב. ובסיום מסכת ועאכ"ו סיום הש"ס כולו הוא סיבה לערוך שמחה כראי' בגמ' בשבת ובמדרש קהלת והביאם הרמ"א להלכה אור"ח סי' תרס"ט ויד"ד סי' רמ"ו. ואברככם בזה כי תזכו להמשיך בעסק התורה מתוך שמחה ותגדלו לתלמידי חכמים לתפארת ישראל, ויהי' בזה נח"ר לנשמת הנפטרת ע"ה.

בברכה וביקר
ברוך דוב פוברסקי

י"א מרחשון

הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת עטרת שלמה סיים את הש"ס

מדן ראש הישיבה הגאון הגדול רבי ברוך מרדכי אזורחי זצוק"ל

מזן ראש הישיבה הגאון רבי ברוך מרדכי אזרחי זצוק"ל מעמיד בתפילה במשך חודשי השנה על התורמים שע"י ועד הרבנים לעניני צדקה בארה"ק

